

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Φιλοσοφική Σχολή

Δ.Π.Μ.Σ. Μετάφραση-Μεταφρασεολογία

Συνεργαζόμενα Τμήματα: Γαλλικής Γλώσσας και Φιλολογίας, Αγγλικής Γλώσσας και Φιλολογίας, Γερμανικής Γλώσσας και Φιλολογίας

Μετάφραση και σχολιασμός του θεατρικού έργου

"Die Erziehung zur Ehe"

του Otto Erich Hartleben.

Διπλωματική εργασία Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης

στη Μετάφραση - Μεταφρασεολογία,

με κατεύθυνση τη γερμανική Γλώσσα

που κατατίθεται και υποστηρίζεται από την

κ. Αικατερίνη Αθ. Ιατρίδου

Υπό την εποπτεία του: Δρ. Olaf Immanuel Seel (Λέκτορα, ΤΕΓΜΔ, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Κέρκυρα)

Αθήνα,

Σεπτέμβριος 2017

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Φιλοσοφική Σχολή

Δ.Π.Μ.Σ. Μετάφραση-Μεταφρασεολογία

Συνεργαζόμενα Τμήματα: Γαλλικής Γλώσσας και Φιλολογίας, Αγγλικής
Γλώσσας και Φιλολογίας, Γερμανικής Γλώσσας και Φιλολογίας

Μετάφραση και σχολιασμός του θεατρικού έργου

"Die Erziehung zur Ehe"

του Otto Erich Hartleben.

Διπλωματική εργασία Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης

στη Μετάφραση - Μεταφρασεολογία,

με κατεύθυνση τη γερμανική Γλώσσα

που κατατίθεται και υποστηρίζεται από την

κ. Κατερίνα Αθ. Ιατρίδου

Υπό την εποπτεία του: Δρ. Olaf Immanuel Seel (Λέκτορα, ΤΞΓΜΔ, Ιόνιο
Πανεπιστήμιο, Κέρκυρα)

Αθήνα,

Σεπτέμβριος 2017

THEATER NORDLAGER

107. Vorstellung, Sonnabend, den 13. Oktober 1917, fuer West u. Suedlager.

108. Vorstellung, Sonntag, den 14. Oktober 1917, fuer Nordlager.

109. Vorstellung, Montag, den 15. Oktober 1917, fuer West u. Suedlager.

DIE ERZIEHUNG ZUR EHE.

VON

Otto Erich Hartleben.

KOMOEDIE IN 3. AUFGUEGEN.

PERSONEN:

Otto Guenther, Rittergutsbesitzer	-	-	Herr Alfred Gottschalk
Frau Auguste Guenther, Witwe des Bankdirektors Emil Guenther	-	-	„ Otto Burmester
Hermann	-	-	„ Martin Niemann
Suse	-	-	„ Carl Sohm
Bella Koenig, Tochter des Fabrikanten Koenig	-	-	„ Oswald Arning
Moritz Lange, stud. phil.	-	-	„ Walter Eilers
Frau Buschmann, Zimmervermieterin	-	-	„ Anton Schaefer
Hugo Buschmann, Commis, ihr Sohn	-	-	„ Hans Kaje
Mete Huebcke, Buchhalterin	-	-	„ Hermann Auge
Herr von Bohling	-	-	„ Fritz von Grolman
Jenny, Stubenmaedchen bei Guenthers	-	-	„ Franz Koch

Die Vorgaenge spielen sich in Berlin, in der Gegenwart, an
dreiaufeinanderfolgenden Tagen, am Sonnabend, Sonntag und Montag ad.

Spielleitung: Herr Dr. STARK.

Anfang: 7.30 Uhr.

Ende: 10 Uhr.

Printed & Published by Emil Schen, Berlin.

¹ Η αφίσα της θεατρικής παράστασης προέρχεται από την ηλεκτρονική πηγή:
http://www.europeana.eu/portal/de/record/9200231/BibliographicResource_3000060329340.html

Στον Γιάννη, τον Κωνσταντίνο, την Ζωή, την Αντωνία, την Έλλη και σε όλους εκείνους, που με στήριξαν σε όλη αυτή τη δύσκολη πορεία, πίστεψαν σε μένα και με βοήθησαν ουσιαστικά, ο καθένας με τον τρόπο του τόσο στην ολοκλήρωση αυτής της εργασίας, όσο και σε όλη τη διάρκεια των μεταπτυχιακών μου σπουδών.

Σας ευχαριστώ πολύ.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με την ολοκλήρωση της διπλωματικής μου εργασίας θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή μου, Δρ. Olaf Immanuel Seel, για την πολύτιμη βοήθεια και καθοδήγησή του, για τις συμβουλές, τις υποδείξεις και τη συνεχή υποστήριξη.

Επίσης, θα ήθελα να εκφράσω τις θερμότερες ευχαριστίες μου και στην πρόεδρο του γερμανικού τμήματος, κυρία Αναστασία Αντωνοπούλου για την κατανόηση, τη συμπαράσταση, το ενδιαφέρον και τη συνεχή υποστήριξη καθ' όλη τη διάρκεια του μεταπτυχιακού προγράμματος.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Αφιερώσεις	4
Ευχαριστίες	5
1. Εισαγωγή	7
2. Λογοτεχνική μετάφραση	9
2.1 Ιδιαιτερότητες των λογοτεχνικών κειμένων	12
2.2 Το θεατρικό κείμενο και η μετάφραση θεατρικών κειμένων	15
2.3 Ακολουθούμενη μεταφραστική στρατηγική	17
3. Παρουσίαση του συγγραφέα <i>Otto Erich Hartleben</i>	21
4. <i>Die Erziehung zur Ehe</i> : Το έργο	23
5. Μετάφραση και σχολιασμός του έργου	26
6. Συμπεράσματα – Επίλογος	100
Βιβλιογραφία	102
Βασική εργογραφία του συγγραφέα <i>Otto Erich Hartleben</i>	105
Παράρτημα	106

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία έχει ως κύριο στόχο την παραγωγή μιας όσο το δυνατόν πιο λειτουργικής μετάφρασης του θεατρικού έργου *Die Erziehung zur Ehe* του *Otto Erich Hartleben*, ενώ παράλληλα ασχολείται και με τους μεταφραστικούς σκοπέλους που ανέκυψαν κατά τη μεταφραστική διαδικασία. Πρόκειται για ένα παιδαγωγικό έργο, με στοιχεία κωμωδίας και σαρκαστική διάθεση από την πλευρά του συγγραφέα, ο οποίος φαίνεται να έχει ως σκοπό να «χλευάσει με το γάντι» την αστική, την «καλή» κοινωνία και τις αρχές που εκείνη πρεσβεύει. Ο εν λόγω συγγραφέας, παρά το γεγονός ότι στην εποχή του (1864 - 1905) γνώρισε σημαντική αναγνώριση στους λογοτεχνικούς κύκλους και κάποια από τα θεατρικά του έργα υπήρξαν μάλιστα μεγάλες επιτυχίες της εποχής, ωστόσο το συγγραφικό του έργο, σήμερα αγνοείται. Η αλήθεια είναι πως το συγκεκριμένο γεγονός αποτέλεσε έναν από τους λόγους που μας παρακίνησαν να ασχοληθούμε με τον εν λόγω συγγραφέα και με το συγκεκριμένο έργο.

Με αυτή την εργασία έχουμε σκοπό να αποδείξουμε ότι από ένα κείμενο θεατρικού λόγου, παρά τις πολλές δυσκολίες που παρουσιάζει ως είδος, μπορεί να προκύψει ένα μεταφρασμένο κείμενο σε κάποια άλλη γλώσσα, το οποίο θα σέβεται κατ' αρχήν τις προθέσεις του συγγραφέα αφενός, και αφετέρου θα είναι ένα κείμενο που θα «ρέει» και δε θα δυσκολεύει ούτε τον ηθοποιό με τον τρόπο με τον οποίο εκφέρεται ο λόγος, αλλά ούτε και την πρόσληψη και κατανόησή του από τον θεατή.

Για την επίτευξη του παραπάνω σκοπού, μελετήθηκαν κάποιες βασικές θεωρίες που αφορούν στη λογοτεχνική μετάφραση, οι οποίες παρουσιάζονται στο κεφάλαιο 2. Πιο συγκεκριμένα, στο κεφάλαιο 2 θα επιχειρήσουμε να ορίσουμε τη μετάφραση υπό το πρίσμα της μεταφοράς ενός κειμένου – πηγή σε έναν άλλον πολιτισμό και θα ασχοληθούμε με την πολιτισμική σκοπιά της μετάφρασης. Στη συνέχεια, παρουσιάζουμε τις στρατηγικές της *οικειοποίησης* και της *ξενοποίησης* του *Venuti*.

Στην υποενότητα 2.1 θα επιχειρήσουμε να ορίσουμε τα λογοτεχνικά κείμενα, τις ιδιαιτερότητές τους και τις δυσκολίες που καλείται να αντιμετωπίσει ο μεταφραστής κατά τη μεταφραστική διαδικασία ενός λογοτεχνικού κειμένου, αφού ο μεταφραστής οφείλει να «μεταφέρει όχι μόνο το μήνυμα του κειμένου – πηγής αλλά και τον

ιδιαίτερο τρόπο εκφοράς αυτού στη γλώσσα – στόχο». (Nord 2014: 195) Στην υποενότητα 2.2 επιχειρείται μια απόπειρα ορισμού της θεατρικής μετάφρασης, που αποτελεί και το βασικό αντικείμενο της παρούσας εργασίας. Στην υποενότητα 2.3 παρατίθενται η ακολουθούμενη μεταφραστική στρατηγική, η στρατηγική της «συνεπούς μετάφρασης», καθώς επίσης οι βασικές στρατηγικές και οι μεταφραστικές τεχνικές που χρησιμοποιήθηκαν για τη μετάφραση του εν λόγω θεατρικού έργου.

Στο κεφάλαιο 3 παρουσιάζεται ο συγγραφέας του έργου, *Otto Erich Hartleben*, μέσα από πληροφορίες που αφορούν τόσο τη ζωή του όσο και το συγγραφικό του έργο. Το κεφάλαιο 4 αναφέρεται στο ίδιο το έργο *Die Erziehung zur Ehe*. Μας πληροφορεί για το πότε γράφτηκε, πότε δημοσιεύτηκε, πότε ανέβηκε ως παράσταση, τα ιδανικά, τα οποία πραγματεύεται, με ποιο σκοπό φαίνεται να δημιουργήθηκε από τον συγγραφέα, καθώς επίσης και μία σύνοψη του έργου.

Τέλος, στο κεφάλαιο 5 παρουσιάζουμε τη μετάφραση του έργου, συνοδεύει σχολίων που αφορούν στους πολιτισμικούς, πραγματολογικούς, λεξιλογικούς, συντακτικούς, μορφολογικούς και σημασιολογικούς σκοπέλους που συναντήσαμε κατά τη μεταφραστική διαδικασία, τα οποία παρατίθενται με μορφή υποσημείωσης στο κάτω μέρος του εγγράφου.

2. ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Η μετάφραση γενικά αποτελεί μία πολύ ενδιαφέρουσα, πλην όμως και πολύ απαιτητική διαδικασία, με αρκετές δυσκολίες, για την επίτευξη της οποίας θα πρέπει να λαμβάνονται υπ' όψιν πολλές συνιστώσες. Ως *ιδανική μετάφραση* νοείται η μεταφορά ενός κειμένου – πηγή σε ένα κείμενο – στόχο, με σκοπό την μέγιστη δυνατή ισοδυναμία, τόσο σε επίπεδο εννοιολογικού περιεχομένου, όσο και σε επίπεδο γλωσσικής δομής και επικοινωνιακής λειτουργίας (βλ. Reiß 1977/1989: 112). Με την ευρύτερη έννοια του όρου, θα μπορούσε να θεωρηθεί και ως μεταφορά ενός κειμένου – πηγή σε έναν άλλο πολιτισμό. Υπό αυτό το πρίσμα, θα λέγαμε ότι η μετάφραση, και δη η λογοτεχνική, αποτελεί, όπως συχνά λέγεται, δίαυλο επικοινωνίας ανάμεσα σε δύο πολιτισμούς, τον πολιτισμό – πηγή και τον πολιτισμό – στόχο.

Η πολιτισμική μεταστροφή στη μετάφραση πραγματοποιήθηκε αρχές με μέσα της δεκαετίας του '80. Έκτοτε οι μελέτες γύρω από τη μεταφραστική διαδικασία εστιάζουν στην πολιτισμική σκοπιά της μετάφρασης. (Βλ. Munday 2005: 205) Απορρίπτουν τις γλωσσολογικές προσεγγίσεις και θεωρούν ότι το κείμενο πρέπει να εντάσσεται σε συγκεκριμένο πολιτισμικό περιβάλλον (Βλ. Munday 2005: 205). Απορρίπτουν τις σχολαστικές συγκρίσεις ανάμεσα στο κείμενο – πηγή και στο κείμενο – στόχο και εστιάζουν στο πως ο πολιτισμός και η κουλτούρα μπορεί να επηρεάζουν αλλά και να περιορίζουν τη μετάφραση (Βλ. Munday 2005: 206).

Σε αυτά τα πλαίσια ο *Lawrence Venuti* προσεγγίζει τη μεταφραστική διαδικασία με όρους πολιτισμικούς, πολιτικούς και ιδεολογικούς. Το μεταφρασμένο κείμενο θα πρέπει να είναι το σημείο συνάντησης διάφορων πολιτισμών, όπου ο αναγνώστης έρχεται σε επαφή με το πολιτισμικά διαφορετικό. (Βλ. Venuti 1995: 306, στο Γραμμενίδης 2009: 122) Ο *Venuti* δίνει μεγάλη σημασία στη λεγόμενη «διαφάνεια» του μεταφραστή, στην ιδιότητά του να μεταφράζει με τέτοιο τρόπο ώστε να μην είναι «ορατός». Ενδεικτικά αναφέρει:

«Ένα μεταφρασμένο κείμενο, είτε είναι σε πεζό λόγο είτε σε ποιητικό, είτε είναι μυθιστόρημα είτε όχι, κρίνεται αποδεκτό από τους περισσότερους εκδότες, κριτικούς και αναγνώστες, όταν είναι γραμμένο με ευγλωττία, όταν η απουσία κάθε γλωσσικής ή υφολογικής ιδιαιτερότητας το κάνει να μοιάζει διαυγές,

δημιουργώντας τη φαινομενική εντύπωση ότι αντανακλά την προσωπικότητα και τις προθέσεις του ξένου συγγραφέα του ή το ουσιαστικό νόημα του ξένου κειμένου – με άλλα λόγια, όταν δημιουργεί τη φαινομενική εντύπωση ότι η μετάφραση δεν είναι στην πραγματικότητα μια μετάφραση, αλλά το “πρωτότυπο κείμενο”» (Venuti 1995: 31).

Ο Venuti κάνει διάκριση σε δύο βασικές μεταφραστικές στρατηγικές: την *επιχώρια* στρατηγική ή στρατηγική της *οικειοποίησης* και την *ξενική* στρατηγική ή στρατηγική της *ξενοποίησης*. Η μεν στρατηγική της *οικειοποίησης* συνάδει με την προαναφερθείσα «διαφάνεια» και στοχεύει στο να προσαρμοστεί το κείμενο της γλώσσας – πηγή στη γλώσσα – στόχο με τρόπο τέτοιο, ώστε οι αποδέκτες του κειμένου – στόχος να το αισθάνονται οικείο και:

«ο μεταφραστής, καταργώντας την πολιτισμική απόσταση, συντάσσεται με τις κρατούσες αξίες της γλώσσας και του πολιτισμού – στόχου και χειραγωγεί το προς μετάφραση κείμενο έως ότου αυτό θα μπορεί να διαβαστεί ως οικείο προϊόν και να εκλείψει κάθε διαφορετικό του στοιχείο. Όσα στοιχεία του πρωτοτύπου δεν είναι αναγνωρίσιμα αντικαθίστανται με άλλα που είναι αναγνωρίσιμα».

(Γραμμενίδης, 2009: 124).

Η δε στρατηγική της *ξενοποίησης* αποσκοπεί στο να διατηρηθεί η ξενικότητα και η διαφορετικότητα του κειμένου – πηγή, να φανούν τα πολιτισμικά στοιχεία της γλώσσας – πηγή και

«προωθεί, επίσης, πολιτισμικές καινοτομίες όπως και την κατανόηση της πολιτισμικής ετερότητας, διαρρηγνύοντας και παρακάμπτοντας τους οικείους πολιτισμικούς κώδικες. Αποβλέπει στη διατήρηση των διαφορών, γλωσσικών και πολιτισμικών, αποφεύγοντας να υιοθετήσει τις αξίες που κυριαρχούν στη γλώσσα και τον πολιτισμό – στόχο, επιτρέποντας έτσι στον αναγνώστη να εκτιμήσει το αλλότριο και το διαφορετικό» (Γραμμενίδης, 2009: 125).

Όπως θα φανεί και από το παρακάτω σχήμα που παραθέτουμε από το βιβλίο *Διεπιστημονικές προσεγγίσεις της μετάφρασης* των Γραμμενίδη - Δημητρούλια - Κουρδή - Λουπάκη - Φλώρου, ο Venuti δεν αποτελεί τον μοναδικό που έκανε λόγο για τέτοιου είδους διπολικότητα στη μετάφραση. Το 1964 έκανε λόγο ο Nida για *μορφική* και *δυναμική ισοδυναμία*, ο Newmark το 1988 για *σημασιολογική* και

επικοινωνιακή μετάφραση, η Nord το 1991 για τεκμηριωτική και εργαλειακή μετάφραση και ο Venuti το 1995 για ξενοποίηση και οικειοποίηση:

Πηγοκεντρικές στρατηγικές

ξενοποίηση
(foreignization)

μορφική ισοδυναμία
(formal equivalence)

σημασιολογική μετάφραση
(semantic translation)

τεκμηριωτική μετάφραση
(documentary translation)

Στοχοκεντρικές στρατηγικές

οικειοποίηση
(domestication) (Venuti, 1995)

δυναμική ισοδυναμία
(dynamic equivalence) (Nida, 1964)

επικοινωνιακή μετάφραση
(communicative translation) (Newmark, 1988)

εργαλειακή μετάφραση
(instrumental translation) (Nord, 1991)
(Γραμμενίδης / Δημητρούλια / Κουρδής /
Λουπάκη / Φλώρος, 2015: 88)

Συνεπώς, παρατηρείται ότι το ζήτημα της διπολικότητας δεν αποτελεί κάτι νέο στη μεταφραστική θεωρία, αλλά αντιθέτως πρόκειται για ένα ζήτημα που διχάζει όσους ασχολούνται με τη μετάφραση από την απαρχή της ενασχόλησης μαζί της. (Γραμμενίδης / Δημητρούλια, 2015:88)

Εντούτοις, διαπιστώνεται ότι αδίκως γίνεται λόγος για την αποκλειστική χρήση του ενός μόνο από τα δύο αυτά άκρα κατά τη μεταφραστική διαδικασία, καθώς σε κάθε μετάφρασμα ενδέχεται να απαντάται η χρήση τόσο πηγοκεντρικών, όσο και στοχοκεντρικών στρατηγικών. Οι συγκεκριμένες στρατηγικές βρίσκουν εφαρμογή προπάντων στη λογοτεχνική μετάφραση, όπως θα αναλύσουμε στο επόμενο κεφάλαιο.

2.1 Ιδιαιτερότητες των λογοτεχνικών κειμένων

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο θα προσπαθήσουμε να ορίσουμε το τι θεωρούμε «λογοτεχνία». Όπως αναφέρουν οι Καρακάση, Σπυριδοπούλου και Κοτελίδης στο βιβλίο *Ιστορία και θεωρία των λογοτεχνικών γενών και ειδών*:

«Αυτό που θεωρούμε λογοτεχνία είναι συνήθως ένας ιδιαίτερος, υπαινικτικός, αινιγματικός, παιγνιώδης λόγος που παράγεται από ένα μέρος των ιστοριών τις οποίες διηγείται ο άνθρωπος για τον εαυτό του και για τον κόσμο, ενώ παράλληλα ο λόγος αυτός διατηρεί σχέσεις και με όλες τις υπόλοιπες ιστορίες που διηγείται ο άνθρωπος. Από αυτή την άποψη, η λογοτεχνία είναι μια δεξαμενή διακειμενικών σχέσεων, οι οποίες εκτείνονται σε όλες τις εκφάνσεις του πολιτισμού και γι' αυτόν το λόγο είναι και ένα ιδιαίτερο μοντέλο συλλογικής μνήμης».

(Καρακάση / Σπυριδοπούλου / Κοτελίδης, 2015: 38).

Η λογοτεχνική μετάφραση αφορά τη μετάφραση λογοτεχνικών κειμένων. Υπάρχουν διάφορα είδη λογοτεχνικών κειμένων, όπως για παράδειγμα: το μυθιστόρημα, το διήγημα, η ποίηση, η πεζογραφία, τα θεατρικά έργα.

Η σπουδαιότητα του ρόλου του μεταφραστή κατά τη μεταφραστική διαδικασία ενός λογοτεχνικού κειμένου έγκειται στην μετάδοση του ίδιου μηνύματος του κειμένου – πηγή στο κείμενο – στόχος. Η βασική επιπλέον δυσκολία για τη μετάφραση λογοτεχνικών κειμένων είναι η «λογοτεχνική γλώσσα», δηλαδή η μεταφορικότητα και ρητορικότητα του λόγου που φέρουν και την ιδιαίτερη και ξεχωριστή σφραγίδα του κάθε συγγραφέα.. Ο μεταφραστής καλείται πρώτα να κατανοήσει, να αναλύσει το κείμενο – πηγή, να ερευνήσει το έργο του συγγραφέα, να λάβει υπόψιν του το αναγνωστικό κοινό του κειμένου – στόχο, τον σκοπό για τον οποίο μεταφράζεται το εν λόγω κείμενο, τη λογοτεχνία της χώρας υποδοχής, και στη συνέχεια να αναδιατυπώσει το κείμενο – πηγή. Όπως πολύ εύστοχα αναφέρουν οι Τιτίκα Δημητρούλια και ο Γιώργος Κεντρωτής στη «Λογοτεχνική Μετάφραση θεωρία και πράξη»:

«Ανάμεσα στην κατανόηση του ξένου κειμένου και στην αναδιατύπωση, η οποία είναι το τελικό ζητούμενο, μεσολαβεί η απολεκτικοποίηση (déverbalisation), το πέρασμα δηλαδή από τα

σημαίνοντα - σημαινόμενα του ξένου κειμένου στο νόημά του και μόνο, το οποίο και θα αναδιατυπωθεί. Η διαδικασία αυτή, της απέκδυσης του νοήματος του μηνύματος από τις λέξεις της γλώσσας - πηγής ώστε να ενδυθεί τις λέξεις της γλώσσας - στόχος, θεωρείται εν γένει το «μαύρο κουτί» της μεταφραστικής διαδικασίας». (Δημητρούλια / Κεντρωτής, 2015: 94)

Αντίστοιχη θέση έχει εκφράσει επίσης και η *Christiane Nord*, αναφέροντας ότι:

«Στη λογοτεχνική μετάφραση, ο μεταφραστής καλείται να μεταφέρει όχι μόνο το μήνυμα του κειμένου – πηγής αλλά και τον ιδιαίτερο τρόπο εκφοράς αυτού στη γλώσσα – πηγή. Στην ιδανική περίπτωση θα προκύψει, κατ’ αυτό τον τρόπο, μια σχέση ισοδυναμίας μεταξύ του κειμένου – πηγής και του κειμένου – στόχος, όσον αφορά τόσο την κειμενική λειτουργία όσο και το κειμενικό αποτέλεσμα. Μια ιδανική μετάφραση θα είχε, συνεπώς, την ίδια λειτουργία και το ίδιο αποτέλεσμα με το κείμενο – πηγή».

(Nord 2014: 195)

Όσο αφορά τις μεταφραστικές στρατηγικές που βρίσκουν εφαρμογή στα λογοτεχνικά κείμενα, κυρίαρχη θέση κατέχουν όπως αναφέρθηκε και παραπάνω οι στρατηγικές της *ξενοποίησης* και της *οικειοποίησης* ως βασικές αρχές. Η επιλογή ανάμεσα σε *ξενοποιητική* και *οικειοποιητική* μετάφραση είναι θέμα ιδεολογίας. (Γραμμενίδης / Δημητρούλια, 2015:87)

Το κατά πόσο ο μεταφραστής, όμως, προβάλλει ή συγκαλύπτει τα στοιχεία της ξένης γλώσσας και του ξένου πολιτισμού είναι πάντα ενδεικτικό για τη στρατηγική που επιλέγει στη μετάφραση του κειμένου του, παρότι η θέση της μεταφρασμένης λογοτεχνίας στο σύστημα υποδοχής καθοδηγεί εξίσου την επιλογή. Όπως προαναφέραμε (βλ. παραπάνω 2):

«Οι εν λόγω στρατηγικές [...] θα βρεθούν αμφότερες στο επίκεντρο της μεταφρασεολογικής συζήτησης από τον Κικέρωνα, που μετέφραζε «πιστά» τα δημόσια κείμενα και «ελεύθερα» τα υπόλοιπα – όπου η πιστή μετάφραση έχει παραδοσιακά ταυτιστεί με τον σεβασμό προς το κείμενο - πηγή και η ελεύθερη με τον σεβασμό προς το κείμενο - στόχο. Σε ένα ευρύτερο πλαίσιο, επειδή ακριβώς η μετάφραση έχει να κάνει πάντα με τον Άλλον, η πρώτη στρατηγική διατηρεί την ξενότητα, την ταυτότητα του Άλλου, και φέρνει τον αναγνώστη προς το κείμενο

(ξενοποίηση)·η δεύτερη απαλείφει κάθε στοιχείο της ξενότητας, αποδομεί την εικόνα του Άλλου και την αφομοιώνει, φέρνοντας το κείμενο προς τον αναγνώστη (οικειοποίηση). Ο μεταφραστής λοιπόν αντιμετωπίζει μονίμως το πρόβλημα του Κικέρωνα και του αγίου Ιερωνύμου, δηλαδή, ποιος είναι ο καλύτερος τρόπος να μεταφράσει ένα κείμενο. Για να τον επιλέξει όμως, θα πρέπει να είναι γνώστης και των δύο πολιτισμών, τους οποίους φέρνει κοντά με τη μετάφρασή του».

(Δημητρούλια / Κεντρωτής 2015: 32)

Βασικό ζητούμενο στη λογοτεχνική μετάφραση θα λέγαμε ότι σύμφωνα με την *Nord* αποτελεί η μέγιστη δυνατή ισοδυναμία ανάμεσα στο κείμενο – πηγή και στο κείμενο – στόχο, λαμβάνοντας ωστόσο υπόψιν τα εξής: α) Ο μεταφραστής θα πρέπει να ερμηνεύει το κείμενο – πηγή όχι μόνο σε σχέση με την πρόθεση του πομπού αλλά και σε σχέση με τη συμβατότητά του με την περίσταση – στόχο. β) Το κείμενο – στόχος θα πρέπει να συντάσσεται με τέτοιο τρόπο, ώστε να είναι σε θέση να επιτελέσει στην περίσταση - στόχο λειτουργίες συμβατές με την πρόθεση του πομπού. γ) Ο κειμενικός κόσμος της μετάφρασης θα πρέπει να επιλέγεται σύμφωνα με την επιδιωκόμενη λειτουργία του κειμένου – στόχου. δ) Τα στοιχεία του κώδικα θα πρέπει να επιλέγονται με τέτοιο τρόπο, ώστε το αποτέλεσμα του κειμένου- πηγής να ανταποκρίνεται στις επιδιωκόμενες λειτουργίες του κειμένου – στόχος». (Βλ. Nord 2014: 201 - 203)

Τέλος, λόγω περιορισμού χώρου και χρόνου στην παρούσα εργασία, θα αναφέρουμε ενδεικτικά, χωρίς να αναλύσουμε περαιτέρω τα κειμενικά είδη, με τον τρόπο που τα κατηγοριοποίησε η Katharina Reiss με βάση τη λειτουργία τους σε *πληροφοριακά, εκφραστικά, λειτουργικά και οπτικοακουστικά* (βλ. Munday, 2005: 124 - 125). Στα *πληροφοριακά κείμενα* συγκαταλέγονται για παράδειγμα, οι ειδήσεις των εφημερίδων, τα ρεπορτάζ, οι κατάλογοι προϊόντων, τα δημόσια έγγραφα, οι πραγματείες. Στα *εκφραστικά* εντάσσονται τα διάφορα είδη πεζογραφίας (διηγήματα, νουβέλες, μυθιστορήματα), κείμενα που αφορούν τη λογοτεχνία (δοκίμια, μελέτες, βιογραφία) όπως και όλα τα είδη της ποίησης. Στα *λειτουργικά κείμενα* συγκαταλέγονται τα διαφημιστικά μηνύματα, ο πολιτικός λόγος, η δικανική αγόρευση, το εκκλησιαστικό κήρυγμα και γενικά ο λόγος του προσηλυτισμού και της ιδεολογικής χειραγώγησης, τα προπαγανδιστικά, τα δημαγωγικά και τα σατιρικά κείμενα. Τέλος, τα *οπτικοακουστικά κείμενα* που περιλαμβάνουν διαλέξεις που μεταδίδονται

ραδιοφωνικά, ντοκιμαντέρ, ραδιοφωνικά θεατρικά έργα, τηλεταινίες, όπερες, μουσικές κωμωδίες και θεατρικά έργα. (Γραμμενίδης 2009: 141 - 144)

Συνεπώς, το λογοτεχνικό είδος, απαιτεί μεγάλη προσοχή, υπευθυνότητα και γνώσεις από τον μεταφραστή που θα αναλάβει να φέρει σε πέρας τη μεταφραστική πράξη, έχοντας κατά νου την κατανόηση και την αναδιατύπωση του νοήματος του κειμένου – πηγή, την ανάγκη να επιτελεί την ίδια λειτουργία και να έχει το ίδιο αποτέλεσμα τόσο στο κείμενο – πηγή όσο και στο κείμενο – στόχος και την απαίτηση για μέγιστη δυνατή ισοδυναμία, όπως αναλύσαμε παραπάνω.

2.2 Το θεατρικό κείμενο και η μετάφραση θεατρικών κειμένων

Αφού αναφερθήκαμε στη μετάφραση γενικότερα και στις δυσκολίες της μεταφραστικής διαδικασίας στο λογοτεχνικό είδος ειδικότερα, σε αυτό το υποκεφάλαιο θα ασχοληθούμε συντόμως με το θεατρικό κείμενο και τη μετάφραση θεατρικών κειμένων, είδος στο οποίο ανήκει και το έργο το οποίο αναλύουμε και μεταφράζουμε στην εν λόγω εργασία.

Ο Μ. Πλωρίτης μιλώντας γενικότερα για τις απαιτήσεις της θεατρικής μετάφρασης στη «Θεωρία της μετάφρασης» του Βασίλη Κουτσιβίτη κάνει λόγο για τις πρόσθετες δυσκολίες που παρουσιάζει η μετάφραση του θεατρικού λόγου, αφού πρόκειται για κείμενο που προορίζεται κυρίως να ειπωθεί από ηθοποιούς και ν' 'ακουστεί από το κοινό και όχι μόνο να διαβαστεί. «Κι αυτό σημαίνει πως ο λόγος πρέπει να «ρέει» άνετα απ' το στόμα των ηθοποιών και να «εισρέει» απρόσκοπτα στ' αυτιά των ακροατών». Συνεχίζει, επισημαίνοντας ότι τόσο το πρωτότυπο κείμενο, όσο και η μετάφραση μπορεί μεν να είναι «άρτια λογοτεχνικά, αλλά απρόσφορα θεατρικά», λόγω «περίπλοκης σύνταξης, σχοινοτενών φράσεων, λέξεων δυσκολοπρόφερτων, κακόηχων συζεύξεων λέξεων κ. λπ.». Ο λόγος στο θέατρο «τρέχει ασταμάτητα», στερώντας από τον θεατή τη δυνατότητα που διαθέτει ο αναγνώστης να επιστρέψει σε κάποια λέξη ή φράση που δεν κατανόησε. Σε αυτή την περίπτωση, χάνεται η επικοινωνία του θεατή με το έργο και τον συγγραφέα. «Γι' αυτό και ο θεατρικός συγγραφέας ή μεταφραστής πρέπει γράφοντας ν' «ακούει» το κείμενο, να μπαίνει στη θέση εκείνου που θα το «εκφέρει» κι εκείνων που θα το «εισπράξουν», ώστε να μην

ταλαιπωρεί τον πρώτο και να μην αποξενώνει τους δεύτερους». (Βλ. Κουτσιβίτης 1994: 166 - 167)

Ο Πλωρίτης θεωρεί ότι η γλώσσα σε κάθε είδους έργα οφείλει να είναι «μουσική», ότι ο λόγος πρέπει πάντα να έχει «το ρυθμό του, την αρμονία του, τη «μελωδία του», την «ποίηση» του [...] ακόμη και στην πιο απλή κουβέντα, στο πιο «πεζό» λεξιλόγιο, στις πιο «ωμές» εκφράσεις.» (Κουτσιβίτης 1994: 166 - 167)

Από την πολύ εύστοχη παρατήρηση του Πλωρίτη, αντιλαμβάνεται κανείς ότι η μετάφραση του θεατρικού λόγου αποτελεί μια απαιτητική διαδικασία, κατά την οποία ο μεταφραστής θα πρέπει να λαμβάνει υπόψιν του πέραν της απαίτησης για μέγιστη δυνατή ισοδυναμία, η οποία χαρακτηρίζει κάθε λογοτεχνική μετάφραση, και τον παράγοντα θεατής – θεατρική παράσταση.

Κάνοντας διάκριση ανάμεσα στον θεατή του θεάτρου και τον θεατή του κινηματογράφου, στο *Λεξικό του Θεάτρου* ο Patrice Pavis, στο λήμμα «θεατής» αναφέρει χαρακτηριστικά ότι:

«Στον κινηματογράφο, ενεργοποιείται εύκολα η φαντασίωση και ο ψυχισμός φθάνει στις βαθιές βάσεις του, ενώ ο θεατής του θεάτρου έχει συνείδηση των συμβάσεων (τέταρτος τοίχος, θεατρικό πρόσωπο, επικέντρωση των εντυπώσεων και της δραματουργίας)· παραμένει ο αρχι – χειριστής, ο οδηγός των συγκινήσεών του, ο τεχνίτης του θεατρικού γεγονότος: πηγαίνει, ο ίδιος, προς τη σκηνή, ενώ η οθόνη απορροφά αμετάκλητα το θεατή του κινηματογράφου. Θεωρητικά, μπορεί να παρέμβει στη σκηνή και να ενοχλήσει, να χειροκροτήσει ή να σφυρίξει.» (Pavis, 2006: 167 - 168)

Σύμφωνα πάλι με το *Λεξικό του Θεάτρου* του Pavis, η μετάφραση στο θέατρο αφενός «περνά από το σώμα των ηθοποιών και τα αυτιά των θεατών» και αφετέρου θα πρέπει να «αντιμετωπίζουμε και φέρουμε σε κοινωνία ετερογενείς αποφαντικές καταστάσεις και πολιτισμούς, διαχωρισμένους από το χώρο και το χρόνο. [. . .] «Μεταφράζω» σημαίνει “μεταγράφω ένα έργο ολόκληρο, δίχως προσθήκες ούτε παραλείψεις, δίχως περικοπές, ανάπτυξη, αντιστροφή σκηνής, αναμόρφωση των προσώπων, αλλαγές στις ατάκες”». (Pavis, 2006: 186). Αναφέρει, επίσης, ότι δε θα πρέπει να συγχέεται η θεατρική μετάφραση με την διασκευή, η οποία σημαίνει: «γράφω ένα άλλο έργο, υποκαθιστώ το συγγραφέα» (ό.π.).

Το κείμενο της γραπτής θεατρικής μετάφρασης εξαρτάται από τις επιλογές του μεταφραστή, ο οποίος πρέπει να «ανασυστήσει» το κείμενο, από τον έλεγχο του

μεταφρασμένου κειμένου στην επαφή με τη σκηνή, από την σκηνοθεσία, την «προσληπτική συγκεκριμενοποίηση», δηλαδή την στιγμή «συνάντησης» του θεατή με το κείμενο – πηγή μέσα από μια συγκεκριμένη σκηνοθεσία και κατά πόσο το κείμενο «περνάει» στο θεατή και από τα «ακουστικά, χειρονομιακά, μιμικά, κινησιακά μέσα» που θα χρησιμοποιήσει ο ηθοποιός, την «ένωση των χειρονομιών και των λέξεων, τα γλωσσosσωματικά σημεία», τα οποία θα πρέπει για την πραγματοποίηση της μετάφρασης του δραματικού κειμένου να προσπαθήσουμε τα γλωσσosσωματικά σημεία του πολιτισμού – γλώσσας – πηγή να συναντήσουν τα γλωσσosσωματικά σημεία του πολιτισμού και της γλώσσας υποδοχής. (Βλ. Pavis, 2006: 188 - 190)

Στηριζόμενοι, λοιπόν, στις απόψεις και θεωρίες περί μετάφρασης γενικότερα και λογοτεχνικής και θεατρικής μετάφρασης ειδικότερα, που αναλύθηκαν στα αμέσως προηγούμενα κεφάλαια, και κάνοντας χρήση των στρατηγικών και τεχνικών που θα παραθέσουμε συνοπτικά στο κεφάλαιο που ακολουθεί, πραγματοποιήσαμε τη μετάφραση του θεατρικού έργου *Die Erziehung zur Ehe*, που αποτελεί και τον βασικό άξονα της παρούσας εργασίας.

2.3. Ακολουθούμενη μεταφραστική στρατηγική

Όπως είδαμε και παραπάνω (κεφάλαιο 2), σε κάθε μετάφρασμα και δη λογοτεχνικό, απαντώνται τόσο ξενοποιητικές όσο και οικειοποιητικές στρατηγικές. Θα ήταν πολύ απόλυτο να ισχυριζόταν κανείς ότι σε μία μετάφραση και συγκεκριμένα θεατρική, όπως στην εν λόγω εργασία, θα έπρεπε υποχρεωτικά να γίνεται χρήση είτε της μιας είτε της άλλης στρατηγικής αποκλειστικά. Την κάθε περίπτωση, τον κάθε μεταφραστικό σκόπελο οφείλουμε να τον χειριζόμαστε με τον τρόπο που του αρμόζει σε σχέση πάντα με το συγκεκριμένο. Γι' αυτό και στο μετάφρασμά μας σε κάποιες περιπτώσεις χρησιμοποιούνται ξενοποιητικές στρατηγικές και σε κάποιες άλλες οικειοποιητικές.

Αντιλαμβανόμαστε επομένως την ανάγκη να σεβόμαστε το πρωτότυπο κείμενο και να βασιζόμαστε σ' αυτό, παρέχοντας ταυτόχρονα στους αναγνώστες του μεταφράσμάτος μας την ευκολία να προσεγγίσουν έναν διαφορετικό κόσμο. Η στρατηγική της «συνεπούς μετάφρασης» όπως την ονομάζει η Christiane Nord εκφράζει ότι:

«Η μεταφραστική μέθοδος θα πρέπει να συνδυάζει τη λειτουργικότητα με τη συνέπεια (functionality + loyalty). Θα πρέπει με άλλα λόγια, να έχει ως πρωταρχικό στόχο την παραγωγή ενός λειτουργικά επαρκούς μεταφράσματος, το οποίο θα ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις του μεταφραστικού σκοπού που έχει καθορίσει ο εμπνευστής ή εντολέας. Ταυτόχρονα, όμως, οφείλει να σέβεται τόσο τις προθέσεις του συγγραφέα του πρωτότυπου όσο και τις προσδοκίες που έχουν οι αναγνώστες από μια μετάφραση».

(Γραμμενίδης 2009: 152)

Η Nord αναφέρει επίσης ότι στο μεταφραστικό εγχείρημα θα πρέπει να υπολογίζονται τα εύλογα συμφέροντα τόσο του εμπνευστή της μετάφρασης και του τι είδους μετάφραση απαιτεί, του δέκτη του κειμένου – στόχος και της απαίτησής του για συγκεκριμένη σχέση μεταξύ πρωτότυπου και μεταφράσματος και τέλος του συγγραφέα του πρωτότυπου, οι προσωπικές προθέσεις του οποίου οφείλονται να είναι σεβαστές και που ο ίδιος περιμένει ένα συγκεκριμένο είδος σχέσης μεταξύ του κειμένου του και της μετάφρασης.

Σε αυτό το σημείο αξίζει να αναφερθεί το μοντέλο των δώδεκα μεταφραστικών τεχνικών του Peter Newmark (1988), το οποίο βασίζεται στο μοντέλο των Vinay & Darbelnet (1958). Η παρουσίαση του συγκεκριμένου μοντέλου που παραθέτουμε προέρχεται από το βιβλίο *Διεπιστημονικές προσεγγίσεις της μετάφρασης*. των Γραμμενίδη – Δημητρούλια – Κουρδή – Λουπάκη – Φλώρου:

Τεχνική	Ανάλυση/Παραδείγματα
1. αυτούσιο δάνειο (transference)	Δάνειο που υιοθετείται χωρίς καμία φωνολογική ή μορφολογική αλλαγή, π.χ. STOP, gadget, Bauhaus.
2. προσαρμοσμένο δάνειο (naturalization)	Δάνειο που υιοθετείται με προσαρμογή στις φωνολογικές και μορφολογικές συμβάσεις τη γλώσσας-στόχου, π.χ. περεστρόικα, γκεστάλτ, στυλό.
3. κυριολεκτική μετάφραση (literal translation)	Η μετάφραση που ακολουθεί πιστά τη μορφή και τις σημασίες του πρωτοτύπου, χωρίς να δημιουργεί παρανόηση ή λανθασμένες

	γραμματικές δομές στη γλώσσα-στόχο.
4. ουδετεροποίηση (neutralization)	Η απαλλαγή από ιδιαίτερα χαρακτηριστικά μιας έννοιας ή έκφρασης και η μεταφορά της σε απλουστευμένη μορφή, π.χ. I have a split tongue – μιλώ διφορούμενα.
5. πολιτισμικό ισοδύναμο (cultural equivalent)	Η χρήση μιας αντίστοιχης ή σχεδόν αντίστοιχης πολιτισμικής αναφοράς για την απόδοση μιας πολιτισμικής ιδιαιτερότητας, π.χ. rub – μπουραρία.
6. επισήμανση (label)	Η χρήση εισαγωγικών ή άλλων μέσων, ώστε να επισημανθεί η προσωρινότητα μιας απόδοσης, π.χ. a washback-effect – ένα είδος «αναδραστικής» επίδρασης.
7. ανάλυση σε συνιστώσες (componential analysis)	Ανάλυση της πρωτότυπης έννοιας στις συνιστώσες της, ελλείπει κατάλληλης αντιστοιχίας, π.χ. cozy – ζεστό και άνετο.
8. διαγραφή (deletion)	Συνειδητή παράλειψη λέξεων ή τμημάτων του πρωτοτύπου με σκοπό την αποφυγή παρανοήσεων ή υφολογικών ατοπημάτων ή την αποφυγή υπερμετάφρασης, π.χ. Oh my God! – Θεέ μου! (διαγραφή του επιφωνήματος).
9. συνδυασμός τεχνικών (couplet)	Πολύ συχνά παρατηρούμε ότι σε μια απόδοση έχουν εφαρμοστεί ταυτόχρονα δύο ή και περισσότερες τεχνικές, π.χ. Samurai – «σαμουράι» (προσαρμοσμένο δάνειο και επισήμανση).
10. παγιωμένη μετάφραση (accepted standard translation)	Αυτόματη απόδοση ενός όρου ή μιας έκφρασης με βάση την ευρέως αποδεκτή μετάφραση, που έχει ήδη παγιωθεί, π.χ. actualization – επικαιροποίηση.
11. περίφραση, επεξηγήσεις, σημειώσεις (paraphrase, gloss, notes)	Πρόσθεση πληροφοριών στη μετάφραση, είτε με σκοπό να καταστεί περισσότερο σαφής μια έννοια ή μια έκφραση είτε επειδή είναι αδύνατη η συνοπτική απόδοσή της. Η πρόσθεση

	πληροφορίας μπορεί να λαμβάνει τη μορφή περιφραστικής απόδοσης, επεξήγησης σε παρένθεση ή σε κόμματα ή υποσημειώσεων.
12. χρήση ταξινομητή (classifier)	Χρήση επιπρόσθετης λέξης, για να προσδιορίσει μια άλλη έννοια, όταν η κατανόησή της δεν θεωρείται δεδομένη, π.χ. στον Βόλο – in the city of Volos.

(Γραμμενίδης / Δημητρούλια / Κουρδής / Λουπάκης / Φλώρος, 2015: 90 – 91)

Συμπερασματικά θα λέγαμε ότι η πλειοψηφία των μεταφραστικών επιλογών στο μετάφρασμά μας είναι απόρροια των παραπάνω μεταφραστικών στρατηγικών και τεχνικών. Στα σχόλια που συνοδεύουν το μετάφρασμά μας δικαιολογούνται οι επιλογές μας κυρίως με βάση τις προαναφερθείσες στρατηγικές και τεχνικές.

3. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ *Otto Erich Hartleben*²

Ο *Otto Erich Hartleben* (ψευδώνυμα: *Otto Erich*, *Henrik Ipse*) είναι Γερμανός ποιητής, δραματουργός και συγγραφέας διηγημάτων, γνωστός για τα νατουραλιστικά του δράματα, που με ειρωνεία και έξυπνο χιούμορ περιγράφουν τις αδυναμίες της μεσαίας τάξης. Γεννήθηκε στις 3.6.1864 στο Clausthal / Harz και πέθανε στις 11.2.1905 στο Salò Gardasee της Ιταλίας.

Μετά τον πρόωρο θάνατο των γονιών του, μεγάλωσε με τον παππού του, Eduard Angerstein, στο Hannover. Αφού τελείωσε το σχολείο το 1885 στο Celle, ξεκίνησε το 1886 να σπουδάζει Νομική στη Λειψία (Leipzig) και στο Βερολίνο (Berlin), πραγματοποιώντας την επιθυμία του παππού του. Αφού πέρασε τις εξετάσεις και έγινε ασκούμενος δικηγόρος (1889), δραστηριοποιήθηκε στο Ειρηνοδικείο του Stolberg και στο Πρωτοδικείο του Magdeburg, αλλά διέκοψε νωρίς την καριέρα του στη νομική.

Το φθινόπωρο του 1890 πήγε στο Βερολίνο, όπου έζησε μποέμικη ζωή ως ελεύθερος συγγραφέας και υπήρξε θερμός υποστηρικτής της γενιάς των νέων ποιητών, που μαζί με τους Arno Holz, Hermann Conradi, τους αδελφούς Hart και άλλους ήρθαν σε επαφή με τον νατουραλισμό, «την τέχνη της πραγματικότητας και της αλήθειας», με επιρροές από τους Ibsen, Zola και Tolstoi. Από το 1891 ανήκε στο διοικητικό συμβούλιο της «ελεύθερης λαϊκής σκηνής». Το 1893, όταν πέθανε ο παππούς του, ο Hartleben κληρονόμησε 80.000 Μάρκα και στις 2 Δεκεμβρίου του ίδιου έτους παντρεύτηκε την επί χρόνια σύντροφό του, τότε σερβιτόρα Selma Hesse.

Ένα από τα γνωστότερα δράματά του, που είχε κάνει μεγάλη επιτυχία στην εποχή του ήταν το “*Rosenmontag*” (1900), στο οποίο περιγράφεται η τραγωδία ενός Πρώσου αξιωματικού που ερωτεύεται ένα κορίτσι εργατικής τάξης. Από τα έσοδα του

² Οι πληροφορίες για τη ζωή και το έργο του *Otto Erich Hartleben* που απαρτίζουν το κεφάλαιο 3 είναι αποτέλεσμα συνδυασμού πληροφοριών από τις ακόλουθες πηγές σε μετάφραση δική μας:

<https://www.britannica.com/biography/Otto-Erich-Hartleben>

https://de.wikipedia.org/wiki/Otto_Erich_Hartleben

<https://www.deutsche-biographie.de/sfz70017.html#indexcontent>

https://en.wikipedia.org/wiki/Otto_Erich_Hartleben

<https://www.deutsche-biographie.de/sfz70017.html#ndbcontent>

<http://gutenberg.spiegel.de/autor/otto-erich-hartleben-829>

<https://portal.dnb.de/opac.htm?method=simpleSearch&cqlMode=true&query=idn%3D118546198>

συγκεκριμένου έργου, αγόρασε τη βίλλα του “*Halkyone*” στο Salò am Gardasee της Ιταλίας. Από το 1901 ζούσε μεταξύ Μονάχου και Ιταλίας, στη βίλλα *Halkyone*, ενώ από το 1903 έμεινε στη βίλλα της Ιταλίας με την ερωμένη του Ellen Birr. Τότε ίδρυσε εκεί την „*Halkyonische Akademie für unangewandte Wissenschaften*“ στην οποία ανήκαν μεταξύ άλλων οι Peter Behrens, Otto Julius Bierbaum, Franz Blei, Gerhart Hauptmann, Alfred Kubin, Ferdinand Pfohlund και Emil Orlik. Η αλλαγή του αιώνα βρίσκει τον Hartleben να έχει κατακτήσει θρυλική φήμη, κυρίως ως ιδρυτής και μέλος σε πολυάριθμα καλλιτεχνικά στέκια και λογοτεχνικούς συλλόγους.

Η κοινωνική κριτική στα έργα του έδινε προτεραιότητα στα χιουμοριστικά ανέκδοτα, τη σάτιρα και τον ερωτισμό που θύμιζε τον Guy de Maupassant (Γάλλος συγγραφέας της νατουραλιστικής σχολής, που θεωρείται ο μεγαλύτερος διηγηματογράφος της Γαλλίας), όπως φαίνεται στις ιστορίες του “*Vom gastfreien Pastor*” (1895). Η σπουδαιότητα του Hartleben έγκειται στην έντεχνη χαλαρή πεζογραφία του, με χιουμοριστικές ιστορίες που προκαλούν γέλιο και που επέφεραν μια νέα φωνή στη γερμανική αφηγηματική τέχνη. Έγραψε επίσης την με χάρη, αν και ρηχή, ιμπρεσιονιστική ποιητική συλλογή “*Meine Verse*” (1905) και το 1902 βραβεύτηκε με το λογοτεχνικό βραβείο Franz-Grillparzer-Preis για το έργο του “*Rosenmontag*”.

Τα σημαντικότερα έργα του συγγραφέα παρατίθενται στο τέλος της παρούσας εργασίας, στο κεφάλαιο *Βασική εργογραφία του συγγραφέα Otto Erich Hartleben* στη σελίδα 106.

4. Die Erziehung zur Ehe: ΤΟ ΕΡΓΟ

Το έργο “*Die Erziehung zur Ehe*” του Otto Erich Hartleben είναι μια κωμωδία που γράφτηκε το 1893, πρωτοδημοσιεύτηκε το 1899 στο περιοδικό *Magazin für Literatur* και εκδόθηκε το 1911 στο Βερολίνο από τον εκδοτικό οίκο *S. Fischer Verlag*. Ανέβηκε ως παράσταση τον Οκτώβριο του 1917 στο “*Theater Nordlager*”, σε σκηνοθεσία του Dr. Stark³:

⁴Σε ένα γνωστό «βασικό» έργο για την Παιδαγωγική αναφέρεται ότι:

«Οι δρόμοι και τα μέσα για την διαπαιδαγώγηση πρέπει να προσανατολίζονται προς τον σκοπό, τον οποίο θέλει να πετύχει ο

³ Βλ. υποσημείωση 1

⁴ Η περίληψη και οι πληροφορίες για το έργο, που παρατίθενται στη συνέχεια του συγκεκριμένου κεφαλαίου προέρχονται από το *Gesammelte Aufsätze zur Dramaturgie* του Rudolf Steiner (2004) σε δική μας μετάφραση.

παιδαγωγός, σύμφωνα με το ιδανικό του ανθρώπου, που του έχει καθοριστεί. Εκτός από αυτόν τον σκοπό, εκτός από αυτό το ιδανικό μπορεί ο παιδαγωγός να λάβει υπόψιν του και τον ατομικό χαρακτήρα του μαθητή. Στον έναν επιτυγχάνεται το ιδανικό με τον έναν και στον άλλον με τον δέινα τρόπο». (Steiner 2004: 337)

Σύμφωνα με αυτό το παιδαγωγικό αξίωμα δημιούργησε ο Otto Erich Hartleben το παιδαγωγικό του έργο “*Die Erziehung zur Ehe*”.

Το ιδανικό, το οποίο πραγματεύεται, είναι ότι στον καθένα αρμόζει ένας φιλισταϊκός⁵ γάμος. Οι δρόμοι που πρέπει να ακολουθήσει η διαπαιδαγώγηση, προκειμένου κάθε φιλισταϊκή καρδιά να πετύχει αυτόν τον φαινομενικά απαραίτητο στόχο είναι διάφοροι. Πρέπει να συμμορφώνονται με την διαπαιδαγώγηση, τη θέση, την τοποθεσία όπου βρίσκεται η περιουσία, το φύλο και με άλλες κατάλληλες προϋποθέσεις. Από την ποικιλία των περιπτώσεων ο Hartleben επιλέγει δύο: Τον γιο μιας πλούσιας οικογένειας αστών, τον Χέρμαν Γκύντερ (Hermann Günther), και μια φτωχή λογίστρια, την Μέτα Χιούμπκε (Meta Hübcke). Τον Χέρμαν ανατρέφει η μητέρα του και όταν η ίδια από μόνη της πια δεν τα βγάζει πέρα με την διαπαιδαγώγησή του, καλεί τον θείο του Χέρμαν για βοήθεια. Την προπαιδεία της Μέτα για τον γάμο αναλαμβάνει ο γιος μιας εκμισθώτριας δωματίου, ένας μικροαστικός εμποροϋπάλληλος, ο Ούγκο Μπούσμαν (Hugo Buschmann).

Για τον Χέρμαν δεν είναι γραφτό μόνο ένας γενικά «καλός, αστικός γάμος»· η μελλοντική του σύντροφος, η Μπέλλα Κένιχ (Bella König), κάνει κιόλας κάπου – κάπου την εμφάνισή της στη σκηνή. Εκείνη έχει ήδη ανατραφεί άψογα για τον γάμο, έχοντας βέβαια συμβάλλει σ’ αυτό και η φυσική της κλίση προς αυτόν. Η ύπαρξή της μοιάζει να χρησιμεύει μόνο ως παράδειγμα βλακειάς στον ψυχολόγο. Ο Χέρμαν πάντα βρίσκει τρόπο και «το σκάει», κάθε φορά που εμφανίζεται αυτή η Μπέλα. Ο Χέρμαν, λοιπόν, πρέπει να ανατραφεί έτσι ώστε να παντρευτεί την Μπέλα. Πρέπει συνεπώς, να ανατραφεί με σωστές, παιδαγωγικές αρχές, να γνωρίσει πρώτα τη ζωή, που σε αυτή την περίπτωση αυτό σημαίνει να γνωρίσει το γυναικείο φύλο, πριν να μπει στο καράβι, με καπετάνιο την Μπέλα. Αυτό θεωρεί σωστό η μητέρα Γκύντερ. Γι’ αυτόν τον σκοπό δίνει κάθε μήνα στον νεαρό εκατόν πενήντα μάρκα για

⁵ Με τον όρο “Philister” νοείται η έννοια του «φιλισταϊκού»: που είναι στενών αντιλήψεων, μικρόψυχος, εγωιστικός και υποκριτικός [ΠΗΓΗ: http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/search.html?lq=%22%CF%86%CE%B9%CE%BB%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%8A%CE%BA%CF%8C%CF%82+-%CE%AE+-%CF%8C%22&dq=]

χαρτζιλίκι. Ο νεαρός, όμως, κάνει ανοησίες. Δεν έχει τόση ηθική μέσα του, και οι μικροαστοί τον λένε μικροαστικό. Ερωτοτροπεί με την Μέτα Χιούμπκε και τρέφει αισθήματα για εκείνη. Η μητέρα Γκύντερ μαθαίνει ότι ο Χέρμαν δεν έχει πληρώσει ούτε μια φορά το ενοίκιο της ερωμένης του, της Μέτα, και αυτό το θεωρεί κακό. Ο νεαρός πρέπει να την κόψει αυτή τη συνήθεια. Έτσι, αποφασίζει να του δίνει επιπλέον πενήντα μάρκα τον μήνα, ώστε να μην ερωτευτεί ξανά τέτοια κορίτσια, αλλά κορίτσια που θα τους πληρώνει το ενοίκιο. Όλα, όμως, όσα σχετίζονται με αυτό, δεν μπορεί να τα διδάξει μια «αστή και καλή» μητέρα στον γιο της και ο πατέρας έχει πεθάνει. Γι' αυτό η μητέρα φωνάζει τον αδερφό του πατέρα του. Εκείνος διαθέτει τις σωστές αρχές διαπαιδαγώγησης, είναι άντρας και μπορεί να μιλήσει με τον Χέρμαν, πράγμα το οποίο και κάνει. Μάλιστα κάνει την υπόθεση πραγματικά παιδαγωγική. Τον διδάσκει με παραδείγματα και έτσι του είναι πιο εύκολο, γιατί ο Χέρμαν ερωτοτροπεί και με την καμαριέρα, πράγμα το οποίο δεν εγκρίνει η μητέρα Γκύντερ. «*Το σπίτι πρέπει να διατηρείται καθαρό*» (σελ. 82, 97 στο μετάφρασμά μας). Η μητέρα διώχνει την καμαριέρα απ' το σπίτι και ο Χέρμαν αποφασίζει να κάνει σχέση μαζί της εκτός σπιτιού. Ο θεός καταλαβαίνει ότι έχει σχέση μαζί της και πηγαίνει μαζί στο ραντεβού τους, σκεπτόμενος ότι κι αυτός θα βρει παρέα. Ο θεός, όμως, δε θέλει μόνο να παρακολουθεί. Έτσι βρίσκεται ο δρόμος για να διαπαιδαγωγηθεί ο Χέρμαν για τον γάμο.

Ο εμποροϋπάλληλος απ' την άλλη ψάχνει τρόπο να διαπαιδαγωγήσει την Μέτα. Και εκείνος, όπως και η μητέρα Γκύντερ θεωρεί ότι η σχέση της με τον Χέρμαν είναι ασήμαντη. Ο εμποροϋπάλληλος και η αριστοκρατική κυρία κατά βάθος σκέφτονται το ίδιο: Η Μέτα πρέπει να βρει έναν εραστή που να της δίνει χρήματα, να τη συντηρεί. Η μητέρα Γκύντερ με την επιφύλαξη, φυσικά, ότι δεν θα είναι υπερβολικά πολλά αυτά τα χρήματα. Ο εμποροϋπάλληλος έχει αντίθετη γνώμη, επειδή ο ίδιος θέλει να παντρευτεί κάποτε την Μέτα. Γι' αυτό πρέπει εκείνη να πάρει πρώτα πολλά χρήματα από έναν εραστή. Ο Χέρμαν λοιπόν, δεν είναι ο κατάλληλος για κάτι τέτοιο. Κάποιος άλλος πρέπει να βρεθεί. Ο μικροαστικός εμποροϋπάλληλος πλαστογραφεί γράμματα, για να «φάει» την Μέτα από τον Χέρμαν. Μετά απ' αυτό, της «κουβαλάει» κάποιον που έχει λεφτά. Θέλει μ' αυτό τον τρόπο να την διαπαιδαγωγήσει έτσι, ώστε να παντρευτεί τελικά τον ίδιο. Αν το καταφέρνει τελικά; Δεν μας το λέει ο Hartleben στην κωμωδία του.

Βλέπουμε, ότι ο Hartleben τους καταλαβαίνει τους Φιλισταίους και διαθέτει και το κατάλληλο χιούμορ, ώστε να τους σκιαγραφήσει. (Βλ. Steiner 2004: 337 - 339)

5. ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

ΟΤΤΟ ΕΡΙΧ ΧΑΡΤΛΕΜΠΕΝ

ΤΗΣ ΠΑΝΤΡΕΙΑΣ ΜΑΘΗΜΑΤΑ⁶

ΚΩΜΩΔΙΑ

Στον Φιλισταϊσμό!

Εκδοτικός οίκος S. Fischer / Βερολίνο

1911

⁶ Ο τίτλος του έργου μας έβαλε σε αρκετές σκέψεις. Καταλήξαμε στις εκδοχές «*ΤΗΣ ΠΑΝΤΡΕΙΑΣ ΜΑΘΗΜΑΤΑ*» και «*ΤΟ ΔΑΣΚΑΛΕΜΑ ΤΗΣ ΠΑΝΤΡΕΙΑΣ*», σκεπτόμενοι πως αν θέλουμε να αφήσουμε από τον τίτλο κιάλας να διαφανεί ότι ο συγγραφέας έχει σαρκαστική διάθεση, τότε οδηγούμαστε στις συγκεκριμένες εκδοχές, όπου φαίνεται πολύ άμεσα ότι ο τίτλος είναι «κοροϊδευτικός». Από την άλλη, σκεφτήκαμε πως αν θέλαμε να εστιάσουμε στην ειρωνεία του συγγραφέα απέναντι στον τρόπο που αντιμετωπίζει την αστική τάξη και τις συνήθειες και τους τρόπους τους, που εμμέσως είναι εμφανής σε όλο το έργο, τότε θα έπρεπε να προσανατολιστούμε προς την εκδοχή «*Η ΚΑΛΗ ΑΝΑΤΡΟΦΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΓΑΜΟ*» ή «*Η ΓΑΜΗΛΙΑ ΑΝΑΤΡΟΦΗ*» που αφενός έχει μια δόση ειρωνείας και αφετέρου η έκφραση «καλή ανατροφή» είναι αρκετά συχνή όταν μιλάμε για την «καλή κοινωνία». Εν τέλει καταλήξαμε στον τίτλο «*ΤΗΣ ΠΑΝΤΡΕΙΑΣ ΜΑΘΗΜΑΤΑ*», ο οποίος έχει μια δόση χιούμορ, είναι σαν έκφραση οικεία για τον Έλληνα αναγνώστη, είναι σύντομος και περιεκτικός και αφήνει να φανεί η σαρκαστική διάθεση του συγγραφέα, όπως είπαμε και παραπάνω.

ΠΡΟΣΩΠΑ

Όττο Γκύντερ, μεγαλοκτηματίας

Κυρία Αουγκούστε Γκύντερ, χήρα του διευθυντή της τράπεζας Εμίλ Γκύντερ

Τα παιδιά τους:

Χέρμαν, φοιτητής νομικής

Ζούζε

Μπέλλα Κένιχ, κόρη του εργοστασιάρχη Κένιχ

Μόριτς Λάνγκε, φοιτητής φιλοσοφίας

Κυρία Μπούσμαν, εκμισθώτρια δωματίου

Ούγκο Μπούσμαν, εμποροϋπάλληλος, γιος της

Μέτα Χύμπκε, λογίστρια

Κύριος φον Μπόλινγκ

Τζένη, καμαριέρα στους Γκύντερ

Ένας υπηρέτης

Τα γεγονότα διαδραματίζονται στο Βερολίνο, στο παρόν, σε τρεις απανωτές μέρες, το Σάββατο, την Κυριακή και την Δευτέρα.

ΠΡΩΤΗ ΠΡΑΞΗ

Το δωμάτιο μουσικής στο σπίτι της κυρίας Γκύντερ. Στενόμακρη αίθουσα, που στη μέση του φόντου, επικοινωνεί με το σαλόνι μέσα από μια ανοιχτή πλατιά πόρτα θυρωρού.

Αριστερά: μεγάλο παράθυρο· μπροστά απ' αυτό, μόνο του, ένα πιάνο με ουρά.

Δεξιά: πόρτα προς τον διάδρομο, καναπές, τραπέζι και πολυθρόνα. Μοντέρνα κομψότητα.

ΠΡΩΤΗ ΣΚΗΝΗ

Χέρμαν Γκύντερ (κάθεται στο ανοιχτό πιάνο με ουρά, πατώντας πού και πού κανένα πλήκτρο.)

Μόριτς Λάνγκε (κοιτάζει έξω απ' το παράθυρο. Γυρίζει ξαφνικά αναστενάζοντας⁷;) Ναι, μάλιστα, αγαπητέ μου Έρμαν! Δεν είναι για όλους μας τόσο εύκολα τα πράγματα όσο για εσένα. Δεν έχουμε όλοι την τύχη να έχουμε το δικό σου ταμπεραμέντο⁸. – Τα μαλλιά του ενός βγαίνουν σε μπούκλες και του άλλου σαν δοκάρι πάνω στη χωρίστρα⁹. – Αλλά θα μου πεις τι ωφελεί η γκρίνια; «Ο άνθρωπος πρέπει να βγαίνει έξω στον κόσμο».

Χέρμαν. Μα δεν χρειάζεται γι' αυτόν τον λόγο να φύγεις κι αμέσως για το Στρασβούργο.

Μόριτς (σηκώνεται.) Ακριβώς γι' αυτόν τον λόγο πρέπει να πάω στο Στρασβούργο. Και αν υπήρχε γερμανικό Πανεπιστήμιο που να ήταν κι ακόμη πιο μακριά από το Βερολίνο, εκεί ακριβώς θα πήγαινα.

Χέρμαν. Αχ, το παίρνεις πολύ κατάκαρδα. Έτσι είναι η μαμά. Τρομερά συνετή γυναίκα. Η σύνεση η ίδια. Ξέρεις: αυτή είναι κι η περηφάνια της. Αλλά άσε: μόλις καταλάβει ότι τα πράγματα είναι σοβαρά με σένα και την Ζούζε, τότε θα κάνει πίσω, βασίσου πάνω σ' αυτό. *Ε βέβαια:* από «σύνεση» πάλι. (Ο Μόριτς κουνάει το κεφάλι.) Εγώ, στη θέση σου, δε θα μιλούσα καθόλου μαζί της. Και τι κατάφερες τώρα; Αν ήσουν φρόνιμος και άφηνες τα πράγματα όπως ήταν, θα συνέχιζες να βλέπεις την Ζούζε κάθε μέρα . . . θα φρόντιζα εγώ κιόλας γι' αυτό.

Μόριτς (κάπως ανυπόμονος) Εντάξει. Λοιπόν, σταμάτα πια μ' αυτό! Σου είπα: δυστυχώς οι άνθρωποι είναι – διαφορετικοί. Αυτό που για τον έναν είναι φυσιολογικό, για τον άλλον είναι ακατόρθωτο. Εγώ προσωπικά δεν μπορούσα και δεν μπορώ διαφορετικά. (Πήγαινε πάνω – κάτω και τώρα κάθεται.) Και εξάλλου η μητέρα σου έχει πολύ δίκιο. Μάλιστα αυτό είναι το κακό! Δίκιο είχε, καλά τα υπολόγιζε, ότι αν δεν περάσουν δέκα χρόνια ούτε καν να μου περνάει απ' το μυαλό να παντρευτώ και βασικά ούτε και μετά από δέκα χρόνια. Γιατί τελικά: τι είναι τριακόσιες χιλιάδες μάρκα! Εσύ σαν φοιτητής κιόλας χρειάζεσαι πολλά περισσότερα.

Χέρμαν. Εκείνη το είπε αυτό;

Μόριτς. Ναι.

⁷ Το ουσιαστικό “*Mit einem Seufzer*” που υπάρχει στο πρωτότυπο, προτιμήσαμε να αποδοθεί στην ελληνική εκδοχή με μετοχή «*αναστενάζοντας*», μιας και αποτελεί πιο οικεία δομή για την ελληνική γλώσσα.

⁸ Η λέξη «*ταμπεραμέντο*» προτιμάται έναντι της λέξης «*ιδιοσυγκρασία*», αφού θεωρείται πιο θεατρική και εύχη από την πιο δυσπρόφερτη λέξη «*ιδιοσυγκρασία*». Επιπλέον, διατηρείται μ' αυτόν τον τρόπο η ξενικότητα που έτσι κι αλλιώς υπάρχει και στο κείμενο – πηγή.

⁹ Λόγω έλλειψης κάποιου αντίστοιχου γνωμικού στην ελληνική γλώσσα προτιμήθηκε να αποδοθεί με κυριολεκτική μετάφραση το γερμανικό γνωμικό, χρησιμοποιώντας την στρατηγική της *ξενοποίησης*, αφήνοντας τον «εξωτισμό» του κειμένου – πηγή να διαφανεί.

Χέρμαν. Βλέπεις λοιπόν; Υπερβάλλει για όλα!

Μόριτς. Ε, ε!

Χέρμαν. Ό, τι σου λέω! Εκατόν πενήντα μάρκα μου δίνει. Τον μήνα! Ούτε πφενίκι¹⁰ παραπάνω.

Μόριτς. Για χαρτζιλίκι. Μάλιστα.

Χέρμαν. Για σε παρακαλώ! Με αυτά πρέπει να πληρώνω και το δωμάτιό μου στην οδό Σωσσέ. Τριάντα μάρκα κάνει.

Μόριτς. Ναι, αλλά για να φας, πας σπίτι σου, και για όλα τα υπόλοιπα δεν πληρώνεις δεκάρα¹¹! – Ε, αυτά είναι λεπτομέρειες. Γεγονός παραμένει, ότι εσείς έχετε συνηθίσει σε εντελώς διαφορετικές συνθήκες απ’ ότι εμείς· εγώ αδύνατον - ακόμα και αν περιμέναμε άλλα δέκα χρόνια - να μπορώ να στηρίξω ένα νοικοκυριό, που να ικανοποιεί έστω κατά κάποιον τρόπο τις ανάγκες της Ζούζε.

Χέρμαν. Μα βρε παιδί, δεν είν’ ανάγκη να σπας το κεφάλι σου εσύ γι’ αυτό. - Έχουμε του κόσμου τα μέσα! (παίζει έναν χαμηλό μπάσο τόνο στο πιάνο).

Μόριτς. Χέρμαν, εσύ νομίζω – με ξέρεις σίγουρα και με το παραπάνω, ώστε να ξέρεις¹² ότι ουδέποτε θα βασιζόμουν σ’ αυτό. Ένας άντρας πρέπει να μπορεί να συντηρεί μόνος του την γυναίκα που τον αγαπά, ειδάλλως στα δικά μου μάτια είναι ένας . . . ένας . . .

Χέρμαν. Ξερόλας.

Μόριτς. Άλλο ήθελα να πω.

Χέρμαν. Ξέρω. Γνωρίζω τις υπεράνω αρχές σου. Αλλά πού οδηγούν; Στο να μείνεις ανύπαντρος – μέχρι τα βαθειά σου γεράματα. Νά ‘ναι καλά η Μέτα!

Μόριτς. Ναι – καλά εσύ!

¹⁰ Εδώ χρησιμοποιούμε ένα προσαρμοσμένο δάνειο προκειμένου να αποδώσουμε την γερμανική λέξη “Pfennig”, ώστε να διατηρηθεί η «ξενικότητα». Την ίδια στρατηγική θα χρησιμοποιήσουμε και στο υπόλοιπο έργο, σε αντίστοιχες περιπτώσεις, όπως για παράδειγμα η λέξη «Mark» που την μεταγράφουμε ως «μάρκο».

¹¹ Το κείμενο – πηγή χρησιμοποιεί μια έκφραση (“*hast überhaupt alles andere frei*”) που στην γλώσσα – στόχο (Ελληνική) δε θα έβγαζε νόημα («τα έχεις όλα δωρεάν / τζάμπα»). Προτιμήθηκε μια αντιστοιχη ελληνική έκφραση «και για όλα τα υπόλοιπα δεν πληρώνεις δεκάρα», χρησιμοποιώντας την στρατηγική της οικειοποίησης.

¹² Εδώ χρησιμοποιείται στην ελληνική εκδοχή το ίδιο ρήμα «ξέρω», παρ’ ότι στη γερμανική χρησιμοποιεί δύο διαφορετικά ρήματα “kennen”, “wissen”. Ωστόσο και οι δύο συγκεκριμένες εκφράσεις, στην ελληνική γλώσσα συνήθως συναντώνται με το ρήμα «ξέρω», γι’ αυτό και χρησιμοποιήθηκε το ίδιο ρήμα.

Χέρμαν. Λοιπόν, σε παρακαλώ! Είναι ιδανική περίπτωση. Κανείς δεν ρωτάει για τους παράδες. Γιατί άραγε; Με αγαπάει. Αφού το ξέρεις. Κάτι τέτοιο θα μπορούσες να έχεις. και εσύ. Ανόητε¹³.

Μόριτς. Ναι, ναι. Η Μέτα όμως είναι επίσης – εξαιρεση. Είναι καλό κορίτσι· ίσως – να!

Χέρμαν. Τι;

Μόριτς. Τίποτα. Απλώς εγώ είμαι – διαφορετικός.

Χέρμαν. Αχ, ξέρω πολύ καλά, τι ήθελες να πεις.

Μόριτς. Αλήθεια;

Χέρμαν. Ναι. «Μήπως – πολύ καλή για μένα»; Τι; Αυτό δεν ήθελες να πεις!

Μόριτς. Όντως. Ακόμα και σε σένα αυτή η σκέψη φαίνεται – αρκετά εύλογη. Ή δεν είναι έτσι;

Χέρμαν. Χμ. (πατάει αδιάφορα κάποια πλήκτρα στο πιάνο.¹⁴)

Μόριτς. (σηκώνεται) Ναι – τώρα όμως θέλω να φύγω. Η δουλειά μου – έχει τελειώσει . . .

Χέρμαν. Μόριτς! Θεέ και Κύριε· μικρό το κακό! (Επίσης σηκώνεται. Στέκονται και οι δύο στο κέντρο του δωματίου.) Αφήσέ με να τα φτιάξω εγώ όλα! Με τον καιρό! Με τον καιρό όλα θα γίνουν. Στο εγγύμα. Κοίτα: μα είστε και οι δύο τόσο νέοι ακόμα: εσείς . . .

Μόριτς. (πικραμένος) Ναι. Πράγματι. Αλλά, πρώτα - πρώτα αυτό για μένα δεν είναι λάθος, καθόλου λάθος. Κι έπειτα, ειδικά όσο αφορά τον γάμο – οι παππούδες μου παντρεύτηκαν για παράδειγμα στα δεκαοχτώ και στα εικοσιένα τους χρόνια – η γιαγιά¹⁵ μου ήταν υπηρέτρια, ο παππούς μου ήταν σιδεράς. Ε λοιπόν: και το πόσο ευτυχισμένοι εξακολουθούν να ζουν ακόμη και σήμερα, είναι πρότυπο για όλη την οικογένεια. Θά ‘πρεπε νά ‘σουν στην χρυσή τους επέτειο γάμου. Αυτοί βέβαια, δεν ήταν όμως δέκα χρόνια – αρραβωνιασμένοι, αλλά μόλις δέκα βδομάδες. Βλέπεις: αυτό είναι το θέμα! Γι’ αυτό ηθικολόγοι που έχουν - και καλά - την πείρα του

¹³ Η μεταφορική σημασία Η λέξη “Esel”, που στα ελληνικά σημαίνει «γαϊδούρι», χρησιμοποιείται με μεταφορική σημασία στα ελληνικά για «κάποιον που είναι αχάριστος, ή που κουβαλάει κάτι σαν γαϊδούρι». Γι’ αυτό χρησιμοποιείται η λέξη «ανόητος» που εκφράζει πιο σωστά αυτό που εννοείται στο κείμενο – πηγή.

¹⁴ Η συγκεκριμένη λέξη “klimpern” περιγράφει στην γλώσσα – πηγή όλα όσα μόνο περιφραστικά μπορούν να αποδοθούν στη γλώσσα – στόχο, λόγω έλλειψης αντίστοιχου ρήματος. Γι’ αυτό και αποδόθηκε περιφραστικά «πατάει αδιάφορα κάποια πλήκτρα στο πιάνο», προκειμένου να επιτευχθεί ο επικοινωνιακός στόχος.

¹⁵ Στο κείμενο – στόχο, για λόγους καλύτερης κατανόησης, διευκρινίστηκαν οι προσωπικές αντωνυμίες “sie” και “er” που υπάρχουν στο κείμενο – πηγή με τα ουσιαστικά «γιαγιά» και «παππούς» αντίστοιχα.

κόσμου¹⁶ λένε: Α πα πα, μ' αυτούς τους γάμους από έρωτα! Συνήθως – προκύπτουν άτυχοι γάμοι απ' αυτούς. – Ναι, άι στο καλό, για ποιό λόγο; Και πότε να ερωτευτείς; Μά σε μια ηλικία, που – σαν μορφωμένος άνθρωπος – δεν μπορείς καν να σκέφτεσαι τον γάμο. Βλέπεις λοιπόν! Τότε εμφανίζεται λοιπόν – ο αρραβώνας! – Ο αρραβώνας! – Παναγία μου! – Λένε ότι ο γάμος προέρχεται από τον αγαπημένο μας Θεό. Εγώ δεν ξέρω . . . δεν μπορώ να το ελέγξω αυτό. Ένα όμως ξέρω εγώ -: ο αρραβώνας προέρχεται σίγουρα από τον διάβολο!

Χέρμαν. Πωπωπω!

Μόριτς. Νά 'σαι σίγουρος! Στο υπογράφω. Σχεδόν με όλα μου τα αδέρφια το έζησα αυτό. Και γενικά.

Χέρμαν. «Οι χαριτωμένοι Μάηδες του πρώτου έρωτα».¹⁷

Μόριτς. (κάθεται) Φυσικά! Διαβολικός θεσμός. Όταν καταργήθηκε ο βασανισμός, τον ξέχασαν ηλιθιωδώς! - - Στην αρχή βλάπτει μόνο την υγεία . . . αλλά σιγά – σιγά, σταδιακά, τα κλέβει όλα¹⁸ απ' τον άνθρωπο . . . όλες τις πιθανότητες να ευτυχήσει – μέχρι να παραλύσει εντελώς κάθε ψυχική του λειτουργία. Αυτό γίνεται με τόσο αργό και μυστικό τρόπο – που ο ίδιος ούτε που το αισθάνεται. – Ξαφνικά όμως, μια μέρα, παρατηρεί: ότι¹⁹ είναι εντελώς άδειος και ψυχρός και άψυχος – εδώ – στο στήθος. - - - (Αναπηδά πάλι). Τώρα μπορεί να παντρευτεί!

Χέρμαν. Χμ. Οπότε εννοείς δηλαδή ότι: αν γινόταν: και . . . μπορούσατε να παντρευτείτε τώρα . . . θα ήσασταν ευτυχισμένοι;

Μόριτς. Ευτυχισμένοι! Ευτυχισμένοι! . . . Δεν υπάρχει καμία λέξη για αυτό! Ολοκληρωμένοι θα ήμασταν! Ο ένας θα ολοκλήρωνε τον άλλον! Στους ουρανούς θα φτάναμε! Ευτυχισμένοι Άνθρωποι με κεφαλαίο!

Χέρμαν. Αλλά – μετά από δέκα χρόνια . . .

Μόριτς. «Μετά από δέκα χρόνια»! Θεέ μου: μα πόσες δεκαετίες ζει ο άνθρωπος; - Όταν ακούμε ότι ένας φτωχός αμαρτωλός καταδικάστηκε σε φυλάκιση δέκα χρόνων με θανατική ποινή, θεωρούμε ότι καταστράφηκε – για τούτη την ζωή. Το πολύ - πολύ

¹⁶ Το κείμενο – πηγή χρησιμοποιεί το επίθετο “die weltklugen”. Επειδή η ελληνική γλώσσα δε διαθέτει αντίστοιχο επίθετο, αναδιατυπώνεται το νόημα της λέξης περιφραστικά με μια δευτερεύουσα πρόταση «που έχουν την πείρα του κόσμου», ώστε να υπάρξει η μέγιστη δυνατή ισοδυναμία.

¹⁷ Πιθανότατα εδώ αναφέρεται στο ποίημα «Nun ist die holde Maienzeit» του Wolfgang Müller von Königswinter (1816 – 1873) [ΠΗΓΗ: http://www.deutsche-liebeslyrik.de/muller_konigswinter.htm]

¹⁸ Η αρχική σκέψη απόδοσης της λέξης “alles” ήταν «τα πάντα». Προκειμένου όμως να διατηρηθεί η επανάληψη της ίδιας λέξης που υπάρχει και στο κείμενο – πηγή, προτιμήθηκε εν τέλει η χρήση της λέξης «όλα - όλες».

¹⁹ Ο σύνδεσμος «ότι» δεν υπάρχει στο κείμενο – πηγή. Κρίνεται, όμως, σκόπιμη η προσθήκη του στο κείμενο - στόχος, για καλύτερη ροή και κατανόηση.

τον λυπόμαστε, που δεν αποκεφαλίστηκε κατευθείαν. Εκεί ο οίκτος μας είναι τότε εξίσου έντονος. Όταν όμως μαθαίνουμε για έναν καλό φίλο, ότι – *αρραβωνιάστηκε* – τότε αμέσως πηγαίνουμε αναίσθητοι και – τον *συγχαίρουμε!* Είναι να πεθαίνεις στα γέλια! Και ειδικά σ’ αυτή την δεκαετία ανάμεσα στα είκοσι και τα τριάντα, ειδικά σ’ αυτήν! - - (*Ανεβοκατεβαίνει στο δωμάτιο και έπειτα κάθεται και πάλι κοντά στον Χέρμαν.*) Βλέπεις! Και γι’ αυτόν τον λόγο είμαι ακόμη και ευγνώμων απέναντι στη μητέρα σου. Είναι πολύ έξυπνη γυναίκα και από συναισθηματικής άποψης – δεν ξεγελιέται καθόλου. Μου τα παρουσίασε όλα μπροστά στα μάτια μου με τόσο σαφή τρόπο . . . έτσι, όπως πραγματικά είναι . . . καθόλου συγκαλυμμένα, με τρόπο που δεν αρμόζει καθόλου σε μια κυρία – σχεδόν βίαια. Όταν ολοκλήρωσε, σηκώθηκα όρθιος και της είπα: «Κυρία μου -: έχετε δίκιο. Το δίχως άλλο – έχετε δίκιο. Ήμουν τρελός – σας παρακαλώ να με συγχωρήσετε.» - - Και έτσι παραιτήθηκα. Η Ζούζε μετά από έξι μήνες θα το έχει ξεπεράσει – εγώ – ίσως μετά από έναν ολόκληρο χρόνο. Τότε θα ‘μαστε, όμως, τουλάχιστον και πάλι ελεύθεροι, θα μας ανήκουν και πάλι ο εαυτός μας και η ζωή μας. Ενώ διαφορετικά – αν *αρραβωνιαζόμασταν* – ε τότε: τότε θα συνεχίζαμε να κυλιόμαστε στην άμμο ο ένας δίπλα στον άλλον – ώσπου ευτυχισμένοι να *κουραστούμε* να κυλιόμαστε – για όλη μας τη ζωή. Κι αν τότε – μπορούσαμε κιόλας να παντρευτούμε – θα ήταν ακόμα το μεγάλο ερώτημα. – Άρα: καλύτερα ένα τέλος με τρόπο – γρήγορα στο Στρασβούργο, την πανέμορφη πόλη! Λίγη στενοχώρια – και μετά πολλή δουλειά – πολλή δουλειά. -

Χέρμαν. (*Με σοβαρό ύφος:*) Αχ διάολε! Είναι πράγματι λυπηρό! Και ποιός φταίει αλήθεια, που ήρθαν έτσι τα πράγματα;

Μόριτς. (*Συναισθηματικός – πικραμένος:*) Ποιός φταίει; (*Αναπηδά. Η οργή πνίγει την φωνή του, βγάζει μια βραχνή κραυγή, σφίγγοντας τις γροθιές του.*)

Χέρμαν. (*Αναπηδά και εκείνος.*)

Μόριτς. (*Συγκρατείται*) Αντίο, Χέρμαν. – Καλύτερα να πηγαίνω. - Όχι, όχι! Άσε με να φύγω! – Μην πεις τίποτα στην Ζούζε. Θα της γράψω. Ίσως – αν καταφέρει να με μισήσει - να είναι πιο εύκολο για εκείνη. Αντίο. (*προχωρούν χέρι - χέρι προς την πόρτα δεξιά.*) Χαιρέτησε και την Μέτα για μένα. Ακούς; Και αν είσαι ξύπνιος – να την προσέχεις. Ένας τόσο ελεύθερος δεσμός είναι πάντα αποτέλεσμα αντρικού χειρισμού. Αν το κατέχει και είναι αρκετά έξυπνος – ε: μην είσαι αλήτης! Αυτά. Έχε γεια!

Χέρμαν. (*Τον συνοδεύει μέχρι την πόρτα. Εκεί σφίγγουν σιωπηλοί για άλλη μια φορά τα χέρια.*)

Μόριτς. (επειδή ο Χέρμαν μπαίνει στον κόπο να τον ακολουθήσει στην πόρτα:) Όχι. Μείνε εδώ! –

(Κλείνει την πόρτα.)

Χέρμαν. (βαδίζει αργά, σκουπίζοντας τα δάκρυά του, και πάλι προς τα αριστερά και ξανακάθεται στο πιάνο:) Να πάρει, αδικία! - - (Παίζει αδέξια στο πιάνο κι έπειτα ανάβει ένα τσιγάρο:) Δεν αξίζουν . . . (Καπνίζει και παίζει το πρελούδιο του Τανχόυζερ²⁰. Ύστερα σιγομουρμουρίζει την μελωδία μέσα απ' τα δόντια του.)

ΔΕΥΤΕΡΗ ΣΚΗΝΗ

Τζένη (κομψή και καλοντυμένη, με ένα ξεσκονιστήρι στο χέρι, μπαίνει στην σκηνή απ' την δεξιά πλευρά. Κοιτάζει τον Χέρμαν που ακόμα δεν την έχει πάρει χαμπάρι, και – χαμογελάει. Μετά αρχίζει να ξεσκονίζει τα έπιπλα γύρω από τον καναπέ.)

Χέρμαν (Την αντιλαμβάνεται ξαφνικά και σταματά.) Τζένη!

Τζένη (Ευπρεπώς) Δόκτωρ²¹;

Χέρμαν Χμ. (Σηκώνεται αργά και καμώνεται ένα χασμουρητό.) Ναι, ναι . . . (ψάχνει τρόπο να την πλησιάσει.)

Τζένη (Πηδά πίσω από τον καναπέ.) Πώς είπατε;

Χέρμαν (Αναστενάζοντας:) Αχ, Τζένη!

Τζένη (Δείχνει την πόρτα) Σστ! Δόκτωρ!

Χέρμαν (χαμηλόφωνα:) Γκούχου! (Πηγαίνει σιγά - σιγά μέχρι τον θυρωρό και κοιτάζει στο πίσω δωμάτιο· Έπειτα, γυρίζοντας πίσω, δυνατά:) Δεν είναι κανείς μέσα. Τό 'ξερα όμως. Η μαμά ντύνεται και η Ζούζε έχει βγει έξω. (ψάχνοντας πάλι τρόπο να την πλησιάσει:) Λουπόν – τι θέλετε, - γλυκιά μου αμαρτία;

²⁰ “Tannhäuser”: Πρόκειται για όπερα του Wilhelm Richard Wagner (22 May 1813 – 13 February 1883) [ΠΗΓΗ: https://en.wikipedia.org/wiki/Richard_Wagner#Operas]

²¹ Η προσφώνηση „Doktor” χρησιμοποιείται όταν αναφερόμαστε σε «διδάκτορα, κυρίως σε προσφώνηση ή όταν γίνεται αναφορά σε κάποιο συγκεκριμένο άτομο». [ΠΗΓΗ: http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/search.html?lq=%CE%B4%CF%8C%CE%BA%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%B1%CF%82&dq=]. Στο κείμενο – πηγή η Τζένη αποκαλεί τον νεαρό κύριο της, Χέρμαν, με τη συγκεκριμένη προσφώνηση. Όπως διαπιστώνουμε και από την συνέχεια του έργου, προφανώς τον αποκαλεί έτσι περιπαικτικά, για δύο πιθανούς λόγους: ο Χέρμαν σπουδάζει νομική, όμως όπως το κείμενο αφήνει να εννοηθεί δεν είναι και τόσο επιμελής φοιτητής, ώστε να έχει ήδη αποκτήσει τον τίτλο του διδάκτορα. Επίσης, υπονοείται ένα ερωτικό παιχνίδισμα μεταξύ τους, στα πλαίσια του οποίου πιθανότατα τον αποκαλεί η Τζένη με αυτόν τον τρόπο. Γι' αυτόν τον λόγο, προτιμήσαμε να διατηρήσουμε και στο κείμενο – στόχο την ίδια προσφώνηση με το κείμενο – πηγή, προκειμένου να διατηρηθεί το ύφος και η ειρωνική διάθεση του κειμένου – πηγή.

Τζένη (αποφεύγοντάς τον όπως και παραπάνω:) Όχι, όχι! Αφήστε με ήσυχη . . . Δεν θέλω. Να πάτε αλλού, άμα θέλετε να είστε τόσο – ευγενικός. Ξέρετε εσείς.

Χέρμαν Μα Τζένη! Η χυδαιότητά σας είναι πράγματι – λυπηρή.

Τζένη Ω, μα δεν είμαι τόσο χυδαία . . . Τώρα εξακολουθείτε να παίζετε. (δείχνοντας προς τα πίσω δεξιά.) Η κυρία εκεί απέναντι στο υπνοδωμάτιο της μπορεί πολύ καλά να ακούσει – ότι δεν παίζετε. Και ξέρει, ότι εγώ τώρα εδώ ξεσκονίζω. – Επομένως: συνεχίστε να παίζετε, δόκτωρ!

Χέρμαν Ε, δεν είμαι και υποχρεωμένος να παίζω.

Τζένη Τώρα αμέσως η κυρία θα χτυπήσει το κουδούνι. Θα δείτε. - Δεν της ξεφεύγει τίποτα. Παίξτε καλέ!

Χέρμαν (Πηγαίνει αργά πίσω στο πιάνο:) Πραγματικά δεν ξέρω, για ποιόν χαζό λόγο με φοβάστε. Είναι και παραμένει λυπηρό. (Κάθεται και ξαναπαίζει τον «χορό του προσκυνητή»²².)

Τζένη (χαχανίζει.)

Χέρμαν Αχ, σας παρακαλώ, Τζένη: τότε τουλάχιστον μην με ενοχλείτε. Μια χαρά μπορείτε να ξεσκονίσετε, χωρίς να – να – να: να γελάτε, αν και δεν είναι αυτή η σωστή έκφραση.

Τζένη (χαχανίζει ξανά, κάπως πιο χαμηλόφωνα.)

Χέρμαν (εκνευρισμένος:) Τζένη! Μα με τρελαίνετε, κοπέλα μου! Ούτε ο διάβολος δε τα αντέχει αυτά που κάνετε²³. Είναι αδικία²⁴, να γελάτε έτσι, ενώ εγώ πρέπει να κάθομαι εδώ και να παίζω χρησιμοποιώντας και τα δύο μου χέρια. Όχι! Αυτό δεν γίνεται. (και πάλι αναπηδά.)

Τζένη (αποφασιστική:) Αν δεν μείνετε καθιστός και δεν συνεχίσετε να παίζετε, φεύγω αμέσως απ' το δωμάτιο.²⁵

²² *Pilgerchor*: Πρόκειται για κομμάτι από την όπερα *Tannhäuser* (βλ. υποσημείωση 13) η μετάφραση του οποίου είναι δική μας. Επιλέξαμε να μεταφράσουμε τον τίτλο του τραγουδιού, προκειμένου να ακουστεί πιο οικείος ο τίτλος στα αυτιά του Έλληνα θεατή, απ' ότι αν για παράδειγμα χρησιμοποιούσαμε ένα αυτούσιο ή προσαρμοσμένο δάνειο.

²³ Η έκφραση «αυτά που κάνετε» αποτελεί προσθήκη δική μας (ανάλυση σε συνιστώσες), προκειμένου να γίνει πιο κατανοητή η έκφραση του κειμένου – πηγή “*Der Teufel halte das aus*”.

²⁴ Διακρίνουμε επανάληψη της ίδιας λέξης που χρησιμοποιήθηκε και παραπάνω στο κείμενο – στόχο. Η επιλογή αυτή οφείλεται στο γεγονός ότι και το κείμενο – πηγή χρησιμοποιεί την ίδια λέξη. Έτσι, θεωρώντας ότι για κάποιο επικοινωνιακό λόγο χρησιμοποιεί την επανάληψη ο δημιουργός, προτιμήσαμε να ακολουθήσουμε την ίδια τακτική προς επίτευξη του ίδιου επικοινωνιακού στόχου. Η ίδια λέξη χρησιμοποιείται και παρακάτω, για τους ίδιους λόγους.

²⁵ Εδώ παρατηρούμε στο κείμενο - στόχο μία αντιμετάθεση της σειράς των δύο προτάσεων. Ενώ το γερμανικό κείμενο – πηγή παραθέτει πρώτα την κύρια πρόταση και εν συνεχεία την δευτερεύουσα υποθετική “*Ich verlasse sofort das Zimmer, wenn Sie nicht sitzen bleiben und weiterspielen*”, αντίθετα, στο κείμενο της γλώσσας – στόχου, προκειμένου να δοθεί η ίδια έμφαση με το κείμενο – πηγή,

Χέρμαν (αναστενάζοντας:) Ααα . . . Αυτό είναι . . . (κάθεται πάλι και συνεχίζει να παίζει. *Άγαρμπα:*) Εδώ που τα λέμε . . . δεν καταλαβαίνω καθόλου, για ποιόν λόγο πρέπει εσείς να ξεσκονίζετε εδώ κάθε φορά, που εγώ παίζω. Δεν μπορεί να γίνει αυτό κάποια άλλη στιγμή;

Τζένη (εύθυμα:) Α βέβαια, αλλά . . . Θεέ μου, δόκτωρ, μου αρέσει τόσο να ακούω μουσική . . .

Χέρμαν Α έτσι. Τι λέτε. Πολύ ενδιαφέρον.

Τζένη Όχι πραγματικά, δόκτωρ . . . τρελαίνομαι²⁶! (Τον πλησιάζει προσεκτικά:) Τανχούζερ δεν είναι αυτό;

Χέρμαν Μάλιστα, αγγελούδι μου, το φημισμένο «δημοπρασία ξύλου στο Βάρτμπουργκ»²⁷. Μα, σας παρακαλώ, όχι τόσο κοντά. Κοιτάτε την δουλειά σας – όπως κι εγώ την δική μου.

Τζένη Αχ Παναγία μου! Ξαφνικά! Ε βλέπεις! Όταν δεν - υπακούς – αμέσως, έτσι δεν είναι; Θεέ μου, βέβαια, μα είσαι μόνο μια καμαριέρα.

Χέρμαν Ανοησίες, Τζένη: εσείς είστε η κορόνα²⁸ των γυναικών. Πρέπει μόνο να κόψετε αυτή την αξιολύπητη τραχύτητα. Είναι ένα λυπηρό σφάλμα της υγιούς κατά τ' άλλα φύσης σας. (Τραγουδάει και παίζει:) «Όποιος σε κλείσει με πάθος στην αγκαλιά του . . . » τρα λα . . . λα . . . λα . . . λα . . .

Τζένη (ζωηρά:) Αχ ναι! Έτσι πάει!

Χέρμαν (τραγουδάει:) «Εκείνος μόνο ξέρει, τι θα πει αγάπη – εκείνος μόνο²⁹ ξέρει να μιλήσει γι' αυτήν!» - - -

Τζένη Ε! Ξέρω εγώ τώρα ποια σκέφτεστε.

Χέρμαν (συνεχίζει να παίζει σιγανά) Τι;

Τζένη (απότομα) Την δεσποινίδα Μέτα Χιούμπκε – τι;

Χέρμαν (Στο άκουσμα του ονόματος **Μέτα** σταματάει ξαφνικά, έντονα τρομαγμένος.) Θεέ μου! Πώς σας ήρθε αυτό;

προτιμάται να προηγηθεί η δευτερεύουσα έναντι της κύριας πρότασης «Αν δεν μείνετε καθιστός και δεν συνεχίσετε να παίζετε, φεύγω αμέσως απ' το δωμάτιο.»

²⁶ Χρησιμοποιούμε μία ελληνική έκφραση όσο το δυνατόν πλησιέστερη νοηματικά στην έκφραση που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας, ώστε να προκαλέσει την ίδια εντύπωση και στον αναγνώστη του κειμένου – στόχο: ότι κάτι της αρέσει πολύ (οικειοποίηση).

²⁷ *Holzauktion auf der Wartburg*: πρόκειται και πάλι για κομμάτι από την όπερα *Tannhäuser* (βλ. υποσημείωση 13) η μετάφραση του οποίου είναι δική μας.

²⁸ Ενώ αρχικά υπήρχε και η σκέψη η λέξη “Krone” να αποδοθεί με την ελληνική λέξη «καμάρι», χρησιμοποιούμε την ίδια λέξη με το κείμενο – πηγή, μεταγραμμένη στα ελληνικά. “Krone” «κορόνα», ώστε να παραμένουμε όσο το δυνατόν πιο κοντά στο πρωτότυπο κείμενο.

²⁹ Η λέξη «μόνο» αποτελεί προσθήκη δική μας σε ρόλο χρήσης ταξινομητή.

Τζένη (πάλι ξεσκονίζοντας, κάνει την αδιάφορη:) Ευτυχώς – δόξα τω Θεώ, μαθαίνουμε που και που το ένα ή το άλλο. Και μερικές φορές ακριβώς την κατάλληλη στιγμή. – Ναι, ναι, δόκτωρ. *Μια χαρά* είναι έτσι. Γιατί διαφορετικά! Να, άμα σας ακούσει κανείς να λέτε³⁰: «Τζένη! Αχ Τζένη! Είστε η κορόνα των γυναικών» και τέτοιες σαχλαμάρες – τότε θά ‘πρεπε πραγματικά μερικές φορές . . .

Χέρμαν Ε;

Τζένη Λοιπόν: εννοώ ότι καλό είναι να ξέρει κανείς μ’ εσάς που βρίσκεται. Μάλιστα, μάλιστα! Δεν χρειάζεται να με κοιτάτε έτσι.

Χέρμαν. (βάνουσα:) Θεέ μου: Δε φαντάζεστε ότι μ’ αρέσετε στα σοβαρά;

Τζένη Όχι, όχι: μα ξέρω: (επιστρέφει στον Χέρμαν) Εσείς δεν παίρνετε απολύτως τίποτα - στα σοβαρά. Αλλά – αυτό ακριβώς θα μπορούσε να σας βολέει έτσι -: μία εκεί έξω, στο Βέντινγκ – και μία εδώ στο Σένεμπεργκ, στην μητέρα σας! Σαν μικρό παράρτημα . . . έτσι δεν είναι; Νά ‘χουμε και μια καβάντζα³¹! - - - Όχι! Αγαπητέ μου δόκτωρ. Δεν είναι έτσι τα πράγματα! Η Τζένη δεν είναι πια και τόσο μεθυσμένη!

Χέρμαν Αχ εσείς . . . (συνεχίζει να παίζει αδέξια, αμήχανος.)

Τζένη (γελώντας:) Ναι, ναι, δόκτωρ . . . «Λυπηρό»³², έτσι δεν είναι;

Χέρμαν Αχ, ξέρετε, αυτό εσάς δεν σας αφορά καθόλου. Αφού δεν μπορείτε να το κατανοήσετε. Το θέμα είναι εντελώς άλλο.

Τζένη (κάθεται στην καρέκλα, ειρωνικά:) Έτσι λοιπόν. «Το θέμα είναι εντελώς άλλο». Θεέ μου, μην νομίζετε ότι μπορείτε να με περνάτε για χαζή. Μήπως επειδή η δεσποινίς είναι ράφτρα; Εε! – Γι’ αυτό το πολύ - πολύ να φοράει πιο μακριές κάλτσες από μένα.

Χέρμαν. (σοβαρά θυμωμένος) Τζένη, αυτό δεν το ανέχομαι. Τώρα καταλαβαίνω: είναι – λυπηρό³³, που ασχολήθηκα μαζί σας τελικά. Ήταν άκομψο εκ μέρους μου.

Τζένη Ξαφνικά!

³⁰ Η έκφραση «να λέτε» αποτελεί δική μας προσθήκη στο κείμενο – στόχο, χάριν καλύτερης κατανόησης (χρήση ταξινομητή, βλ. παραπάνω σημείωση 29)

³¹ Το κείμενο – πηγή εδώ χρησιμοποιεί ένα γνωμικό, μια παροιμία “Doppelt genäht – hält besser”, της οποίας αποφύγαμε να χρησιμοποιήσουμε την κυριολεκτική μετάφραση «Διπλή ραφή – κρατάει καλύτερα», η οποία για τον Έλληνα αναγνώστη δεν είναι και τόσο οικεία. Προτιμήσαμε να αποδώσουμε αυτό που θέλει να δείξει ο δημιουργός χρησιμοποιώντας την στρατηγική της επιχώριας μετάφρασης του Βενούτι. Έτσι, η πιθανή ελληνική εκδοχή της συγκεκριμένης παροιμίας που χρησιμοποιούμε είναι: «Νά ‘χουμε και μια καβάντζα».

³² Επειδή η Τζένη τον ειρωνεύεται και χρησιμοποιεί την ίδια λέξη που χρησιμοποίησε και ο Χέρμαν παραπάνω “bedauerlich” – «λυπηρό», ακολουθούμε και εμείς την ίδια μέθοδο, για να μεταδώσουμε το ίδιο ύφος, όπως και το κείμενο – πηγή, επαναλαμβάνοντας κι εμείς την λέξη που προείπε ο Χέρμαν.

³³ Και σε αυτό το σημείο ακολουθούμε την τακτική του συγγραφέα και χρησιμοποιούμε και εμείς το ίδιο επίθετο, όπως και παραπάνω (βλ. υποσημείωση 32) “bedauerlich” – «λυπηρό».

Χέρμαν Σας παρακαλώ: Τέλος! Σας δίνω τον λόγο της τιμής μου: λυπάμαι, που έμπλεξα μαζί σας.

Τζένη Είδατε λοιπόν: Ε τότε είμαστε σύμφωνοι. (Ασχολείται και πάλι με φιλοσοφική ηρεμία με το ξεσκόνισμα:) Εδώ που τα λέμε: ούτε που το κατάλαβα ότι έχετε μπλέξει μαζί μου. Σ' αυτά χρειάζονται πάντα δύο . . . Έτσι δεν είναι; . . .

(χτυπάει το έξω κουδούνι, **η Τζένη** φεύγει από την δεξιά μεριά, γυρίζοντας δύο φορές με κοροϊδευτικό χαμόγελο προς τον **Χέρμαν**.)

Χέρμαν (έχει αρχίσει και πάλι να παίζει. Μόλις **η Τζένη** κλείνει την πόρτα, σταματά να παίζει, σηκώνεται δύσθυμος και ξανανάβει ένα τσιγάρο. Εξοργισμένος, μέσα απ' τα δόντια του:) Ανόητη γυναίκα! - - Ακούς εκεί! Τι φαντάζεται . . .

ΤΡΙΤΗ ΣΚΗΝΗ

Ζούζε. (Μπαίνει γρήγορα από τα δεξιά της σκηνής. Με τα καλά της, κρατάει ένα πορτοφόλι και ένα πακέτο στο χέρι απ' την κλωστή.)

Χέρμαν. (εγκάρδια³⁴;) Καλημέρα, Ζούζε . . .

Ζούζε. (Τον κοιτάζει, χωρίς εκείνος να το αντιληφθεί, θυμωμένη και προχωράει μετά στο σαλόνι περνώντας από την μέση της σκηνής.)

Χέρμαν. (Μπαίνει στο πίσω δωμάτιο, παραμερίζοντας την εσωτερική πόρτα, ακουμπά στην παραστάδα της πόρτας, κουνώντας τους γοφούς, με θερμό άνετο ύφος και λέει τα ακόλουθα.) Ε – τι κάνεις; Ακεφίες; Για μια στιγμή! Τι; - Φεύγεις κιόλας; Τόσο νωρίς; Είναι μόλις έντεκα η ώρα. Καταπληκτικό! Είσαι πραγματικά ένας υπερ - φυσιολογικότατος άνθρωπος, Ζούζε. Όταν σε βλέπω έτσι, καταλαβαίνω μερικά πράγματα, που παλιά δεν τα καταλάβαινα καθόλου. Παραδείγματος χάριν, το ανόητο γεγονός ότι υπάρχουν καθηγητές πανεπιστημίου, οι οποίοι διαβάζουν τις παραδόσεις των μαθημάτων τους μέσα στην νύχτα. Οι φοιτητές που πηγαίνουν εκεί, πρέπει να είναι τέτοιοι τύποι σαν και σένα. Φαντάζομαι ξυπνάς κάθε πρωί στις εφτάμιση – έτσι δεν είναι; Είσαι σε θέση. – Τέλος πάντων: πιστεύω ότι οι ρόλοι μεταξύ μας έχουν μοιραστεί τελείως λάθος – εσύ θα γινόσουν ένας έξοχος σπασίκλας –όπως ακριβώς το ήθελε η μαμά – και εγώ με ευκολία θα γινόμουν ένα ευγενικό νέο κορίτσι» . . . Έτσι δεν είναι; Δεν το πιστεύεις κι εσύ αυτό; Πάρε για παράδειγμα τα λεφτά . . . – Αχ,

³⁴ Στο σημείο αυτό παραλείφθηκε η λέξη “kordial” του κειμένου – πηγή (διαγραφή), με σκοπό την αποφυγή υπερμετάφρασης.

άκου Ζουζακούλα μου³⁵ . . . Εσύ, εσύ θυμάσαι: τι μου έταξες πρόσφατα με την υπέροχη καλοσύνη σου; Βλέπεις; ακόμα και σ' αυτό το σημείο εσύ υπερέχεις σε σχέση με μένα – εσύ έχεις πάντα λεφτά! Κοίτα: αποταμιεύω βέβαια κι εγώ, όσο μπορώ – αλήθεια! Χλιδή δεν ξέρω τι θα πει. Μα εν τέλει: τι να πει κανείς για έναν μήνα που έχει τριανταμία μέρες! Εκεί τελειώνουν όλα! Και τα λεφτά φυσικά! – Αλλά παρ' όλα αυτά, αν μου δάνειζες είκοσι μάρκα, σου υπόσχομαι . . .

Ζούζε. (Μπαίνει ξαφνικά στο δωμάτιο τόσο βιαστικά και γρήγορα, που ο **Χέρμαν** πετάγεται και αφήνει τις πόρτες. Εξαγριωμένη ξεσπάει σε γέλια και λέει:) Είκοσι μάρκα!; Μήπως χρειάζεται πάλι καινούριο σακάκι η δεσποινίς Μέτα Χιούμπκε; - Είσαι . . . Είσαι κακός άνθρωπος . . .

(Σπεύδει προς τα δεξιά κλαίγοντας με λυγμούς.)

ΤΕΤΑΡΤΗ ΣΚΗΝΗ

Χέρμαν. (στέκεται άφωνος και την κοιτάζει:) Θεέ και Κύριε!

Τζένη. (Ξαναμπαίνει από την δεξιά πλευρά.)

Χέρμαν. (της επιτίθεται χονδροειδώς:) Εσείς! Μήπως κουτσομπολεύατε;

Τζένη. (κάνει πίσω και τον κοιτάζει από πάνω μέχρι κάτω, με ανωτερότητα:) – Τι θέλετε, κύριε μου;

Χέρμαν. Καλά ντε, μην κάνετε έτσι! Είπατε στην αδερφή μου για την σχέση μου!

Τζένη. (προσβεβλημένη, αφ' υψηλού:) Δόκτωρ! Δεν ανέχομαι τέτοιου είδους καχυποψία. Αν πιστεύετε ότι σας επιτρέπεται σε τέτοιο βαθμό να παραπαίρνετε θάρρος απέναντι σε μια υπηρέτρια, που σας φαντάζομαι ικανό για κάτι τέτοιο – εμένα όμως με αφήνει παγερά αδιάφορη.

Χέρμαν. Τότε πώς να το έμαθε;!

Τζένη. Σ' αυτά που μπλέκει κανείς μόνος του, δόκτωρ, δε θα πρέπει μετά να ρίχνει το φταίξιμο στους άλλους. Και 'γώ από πού το ξέρω; (Βγάζει ένα γράμμα από την μπλούζα της:) Ορίστε – διαβάστε το παρακαλώ.

Χέρμαν. (παίρνει το γράμμα και το διαβάζει.)

³⁵ Ακολουθώντας την στρατηγική της επιχώριας μετάφρασης του Βενούτι, προτιμάμε να χρησιμοποιήσουμε το ελληνικό υποκοριστικό «Ζουζακούλα» αφενός για να είναι κατανοητό στο θεατρικό κοινό και, επίσης, για να μη χαθεί το κωμικό στοιχείο που προκύπτει με το να προσθέσουμε μία ελληνική υποκοριστική κατάληξη σε ένα γερμανικό κύριο όνομα. Γι' αυτό και καταλήξαμε σε αυτή την επιλογή.

Τζένη. Ωραίος γραφικός χαρακτήρας, ε; Θά 'θελα και 'γώ να μπορούσα νά 'γραφα έτσι . . . και η δεσποινίς έλαβε ένα ίδιο . . . σήμερα το πρωί. Μετά απ' αυτό βγήκε έξω.

Χέρμαν. (Έχει διαβάσει το γράμμα.) Να πάρει! Και φυσικά ανώνυμα! Ο αλήτης! Πραγματικά: σήμερα φαίνεται ότι όλα είναι εναντίον μου³⁶.

Τζένη. (ψάχνοντας τριγύρω:) Μα πού άφησα το ξεσκονόπανό μου;

Χέρμαν. Ααα! Η βλακεία δεν έχει όρια³⁷! Πάντα το ίδιο τροπάρι³⁸ . . . (βαθύς αναστεναγμός.)

Τζένη. (έρχεται πολύ κοντά του καθώς ψάχνει.)

Χέρμαν. Χμ; Το ξεσκονόπανο; - Τι, Τζένη; Μια ανοησία – είναι³⁹ αυτή η ζωή! Ο ένας κοιτάει πώς να δυσκολέψει τον άλλον με όλες του τις δυνάμεις – δεν ξέρουν τίποτα παραπέρα – αυτό είναι όλο. Κι αυτό είναι τόσο κουτό, τόσο ανήκουστα κουτό! Έτσι δεν είναι; Τζένη . . .

Τζένη. Αυτή είναι παλιά ιστορία. – Μα πού είναι το ξεσκονόπανο;

Χέρμαν. Αχ, Τζένη . . .

Τζένη. (τον αποφεύγει) Χμ;

Χέρμαν. (ελεγεριακός:) Αχ, Και εσείς έτσι είστε. Σκληρόκαρδη και περήφανη – χωρίς ίχνος συμπόνιας!

Τζένη. Τι ξέρετε εσείς! Εγώ – σκληρόκαρδη; Ε, ξέρετε: Είστε ο πρώτος που το λέει αυτό. – Μα ακριβώς αυτό είναι: - με μια ράφτρα, φυσικά – εκεί τουλάχιστον ακόμα προσπαθείτε –να είστε φρόνιμος και ευγενής και της πληρώνετε και το νοίκι και της αγοράζετε και το ένα ή το άλλο – μερικές φορές και τα δύο, και πηγαίνετε και παντού μαζί της . . . Με μια υπηρέτρια όμως δεν τά 'χετε ανάγκη όλ' αυτά –εκεί το πράγμα πάει από μόνο του! Αυτή το μόνο που χρειάζεται να κάνεις⁴⁰ είναι να την πιάσεις έτσι απ' την μέση: «Μωρό μου!!» - και τελείωσε το θέμα. Κι αν εκείνη δεν κάτσει φρόνιμα και δεν πει αμέσως το ναι, ξαφνικά της βάζουν πάλι τις φωνές όπως σε όλους τους – υπηρέτες. (Ο Χέρμαν θέλει να απαντήσει.) «Υπηρέτες» - Μάλιστα! - - Μα αυτό δεν το δέχομαι καθόλου! Μα καθόλου! Ή μήπως νομίζετε ότι οι πωλήτριες είναι καλύτερες από μας; Απεναντίας! Εμείς απ' την πλευρά μας, όμως, ξέρουμε

³⁶ Στρατηγική οικειοποίησης, όπως και στην υποσημείωση 26.

³⁷ Ομοίως.

³⁸ Χρησιμοποιούμε ένα γνωμικό της γλώσσας – στόχου «πάντα το ίδιο τροπάρι», προκειμένου να οικειοποιηθεί ο θεατής το κείμενο – πηγή. (βλ. παραπάνω)

³⁹ Χρήση ταξινομητή βλ. υποσημείωση 29

⁴⁰ Ομοίως.

τουλάχιστον, που ανήκουμε και που υπάρχει ψωμί⁴¹. Και μήπως δεν τα κερδίσαμε τίμια και με κόπο; Ενώ αυτές – όχι! Όχι στο χέρι!

Χέρμαν. Χμ. Πολύ σωστά. Σαφής και διαφωτιστική! Επί τη ευκαιρία, Τζένη: σ' εμένα ειδικά δε χρειάζεται καθόλου να τα λέτε αυτά. Ακριβώς με αυτά τα ζητήματα έχω ασχοληθεί λεπτομερώς. Ξέρω πολύ καλά, ότι τέτοια υπηρέτρια . . . Εννοώ: αυτό προέρχεται κιόλας από την κοινωνική θέση.

Τζένη. (ένθερμα) Ναι! Δεν είναι έτσι; Έτσι ακριβώς! Και γι' αυτό δεν είναι και παράξενο που υπάρχουν τόσοι πολλοί σοσιαλδημοκράτες. Θεέ μου! Αχ και νά 'μουν άντρας . . .

Χέρμαν. Τζένη! Αυτή σας⁴² η σκέψη με κάνει και ντρέπομαι.

Τζένη. Τι;

Χέρμαν. Μα, σοβαρά δε με θεωρείτε ικανό να είμαι εγώ τόσο στενοκέφαλος και στ' αλήθεια να κάνω διάκριση ανάμεσα σε μια μοδίστρα και μια υπηρέτρια. Για μένα είναι ένα και το αυτό⁴³ – σας δίνω τον λόγο της τιμής μου!

Τζένη. Ε. Βλέπετε: και γι' αυτό, αυτό - μεταξύ μας– δεν είναι καθόλου σωστό από την μεριά⁴⁴ του κοριτσιού.

Χέρμαν. (έκπληκτος) Ποιό δηλαδή;

Τζένη. Θεέ μου, μα πρέπει να ξέρει, ότι δεν μπορείτε να την παντρευτείτε.

Χέρμαν. (Αβέβαιος:) Ναι . . . Πώς;

Τζένη. Αν λοιπόν είναι συνετό κορίτσι, το οποίο προσαρμόζεται στον κόσμο . . . τι να λέει που: «ανήκει σε εντελώς διαφορετικό κόσμο»; Τι;

Χέρμαν. (ακόμη έκπληκτος:) Δεν το καταλαβαίνω αυτό.

Τζένη. Ακριβώς! Ούτε και 'γώ. (Χτυπάει το κουδούνι:) Σστ! Χτύπησε το κουδούνι.

(Χαμογελώντας πονηρά αποχωρεί από την δεξιά πλευρά.)

ΣΚΗΝΗ ΠΕΜΠΤΗ

⁴¹ Οικειοποιητική στρατηγική (Βλ. υποσημείωση 35)

⁴² Θεωρούμε ότι στην ελληνική εκδοχή είναι απαραίτητη η διευκρίνιση «σας», ώστε να δείξει ότι αναφέρεται στη σκέψη της Ζούζε και να είναι πιο εύκολα κατανοητό από τον θεατή.

⁴³ Οικειοποιητική στρατηγική. Το γερμανικό γνωμικό “Für mich ist das Jacke wie Hose” και η κυριολεκτική του μετάφραση «Για μένα το σακάκι είναι όπως και το παντελόνι» δε θα πετύχαινε τον ίδιο επικοινωνιακό στόχο στα ελληνικά, όπως η συνηθέστερη ελληνική έκφραση «είναι ένα και το αυτό» (Βλ. υποσημείωση 35)

⁴⁴ Χρήση ταξινομητή, δική μας προσθήκη.

Χέρμαν. (μόνος του, την ακολουθεί με το βλέμμα και κουνάει το κεφάλι. Της στέλνει ένα φιλί με το χέρι:.) Τι αριστοκρατική! Αλλά . . . Εε!

(Ακούγονται φωνές στο πίσω σαλόνι.)

Τζένη. (χωρίς να φαίνεται, λέει στην **Μπέλλα** **Κένιχ** να περάσει στο σαλόνι.) Παρακαλώ, δεσποινίς . . . μια στιγμή. Θα ενημερώσω αμέσως την κυρία ότι ήρθατε.

Μπέλλα. (ομοίως χωρίς να φαίνεται) Δεν είναι σπίτι η δεσποινίς Ζούζε;

Χέρμαν. (Έχει σηκωθεί και κρυφακούει. Μόλις ακούει την φωνή της **Μπέλλα** τρομάζει:.) Για τ' όνομα του Θεού! Η **Μπέλλα** . . . (Τρέχει προς τα δεξιά.)

Τζένη. Ναι, μάλιστα . . .

ΣΚΗΝΗ ΕΚΤΗ

Τζένη. (Κρατάει πίσω την πόρτα και αφήνει την **Μπέλλα** να περάσει. Έπειτα στερεώνει την πόρτα και φεύγει. Η πόρτα από τώρα και στο εξής παραμένει ανοιχτή.)

Μπέλλα Κένιχ. (χλωμή μοδάτη φιγούρα, έρχεται αργά από την μέση της σκηνής και στέκεται μπροστά από τον καθρέφτη.)

Ζούζε. (την ακολουθεί από το σαλόνι. Έχει μάτια κλαμένα και κρατάει ένα μαντίλι στο χέρι. Ζωηρά:.) **Μπέλλα!** Καλημέρα. (Της σφίγγει το χέρι με μεγάλη και αδικαιολόγητη εγκαρδιότητα, σαν να την συλλυπάται.)

Μπέλλα. (Μιλάει πάντα πολύ αργά και απαλά:.) Καλημέρα, αγαπητή Ζούζε. Πώς είσαι;

Ζούζε. (οδηγεί την **Μπέλλα** στον καναπέ και η ίδια κάθεται στην καρέκλα στη μέση, την οποία τραβάει πιο κοντά στο ανάκλιντρο.) Σε ευχαριστώ, αγαπητή **Μπέλλα**: είμαι . . . είμαι αρκετά καλά. Έλα, σε παρακαλώ, κάθισε! Δε θες να βγάλεις το παλτό σου;

Μπέλλα. (Κάθεται:.) Ευχαριστώ, αγαπητή Ζούζε. Δε θα κάτσω πολύ⁴⁵, επειδή αγόρασα για την μαμά 250γρ.⁴⁶ τσάι. (Δείχνει στην Ζούζε το μικρό πακέτο που κρατάει στο χέρι της.) Και πέρασα γρήγορα απλά για να δω πως είστε εσύ και η μητέρα σου.

⁴⁵ Στο εν λόγω σημείο, επιλέξαμε να αποδοθεί πιο ελεύθερα το κείμενο – πηγή στη γλώσσα – στόχο, ώστε να εκπληρώνει την ίδια επικοινωνιακή ανάγκη (Γραμμενίδης 2009: 152)

⁴⁶ Το πρωτότυπο κείμενο χρησιμοποιούσε την έκφραση “*halbes Pfund*”. Η λέξη “*Pfund*” σημαίνει «μισό κιλό». Η αντίστοιχη έκφραση στα ελληνικά θα ήταν «μισό μισό κιλό», το οποίο δεν θα ήταν ιδιαίτερα βοηθητικό για τον Έλληνα αναγνώστη να καταλάβει ότι απλώς εννοούμε «250 γραμμάρια», λύση στην οποία και επιλέξαμε να καταφύγουμε τελικά, κάνοντας χρήση της οικειοποιητικής στρατηγικής για ακόμη μία φορά. Η επιλογή «μισό φουντ», η οποία θα μπορούσε και να αποτελεί μια επιλογή απόδοσης, δεν επιλέχτηκε ώστε να επιτευχθεί η μέγιστη δυνατή κατανόηση για τον κοινό του κειμένου – στόχος.

Ζούζε. Α, πολύ ευγενικό εκ μέρους σου. Λοιπόν, και πώς είστε εσύ και η αγαπητή σου μητέρα; Όλα καλά;

Μπέλλα. Ναι. Δόξα τω Θεώ. Ευχαριστώ.

Ζούζε. Φαίνεσαι πολύ όμορφη και ανανεωμένη⁴⁷!

Μπέλλα. Ναι: αυτό οφείλεται στον καλό καιρό και τον καθαρό αέρα. Φυσάει για τα καλά.

Ζούζε. (αφηρημένα:) Ναι – ο καιρός είναι καλός. Δεν μπορούμε να το αρνηθούμε.

Μπέλλα. (αμβλύνοντας) Ναι – και φυσάει!

Ζούζε. Βέβαια. Φυσάει⁴⁸. Χμ.

Μπέλλα. Ναι . . .

Ζούζε. Ναι. Λοιπόν, τι άλλα νέα;

Μπέλλα. Ναι, ξέρεις, Ζούζε: παρακολουθώ και μαθήματα ζωγραφικής τώρα. Μαζί με την Ελίζε Ρόσερ.

Ζούζε. Έτσι ε; Ααα! Μιας και τό ‘φερε η κουβέντα: πώς ήταν την Παρασκευή το βράδυ στους Ρόσερ;

Μπέλλα. Πολύ ωραία . . . όχι, πραγματικά πολύ ωραία. Αχ ναι!

Ζούζε. Έτσι. Ναι – αχ ναι: πράγματι πιστεύω ότι στους Ρόσερ πάντα περνάμε πολύ ωραία. Δεν είναι αλήθεια;

Μπέλλα. Α ναι. Αυτό όντως οφείλουμε να το παραδεχτούμε.

Ζούζε. Ναι. Δυστυχώς αυτή τη φορά η μαμά κι εγώ έπρεπε να αρνηθούμε την πρόσκληση, διότι η μαμά δεν ήταν και πολύ καλά. Ο Χέρμαν, όμως, ξεφάντωσε για τα καλά.

Μπέλλα. (Ντροπαλά:) Ο Χέρμαν;

Ζούζε. Ναι. Μας έλεγε πόσο χορέψατε μαζί . . .

Μπέλλα. Ναι . . . Μα . . . με συγχωρείς, Ζούζε, αλλά νομίζω πως . . . (κλαψιάρικα:) ο Χέρμαν δεν ήταν καν εκεί.

Ζούζε. (έντρομη:) Δεν ήταν εκεί;

Μπέλλα. (κλαψουρίζοντας:) Μην μου θυμώσεις, Ζούζε . . . αλλά είμαι⁴⁹ εντελώς σίγουρη: δεν ήταν εκεί.

⁴⁷ Η μετοχή “*blühend*” που χρησιμοποιείται στο πρωτότυπο, μεταγράφηκε και στο κείμενο - στόχο με μια μετοχή (ανανεωμένη), αλλά προερχόμενη από ρήμα με διαφορετική σημασία απ’ ότι στο κείμενο – πηγή (*blühen* = λουλουδιάζω / ανθώ) για να αποφύγουμε την παρανόηση στο κείμενο – στόχο.

⁴⁸ Επαναλαμβάνουμε και εμείς στο κείμενο – στόχο («φυσάει») την ίδια λέξη, όπως το κείμενο – πηγή (“*es ist windig*”) για να επιτύχουμε το ίδιο ύφος. Την ίδια τακτική ακολουθήσαμε και παραπάνω (βλ. υποσημείωση 24).

Ζούζε. Μα αυτό είναι . . . (την αρπάζει απ' τον λαιμό της, την φιλάει. Κλαίγοντας με αναφιλητά:) Ω Μπέλλα! Καλή μου, φτωχή μου Μπέλλα! (Βγάζουν και οι δύο τους τα μαντίλια.)

Μπέλλα. (επίσης κλαίει.) Αχ, είμαι τόσο δυστυχισμένη . . .

ΕΒΔΟΜΗ ΣΚΗΝΗ

Κυρία Γκόντερ. (έρχεται από την δεξιά μεριά της σκηνής⁵⁰ Εύρωστη κυρία που μόλις έχει πατήσει τα σαράντα⁵¹, έντονη, μεγαλόφρων φύση. –Τα δυο κορίτσια δεν την έχουν αντιληφθεί και τις παρακολουθεί για μια στιγμή κουνώντας το κεφάλι δεξιά αριστερά⁵². Έπειτα με ήρεμο τόνο⁵³;) Καλημέρα, αγαπητή μου Μπέλλα.

(Χωρίζονται οι δυο τους και σηκώνονται όρθιες.)

Μπέλλα. (προσπαθεί να συνέλθει:) Καλημέρα!

Κυρία Γκόντερ. (τις παροτρύνει με μια κίνηση του χεριού να καθίσουν και κάθεται και η ίδια, αδιάφορα φιλική:) Λοιπόν, πώς είστε;

(Κάθονται και οι τρεις τους.)

Μπέλλα. Ευχαριστώ, κυρία: είμαι πολύ καλά.

Κυρία Γκόντερ. Μα δε θέλετε να βγάλετε το παλτό σας;

⁴⁹ Το ρήμα «είμαι» δεν αναφέρεται στο κείμενο – πηγή. Αποτελεί προσθήκη δική μας, ώστε να ρέει καλύτερα ο λόγος στο κείμενο – στόχο.

⁵⁰ Προσθήκη, ομοίως με παραπάνω (βλ. υποσημείωση 49).

⁵¹ Σε αυτό το σημείο, κρίθηκε σκόπιμη μια περιφραστική μετάφραση προκειμένου να αποδοθεί το ίδιο νόημα. Έτσι η γερμανική έκφραση “Anfang der Vierziger” του κειμένου- πηγή, αποδόθηκε: «που μόλις έχει πατήσει τα σαράντα».

⁵² Η έκφραση «δεξιά - αριστερά» αποτελεί επίσης δική μας προσθήκη. Το γερμανικό ρήμα που χρησιμοποιείται στο κείμενο – πηγή “kopfschüttelnd” έχει τη σημασία «κουνώντας το κεφάλι» και δείχνει αρνητική στάση που στα ελληνικά υποδηλώνεται με την έκφραση «δεξιά - αριστερά» που μαζί με την μετοχή ολοκληρώνει την επικοινωνιακή πρόθεση του πομπού (Γραμμενίδης 2009: 156)

⁵³ Ομοίως (βλ. υποσημείωση 49)

Μπέλλα. Όχι, ευχαριστώ πολύ, κυρία, αλλά δε θα μείνω⁵⁴, επειδή έπρεπε να αγοράσω 250 γρ. τσάι⁵⁵ για την μαμά μου.

Κυρία Γκόντερ. Α μάλιστα.. Λοιπόν, πώς είναι η κυρία μαμά σας; Καλά, έτσι δεν είναι;

Μπέλλα. Ναι, δόξα τω Θεώ. Ευχαριστώ πολύ. -

Κυρία Γκόντερ. Α, αυτό είναι ευχάριστο. Για σας δε θέλει και ερώτημα. Φαίνεστε τόσο λαμπερή, τόσο καλά.

Μπέλλα. Ναι, εννοώ: μάλλον λόγω του καιρού. . . . Επειδή *φυσάει*⁵⁶ τόσο πολύ εννοώ.

Κυρία Γκόντερ. Ναι, όντως σήμερα φυσάει πολύ. – Λοιπόν, για πείτε μας: πώς ήταν την Παρασκευή το βράδυ στους Ρόσερ; Λυπήθηκα τόσο που δεν μπόρεσα να έρθω . . . Ήταν ωραία; Ο Χέρμαν ήταν γοητευτικός και κομψός;

Μπέλλα. *(ταραγμένη:)* Αχ . . . Ναι, κυρία: χμ . . .

Κυρία Γκόντερ. Τι; - -

Ζούζε. Ξέρεις, μαμά - : η Μπέλλα κάνει τώρα και μαθήματα ζωγραφικής.

Μπέλλα. Ναι!

Κυρία Γκόντερ. Μπα! Σε λάδι;

Μπέλλα. *(σεμνή:)* Όχι, μόνο σε νερό.

Κυρία Γκόντερ. Έτσι λοιπόν⁵⁷. – *(Κοιτάζει παραξενευμένη την μία και την άλλη.)*

Μπέλλα. Ναι. *(Σηκώνεται.)* Καλύτερα όμως τώρα να πηγαίνω, για να προλάβω και τα ψώνια μου.

Ζούζε. *(σηκώνεται όρθια.)* Μα Μπέλλα, ούτε δώδεκα δεν είναι η ώρα ακόμα . . .

⁵⁴ Βλ. υποσημείωση 45

⁵⁵ Βλ. υποσημείωση 46

⁵⁶ Βλ. υποσημείωση 48

⁵⁷ Προσθήκη, βλ. υποσημείωση 52

Μπέλλα. Ναι, μα . . . να,⁵⁸ λέω να εκμεταλλευτώ τον καλό καιρό για να κάνω και λίγο ακόμα βόλτα. – Ναι. Αντίο, κυρία.

Κυρία Γκόντερ. *(σηκώνεται όρθια.)* Αντίο, αγαπητή μου Μπέλλα. Και μην σας πάρει . . . ο αέρας, εννοώ.

Μπέλλα. Ναι, πράγματι φυσ . . .

Κυρία Γκόντερ. Και να δώσετε και τα χαιρετίσματα μου στην αγαπητή σας μητέρα. Αντίο.

Μπέλλα. *(την συνοδεύει η Ζούζε, αποχωρούν.)*

ΟΓΔΟΗ ΣΚΗΝΗ

Κυρία Γκόντερ. *(Πηγαίνοντας προς την αριστερή πλευρά της σκηνής:)* Μπέελαμ! -

Ζούζε. *(Ξαναμπαίνει διστακτικά. Κατεβάζει το βλέμμα σαν να έχει συνείδηση της ενοχής της.)*

Κυρία Γκόντερ. Λοιπόν; Τι ήταν αυτό; Τι σήμαινε όλο⁵⁹ αυτό;

Ζούζε. Αχ μαμά!

Κυρία Γκόντερ. Να δούμε τι μας περιμένει πάλι;⁶⁰

Ζούζε. Μαμά: κάποια στιγμή θα πρέπει να μιλήσεις πολύ σοβαρά με τον Χέρμαν. Αυτός . . . αυτός της φέρθηκε τόσο άσχημα! Την καημένη την Μπέλα!

⁵⁸ Προσθήκη (βλ. υποσημείωση 52)

⁵⁹ Ομοίως (βλ. υποσημείωση 52)

⁶⁰ Ελεύθερη απόδοση, ώστε να διατηρηθεί το ύφος του κειμένου – πηγή και η έκφραση που χρησιμοποιούμε να είναι πιο κοντά στον θεατή, φέρνοντάς τον με αυτόν τον τρόπο πιο κοντά στο κείμενο και τον συγγραφέα.

Κυρία Γκόντερ. (κάθεται. Αδιάφορα:) Α έτσι Για έλα εδώ. Κάθισε! Μπράβο! Λέγε τώρα. Τι το τόσο τρομερό συνέβη;

Ζούζε. (Ομοίως κάθεται:) Ξέρεις, μαμά: δεν πήγε καν την περασμένη Παρασκευή στους Ρόσερ⁶¹!

Κυρία Γκόντερ. Αα! Αυτό είναι χοντρό! Και μάλιστα πολύ χοντρό!

Ζούζε. (κλαψουρίζοντας:) Ναι. Δεν είναι; Αχ, μαμά: είναι πολύ παλιοχαρακτήρας.

Κυρία Γκόντερ. Έλα, έλα τώρα!

Ζούζε. (σφοδρά:) Ναι, μαμά! Και δεν είναι μόνο αυτό! Υπάρχει και κάτι ακόμα χειρότερο. Αυτός . . .

Κυρία Γκόντερ. Λοιπόν; Λέγε.

Ζούζε. (με το μαντίλι μπροστά από το πρόσωπο . . .) Έχει . . . έχει ερωμένη.

Κυρία Γκόντερ. (άφωνη για μια στιγμή, έπειτα ψυχρή και αυστηρή:) Δεν καταλαβαίνω, Ζούζε, πώς μπορείς και ξεστομίζεις μια τέτοια λέξη. Πώς σου ‘ρθε κάτι τέτοιο; Είναι εντελώς ανάρμοστο – είναι αδιανόητο ένα νεαρό κορίτσι να γνωρίζει καν για τέτοιου είδους πράγματα – πόσο μάλλον και να μιλάει γι’ αυτά.

(Σηκώνεται αγανακτισμένη και περπατάει μέσα στο δωμάτιο.)

Ζούζε. (κλαίει χαμηλόφωνα.)

Κυρία Γκόντερ. (στέκεται όρθια μπροστά της:) Λοιπόν; Πού τό ‘μαθες;

Ζούζε. Έλαβα . . . έλαβα ένα ανώνυμο γράμμα . . . σήμερα το πρωί.

Κυρία Γκόντερ. Δείξ’ το μου!

Ζούζε. Δεν τό ‘χω πια.

Κυρία Γκόντερ. (έκπληκτη:) Δεν τό ‘χεις πια;!

⁶¹ Προκειμένου να δοθεί έμφαση και στο μετάφρασμά μας, όπως συμβαίνει και στο κείμενο – πηγή, αντιμετωπίζουμε την σειρά των λέξεων.

Ζούζε. Μου το πήρε εκείνη.

Κυρία Γκύντερ. «Εκείνη;!» Δηλαδή⁶² την ξέρεις;!

Ζούζε. Προηγουμένως την . . . είδα.

Κυρία Γκύντερ. (εκνευρισμένη:) Ε δηλαδή . . . τέρμα τα μισόλογα! (Σκληρή:) Σε παρακαλώ, δε θα ήθελες τώρα να καταδεχτείς επιτέλους να μου τα εξηγήσεις όλα; Μου φαίνεται ότι κατάπιες τη γλώσσα σου⁶³ ξαφνικά. Έτσι δεν είναι;

Ζούζε. Μάλιστα, μαμά, το γράμμα λοιπόν έλεγε . . . : αν με ενδιαφέρει να γνωρίσω την ερωμ . . . του αδερφού μου, να είμαι σήμερα το πρωί στις δέκα στη δανειστική βιβλιοθήκη του Μπόρστελ⁶⁴ η γυναίκα που θα συναντούσα εκεί και που θα φορούσε το ίδιο σακάκι με μένα – θα ήταν εκείνη – το σακάκι είναι. . . δώρο από τον Χέρμαν . . .

Κυρία Γκύντερ. (με έμφαση:) Αυτό είναι χοντρό! Αυτό είναι πράγματι χοντρό⁶⁵! Το μεταξωτό βελούδινο σακάκι;

Ζούζε. Ναι. Το καινούριο.

Κυρία Γκύντερ. Αυτό είναι χοντρό. – Και εκείνη ήταν εκεί;

Ζούζε. Ναι . . . ήρθε.

Κυρία Γκύντερ. (σφοδρά:) Ήθελα να πω: εσύ πήγες εκεί; Μετά από τέτοιο γράμμα και μάλιστα ανώνυμο; Ο ευγενής άγνωστος ήξερε καλά τι έκανε, που έγραψε το γράμμα σε σένα και όχι σε μένα: εγώ κάτι τέτοια τα ρίχνω κατευθείαν στη σόμπα. Μα δεν ντρέπεσαι καθόλου;

Ζούζε. (κλαίει πιο δυνατά:) Μα μαμά! Έπρεπε να το κάνω . . . λόγω της Μπέλλα. . . . την λυπήθηκα τόσο πολύ . . .

⁶² Προσθήκη από εμάς, προκειμένου να είναι πιο κατανοητή η έκφραση.

⁶³ Χρήση ξενοποιητικής στρατηγικής.

⁶⁴ Προσαρμοσμένο δάνειο.

⁶⁵ Επανάληψη ίδιας λέξης («χοντρό»), όπως χρησιμοποιεί και ο συγγραφέας του πρωτότυπου κειμένου (“stark”), φέρνοντας αυτή τη φορά τον θεατή κοντά στο κείμενο, μέσω της στρατηγικής της ξενοποίησης. (βλ. υποσημείωση 24)

Κυρία Γκόντερ. *(Με αποφασιστικότητα:)* Στην Μπέλλα δε θα πεις ούτε λέξη! Με κατάλαβες; - Τώρα, λέγε παρακάτω! Της μίλησες κιόλας;

Ζούζε. Την ικέτεψα . . .

Κυρία Γκόντερ. Την ικέτεψες; Εξαιρετικά!

Ζούζε. . . . να τον χωρίσει.

Κυρία Γκόντερ. Πολύ ωραία! Και αυτή; Τι είπε αυτή;

Ζούζε. Δεν είπε απολύτως τίποτα. Μόνο με κοίταζε αποσβολωμένη . . .

Κυρία Γκόντερ. Σοβαρά;

Ζούζε. Τι;

Κυρία Γκόντερ. Σε κοίταζε σοβαρή – ή γέλαγε;

Ζούζε. Μα, μαμά! Φοβερά σοβαρή.

Κυρία Γκόντερ. Έτσι, ε. Και μετά;

Ζούζε. Τίποτα. Μου πήρε το γράμμα απ' το χέρι κι έφυγε.

Κυρία Γκόντερ. Ανάγωγη! *(Πηγαίνει στο τραπέζι και παίρνει ένα καρνέ.)* Ξέρεις πώς την λένε;

Ζούζε. Μέτα Χιούμπκε.

Κυρία Γκόντερ. *(σημειώνοντας:)* Και πού μένει;

Ζούζε. *(σιωπά.)*

Κυρία Γκόντερ. Λοιπόν: μάλλον δεν ξέρεις που μένει;

Ζούζε. Κι όμως, μαμά . . .

Κυρία Γκόντερ. *(ανυπόμονα:)* Ε, πες μου τότε!

Ζούζε. Αχ, μαμά, αυτό . . . αυτό ακριβώς είναι το πιο τρομερό!

Κυρία Γκύντερ. Χμ; *(Την κοιτάζει με απορία· η Ζούζε κρύβει το πρόσωπό της στο μαντίλι.)* Α . . . κατάλαβα! Όστε γι' αυτό εκείνο το – «φοιτητικό σπίτι» - Αχα.

Ζούζε. Και η Μπέλλα τού 'χει απέραντη αγάπη! Κι⁶⁶ αυτός ούτε καν που την σκέφτηκε!

Κυρία Γκύντερ. *(αναλογίζεται κι έπειτα σε εντελώς διαφορετικό, αποφασιστικό τόνο:)* Χμ. – Ξέρεις, Ζούζε: αυτό παραπάει. Η κατάσταση είναι πολύ σοβαρότερη απ' ότι νόμιζα. Εγώ ως γυναίκα δεν μπορώ να την αντιμετωπίσω. *(Κάθεται κάτω στο τραπέζι και γράφει στο καρνέ της. Συγχρόνως λέει:)* Μήπως έχεις την καλοσύνη . . . να στείλεις αργότερα ευθύς αμέσως . . . αυτό το τηλεγράφημα . . . στον θείο Όττο.

Ζούζε. *(έκπληκτη:)* Στον θείο Όττο;

Κυρία Γκύντερ. Ναι. Πρέπει να έρθει στο Βερολίνο. Είναι ο πιο κοντινός μας άνθρωπος. Αυτός – πρέπει να με βοηθήσει. Ορίστε! Λοιπόν, αμέσως!

Ζούζε. Ναι, μαμά.

(Σηκώνεται, σκουπίζει τα μάτια της, φυσάει την μύτη της και μετά πλησιάζει την κυρία Γκύντερ.)

Κυρία Γκύντερ. *(της δίνει το τηλεγράφημα.)* – Ήταν όμορφη;

Ζούζε. Δεν ξέρω, μαμά. Πάντως όχι τόσο όμορφη όσο η Μπέλλα Λάνγκε.

Κυρία Γκύντερ. Λοιπόν, πήγαινε τώρα και στείλε μου εδώ τον Χέρμαν. Θέλω να του μιλήσω.

Ζούζε. Ναι. Αλλά, μαμά . . .

Κυρία Γκύντερ. Λοιπόν;

Ζούζε. Μην είσαι απ' την αρχή πολύ σκληρή μαζί του! Ίσως μετανιώσει το ολίσθημά του και μπορέσεις να τον επαναφέρεις στον ίδιο δρόμο με το καλό. Απλά θύμισέ του την Μπέλλα!

⁶⁶ Δική μας προσθήκη το «κι»

Κυρία Γκόντερ. Για σε παρακαλώ, αυτά τα ζητήματα διαπαιδαγώγησης άστα σε μένα.

Ζούζε. (πηγαίνει βαρύθυμα στην πόρτα.)

Κυρία Γκόντερ. Παρεμπιπτόντως, προτού⁶⁷ το ξεχάσω. Ο . . . κύριος Λάνγκε ήρθε και με βρήκε προηγουμένως.

Ζούζε. (Τινάζεται και γυρίζει γρήγορα πίσω. Τρέμοντας:) Ναι, ε;

Κυρία Γκόντερ. (αδιάφορα:) Ναι. Ήθελε να με αποχαιρετίσει. Πάει στο Στρασβούργο. – Είπε τα χαιρετίσματά του.

Ζούζε. (στέκεται αμίλητη και καρφώνει με τα μάτια την μητέρα της με αγωνία.)

Κυρία Γκόντερ. Μα: τι έπαθες εσύ;

Ζούζε. (κουνάει το κεφάλι και φεύγει αργά, συντετριμμένη.)

Κυρία Γκόντερ. (μόνη της. Πηγαίνει μπροστά στον καθρέφτη και φτιάχνει τα μαλλιά της.) Χμ. - - - Πολύ ζεστή μέρα!

ΕΝΑΤΗ ΣΚΗΝΗ

Χέρμαν. (Μπαίνει μέσα. Ανέμελος:) Γεια σου, μαμά!

Κυρία Γκόντερ. (Παγερή:) Παρακαλώ! Κάθισε! Πρέπει να σου μιλήσω.

Χέρμαν. (Κάθεται. Εύθυμα:) Το φαντάστηκα!

Κυρία Γκόντερ. Αχ, σε παρακαλώ! - - - Κατ' αρχήν πρέπει να σου εκφράσω τις θερμότερες ευχαριστίες μου, που μου έδωσες την ευκαιρία για μια τόσο, τόσο . . .

⁶⁷ Το πρωτότυπο γράφει “eh” ενώ εννοεί το “ehe”

εξαιρετικά απολαυστική διαφωνία με τον φίλο σου τον Λάνγκε. Πραγματικά: πολύ ευγενικό εκ μέρους σου!

Χέρμαν. Μα μαμά: εγώ δεν έκανα τίποτα.

Κυρία Γκόντερ. Έτσι, ε. – Λοιπόν: ο ίδιος ο Λάνγκε μου ομολόγησε ότι εξομολογήθηκε σε σένα τον – πώς να το πω; Τον έρωτά του για την Ζούζε. Εσύ θα όφειλες να με ενημερώσεις αμέσως και να τον αποτρέψεις από αυτό με αποφασιστικότητα⁶⁸. Δεν έπρεπε να τραβήξει τόσο πολύ το πράγμα. Από τώρα και στο εξής θα αναγκαστώ να ενημερώνομαι πάντα, προτού εγκρίνω να φέρεις εδώ στο σπίτι κάποιον από τους αποκαλούμενους φίλους σου. Δεν έχω καμία διάθεση να ασχοληθώ για άλλη μια φορά με μια τόσο ηλίθια κατάσταση – όπως με αυτόν τον . . . αυτόν τον φοιτητή.

Χέρμαν. Μα . . .

Κυρία Γκόντερ. Σιωπή! - - - *Επιπλέον!* Ίσως έχεις την καλοσύνη να θυμηθείς ότι την περασμένη Παρασκευή οι Ρόσερ έκαναν μια δεξίωση, στην οποία είχαν καλέσει και τους τρεις μας. Η Ζούζε και εγώ δεν μπορούσαμε να έρθουμε⁶⁹. Εσύ πήγες μόνος σου.

Χέρμαν. Ναι, βέβαια, ασφαλώς. Έτσι είναι. Το θυμάμαι.

Κυρία Γκόντερ. Λοιπόν, ήσουν εκεί;

Χέρμαν. Εγώ - - - (Σιωπά.)

Κυρία Γκόντερ. Λοιπόν; Θα το πεις το ψεματάκι σου; *Βέβαια* και ήσουν εκεί! Μας περιέγραφες κιόλας λεπτομερώς, πόσο ωραία ήταν και πόσο πολύ χόρεψες με την Μπέλλα. . .

Χέρμαν. Ναι. Έτσι – μάλλον έτσι έγινε. Τα ξέρω απ' έξω κι ανακατωτά.

Κυρία Γκόντερ. Αρκετά κακό είναι που δεν βρίσκεις πια την παραμικρή χαρά για – ευπρεπείς διασκεδάσεις. Οφείλω όμως, να πω, ότι ακριβώς σε αυτή την περίπτωση θα

⁶⁸ Χρησιμοποιήσαμε τη μέθοδο της περίφρασης χρησιμοποιώντας μια πρόθεση μαζί με ουσιαστικό («με αποφασιστικότητα») αντί για ένα επίρρημα, όπως χρησιμοποιείται στο πρωτότυπο (“*energisch*”)

⁶⁹ Προσθήκη

είχες πράγματι λόγο, να εκπληρώσεις τα καθήκοντά σου απέναντι στην κοινωνία. Λόγω της Μπέλλα εννοώ. Τι θα σκέφτεται το κορίτσι;

Χέρμαν. (με έναν αναστεναγμό:) Αχ μαμά - : Μα για ποιο πράγμα τι θα σκέφτεται το κορίτσι;

Κυρία Γκύντερ. Και οι άλλοι; Λες ότι εκείνοι δε θα το παρατήρησαν; - Πρέπει να καταλάβεις: αν το παρατραβήξεις, τότε μια ωραία μέρα θα την χάσεις την νύφη – και ούτε που θα καταλάβεις, το πώς!

Χέρμαν. Ω! – Τότε δε θα μ’ αγάπησε ποτέ! - Μα όχι, μαμά. Σοβαρά! Δεν είμαι κανένας χαζός. . .

Κυρία Γκύντερ. Αχ, εννοείς ότι: δε θα σου φύγει; Είναι πολύ ανυποψίαστη.

Χέρμαν. Αχ ναι, μαμά, όντως έτσι είναι αυτή . . . ανυποψίαστη.

Κυρία Γκύντερ. Και στο μεταξύ εσύ μπορείς να επιτρέπεις στον εαυτό σου άλλες διασκεδάσεις – έτσι δεν είναι;

Χέρμαν. Για να είμαι ειλικρινής: ναι. Όσο ακόμα δεν είμαστε επίσημα αρραβωνιασμένοι . . . Μια φορά είμαστε. . . νέοι. -

Κυρία Γκύντερ. Είναι κι αυτό μια θεωρία ζωής. – Ωραία όμως. Ας πούμε ότι έχεις ακόμα το δικαίωμα σε κάποια ελευθερία. . .

Χέρμαν. Ελευθερία! Μάλιστα. Βλέπεις. Αυτό είναι. Ελευθερία!

Κυρία Γκύντερ. Αχ: καταπληκτικά. Αυτά θα τα έμαθες σίγουρα από αυτόν τον Λάνγκε. Εσύ δεν είσαι τόσο παθιάρης⁷⁰. Χμ . . . Θεούλη μου, είμαι αρκετά λογική ώστε να μην απαιτώ από έναν νεαρό άνδρα στην ηλικία την δική σου, στην κατάστασή σου και με την – γερή σου κράση να πρέπει να ζει λες και είναι υπόδουλος. Απεναντίας. Δε θα το ήθελα αυτό. Δεν είναι καθόλου καλό . . . ειδικά σε σχέση με τον γάμο αργότερα. Αλλά! Δεν επιτρέπεται ουδέποτε να το παρατραβάς

⁷⁰ Χρησιμοποιήσαμε τη μέθοδο της διαγραφής (*deletion*), κατά τον Newmark, κάνοντας συνειδητή παράλειψη λέξεων ή τμημάτων του πρωτοτύπου με σκοπό την αποφυγή παρανοήσεων ή υφολογικών αποπημάτων. Γι’ αυτόν τον λόγο, οι λέξεις “sonst” και “veranlagt” συνειδητά δεν αποδόθηκαν στο κείμενο – στόχο.

τόσο ώστε να παραμελούνται τα σοβαρά κοινωνικά σου καθήκοντα! Εκεί είναι το όριο!

Χέρμαν. Το όριο . . .

Κυρία Γκύντερ. Μάλιστα! Και ακριβώς στο οποίο μου φαίνεται ότι έχεις φτάσει τώρα. Το επικίνδυνο σημείο καμπής, όπου ένας νεαρός άντρας πρέπει να αποφασίσει, αν θέλει να τραβήξει τον δρόμο του με την κοινωνία ή μακριά από αυτήν. Θέλω να ελπίζω ότι δεν έχεις κάνει ακόμα την επιλογή σου⁷¹. Θα το μετάνιωνες! (Σηκώνεται όρθια. Απότομα:) Για ποιόν λόγο νοίκιασες το φοιτητικό σου διαμέρισμα;

Χέρμαν. (Την κοιτάζει με αμφιβολία:) Μα μαμά, νόμιζα ότι αυτό τό 'χουμε ξεκαθαρίσει προ πολλού μεταξύ μας . . .

Κυρία Γκύντερ. Δεν φαίνεται νά 'ναι έτσι. Ορίστε λοιπόν! – Ποιος είναι ο σκοπός αυτού του – ασύλου;

Χέρμαν. Λοιπόν, μα σου είπα - : να είμαι μόνος μου.

Κυρία Γκύντερ. Να είσαι μόνος σου. Έτσι λοιπόν. Και δηλαδή είσαι σίγουρος ότι εκεί είσαι – όντως μόνος σου;

Χέρμαν. (Σωπαίνει άναυδος.)

Κυρία Γκύντερ. Χμ; -

Χέρμαν. (Μετά από έναν βαθύ αναστεναγμό, με παραπονιάρικο ύφος:) Ουφ, μαμά, μα αλήθεια εσείς τα ξέρετε όλα! Είναι λυπηρό. (Σηκώνεται όρθιος.) Απλά δεν είμαι πια ανταγωνιστικός. Πραγματικά! Είμαι προδομένος και πουλημένος.

Κυρία Γκύντερ. (Με απέχθεια:) Ναι, τα ξέρω όλα. Φτου σου⁷²! – (Σηκώνεται όρθια και τον πλησιάζει. Κοντά του, με χαμηλωμένη φωνή, αλλά πολύ αποφασιστικά:) Φτου σου! Θα διαλύσεις αυτή την σχέση και μάλιστα μέσα σε είκοσι τέσσερις ώρες! Ορίστε τα λεφτά!

⁷¹ Ενώ η άρνηση στο πρωτότυπο είναι στην πρώτη πρόταση, για να βγάλει νόημα την βάζουμε στη δεύτερη πρόταση.

⁷² Στο κείμενο – πηγή χρησιμοποιείται το επιφώνημα «*rfui*» που εκφράζει αηδία. Αντίστοιχο επιφώνημα στην ελληνική γλώσσα είναι το «*φτου σου*» που θεωρούμε ότι ταιριάζει απόλυτα στη συγκεκριμένη επικοινωνιακή περίπτωση.

Χέρμαν. *(κάνει πίσω:)* Όχι! - - Μαμά!

Κυρία Γκύντερ. *(βάνουσα:)* Δεν ακούω κουβέντα! – Με κατάλαβες;

Χέρμαν. Μα, μαμά, αυτό . . . αυτό θα ήταν . . .

Κυρία Γκύντερ. *(δυνατά:)* Ρωτάω, εάν με κατάλαβες!⁷³

Χέρμαν. *(καθησυχαστικά:)* Ναι, ναι . . . μα . . .

Τζένη. *(φαίνεται στο πίσω μέρος της σκηνής· κρυφακούει την συνομιλία.)*

Κυρία Γκύντερ. Όχι μα! Δεν έχει μα! – Ορίστε! Πάρ' τα λεφτά! *(επειδή εκείνος διστάζει, βάνουσα:)* Πάρ' τα! Αν δεν τα χρειαστείς, να μου τα φέρεις πίσω. *(Ο Χέρμαν στέκεται αποκαρδιωμένος με τα λεφτά στο χέρι.)* Δε θέλω να έχω καμία σχέση με όλη αυτή τη βρώμικη υπόθεση. Τηλεγράφησα στον θείο Όπτο. Θα 'ρθει για να πειστεί κι ο ίδιος κι εγώ ότι τις διαταγές μου - καταλαβαίνεις: ότι τις εκτέλεσες – τις διαταγές μου. Και κάτι ακόμα: τι εστί το πρόσωπο;

Χέρμαν. Λογίστρια. Ένα πολύ σωστό και φρόνιμο κορίτσι . . . Μάλιστα!

Κυρία Γκύντερ. Έτσι λοιπόν. Αυτό είναι καλό - : τότε δε θα χρειαστεί να της δώσεις καθόλου λεφτά. *(Του ξαναπαίρνει με απότομο τρόπο τα λεφτά απ' το χέρι.)*

Χέρμαν. Ναι, μα -

Κυρία Γκύντερ. *(Απότομα:)* Ούτε λέξη! *(Τον κοιτάζει.)* Μέσα σε είκοσι τέσσερις ώρες! *(Γυρίζει απότομα και πηγαίνει γρήγορα προς τα πίσω. Βλέπει την Τζένη. Αυστηρά:)* Τι γυρεύετε εσείς εδώ;

Τζένη. *(Ετοιμολογη:)* Ψάχνω το ξεσκονόπανό μου, κυρία!

Κυρία Γκύντερ. Για ποιόν λόγο δεν απομακρυνθήκατε όταν ακούσατε ομιλίες;

Τζένη. Τώρα δα μπήκα, κυρία!

Κυρία Γκύντερ. Έτσι ε; -

⁷³ Εδώ χρησιμοποιήσαμε αντιμετάθεση των δύο γερμανικών προτάσεων του πρωτότυπου γερμανικού κειμένου (*“Ob du mich verstanden hast, frag ich”*). Στην ελληνική εκδοχή χρησιμοποιήσαμε την πρώτη δευτερεύουσα πρόταση στη δεύτερη θέση και το αντίστροφο («Ρωτάω, εάν με κατάλαβες»), ώστε να είναι μια δομή πιο οικεία στο άκουσμα και προκειμένου να δοθεί η απαιτούμενη έμφαση.

(Φεύγει από την πίσω αριστερή πλευρά της σκηνής.)

ΣΚΗΝΗ ΔΕΚΑΤΗ

Τζένη. (έρχεται σβέλτα μπροστά. Ψιθυρίζοντας στην πόρτα:) Δόκτωρ!

Χέρμαν. (πετάγεται οργίλος από τις σκέψεις του:) Ε;

(Κάνει μερικά βήματα προς τα πίσω.)

Τζένη. (ψιθυρίζοντας, ένθερμη:) Κάντε, ό,τι σας λέει η μητέρα σας! Είναι το καλύτερο για σας! Εγώ σας το λέω!

(Φεύγει σβέλτα από δεξιά.)

Χέρμαν. (κατάπληκτος:) Τζένη . . .;

ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΡΑΞΗ

Το επιπλωμένο δωμάτιο του Χέρμαν στην οδό Σωσέ, μικρό και λίγο χαμηλοτάβανο.

Δ ε ξ ι ά: Καναπές με καρέκλα και μικρό στρογγυλό τραπέζι.

Α ρ ι σ τ ε ρ ά: πόρτα προς τον διάδρομο.

Σ τ η ν μ έ σ η: Παράθυρο και μπροστά του γραφείο.

Στο δωμάτιο επικρατεί μεγάλη ακαταστασία, η ντουλάπα και τα συρτάρια είναι ανοιχτά, υπάρχουν εκεί μια κλειστή βαλίτσα και μερικές στοίβες δετά βιβλία έτοιμα να μεταφερθούν.

Βραδάκι. Πάνω στο γραφείο καίει μια λάμπα πετρελαίου καλυμμένη με ύφασμα. Η σκηνή, στα τρία τέταρτά της, είναι μισοσκοτεινή.

ΣΚΗΝΗ ΠΡΩΤΗ

Μέτα. (Είναι ξαπλωμένη στην δεξιά πλευρά του καναπέ και κοιμάται.)

Κυρία Μπούσμαν. (Κάθεται στην καρέκλα δίπλα στην **Μέτα**)

Μόριτς Λάνγκε. (Κάθεται στο γραφείο, το κεφάλι στηρίζεται στο χέρι του, και κοιτάζει ευθεία μπροστά του.)

Κυρία Μπούσμαν. (Πηγαίνει στις μύτες των ποδιών της προς την αριστερή πλευρά, παίρνει ένα παραβάν και⁷⁴ το βάζει ανάμεσα στον καναπέ και την λάμπα. Σκοτεινιάζει η δεξιά πλευρά της σκηνής:) Δόξα τω Θεώ. Βοήθησε. Τώρα κοιμάται πολύ βαθιά. – Κακόμοιρο, κακόμοιρο κορίτσι!

Μόριτς. (Χωρίς να κουνηθεί:) Χμ.

Κυρία Μπούσμαν. (Αναστενάζοντας;) Αχ ναι! - - - (Πηγαίνει στην καρέκλα αριστερά από το γραφείο, - αναστενάζει και παίρνει το πλεκτό της. Χαμηλόφωνα:) Παλιάνθρωπος . . . ο κύριος φίλος σας!

Μόριτς. Χμ.

Κυρία Μπούσμαν. Εκείνη λοιπόν, πραγματικά δεν του άξιζε.

Μόριτς. Χμ.

Κυρία Μπούσμαν. Εκείνη τόσο καιρό είχε φανεί ευπρεπής – και είναι τόσο όμορφο κορίτσι. Και τελικά πιάστηκε κορόιδο απ’ αυτόν τον νεαρό. Ακούς εκεί;

Μόριτς. (Σωπαίνει και γνέφει.)

Κυρία Μπούσμαν. Τώρα που για τα Χριστούγεννα πούλησε και όλα της τα υπάρχοντα – μόνο και μόνο για να μπορεί να του δωρίσει κάτι. Κι εκείνη τι πήρε απ’

⁷⁴ Το «και» προσθήκη δική μας

αυτόν; Τίποτα! *Μονάχα εκείνο το σακάκι*. Αφού τό ‘χει πάρει απ’ το μαγαζί που ψωνίζουν συνέχεια η μητέρα κι η αδερφή του. Εκεί μπορούσε και να το – χρωσάει.

Μόριτς. (σηκώνει το βλέμμα:) Α έτσι . . .

Κυρία Μπούσμαν. Αυτή ακόμα δεν την έχει μάθει καθόλου την ζωή. Και τι δεν άφησε να χαθεί, μόνο και μόνο για εκείνον! Είναι για παράδειγμα ένας γενναιοδωρος, *πραγματικά* εξαίρετος κύριος, ένας αριστοκράτης με πολλά λεφτά, φίλος του γιου μου . . .

Μόριτς. Τι λέτε;

Κυρία Μπούσμαν. Αυτό που σας λέω: αυτός έρχεται κάθε μέρα στο μαγαζί του γιου μου. Και τι δεν έχει κάνει αυτός, και, όπως σας είπα: αυτός τα έχει . . . αλλά εγώ από την αρχή της τά ‘πα και εκείνης. Ανόητο αγόρι – ο κύριος φίλος σας. Τίποτα άλλο. Δυστυχώς⁷⁵ δεν μπόρεσα να κάνω κάτι. Εκείνη, εκείνη – τον «αγαπούσε». - - - «*Τό ‘χαψε αμάσητο*⁷⁶!» - - - Τι; Γιατί δεν λέτε κάτι; Μάλλον αισθάνεστε *θιγμένος*, που άρχισα να τα χώνω έτσι . . . στον κύριο φίλο σας; ε;

Μόριτς. Όχι. – Όχι . . .

Κυρία Μπούσμαν. Λοιπόν, αυτό θα μας *έλειπε*⁷⁷! -

Μόριτς. (Πολύ σοβαρός, με κάπως καμουφλαρισμένη φωνή:) Για πείτε μου, κυρία . . . κυρία Μπούσμαν. . . γνωρίζετε κάτι σχετικά με το ότι εκείνος της μίλησε και για . . . γάμο;

⁷⁵ Προσθήκη δική μας.

⁷⁶ Το συγκεκριμένο σημείο μας δυσκόλεψε ιδιαίτερος στο να κατανοήσουμε πως εννοεί ο συγγραφέας την συγκεκριμένη έκφραση. Έπειτα από έρευνα, που δεν απέδωσε κάποια αποτελέσματα, και από σκέψεις πάνω σε αυτό το σημείο, πιθανολογούμε σε σχέση με το συγκεκριμένο ότι μάλλον η έκφραση «*Runter mit die Quetschkartoffeln*» που κυριολεκτικά σημαίνει «κάτω οι λιωμένες/πατημένες πατάτες», χρησιμοποιήθηκε για να δείξει ότι η πρωταγωνίστρια (Μέτα) εξαπατήθηκε, «κατάπιε το ψέμα και την κοροϊδία» από τον Χέρμαν με την ίδια ευκολία που καταπίνει κανείς τις παραβρασμένες, πατημένες πατάτες. Επειδή θεωρήσαμε ότι η κυριολεκτική απόδοση της έκφρασης στα ελληνικά θα ξένιζε ιδιαίτερα τον αναγνώστη και δε θα καταλάβαινε τι εννοεί ο συγγραφέας, προτιμήσαμε να χρησιμοποιήσουμε την έκφραση «*το κατάπιε αμάσητο*», η οποία να μην είναι πιο «λαϊκή», ωστόσο αποτελεί ατάκα της κυρίας Μπούσμαν, η οποία ούτως ή άλλως δεν ανήκει στην μεγαλοαστική τάξη, αλλά στην αστική, και θα τολμούσαμε να πούμε ίσως και στην μικροαστική. Επομένως, θεωρούμε ότι η συγκεκριμένη λύση ήταν η πιο ταιριαστή για να περιγράψει την συγκεκριμένη κατάσταση, αποδίδοντας όσο το δυνατόν το ίδιο επικοινωνιακό μήνυμα και το ίδιο ύφος.

⁷⁷ Το κείμενο – πηγή αναφέρει “*Na, das wär ooch noch schöner!*”. Η κυρία Μπούσμαν μιλάει με βερολινέζικη διάλεκτο. Υποθέτουμε ότι με την λέξη “*ooch*” εννοείται η λέξη “*doch*”. Χρησιμοποιούμε τη μέθοδο της οικειοποίησης μέσω μιας έκφρασης, που είναι πολύ οικεία στον Έλληνα θεατή.

Κυρία Μπούσμαν. (σηκώνεται, μετακινεί την καρέκλα της κάπως πιο μπροστά και κάθεται πιο κοντά.) Λοιπόν! Αυτό για μένα είναι το χειρότερο απ' όλα! - - Φέτος τον χειμώνα, που έκανε τόσο κρύο. . . 'φτιάχναν εδώ τα δυο τους ένα τσάι με ρούμι και ήταν πανευτυχείς – απλά πανευτυχείς. Φυσικά εγώ ήμουν η αγαπημένη, η καλύτερη κι έπρεπε νά 'μαι εκεί, έπρεπε ασφαλώς να πίνω μαζί τους! - - Τι να σας πω!

Μόριτς. Τι λέτε, κυρία Μπούσμαν;

Κυρία Μπούσμαν. (αναφέροντας κατά λέξη⁷⁸) . . . «δεν με νοιάζει τίποτα άλλο, σ' αγαπώ, εσύ είσαι η γυναίκα μου. . . Και κανείς δεν θα με εμποδίσει, κανείς! Μόλις γίνω ανεξάρτητος, παντρευόμαστε αμέσως⁷⁹!» Χα! «Αν - εξάρτητος». Μόνο που το ακούω αυτό! Τι ελαφρόμυαλος⁸⁰!

Μόριτς. Πολύ σωστά, κυρία Μπούσμαν.

Κυρία Μπούσμαν. Δεν έχω δίκιο; Άμα είσαι κανένας, όπως λέγεται, μορφωμένος άνθρωπος, πού να γίνεις ποτέ ανεξάρτητος; Μα αυτό είναι αδύνατον.

Μόριτς. Όχι. Είναι αδύνατον. Ε, κι εκείνη τι είπε γι' αυτό;

Κυρία Μπούσμαν. Εκείνη; Αχ, εκείνη είναι ξύπνια. Γέλασε μαζί του. Αλλά . . .

Μόριτς. Έτσι.

Κυρία Μπούσμαν. Ναι, αλλά ξέρετε κάτι: πάντα μένει μια μικρή επιρροή. Όπως λέμε: «Τα λόγια χαϊδεύουν τ' αυτιά⁸¹».

Μόριτς. Ναι, ναι . . .

Κυρία Μπούσμαν. Αχ, πραγματικά! Μπορεί να εκνευρίσει κάποιον.

Μόριτς. (κάπως πιο μεγαλόφωνα:) Ναι. Έχετε δίκιο. Είναι ένας παλιάνθρωπος.

Μέτα. (χωρίς να κουνηθεί, από τον καναπέ:) Όχι. Είναι απλώς . . . σαν τους άλλους. Αυτό είναι αρκετά κακό.

⁷⁸ Δική μας προσθήκη

⁷⁹ Ομοίως.

⁸⁰ Χρησιμοποιήσαμε το πολιτισμικό ισοδύναμο «ελαφρόμυαλος», προκειμένου να αποδώσουμε την γερμανική λέξη “Affe”.

⁸¹ Το συγκεκριμένο γνωμικό, προτιμήσαμε να το αποδώσουμε με ένα αντίστοιχο στην ελληνική γλώσσα (βλ. και υποσημείωση 66)

(Η κυρία Μπούσμαν και ο Μόριτς σηκώνονται έκπληκτοι.)

Κυρία Μπούσμαν. *(καλόκαρδα, πλησιάζοντας τον καναπέ)* Α! Μα Μετούλα μου⁸²! Παιδάκι μου⁸³! Νόμιζα, λοιπόν, ότι τελικά καταφέρατε⁸⁴ να αποκοιμηθείτε και τώρα πάλι τίποτα. Μήπως εμείς καλύτερα να βγούμε έξω;

Μέτα. *(όπως και πριν:)* Όχι, κυρία Μπούσμαν, παρακαλώ, μείνετε! Μα δεν μπορώ να κοιμηθώ.

Κυρία Μπούσμαν. Έχετε ακόμα πονοκέφαλο;

Μέτα. Όχι. Νομίζω πως όχι. Θα ‘θελα όμως να μείνω έτσι ήσυχα ξαπλωμένη . . . να μην κουνηθώ καθόλου. - - Δεν ήρθαν ακόμα να πάρουν τα πράγματά του;

Κυρία Μπούσμαν. Όχι. Ακόμα εκεί είναι.

Μέτα. Κύριε Λάνγκε;

Μόριτς. *(έρχεται λίγο μπροστά.)* Δεσποινίς Χιούμπκε;

Μέτα. Τον βλέπετε ακόμα;

Μόριτς. Όχι. Ή μήπως έχετε να του . . . διαβιβάσω κάτι;

Μέτα. Όχι, όχι!! - - - Αχ! Κρυώνω.

Κυρία Μπούσμαν. Περιμένετε, παιδάκι μου, να εδώ είναι . . . *(φέρει μια κουβέρτα, που βρίσκεται στην πολυθρόνα, και την απλώνει από πάνω της.)* Έτσι . . .

Μέτα. Αχ, κυρία Μπούσμαν, μήπως να μου κάνετε ένα φλιτζάνι καφέ . . .

Κυρία Μπούσμαν. Βεβαίως. Έγινε. Αμέσως⁸⁵. *(αποχωρεί.)*

⁸² Αντί να χρησιμοποιήσουμε το γερμανικό υποκοριστικό όνομα «Μέταχεν», χρησιμοποιούμε ελληνική κατάληξη υποκοριστικού, κάνοντας χρήση της επιχώριας στρατηγικής, όπως πράξαμε και παραπάνω (βλ. υποσημείωση 35)

⁸³ Το «μου» αποτελεί δική μας προσθήκη.

⁸⁴ Ομοίως.

⁸⁵ “Soll gleich geschehen” : η γερμανική αυτή έκφραση, υποθέτουμε πως εννοεί ότι «*πηγαίνει αμέσως να της ετοιμάσει τον καφέ που ζήτησε*» και χρησιμοποιούμε τη φράση «*Έγινε. Αμέσως*», για να επιτύχουμε την μέγιστη δυνατή ισοδυναμία.

ΔΕΥΤΕΡΗ ΣΚΗΝΗ

Μέτα. Είναι καλή μαζί μου . . . η κυρία. Δεν είναι;

Μόριτς. Ναι. Σας είναι κάτι το ιδιαίτερο;

Μέτα. Ναι. Γνωρίζετε τον γιο της;

Μόριτς. Όχι. Ακουστά τον έχω μόνο. Είναι έμπορος . . . έτσι δεν είναι;

Μέτα. Ναι. Εμποροϋπάλληλος. Σε ένα πολύ εξαιρετο κατάστημα ενδύσεως για κυρίους. – Επιδέξιος άνθρωπος.

Μόριτς. Γιατί τον αναφέρετε;

Μέτα. Εκείνος – έγραψε τα ανώνυμα γράμματα.

Μόριτς. (Ζωηρά:) Αχ! Τι λέτε! Όστε αυτός;! – Μα, τι μπορεί να τον παρακίνησε να το κάνει αυτό;

Μέτα. Ποιός ξέρει – μάλλον θά ‘χε τους λόγους του. Τι κάνει κανείς για τον έρωτα. .
.

Μόριτς. Τον παλιάνθρωπο.

Μέτα. Πάλι τα ίδια; Πείτε μου, κύριε Λάνγκε – πώς είναι δυνατόν εσείς να . . . είστε ακόμα τόσο ρομαντικός;

Μόριτς. Ρομαντικός;

Μέτα. (Σηκώνει το κεφάλι.) Ναι. – Για ποιό λόγο βρίσκεστε καν ακόμα εδώ;

Μόριτς. (περπατάει μπροστά από την καρέκλα, η οποία βρίσκεται δίπλα στον καναπέ.)
Επειδή σας λυπάμαι, Μέτα. Επειδή . . .

Μέτα. (μετά από ένα σύντομο, ξαφνικό γέλιο:) Ναι. Μα αυτό είναι που λέω. (Του τείνει το χέρι.) Μα μη μου θυμώνετε, κύριε Λάνγκε! Ξέρω: Είστε ένας από τους λίγους ανθρώπους, που δεν λένε ψέματα, όταν λένε κάτι τέτοιο.

Μόριτς. (κάθεται.) Εγώ πάντα σας εκτιμούσα πολύ, και . . . ο τρόπος, με τον οποίο σας συμπεριφέρθηκαν τώρα, είναι τόσο απάνθρωπος και . . . εγώ που . . .

Μέτα. Λοιπόν;

Μόριτς. Ε λοιπόν. Κάθε μέρα μαθαίνουμε και κάτι καινούριο.

Μέτα. Μάλιστα. Αυτό είναι το σωστό. Βλέπετε, πιστεύω: ότι κρίνουμε την ζωή, τους ανθρώπους, τα πάντα . . . πολύ λανθασμένα. Υπερβολικά πολύ – ηθικά θα έλεγα.⁸⁶

Μόριτς. Ηθικά;

Μέτα. Ναι! – Αυτό θα πρέπει να ‘ναι το σωστό, ότι δηλαδή οι πιο πολλοί είναι παλιάνθρωποι; Και ότι υπάρχουν⁸⁷ μόνο μερικές εξαιρέσεις, που έχουν πραγματικά δίκιο; Μα αυτό είναι ανοησία!

Μόριτς. Δεν σας καταλαβαίνω.

Μέτα. Ανοησίες! Ανοησίες! Ο Θεός έπλασε τον κόσμο. Δηλαδή; - Ναι, ξέρετε, ότι εγώ δεν μπορώ να εκφράζομαι και τόσο καλά. Αλλά τέλος πάντων: Μα ο Θεός δεν έφτιαξε τον κόσμο; Τουλάχιστον υπάρχουν πάρα πολλοί που το πιστεύουν αυτό. Πώς καταλήγουν, λοιπόν, στο να είναι τόσο αυστηροί; Λες και όντως υπάρχουν μόνο μερικές εξαιρέσεις και όλοι οι άλλοι είναι πολύ κακόβουλα, περιφρονητικά πλάσματα -: δεν είναι βλασφημία για τον Θεό αυτό, ε;

Μόριτς. Ναι, όμως. – Ο Θεός . . .

Μέτα. Και αν λοιπόν τελικά δεν έπλασε ο καλός θεούλης τον κόσμο – τότε πώς είναι δυνατόν να απαιτούμε από τους ανθρώπους να είναι διαφορετικοί απ’ ότι είναι; Πώς; Μα αυτό είναι απλά κουτό!

Μόριτς. Ε Μέτα! Μα εδώ δεν κρίνεις πια με γνώμονα την ηθική!

⁸⁶ Δική μας προσθήκη.

⁸⁷ Ομοίως.

Μέτα. Ναι. - - Δεν κρίνω πια με γνώμονα την ηθική.

Μόριτς. (σηκώνεται όρθιος και περπατάει αναστατωμένος στο δωμάτιο.) Μέτα, δεν έχετε . . . προφανώς δεν έχετε καθόλου . . . επίγνωση αυτού . . . που λέτε τώρα . . .

Μέτα. Κι όμως. Πιστεύω πως έχω. Μα είναι τόσο απλό. – Είναι κουτό και χαζό, να ζητάμε από την ζωή κάτι, που δεν υπάρχει σ’ αυτήν και . . . και εκείνο που πραγματικά υπάρχει – να το αποστρεφόμεστε. Βλέπετε -: Αυτό ακριβώς θεωρώ εγώ ρομαντικό!

Μόριτς. (παραμένοντας όρθιος:) Από σήμερα. Επειδή σας φέρθηκαν απάνθρωπα.

Μέτα. (κουρασμένη:) Ναι λοιπόν. Αυτό σίγουρα παίζει ρόλο. Μα τι ακριβώς είναι αυτό; Εσείς το λέτε «απάνθρωπη συμπεριφορά». Κι εγώ βέβαια έτσι τό ‘νιωσα. Στην αρχή. Στην πραγματικότητα όμως, δεν είναι τίποτα άλλο από το εντελώς συνηθισμένο. – Το αντίθετο θα ήταν μια παλαβή εξαίρεση. *Λοιπόν!* Δεν είναι γελοίο να λες τώρα ότι: η ζωή είναι άδικη; Ε; Ομολογουμένως δεν είναι το μόνο συνετό πράγμα ότι - : εγώ μέχρι τώρα βρισκόμουν σε πλάνη; Ότι η δική μου θεώρηση για την ζωή ήταν εσφαλμένη;! - - Όπως είπα: είναι ήδη αρκετά κακό. Αρκετά κακό!

Μόριτς. (δείχνει πολύ μπερδεμένος:) Τι κάνετε; Τι κάνετε;

Μέτα. Τίποτα. Απλώς άρχισα . . . λιγάκι να σκέφτομαι.

Μόριτς. Όχι, αγαπητή μου Μέτα: αυτό θα ήταν πσιωγύρισμα για όλη την ανθρωπότητα.

Μέτα. Τι είναι αυτό - : «Η ανθρωπότητα»; - Τι με νοιάζει εμένα η ανθρωπότητα! (αναστενάζει και βυθίζεται σε σκέψεις. *Αχρωμα:*) Ξέρετε εσείς, τι παιδικά χρόνια πέρασα εγώ;

Μόριτς. (έκπληκτος:) Πώς σας ήρθε αυτό;

Μέτα. Δεν ξέρω. Έτσι μου ‘ρθε. Εκπλήσσομαι: απορώ, πώς εγώ μπορούσα –να ξεχνάω εντελώς επί χρόνια αυτές τις πρώτες φριχτές εντυπώσεις της ζωής. Τώρα βρίσκονται και πάλι μπροστά στα μάτια μου. (*Ανατριχιάζει.*) Τρομερό. Ωμός σαν ζώο ήταν εκείνος . . . ο πατέρας μου. Και κακός. Ω τόσο κακός – (*Βάζει το χέρι μπροστά από τα μάτια και ψιθυρίζει:*) Τώρα σαν να τον βλέπω!

Μόριτς. (συγκλονισμένος:) Δεσποινίς Μέτα! Αφήστε αυτές τις σκέψεις! Αυτό είναι σκέτη αυτοκτονία.

Μέτα. (Με πικρία:) Όχι . . . Ω όχι. Αυτό είναι πολύ καλό. Αναλογίζεσαι. Έτσι ήταν ο κόσμος τότε, έτσι . . . και έτσι είναι ακόμα και τώρα! Για ένα διάστημα μόνο έριχνες στάχτη στα μάτια σου⁸⁸. Αυτό πρέπει να σταματήσει εδώ και⁸⁹ τώρα! –

ΣΚΗΝΗ ΤΡΙΤΗ

Κυρία Μπούσμαν. (μπαίνει με ένα φλιτζάνι καφέ. Βάζει το φλιτζάνι πάνω στο στρογγυλό τραπέζι. Η Μέτα πίνει.) Έτσι! Ορίστε, παιδάκι μου, πίνετε τώρα! Θα σας κάνει καλό.

Μέτα. Ευχαριστώ πολύ, κυρία Μπούσμαν.

Κυρία Μπούσμαν. (ζωηρά, μαζεύοντας το παραβάν:) Τα μάθατε τα νέα; Ο Άλβαρντ είναι νεκρός! Τον δηλητηρίασαν οι Εβραίοι.

(Και η δεξιά πλευρά της σκηνής φωτίζεται και πάλι κατά το ήμισυ.)

Μόριτς. Άντε;!

Κυρία Μπούσμαν. (Πηγαίνει στη μέση της σκηνής, παρακολουθεί πάντα την Μέτα.) Εγώ, όμως, ακόμα δεν το πιστεύω. Ξέρετε, νομίζω ότι εκείνος το διέδωσε απλά για να ‘χουμε και πάλι κάτι για να τα βάλουμε με τους Εβραίους.

Μόριτς. Α έτσι!

Κυρία Μπούσμαν. Προσέξτε: θα γράψει μια μπροσούρα⁹⁰ γι’ αυτό, αυτός.

Μόριτς. Οπωσδήποτε.

⁸⁸ Εδώ χρησιμοποιείται μια πιο ελεύθερη απόδοση, μέσω της οικειοποιητικής στρατηγικής.

⁸⁹ Προκειμένου να δοθεί η ίδια έμφαση με το κείμενο – πηγή, προσθέτουμε στο κείμενο – στόχο τις λέξεις «εδώ και».

⁹⁰ Προσαρμοσμένο δάνειο: χρησιμοποιούμε την γερμανική λέξη «μπροσούρα», που υπάρχει και στο κείμενο – πηγή “Broschüre” (βλ. και υποσημείωση 6

Κυρία Μπούσμαν. (επειδή καταλαβαίνει ότι η **Μέτα** δεν αντιδράει στα αστεία της, την μαλώνει φιλικά:) Ε, παιδάκι μου! Ζωντάνεψε λίγο! Άλλαξε αυτή την έκφραση! Τόσο νέο κορίτσι όπως εσείς . . . εσείς έχετε ακόμα όλη την ζωή μπροστά σας. (Αριστερά, πίσω από την σκηνή χτυπάει το κουδούνι). Ποιός νά ‘ναι;

(Βγαίνει από την αριστερή πλευρά.)

ΣΚΗΝΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

Μόριτς. Τι καλή κυρία: σας κάνει και αστεία. Εγώ αυτό δεν μπορώ να το κάνω. Είμαι κι εγώ ο ίδιος πολύ λυπημένος.

Μέτα. Επειδή πρέπει να φύγετε;

Μόριτς. (με έναν αναστεναγμό:) Επειδή πρέπει να φύγω. Ναι. Για πείτε μου: Το ξέρει η κυρία Μπούσμαν ότι ήταν ο γιος της;

Μέτα. Όχι. Και ούτε πρόκειται να το μάθει από μένα. Μα ποιός έρχεται εκεί;

ΣΚΗΝΗ ΠΕΜΠΤΗ

Κυρία Μπούσμαν. (ανοίγει την πόρτα και αφήνει να μπει ένας **υπηρέτης**. Και οι δύο από την αριστερή πλευρά της σκηνής.) Ορίστε! Εκεί είναι. Αυτά είναι όλα. (Δείχνει την βαλίτσα και τα βιβλία.)

Υπηρέτης. Σπέρα.

Μέτα. (απευθυνόμενη στον **Μόριτς**;) Τα πράγματά του. (Με χέρια που τρέμουν παίρνει από τον καναπέ την κουβέρτα που την είχε σκεπάσει νωρίτερα η **κυρία Μπούσμαν**, την διπλώνει και την τοποθετεί πάνω στην βαλίτσα.) Εδώ . . . είναι και η κουβέρτα.

Υπηρέτης. (δένοντας τα πράγματα μαζί με την ζώνη του:) Μ' έστειλε η κυρά μου. Αυτά είναι όλα κι όλα; Μού 'πε να προσέχω μην τυχόν και μείνει τίποτα εδώ⁹¹.

Μόριτς. (με πικρία:) Τι καλή μητέρα!

Μέτα. (τρέμει από την οργή που έχει μέσα της.)

Κυρία Μπούσμαν. Έννοια σας. Αυτά είναι όλα. Παραπάνω εδώ . . . στο μαγαζί δεν έβαλε ο κύρης σου.

Υπηρέτης. (σηκώνει τα πράγματα, μουρμουρίζοντας:) Και πολλά της είναι. Τι θα γίνει; Θα πέσει τώρα ο παράς;

Μόριτς. (θυμωμένα:) Αχ όχι. Αυτή είναι δουλειά της κυράς σου!

Υπηρέτης. Απαπα! Καλά ντε! Μη βαράς! (Φεύγει.)

Κυρία Μπούσμαν. (τον ακολουθεί.)

ΣΚΗΝΗ ΕΚΤΗ

Μέτα. (ξαφνικά ξεσπάει σε ένα απίστευτο κλάμα με λυγμούς.)

Μόριτς. (είναι πίσω της και της χαϊδεύει τα μαλλιά . Η **Μέτα** πιάνει αθέλητα το χέρι του). Δεσποινίς Μέτα! Μην κλαίτε! Δεν σας αξίζει αυτό! Δεν σας αξίζει! Εσείς είστε . . .

Κυρία Μπούσμαν. (αποφασιστικά, προς τα έξω:) Όχι, όχι, όχι. Σε καμία περίπτωση! Δεν το επιτρέπω. Δεν γίνεται.

Μόριτς. Μα τι είναι αυτό που ακούγεται;

⁹¹ Ο υπηρέτης και η κυρία Μπούσμαν στον συγκεκριμένη διάλογο μιλούν σε βερολινέζικη διάλεκτο, η οποία μας δυσκόλεψε λίγο στο να την αποκρυπτογραφήσουμε. Ωστόσο, προτιμήσαμε να την αποδώσουμε με τη χρήση αντίστοιχης λαϊκής αστικής διαλέκτου στο μετάφρασμά μας, ώστε να μη μειώσουμε το «χρώμα» και την κωμικότητα του έργου (οικειοποίηση).

Κυρία Μπούσμαν. Είναι καταβεβλημένη και ταλαιπωρημένη. Πρέπει να ντρέπεται, Ούγκο! Κύριε φον Μπόλινγκ, εσείς πρέπει να δείξετε κατανόηση. . . να το σεβαστείτε.

Μέτα. (ανακάθεται με την φασαρία.)

Ούγκο Μπούσμαν. (στο μεταξύ, επίσης έξω, σχεδόν ταυτόχρονα με την **κυρία Μπούσμαν.**) Μα μαμά . . . Αχ ανοησίες. . . Είναι δυνατόν να μας θεωρείς αδιάκριτους. . . Πρέπει να είσαι σε θέση να ξεχωρίζεις . . . ο κύριος φον Μπόλινγκ μόνο καλή πρόθεση έχει . . .

Μπόλινγκ. (μεγαλόφωνα, επίσης από έξω. Στο τέλος:) Αλήθεια, κυρία Μπούσμαν: Αλήθεια έχω καλή πρόθεση. Αλήθεια! Σας δίνω τον λόγο μου!

Μόριτς. (στην **Μέτα:**) Μα ποιος είναι αυτός;

Μέτα. (συνέρχεται, σκουπίζει τα δάκριά της και ακούει. Με ένα θυμωμένο χαμόγελο:) Α. . . αυτός! . . . Ήδη!;

Μόριτς. Μα τι συμβαίνει λοιπόν; Ποιος έρχεται πάλι εδώ;

Μέτα. Χμ. Όχι: κύριε Λάνγκε. Έχετε δίκιο: δεν το αξίζουν. Δεν αξίζουν. Τον εαυτούλη σου μόνο πρέπει να σκέφτεσαι.

(Όλα αυτά ταυτόχρονα με τα παραπάνω.)

ΣΚΗΝΗ ΕΒΔΟΜΗ

Ούγκο. (Ανοίγει σπρώχνοντας την πόρτα, χαρούμενος, μεγαλόφωνα:) Επιτέλους!

(Αφήνει τον κύριο **φον Μπόλινγκ** να περάσει.

Ανοίγοντας την πόρτα πηγαίνει ο **Μόριτς** προς την μέση της σκηνής.

Η πόρτα παραμένει ανοιχτή.)

Μπόλινγκ. (κοντοστέκεται στην πόρτα. Φρέσκος, όμορφος τριαντάρης, γεροδεμένος με κομψά κομμένο μουσάκι και καλόβουλα μπλε μάτια. Συνοδεύει ως επί το πλείστον τα λόγια του με ένα κάπως ανόητο χαμόγελο. Σαν βλέπει τον **Μόριτς**;) Αχ παρντόν⁹².

Ούγκο. (καστανός, ψηλόλιγνος εμποροϋπάλληλος. άτονα χαρακτηριστικά, τσαχπίνικα θρασεία συμπεριφορά. Κυνικά;) Α έτσι! Χμ . . . ;

Μπόλινγκ. (κάνει ελαφριά υπόκλιση μπροστά στον Λάνγκε;) φον Μπόλινγκ.

Μόριτς. (αδιάφορα;) Λάνγκε.

Ούγκο. (γελάει.)

Μπόλινγκ. (επιπλήττοντάς τον με ανωτερότητα;) Αχ, σας παρακαλώ!

Ούγκο. (Σωπαίνει υπάκουα.)

Μόριτς. (Κοιτάζει την **Μέτα** διαπεραστικά.) Εγώ . . . εγώ . . . Λοιπόν, να μην σας κρατάω άλλο. Γεια σας. Αντίο!

Μέτα. (ντροπαλά;) Θα σας ξαναδώ;

Μόριτς. (άγαρμπα;) Όχι.

(Υποκλίνεται και αποχωρεί.)

(Η Μέτα τρομάζει και φεύγει.)

ΣΚΗΝΗ ΟΓΔΟΗ

⁹² Χρησιμοποιούμε και εμείς την γαλλική λέξη “Pardon”, αφού συνηθίζεται και στη γλώσσα – στόχο (βλ. υποσημείωση 6).

Μπόλινγκ. (αφού ξεροβήχει, με μια βραχνάδα στη φωνή, αλλά όχι δυσάρεστα, πολύ ευγενικά:) Εγώ . . . εγώ . . . εγώ οφείλω να παρακαλέσω να με συγχωρήσετε, δεσποινίς Μέτα, που τολμώ . . . παρά την πρόσφατή σας . . . πώς να το πω . . . απροκάλυπτη ε . . . άρνηση . . . ή κάπως έτσι; Ναι. Ήταν λοιπόν αρκετά ξεκάθαρο, τώρα όμως . . . μαθαίνω εδώ από τον . . . από τον Μπούσμαν πόσο απαράδεκτα σας κακομεταχειρίστηκαν . . . πραγματικά απαράδεκτα!

Μέτα. Αν θέλετε να μιλήσουμε, πείτε στον κύριο Μπούσμαν να μας αφήσει μόνους.

Ούγκο. Ω παρακαλώ πολύ· ασφαλώς, δε χρειάζεται. Πηγαίνω κιόλας. Η επιθυμία της δεσποινίδος Μέτα θα είναι πάντα διαταγή μου. Θα μου επιτρέψετε.

(Ο **Ούγκο** αποχωρεί από την αριστερή πλευρά της σκηνής από την ανοιχτή πόρτα, την οποία κλείνει πίσω του.)

ΣΚΗΝΗ ΕΝΑΤΗ

Μπόλινγκ. Σας είναι τόσο ανεπιθύμητος;

Μέτα. Ναι.

Μπόλινγκ. (αφελής:) Αχ . . . περίεργο. Και εκείνος μιλάει πάντα με τόσο ενθουσιασμό για εσάς. Σήμερα ήταν πολύ εξοργισμένος . . . εξαιτίας αυτής της υπόθεσης. Πολύ θυμωμένος!

Μέτα. (Γελάει.)

Μπόλινγκ. Γελάτε;

Μέτα. Πείτε μου, κύριε φον Μπόλινγκ: δεν καταλαβαίνω καθόλου πώς και εσείς, ένας κύριος της αριστοκρατίας δίνετε τόση σημασία σ' αυτό, ε; (Ο Μπόλινγκ κάνει μια αμήχανη χειρονομία.) Λοιπόν, πώς κι εσείς γνωριστήκατε τόσο . . . τόσο καλά με έναν τόσο ανιαρό και παραπάνω από ανιαρό τύπο;

Μπόλινγκ. Να εγώ, αγοράζω απ' αυτόν τις γραβάτες μου.

Μέτα. Α έτσι. Και μάλλον αγοράζετε πάρα πολλές γραβάτες, ε;

Μπόλινγκ. (γελώνοντας:) Μάλιστα· τον τελευταίο καιρό . . . Μα θέλω να σας τα εξηγήσω όλα απ' την αρχή⁹³. Μου επιτρέπετε να καθίσω;

Μέτα. Παρακαλώ!

Μπόλινγκ. (τραβάει την καρέκλα και κάθεται.) Λοιπόν . . . Ήταν φέτος το καλοκαίρι . . . νωρίς το πρωί . . . τότε σας είδα για πρώτη φορά. Ήσασταν παρέα με τον . . . μ' αυτόν τον Μπούσμαν.

Μέτα. Ναι· πηγαίνουμε σχεδόν από τον ίδιο δρόμο στη δουλειά. Είναι μακριά και γι' αυτό παλιότερα μου άρεσε να πηγαίνω μαζί του.

Μπόλινγκ. Αχ ναι. Το ξέρω. Σας ακολουθούσα τότε. Περπατούσατε πολύ πιο γρήγορα απ' ότι έχω συνηθίσει εγώ.

Μέτα. Μάλιστα· στην δουλειά νωρίς . . . εσείς σίγουρα τότε θα γυρνούσατε από κανένα κέντρο διασκέδασης;

Μπόλινγκ. (Χαμογελώνοντας:) Ναι, αμαρτωλό. Αχ, αμέσως μου φανήκατε τόσο . . .

Μέτα. (τον κοιτάζει ενοχλημένη.)

Μπόλινγκ. (διακόπτοντας, ευγενικά:) Μα όχι· αυτό είναι αυτονόητο. Ακόμα θυμάμαι εκείνη την πρώτη συνάντηση λες κι ήταν σήμερα το πρωί. Ο Μπούσμαν σας αποχαιρέτισε και πήγε στη δουλειά του. Αυτό το ήξερα ήδη από καιρό. Δηλαδή, μέχρι τότε δεν είχα αγοράσει ακόμα τίποτα από εκεί. Εκείνη ακριβώς την ημέρα αγόρασα εκεί την πρώτη μου γραβάτα! Ναι. Και έπειτα αυτό συνεχίστηκε έτσι. Δεσποινίς Μέτα! Δεν έχετε καν ιδέα πόσο ερωτευμένος ήμουν μαζί σας . . . και είμαι ακόμα . . .

Μέτα. (πληγωμένη, χαμηλόφωνα:) Ω, μα τι αδέξιος που είστε . . . Σας παρακαλώ, μην μιλάτε γι' αυτό! Κυρίως όχι γι' αυτό! Όχι για τέτοια πράγματα!

Μπόλινγκ. Μα γιατί;

⁹³ Το «απ' την αρχή» είναι δική μας προσθήκη, ώστε να ρέει καλύτερα ο λόγος και να έχουμε το ίδιο επικοινωνιακό αποτέλεσμα με το κείμενο – πηγή.

Μέτα. Πείτε μου . . . Πείτε μου ελεύθερα την συνέχεια. Σας ακούω. Ναι. Έχω μάλιστα και μια κάποια χαρά, μια ικανοποίηση για όσα έχουν συμβεί, για όσα *μπορεί* να συμβούν. . . που είναι *πράγματι* . . . γεγονότα . . . απλώς γεγονότα!

Μπόλινγκ. (άνανδος:) Εγώ . . . μάρτυς μου ο Θεός, δεν σας καταλαβαίνω καθόλου.

Μέτα. (αναστενάζει.)

Μπόλινγκ. (αξιαγάπητα:) Ε τέλος πάντων, το ίδιο μου κάνει· χαίρομαι που τέλος πάντων με ακούτε. Γιατί από την πρώτη στιγμή αυτός ήταν ο σκοπός μου! Να μου επιτραπεί να σας πω, πόσο πολύ . . . (κίνηση της Μέτα) . . . και τα λοιπά. Πώς; Παρεμπιπτόντως, επιτρέψτε μου να σας ρωτήσω· ποιός . . . ποιός ήταν αλήθεια εκείνος ο κύριος, που ήταν εδώ πριν λίγο κι έφυγε τόσο . . . αγενώς;

Μέτα. Αχ, ένας φίλος του . . . (Με πικρία:) Ένας κουτός, μπερδεμένος άνθρωπος, που θέλει να περνάει το δικό του⁹⁴. Μακριά με δαύτον⁹⁵!

Μπόλινγκ. Χμ. Μάλιστα. Ο Μπούσμαν, που εδώ που τα λέμε πραγματικά σας θαυμάζει τρομερά . . . (Η Μέτα βάζει τα γέλια.) Όχι, όχι· αλήθεια! Όπως σας το λέω! Μερικές φορές τον ζήλευα κιόλας πολύ. (Γελάει.) Έβαζα τον Μπούσμαν πάντα να μου λέει . . . για εσάς. Κι έτσι τα μάθαινα όλα. Έμαθα πόσο έπρεπε να βασανίζεστε για πενήντα ψωρομάρκα τον μήνα, και πώς αυτός ο . . . (Η Μέτα τον κοιτάζει) . . . αυτός ο φοιτητής ναι μεν απολάμβανε όλη σας την αγάπη . . .

Μέτα. Κύριε φον Μπόλινγκ . . .

Μπόλινγκ. Όχι . . . ξέρετε! Σε όλους, μα σε όλους τους τομείς· οι πιο *σιχαμένοι* άνθρωποι για μένα ήταν πάντα οι χαραμοφάηδες, οι τρακαδόροι. Με κάτι τέτοιους μπορούσα να εξοργιστώ πάρα πολύ! Γι' αυτό και τελευταία, αυτό πρέπει να το παραδεχτώ τώρα που σας γνώρισα, πως σας έκανα χοντροκομμένα και κακόγουστα πρόταση γάμου. Δεν τον καταλαβαίνω όμως και τον Μπούσμαν. Εκείνος θά 'πρεπε

⁹⁴ Χρησιμοποιούμε την στρατηγική της οικειοποίησης, όπως και παραπάνω (βλ. υποσημείωση 29) για να αποδώσουμε την γερμανική έκφραση “*mit dem Kopf durch die Wand will*”, για κάτι «που θέλουμε να πετύχουμε και κάνουμε τα πάντα γι' αυτό».

⁹⁵ Η γερμανική έκφραση του κειμένου – πηγή “*Fort mit Schaden*” θεωρούμε ότι εννοεί «μακριά με κάτι που είναι επιβλαβές για μένα, που μου κάνει κακό», που στην προκειμένη περίπτωση αναφέρεται στον Μόριτς Λάνγκε για τον οποίο την ρώτησε ο Ούγκο φον Μπόλινγκ. Επομένως, με κάπως πιο ελεύθερη απόδοση, καταλήξαμε στην έκφραση «μακριά με δαύτον!».

να ξέρει, ότι . . . ότι αυτό δεν πάει έτσι . . . ότι τα χρήματα δεν παίζουν για εσάς κανέναν ρόλο.

Μέτα. Μπα! *(Σηκώνεται. Με ένα κοροϊδευτικό χαμόγελο:)* Κι εσάς ποιος σας το είπε αυτό; Εξαρτάται. Και επιπλέον μαθαίνουμε. *(Πλησιάζει μπροστά του στο μέσον της σκηνης.)* Εξελισσόμαστε. *(Τον κοιτάζει και γελάει.)*

Μπόλινγκ. *(Ενθερμα:)* Ακριβώς! Έτσι δεν είναι; Τώρα το καταλαβαίνετε; Καταλαβαίνετε τώρα με ποιόν . . . *(Κίνηση της Μέτα. Ο Μπόλινγκ σηκώνεται επίσης.)* Παρντόν! Μα! Ένας άντρας, που γενικά είναι σε θέση να τα δέχεται όλα με τέτοιο τρόπο, χωρίς να παρέχει τίποτα σαν αυτόν, στα δικά μου μάτια είναι απλά ένας . . .

Μέτα. Λοιπόν; Παλιάνθρωπος, έτσι δεν είναι; Αυτή την λέξη πρέπει να την έχω ακούσει ήδη μία φορά σήμερα.

Μπόλινγκ. Ναι. Τουλάχιστον κάτι παρόμοιο.

Μέτα. Και, αυτή σας η άποψη, κύριε φον Μπόλινγκ, είναι ηθική, έτσι δεν είναι;

Μπόλινγκ. Πώς; *Ηθική;!*

Μέτα. Ναι, ξέρετε· επειδή πάντα σχεδιάζα, να ρωτήσω τώρα για αυτό . . . προληπτικά . . .

Μπόλινγκ. *(γελάει.)* Είστε εξαίσια! Εξαίσια

Μέτα. *(τον κοιτάζει διαπεραστικά, ενώ εκείνος γελάει, τόσο που αμήχανα σταματάει να γελάει. Παύση.)*

Μπόλινγκ. Με . . . με κοιτάτε έτσι.

Μέτα. Ήσασταν όντως αξιωματικός;

Μπόλινγκ. *(έκπληκτος:)* Όχι. Πώς σας ήρθε αυτό; Δεν είμαι καθόλου στρατιώτης. Μόνιμα ανίκανος, λόγω . . . *(γελάει ντροπαλά:)* λόγω γενικής σωματικής αδυναμίας . . . Χα!

Μέτα. *(κάθεται στην καρέκλα αριστερά από το γραφείο:)* Όχι, σοβαρά, κύριε φον Μπόλινγκ· για ποιο λόγο δεν γίνατε δεκτός στις ένοπλες δυνάμεις;

Μπόλινγκ. (στέκεται μπροστά της:) Μα, δεσποινίς Μέτα, αυτό είναι κάτι για το οποίο . . . ντρέπομαι . . . πραγματικά . . .

Μέτα. «Ντρέπεστε»;

Μπόλινγκ. Ε, στην ουσία δεν είναι τίποτα . . . λόγω κισών.

Μέτα. (διασκεδάζοντάς το:) Λόγω κισών!

Μπόλινγκ. Ναι. Αλλά, δεσποινίς Μέτα, η αλήθεια είναι ότι⁹⁶ δεν ήρθα σε εσάς για να μιλήσουμε γι' αυτό ακριβώς.

Μέτα. (χαμογελώντας:) Δεν είναι αδιάφορο αυτό για το οποίο μιλάμε; Και ακόμα . . . ίσως να γνωρίζεσαι καλύτερα, από αυτά που αρχικά δεν ήθελες να πεις. Κι ύστερα . . . το να γνωριστούμε . . . είναι αυτό που πρέπει τώρα να μας ενδιαφέρει. Τι; Δεν είναι αλήθεια; Δε⁹⁷ θέλετε πρώτα να με γνωρίσετε;

Μπόλινγκ. (ένθερμα:) Ναι! Και βλέπετε· για μένα εξαρτάται τρομερά πολύ να σας είμαι λίγο . . . εννοώ . . . να με γνωρίσετε, μου είναι αδύνατον να προσποιηθώ σε εσάς προς το καλύτερο, εννοώ. Εσείς έχετε κάτι το καθαρό, κάτι που δεν μπορείς να ξεγελάσεις. Είναι πολύ περίεργο. Έχω έναν ξάδερφο . . . που γράφει ποιήματα . . . (Κομπιάζει και παίρνει μια καρτέκλα:) Εγώ δεν μπορώ να γράψω ούτε ένα στιχάκι⁹⁸ . . .

Μέτα. (Μετά από παύση:) Χμ. Μα, εσείς αλήθεια τι ήσασταν; Με τι ασχοληθήκατε;⁹⁹

Μπόλινγκ. Αχ εγώ . . . ήταν να γίνω νομικός. Ήμουν και στην Βόννη . . . για τρία εξάμηνα . . . ενεργός στην εκεί αδελφότητα των Πρώσων. Ξέρετε όμως· αυτό ποτέ δεν μου ταίριαζε τόσο καλά. Αυτό το φοβερό ίδρυμα, να πρέπει να δίνεις εξετάσεις, να πάρεις πτυχίο και τέτοια . . . Ε, και μετά πέθανε ο καλός μου ο πατέρας. Είχα μια διαμάχη με τον μεγαλύτερο αδερφό μου . . . εκείνος την περιουσία, εγώ τα λεφτά. Ε και νά 'μαι. (Γελάει.)

⁹⁶ Προσθήκη δική μας. Το κείμενο - πηγή έχει μόνο "wirklich".

⁹⁷ Η άρνηση προστέθηκε από μας.

⁹⁸ Το «ούτε στιχάκι» αποτελεί προσθήκη δική μας για να υποδηλώσει το "keine" του κειμένου - πηγή.

⁹⁹ Ελεύθερη απόδοση.

Μέτα. Και τώρα δεν έχετε τίποτα; Κανέναν για τον οποίο να πρέπει να φροντίζετε . .
. έχετε;

Μπόλινγκ. (ζωηρά:) Όχι! Δηλαδή, ναι· δύο συντρόφους από την αδελφότητα¹⁰⁰ μου, δύο αδέρφια . . . φοβερά αξιαγάπητα παλικάρια. . . που είχαν μια φρικτή ατυχία. Έχασαν κι αυτοί τον πατέρα τους, αμέσως μόλις τέλειωσαν την πρακτική τους άσκηση . . . Εκείνος, όμως, όχι μόνο δεν τους άφησε λεφτά, αλλά σχεδόν ούτε καν ένα τίμιο όνομα· ξέρετε· είχε αυτοκτονήσει με όπλο, ο . . . Τα δύο αγόρια με την άρρωστη μητέρα βρίσκονταν στον αέρα . . . Χμ. Γι' αυτό, λοιπόν, έπρεπε να σπεύσω για βοήθεια. Χμ. Ο ένας ευτυχώς είναι τώρα κιόλας δικαστικός πάρεδρος. Ναι. Ε, αυτοί τώρα με έχουν σαν παιδί τους. Θαυμάσιο! Η ηλικιωμένη κυρία έχει συνέλθει πάλι . . . Είναι πράγματι συγκινητικά καλοί άνθρωποι . . .

Μα, δεσποινίς Μέτα· εσείς . . . εσείς . . . μα γιατί κλαίτε;

Μέτα. (έχει αρχίσει σιωπηλά να κλαίει και τώρα μαζεύεται.) Αχ, με συγχωρείτε . . . Είμαι . . . ακόμη τόσο φορτισμένη . . . (τον κοιτάζει από πάνω μέχρι κάτω.) Δεν είναι παράξενο . . . που χαιρόμαστε . . . όταν οι άνθρωποι . . . είναι καλοσυνάτοι μεταξύ τους;

Μπόλινγκ. (πολύ σαστισμένος:) Παράξενο; Το παράξενο είναι καλό!

Μέτα. (χωρίς να τον ακούει, άκρως σοβαρά:) Και εγώ έζησα κάποτε κάτι αντίστοιχο. Ήταν η . . . (Τον κοιτάζει.) Μια φτωχή, ηλικιωμένη κυρία, που έπρεπε να είναι και ευχαριστημένη, άμα και 'κείνη η ίδια δεν πεινούσε. αλλά παρόλα αυτά μ' έβγαλε από . . . από όλη αυτή τη βρωμιά, όλη αυτή την διαφθορά, την ανηθικότητα. . .

Μπόλινγκ. Για ποιο πράγμα μιλάτε;

Μέτα. Για το «πατρικό» μου. Έτσι μάλλον το λέτε στον κύκλο σας. Περίεργο. Από χτες πρέπει να το σκέφτομαι συνέχεια αυτό . . . Αισθάνομαι να γυρνάω πίσω στο παρελθόν . . .

Μπόλινγκ. (ένθερμα, με ειλικρίνεια:) Ω όχι! Όχι! Μην το κάνετε αυτό! Δεν πρέπει ποτέ, ποτέ ξανά! Δεσποινίς Μέτα! Όσο αφορά εμένα . . . Έχετε μου εμπιστοσύνη! . . . Από 'δώ και στο εξής μακάρι να ζήσετε μόνο τα καλά, την αγάπη και τα ωραία της

¹⁰⁰ Korpsbruder: Mitglied des gleichen Korps- Burschenschaft

ζωής και . . . αν μέσα σε όλα αυτά υπάρχει και καμιά καρδιά που να είναι πλήρως αφοσιωμένη σε εσάς· τότε και αυτό να το έχετε, δεσποινίς Μέτα . . . Και αυτό να το έχετε! (Έχει πιάσει και τα δυο της χέρια. Παύση.)

Μέτα. (Αργά και χαμηλόφωνα:) Σας είχα φανταστεί τελείως διαφορετικό.

Μπόλινγκ. (χαρούμενος, αλλά με δάκρυα στα μάτια:) Αχ, δεσποινίς Μέτα· Δεν πρέπει να με περνάτε και για τόσο άξεστο. Ε, είμαι λιγάκι φορτικός, επειδή αγαπώ τόσο την ζωή και θέλω σ' αυτόν τον κόσμο να χαίρομαι . . . Όμως πιστέψτε με· ειδικά μ' εσάς είμαι σαν μια κλωστή¹⁰¹ (Γελάει.) Συγχωρήστε μου την σύγκριση. Δεν είναι και πολύ ποιητική, έτσι δεν είναι; (Παύση.)

Μέτα. (Απορροφημένη στις δικές της σκέψεις¹⁰²) Δύσκολή, μονότονη δουλειά . . . Πιο δύσκολη, κι ακόμα πιο μονότονη ανέχεια. Και τίποτα άλλο; Τίποτα άλλο; (Αναπηδά.) Όχι! Δεν θέλω πα! Γιατί; Μα γιατί; Μα τώρα δεν έχει καμία σημασία . . . Καμία σημασία. Ας το προσπαθήσουμε τώρα . . . (Γυρίζει από την άλλη πλευρά και κοιτάζει τον **Μπόλινγκ** εξεταστικά.) Ας το προσπαθήσουμε τώρα . . .

Μπόλινγκ. (σηκώνεται αργά:) Λοιπόν;

Μέτα. (αναστατωμένη, τον κοιτάζει επίμονα¹⁰³) Τι θα λέγατε, κύριε φον Μπόλινγκ, αν προσπαθούσα κι εγώ μια φορά «να χαρώ σ' αυτόν τον κόσμο»; (Έρχεται μπροστά του, νευρικά ταραγμένη, ανοίγοντας τα χέρια της και βάζοντάς τα για μια στιγμή μαζί στο πίσω μέρος του κεφαλιού;) Τι λέτε; Θα μπορούσα; Θα μπορούσα;!

Μπόλινγκ. (εντελώς ενθουσιασμένος;) Ω . . . ω! Πόσο όμορφη είστε! Πανέμορφη!

Μέτα. (σωπαίνει για λίγο¹⁰⁴, ενώ τον κοιτάζει συνεχώς;) Και . . . Η μητέρα σας; Ζει ακόμη;

¹⁰¹ Διατηρούμε την ίδια έκφραση με τον συγγραφέα, την ίδια παρομοίωση «είμαι μαζί σας σαν μια κλωστή», θέλοντας να εννοήσουμε και εμείς, όπως και ο συγγραφέας ότι ο Μπόλινγκ είναι τόσο λεπτός στους τρόπους του απέναντι στη Μέτα σαν κλωστή. Καθόλου φορτικός (ξενοποίηση).

¹⁰² Το πρωτότυπο κείμενο αναφέρει “*ganz mit sich beschäftigt*”, θέλοντας να δείξει ότι ασχολείται με τον εαυτό της και μόνο. Προτιμήθηκε η πιο ελεύθερη μετάφραση «απορροφημένη στις σκέψεις της» που δείχνει ακριβώς ότι δεν ακούει τι της λέει, δεν του δίνει σημασία, επειδή «σκέφτεται τα δικά της».

¹⁰³ Το κείμενο – πηγή λέει “*groß*”. Θεωρούμε ότι εννοεί «έντονα, επίμονα».

¹⁰⁴ Το κείμενο – πηγή χρησιμοποιεί ουσιαστικοποιημένο απαρέμφατο “*nach einigem Schweigen*”, εμείς το αποδίδουμε με ρήμα «σωπαίνει».

Μπόλινγκ. *(Παραξενευμένος:)* Α όχι . . . Δεν την γνώρισα ποτέ . . . ήμουν τριών ετών. Γιατί ρωτάτε;

Μέτα. . . . άμα θες να γνωρίσεις τον άλλον . . .

Μπόλινγκ. *(πλησιάζοντάς την γρήγορα:)* Ώστε θέλετε . . . Μέτα! Θέλετε; ! *(Της δίνει το χέρι του, σοβαρά:)* Δεσποινίς Μέτα! Σας υπόσχομαι· Δεν πρόκειται ποτέ ξανά να είμαι φορτικός, δεν πρόκειται ποτέ να κάνω, ούτε να προσπαθήσω για κάτι αν δεν έχω δει πρώτα στα μάτια σας ότι το επιθυμείτε!

Μέτα. Κύριε φον Μπόλινγκ! Τώρα πείτε μου αυτό μόνο. Μόνο αυτό! Πώς ήταν δυνατόν εσείς να χρησιμοποιήσατε αυτόν τον άνθρωπο;

Μπόλινγκ. Ποιόν άνθρωπο;

Μέτα. Ξέρετε, ποιόν εννοώ.

Μπόλινγκ. Τον Μπούσμαν;

Μέτα. Μάλιστα.

Μπόλινγκ. Θεέ μου· μα σας είπα. Ήταν ο μοναδικός με τον οποίο μπορούσα να μιλάω για εσάς. Μου τά 'λεγε όλα . . . Μάθαινα για τα πάντα . . . για όλη σας την ύπαρξη . . . Και έτσι έμαθα και για τα τελευταία . . . Αν εσείς αυτό το λέτε «χρησιμοποιώ» . . .

Μέτα. Και το μέσο που χρησιμοποιούσε;

Μπόλινγκ. Ποιο μέσο;

Μέτα. Δεν τα ξέρετε αυτά;

Μπόλινγκ. Δεν έχω ιδέα!

Μέτα. *(πλησιάζει τον Μπόλινγκ, ο οποίος στέκεται στην μέση της σκηνής.)* Κύριε φον Μπόλινγκ! Δηλαδή δεν ξέρετε . . . ότι ο χωρισμός μου με τον Χέρμαν είναι δουλειά του Μπούσμαν;!

Μπόλινγκ. Όχι βέβαια! Μα πώς; Ειλικρινά δεν γνωρίζω τίποτα γι' αυτό.

Μέτα. Μου δίνετε τον λόγο σας;

Μπόλινγκ. Σας δίνω τον λόγο μου.

Μέτα. Αα! Ωστε αυτός . . . αυτός μόνος του. Για σταθείτε! *(Πηγαίνει γρήγορα στην πόρτα, την ανοίγει, φωνάζει και την αφήνει ανοιχτή:)* Κύριε Μπούσμαν! *(Πιο δυνατά:)* Κύριε Μπούσμαν!

Ούγκο. *(Απ' έξω:)* Ναι;

Μέτα. Ελάτε μέσα, σας παρακαλώ!

Ούγκο. *(απ' έξω:)* Αμέσως!

ΣΚΗΝΗ ΔΕΚΑΤΗ

Ούγκο. *(μπαίνει εύθυμος, ευγενικός, χαμογελώντας.)* Εδώ είμαι! Τι θα θέλατε; Τι μπορώ να κάνω για σας;

Μέτα. *(βγάζει από την τσάντα της δύο γράμματα.)* Εδώ έχω δύο γράμματα. Το ένα είναι κιόλας αρκετά παλιό, σχεδόν δύο χρόνων. Ως παραλήπτρια είχε εμένα, στο μαγαζί και περιέχει . . . μία ερωτική εξομολόγηση . . . *(Εκπλήσσονται και οι δύο:)* Ναι, ναι! *(Κοιτάζει το γράμμα.)* Πολύ ωραία. Έχει¹⁰⁵ μάλιστα και μια πρόταση γάμου. Αυτή είναι από εσάς, Κύριε Μπούσμαν. Έχει το όνομά σας από κάτω. Το θυμόσαστε;

Ούγκο. *(πολύ αμήχανα:)* Ναι, εγώ . . . Αυτό έγινε τότε . . .

Μέτα. Αυτό έγινε τότε. Πολύ σωστά. Εδώ έχω, όμως, κι ένα δεύτερο γράμμα, που είναι μόλις λίγων ημερών. Απευθύνεται στην μεγαλειότητα δεσποινίδα Ζουζάνε Γκύντερ, δηλαδή την αδερφή του Χέρμαν, και περιέχει την πληροφορία ότι εγώ και ο Γκύντερ έχουμε σχέση, εδώ και καιρό, ότι μένουμε μαζί και τα λοιπά . . .

Ούγκο. *(έχει χάσει την ψυχραιμία του.)*

¹⁰⁵ Το ρήμα «έχει» το προσθέτουμε εμείς.

Μέτα. *(καρφώνοντάς τον διαρκώς διαπεραστικά:)* Αυτό το γράμμα δεν έχει υπογραφή, είναι ανώνυμο, αλλά σας ρωτάω εγώ, κύριε Μπούσμαν, αφού καταφεύγετε σε τέτοια «τίμια» μέσα, γιατί δεν αλλάζετε τουλάχιστον τον γραφικό σας χαρακτήρα;

Ούγκο. Για σας παρακαλώ, πώς . . .

Μέτα. Πώς κατέληξε σε εμένα το γράμμα; Το άρπαξα χτες το πρωί από το χέρι της δεσποινίδος Γκύντερ. Ναι μεν ήξερα ότι ούτως ή άλλως είναι από εσάς, ότι μόνο από εσάς μπορούσε να είναι, αλλά ήθελα και την απόδειξη. Ιδού!

Ούγκο. Δεν ξέρω τι θέλετε; Δεν έχω γράψει τέτοιο γράμμα. Ουδέποτε!

Μέτα. *(δίνει στον κύριο φον Μπόλινγκ τα γράμματα.)* Παρακαλώ, κύριε φον Μπόλινγκ, για να πειστείτε, σε περίπτωση που *(Κάνοντας νόημα προς τον Ούγκο:)* δεν πειστήκατε αρκετά από την πρώτη στιγμή.

Μπόλινγκ. *(Παίρνει και κοιτάει τα γράμματα, έπειτα κοιτάζει τον Ούγκο, που του αποσπά ένα θρασύ χαμόγελο, δεν μπορεί όμως να κρύψει την ταραχή του.)*

Μέτα. Λοιπόν;

Μπόλινγκ. Ναι. Και τα δύο είναι . . . απ' αυτόν.

Ούγκο. Διαμαρτ . . .

Μέτα. Σιωπή τώρα! *(Τρέμοντας από θυμό, πλησιάζοντάς τον:)* Όσο σκέφτομαι ότι αν δεν υπήρχε αυτό το κόλπο απ' αυτόν τον παλιάνθρωπο . . . ίσως για χρόνια . . . ίσως για χρόνια ακόμα να μπορούσα να ήμουν ευτυχισμένη . . . *(Συνέρχεται με το ζόρι.)* Κύριε φον Μπόλινγκ· τώρα κάντε το καθήκον σας! Υποπτευόμουν ότι κι εσείς ήσασταν ενήμερος γι' αυτή την αδικία, ότι την εγκρίνατε. *(Επειδή ο Μπόλινγκ πάει να την διακόψει:)* Ξέρω, ξέρω! Δεν γνωρίζατε τίποτα. Αυτός, όμως την διέπραξε την αδικία· την διέπραξε για χάρη σας, για δικό σας ενδιαφέρον, προς όφελός σας . . . *(Αγρια:)* Μα κάτι θα απαιτεί και για αυτό που έκανε, και μπορεί να απαιτήσει κάτι, οφείλετε να τον πληρώσετε. *(Παράφορα:)* Πληρώστε τον λοιπόν!

Μπόλινγκ. *(Πλησιάζει τον Ούγκο, ταραγμένος:)* Ναι . . . Ναι. Πάρτε τα! *(Τον χτυπάει στο πρόσωπο.)*

Ούγκο. *(Υποχωρώντας:)* Αου! Σας παρακαλώ . . .

Μπόλινγκ. *(στέκεται όρθιος:)* Λοιπόν. Τώρα πληρωθήκατε. Ε;

Μέτα. Ελάτε . . . Δεν θέλω να μείνω άλλο εδώ . . . Όλα θα αλλάξουν τώρα! Κατεβείτε κάτω και περιμένετε με. Να ντυθώ . . . Ελάτε . . .

(Αποχωρεί από την αριστερή πλευρά της σκηνής.)

Μπόλινγκ. Και τις γραβάτες μου θα τις παίρνω από αλλού τώρα, άτιμε νεαρέ πωλητή! *(Ακολουθεί την Μέτα.)*

ΤΡΙΤΗ ΠΡΑΞΗ

Η σκηνή είναι και πάλι το δωμάτιο μουσικής στο σπίτι της κυρίας Γκύντερ.

ΣΚΗΝΗ ΠΡΩΤΗ

Η κυρία Γκύντερ και ο θεός Όττο κάθονται¹⁰⁶ στο τραπεζάκι του καφέ, δεξιά της σκηνής.

Κυρία Γκύντερ. *(αναστενάζει:)* Ναι, ναι! Καθένας έχει τα βάσανά του! Στην ουσία για την Ζούζε ανησυχώ τώρα περισσότερο παρά για τον Χέρμαν. Της το είπα στα γρήγορα . . . ότι δεν γινόταν . . . ότι και εκείνος το καταλάβαινε αυτό και γι' αυτό έφυγε για το Στρασβούργο. Το χειρίστηκα λες και είναι κάτι ασήμαντο . . . Τι νομίζεις! Ούτε λέξη δεν είπε. Έγινε όμως κατακίτρινη, ποτέ δεν την έχω ξαναδεί έτσι. Και τώρα είναι για τρίτη μέρα ξαπλωμένη στο κρεβάτι και ούτε τρώει ούτε μιλάει. Αυτό είναι και το στενάχωρο: Τουλάχιστον να κλαψούριζε! Παλιότερα έκλαιγε με το

¹⁰⁶ Το ρήμα είναι δική μας προσθήκη.

παραμικρό. Α, στο μεταξύ ήρθε ένα γράμμα από εκείνον . . . Εγώ σου λέω! Δόξα τω Θεώ, το έκλεψα, το διάβασα και μετά κατευθείαν το ξεφορτώθηκα . . . τό ‘ριξα στη φωτιά. Δεν μπορείς να φανταστείς! Ο άνθρωπος πρέπει να τρελάθηκε τελείως. Μέχρι προχτές, στην αρχή έκανε μια πολύ συνετή εντύπωση. Αλλά μες στο γράμμα! Σου μιλάω για κάτι απόψεις . . . για τέτοια έλλειψη τακτ! . . . Ανήκουστα. . . Μπορείς να φανταστείς ότι αυτός, μεταξύ άλλων, μιλάει εντελώς ανοιχτά για εκείνο το άτομο και παίρνει μάλιστα και το μέρος της; Εγώ αυτά με τη σκληρότητά μου θα την είχα υποβιβάσει ηθικά! Και τον Χέρμαν. Και έτσι θα γινόταν και μ’ αυτόν . . . και με όλους αυτούς . . . Λοιπόν, τι λες;!

Θείος Όττο. (πεννηντάρης, γερός, με κατακόκκινο πρόσωπο, μιλάει σαξονική διάλεκτο¹⁰⁷.) Αυτός μάλλον είναι λίγο κάπως;

Κυρία Γκύντερ. (με παράπονο:) Αχ όχι, δεν είναι αυτό, αλλά . . . Αυτή η νεολαία, βλέπεις, μα αυτό είναι· πλέον δεν ξέρουν τι τους γίνεται, και δεν τα βγάζουν πέρα. Κοίτα, για παράδειγμα . . . Λένε κάτι . . . μιλούν για κάτι εντελώς αυτονόητο, για κάτι για το οποίο θες να είσαι σίγουρος προκειμένου να ισχυριστείς κάτι . . . και ξαφνικά, ξαφνικά αντιλαμβάνεσαι· ότι γι’ αυτόν τον νεαρό κύριο αυτό δεν είναι καθόλου αυτονόητο· σε ρωτάει με θρασύτητα κατά πρόσωπο· το πιστεύεις εσύ αυτό, μαμά;

Θείος Όττο. Μα τι είναι αυτά· μα αυτά πρέπει να συμβαίνουν μόνο εδώ στο Βερολίνο, σε εμάς στη Σαξονία δεν γίνονται πια αυτά! Ούτε και στην επαρχία. Καθόλου! Βερολίνο! Εγώ δε θά ‘ θελα τα δικά μου παιδιά να ζούσαν εδώ!

Κυρία Γκύντερ. Και μόνο που σκέφτομαι ότι το γράμμα θά ‘πεφτε στα χέρια της Ζούζε! (Αναστενάζει.) Μα τον Θεό! Καθένας έχει τις στενοχώριες του. Αλλά βλέπεις· και αυτή τώρα είναι η χειρότερη περίοδος! Η ανατροφή . . . όσο αφορά το δυσκολότερο μέρος της έχει μεν ολοκληρωθεί. Είναι μορφωμένοι άνθρωποι και έχουν καλούς τρόπους. Αλλά, αλλά! Τώρα έρχεται η βασική . . . Πώς να το πω; . . . η εκπαίδευση για την ζωή . . .

Θείος Όττο. (με αξιοπρεπές ύφος¹⁰⁸) Η διαπαιδαγώγηση για τον γάμο!

¹⁰⁷ Στον συγκεκριμένη διάλογο ο θείος Όττο μιλά σε σαξονική διάλεκτο, η οποία μας δυσκόλεψε λίγο στο να την αποκρυπτογραφήσουμε. Ωστόσο, προτιμήσαμε απλώς να αναφέρουμε στην συγκεκριμένη υποσημείωση ότι πρόκειται για διάλεκτο και να μην αφήσουμε να διαφανεί αυτό με κάποιον άλλο τρόπο στο μετάφρασμά μας.

¹⁰⁸ Το επίθετο “würdevoll” το μεταγράφουμε με πρόθεση και ουσιαστικό «με αξιοπρεπές ύφος».

(Λέει την λέξη) «γάμος» σαν να ήταν δύο μονοσύλλαβες λέξεις.)

Κυρία Γκύντερ. Μάλιστα! Και ξέρεις· αυτό κανονικά θα ήταν δουλειά του αδερφού σου. Ο πατέρας τα κάνει αυτά. Και ο Εμίλ θα ήξερε έξοχα με τον τρόπο του να τους κάνει να ξεσυνηθίσουν τέτοιες νεανικές βλακείες. Εγώ σαν μάνα αδύνατον να μιλήσω με τον Χέρμαν για τέτοια πράγματα, όπως θά 'θελα, όπως αν ήταν ανάγκη. Γι' αυτό απευθύνθηκα σε σένα . . . τον αμέσως κοντινότερο άντρα συγγενή του. Πρέπει να τον καταφέρεις. . . να τον βάλεις στον σωστό τον δρόμο μια για πάντα. Καταλαβαίνεις;

Θείος Όττο. Ε ναι! Βασίσου πάνω μου. Αλλά για πες μου τώρα· τι φρούτο ήταν αυτή η . . . πώς την λέγανε; Μέτα; Ή δεν ξέρεις;

Κυρία Γκύντερ. (χαμογελώντας:) Μα βέβαια. Έχω συλλέξει ακριβείς πληροφορίες. Τι να σου πω; Απ' ότι μου είπε το γραφείο, φαίνεται βέβαια στο είδος της να ήταν πολύ σοβαρή και μετρημένη και πώς να το πω; Έντιμη αν μπορεί κανείς να μιλήσει για κάτι τέτοιο. Για το παρελθόν της δεν κατάφερα να βρω τίποτα το μειονεκτικό. Κατάγεται από μία λαϊκή οικογένεια, για την οποία κανείς δεν γνωρίζει τίποτα. Όταν ήταν μικρό παιδάκι την πήρε στο σπίτι της μια φίλη της μητέρας της, που της έμαθε και κάνα δυο πράγματα. Είναι λογίστρια σε ένα κατάστημα με είδη διακόσμησης ρούχων¹⁰⁹ και βγάζει τώρα γύρω στα πενήντα μάρκα τον μήνα.

Θείος Όττο. Αχα! Αλλά φυσικά δεν της έφταναν . . . Τότε εμφανίστηκε ο Χέρμαν και . . .

Κυρία Γκύντερ. Ναι· το ζεστό βραδινό¹¹⁰. Πλην τούτου, άμεσα, δεν της έχει δώσει τίποτα. Ούτε καν, όπως πίστευα, το ενοίκιο.

Θείος Όττο. (κρυφογελώντας:) Α τον πονηρό!

Κυρία Γκύντερ. Έτσι ώστε να φαίνεται ότι όντως, τουλάχιστον στην αρχή, δεν ερωτοτροπούσε μαζί του από υστεροβουλία, αλλά πώς να το πω· από έρωτα;

Θείος Όττο. (Μασουλώντας το γλυκό:) Αυτές είναι οι χειρότερες!

Κυρία Γκύντερ. Εννοείς, ότι αυτές θέλουν να τις παίρνει κανείς στα σοβαρά;

¹⁰⁹ Posament: <http://www.duden.de/rechtschreibung/Posament>

¹¹⁰ Κυριολεκτική μετάφραση (ξενοποίηση).

Θεός Όττο. Μα φυσικά. Γνωστά πράγματα.. «Διότι η φυλή μου είναι εκείνοι οι Άσρα στο ποίημα του Χάινε, που παντρεύονται όταν αγαπάνε¹¹¹». Γνωστά πράγματα! Πρέπει να έχεις τον νου σου! Το γλυκό σας είναι παρεμπιπτόντως περίφημο, Αουγκούστε.

Κυρία Γκύντερ. Ναι, ναι. Η αισθηματικότητά της είναι πολύ χαριτωμένη. Άκου! Αυτό το φύλαξα για σένα. *(διαβάζει από ένα γράμμα:)* «Μάλλον δεν είχα δικαίωμα να ζήσω την ευτυχία που έζησα μαζί σου, ωστόσο ένα πράγμα επιθυμούσα μόνο· να είχες το θάρρος να έρθεις άλλη μία φορά από μόνος σου σε μένα.» *(Τσαλακώνει το γράμμα. Χαμογελώντας:)* Πώς σου φαίνεται αυτό;

Θεός Όττο. Έξοχο! Πώς κατέληξε σε σένα το γράμμα;

Κυρία Γκύντερ. *(χαμογελώντας:)* Οι γονείς πάντα ξυπνούν νωρίτερα από τα παιδιά. Λοιπόν, μίλησες κιόλας με τον Χέρμαν;

Θεός Όττο. Όχι βέβαια· δηλαδή όχι ακόμα. Αλλά σκόπευα να το κάνω σύντομα. Είναι ακόμα σπίτι;

Κυρία Γκύντερ. Ναι, απέναντι στο δωμάτιο του. *(Τον πλησιάζει, στον καναπέ:)* Κοίταξε, αγαπητέ Όττο· δεν είναι στις προθέσεις μου να τον τρομάξω και πολύ¹¹². Πρέπει μόνο να υπακούει. Εξάλλου . . . είναι νέος, δυνατός και κεφάτος . . . μπορεί να εκμεταλλευτεί τον χρόνο και να εκτονωθεί, όσο έχει όρεξη. Μην του μιλήσεις για ηθική . . .

Θεός Όττο. Ηθική; Επέτρεψέ μου· μα για ποιόν με πέρασες;

Κυρία Γκύντερ. *(χαμογελώντας:)* Ναι, ναι . . . Ξέρω, ναι. Εννοώ, μην κάνεις και τον αυστηρό, ακούς; Αυτό θα ήταν τελείως λάθος και δε θα σου πήγαινε και καθόλου. Όσο πιο εύκολη του παρουσιάσεις την όλη υπόθεση, τόσο πιο γρήγορα θα την ξεχάσει όλη αυτή την άσχημη ιστορία.

Θεός Όττο. Ναι φυσικά. Δεν είμαστε τίποτα άσχετοι. Σαν θεός οφείλω να τον καλοπιάσω αλλιώς δεν γίνεται τίποτα.

¹¹¹ Πρόκειται για το ποίημα “Der Asra” του Heinrich Heine (1797 - 1896).

¹¹² Η μεταφορική έκφραση “ihm die Hölle gar zu heiß zu machen” του κειμένου – πηγή αποδίδεται με μια πιο ελεύθερη εκδοχή στο κείμενο – στόχο (να τον τρομάξω και πολύ).

Κυρία Γκύντερ. *(χαμογελώντας:)* Πολύ σωστά. Όσα δεν μπορώ να του πω εγώ σαν μάνα, μπορείς κάλλιστα να του τα πεις εσύ. Μπορείς να φανταστείς ότι εγώ πρέπει να δίνω πάντα την εντύπωση, ότι εγώ τέτοια θέματα τα βρίσκω τελείως . . . ανήθικα και αισχρά. Καταλαβαίνεις· ακριβώς σαν μητέρα το θεωρώ καθήκον μου να του διατηρήσω τα ηθικά ιδανικά του.

Θείος Όττο. *(βάζει τα γέλια:)* Να με πάρει ο διάολος!

Κυρία Γκύντερ. *(επίσης χαμογελάει:)* Τέλος πάντων. . . . Κακός άνθρωπος.

Θείος Όττο. *(κοροϊδευτικά:)* Συμφωνώ απόλυτα μαζί σου· η θρησκεία πρέπει να διατηρηθεί στον λαό και η αρετή στη νεολαία! *(Γελάει δυνατά.)*

Κυρία Γκύντερ. Αχ, είσαι ένα άθεο πειραχτήρι . . . Ίδιος ο αδερφός σου. Εσείς οι Γκύντερ δεν αξίζετε ούτε δεκάρα! Πως έμπλεξα εγώ η έρμη με τέτοιες παρέες . . .

Θείος Όττο. *(αστεία:)* «Ποιός ξέρει;!»

Κυρία Γκύντερ. Και μετά εκπλήσσομαι που ο Χέρμαν είναι τέτοιος βλάκας.

Θείος Όττο. Φυσικά και κάνεις λάθος που εκπλήσσεσαι με κάτι τέτοιο. Για ποιόν λόγο να πρέπει ο δικός σου ο γιος να διαφέρει από την υπόλοιπη οικογένεια;

Κυρία Γκύντερ. *(με χαμηλωμένη φωνή:)* Εκτός αυτού, ξέρεις τι άλλο παρατήρησα σ' αυτόν τον τελευταίο καιρό;

Θείος Όττο. Τι;

Κυρία Γκύντερ. Την έχεις δει την Τζένη, την καμαριέρα μου;

Θείος Όττο. *(ζωηρά:)* Ναι· *(αμέσως!)* Ωραιότατο κορίτσι.. Λοιπόν; *(αλλάζει μια ματιά με την κυρία Γκύντερ.)* Α, το παλιόπαιδο!

Κυρία Γκύντερ. Σήμερα κιόλας την έδωξα. *(Σοβαρά:)* Έξω μπορεί από πλευράς μου να κάνει ό,τι θέλει, αρκεί να μην διαρκεί πάνω από μισό χρόνο¹¹³. Το σπίτι, όμως, σε κάθε περίπτωση πρέπει να μένει καθαρό! Σε κάθε περίπτωση.

¹¹³ Σε αυτό το σημείο κρίθηκε σκόπιμο να βάλουμε τελεία στη συγκεκριμένη πρόταση και να συνεχίσει σε καινούρια πρόταση η συνέχεια, πράγμα το οποίο δεν συμβαίνει στο πρωτότυπο κείμενο.

Θεός Όττο. (επίσης σοβαρός:) Σ' αυτό έχεις απόλυτο δίκιο, και μένα αυτή είναι η βασική μου αρχή και αυτό είναι το ζητούμενο. Αυτό!

Κυρία Γκόντερ. Και τώρα κάτι ακόμα· όταν μιλήσεις μαζί του αργότερα. Να, μου ζαλίζει τα αυτιά δυο χρόνια τώρα, δύο εξάμηνα ήθελα να πω, μ' αυτό το πράγμα· θέλει άλλα πενήντα μάρκα τον μήνα. Μέχρι τώρα συνέχεια του το αρνιόμουν, πίστευα ότι εκατόν πενήντα μάρκα τον μήνα είναι αρκετά. Τώρα όμως, πιστεύω ότι αυτό δεν ήταν σωστό. Γιατί κοίτα, ακριβώς επειδή αυτός δεν πλήρωνε τίποτα απευθείας γι' αυτό το κορίτσι, ανέπτυξε μαζί της ένα . . . δεν ξέρω . . . ένα είδος συντροφικότητας . . . εν πάση περιπτώσει της φέρθηκε από την αρχή με πολύ, πάρα πολύ, πώς να το πω; Σεβασμό. Αν εκείνος είχε περισσότερα λεφτά, τότε σίγουρα σύντομα θα εξαρπιάταν από 'κείνον. Αυτό θα ήταν καλύτερο! Τότε σίγουρα θα την έβλεπε με άλλο μάτι¹¹⁴, και η κατάσταση θα είχε διατηρηθεί στα σωστά επίπεδα. Φαίνεται βέβαια, ότι αυτή τη φορά φτηνά τη γλυτώσαμε, αλλά τέλος πάντων· στο μέλλον οφείλουμε όσο γίνεται να προλαμβάνουμε και αυτόν τον κίνδυνο. Προσωρινά θέλω να του δώσω πρώτα τα πενήντα μάρκα τον μήνα παραπάνω, και μπορείς να του το πεις εσύ, έτσι;

Θεός Όττο. Ευχαρίστως! Αχ Θεέ μου, Αουγκούστε, νά 'χα και 'γώ μια τόσο συνετή μάνα όπως έχει ο Χέρμαν. Πόσο θα μπορούσα να είχα εκμεταλλευτεί τα χρόνια μου στην ακαδημία, στην Χάλλε! Λοιπόν, διακόσια μάρκα τον μήνα, όπως επιθυμείς· είσαι μια γενναιόδωρη μαμά. Θά 'πρεπε νά 'ναι τέρας αχαριστίας ο νεαρός να μην το αναγνωρίσει αυτό!

Κυρία Γκόντερ. (χαμογελώντας:) Ε, τα πενήντα μάρκα πάνε και για την διαπαιδαγώγηση. Εκεί δεν περιμένεις ευγνωμοσύνη. (Κοιτάζει το ρολόι.) Με συγχωρείς τώρα λίγο . . . Θέλω τώρα να αποχαιρετίσω την Τζένη . . . Όσο νωρίτερα, τόσο το καλύτερο· πώς το είπες; Το πιο καλό κορίτσι . . .

Θεός Όττο. Το πιο καλό κορίτσι. (Σηκώνεται:) Όχι, αυτή πράγματι είναι . . . Ναι. Ε, πάω τότε και 'γώ στο δωμάτιό μου να αδειάσω τη βαλίτσα μου. Γιατί σας έχω φέρει και κάτι.

¹¹⁴ Χρήση ενικού αριθμού, αντί για πληθυντικό που χρησιμοποιείται στο πρωτότυπο "Augen" προκειμένου να χρησιμοποιήσουμε την οικεία στο άκουσμα για τον Έλληνα αναγνώστη έκφραση «με άλλο μάτι».

(Πηγαίνει στη μέση της σκηνής.)

Κυρία Γκόντερ. Τι;

Θείος Όττο. Ναι, ναι· τυροτηγανίτες!

Κυρία Γκόντερ. Τι;!

Θείος Όττο. Ε, θα δεις. Γεια προς το παρόν.

(Αποχωρεί από την μέση της σκηνής.)

ΣΚΗΝΗ ΔΕΥΤΕΡΗ

Κυρία Γκόντερ. (μόνη της, χτυπάει το κουδούνι:) Πάντα ο ίδιος . . .

Τζένη. (φοράει¹¹⁵ ροζ, στενό, εφαρμοστό φόρεμα και μια χαριτωμένη άσπρη ποδιά, μπαίνει στη σκηνή από το κέντρο.) Κυρία;

Κυρία Γκόντερ. (στέκεται στην δεξιά πλευρά της σκηνής:) Μαζέψατε τα πράγματά σας;

Τζένη. Μάλιστα.

Κυρία Γκόντερ. Αν θέλετε, μπορείτε να κοιμηθείτε εδώ την νύχτα . . .

Τζένη. (έρχεται αργά στη μέση της σκηνής από την μπροστινή πλευρά.) Ω, σας ευχαριστώ, σεβαστή κυρία· θα βολευτώ κάπου αλλού.

Κυρία Γκόντερ. Έτσι. Ε, όπως θέλετε. Ορίστε το βιβλιάριο υπηρεσίας σας¹¹⁶. Ορίστε τα ένσημα . . . και εδώ τα χρήματα για τον μήνα που τρέχει. (Έχει αφήσει τα πράγματα πάνω στο τραπέζι και τώρα πλησιάζει την Τζένη που στέκεται στη μέση της σκηνής.) Τελειώσαμε μάλλον. (Έντονα, με χαμηλωμένη τη φωνή και με πολλή αρχοντιά:)

¹¹⁵ Το ρήμα «φοράει» το προσθέσαμε εμείς.

¹¹⁶ Dienstbuch: πρόκειται για βιβλιάριο, στο οποίο εγγράφονται σημαντικά περιστατικά που έλαβαν χώρα κατά τη διάρκεια της υπηρεσίας κάποιου. [ΠΗΓΗ: <http://www.duden.de/rechtschreibung/Dienstbuch>]

Τέλος, μπορώ να σας δώσω μια καλή συμβουλή· να συγκρατηθείτε και να παραμείνετε τακτική. Παρά τα όσα συνέβησαν, σας έχω γράψει μια καλή συστατική επιστολή· δε θέλω να είμαι εγώ αυτή που θα σας δυσκολέψει να κρατηθείτε· αυτό το κάνει ήδη η φύση σας και με το παραπάνω. Αντίο.

(Της γνώφει και αποχωρεί από την πίσω πλευρά της σκηνής.)

ΣΚΗΝΗ ΤΡΙΤΗ

Τζένη. (Στέκεται όρθια και την κοιτάζει με κακία και χαμογελάει¹¹⁷. Πηγαίνει προς τα δεξιά και παίρνει τα βιβλιάρια και τα χρήματα από το τραπέζι.) Αχ, εσύ αγαπημένε μου!

Χέρμαν. (Εισέρχεται από τα δεξιά.) Δηλαδή;

Τζένη. Δηλαδή; Δηλαδή μόλις με αποχαιρέτισε η κυρία.

Χέρμαν. Έτσι, ε! Αχ . . .

Τζένη. (πηγαίνοντας αριστερά:) Και μού ‘βγαλε κι έναν πολύ ωραίο λόγο η κυρία. Τζάμπα. Να παραμείνω, λέει, πάντα πολύ φρόνιμο και σεμνό κορίτσι . . . (Φιλάρεσκα:) Ναι, ναι! Δόκτωρ.

Χέρμαν. (Την κοιτάζει:) Αχ, δεν τα καταλαβαίνει αυτά η μαμά. Φρόνιμη . . . Σεμνή . . . αυτά είναι καλά για μια υπηρέτρια. Εσείς είστε γεννημένη για καλύτερα πράγματα.

Τζένη. Θέλω να ζήσω λίγο σαν βαρόνη¹¹⁸ . . .

Χέρμαν. Να ζήσετε σαν βαρόνη. Πολύ ωραία!

Τζένη. Ε ναι, η αλήθεια είναι! Τι έχεις λοιπόν σ’ αυτή τη ζωή; Μισή μέρα στις δεκατέσσερις. Αυτό είναι πολύ λίγο.

¹¹⁷ Το πρωτότυπο λέει “mit bösem Lächeln”. Εμείς προτιμήσαμε το πιο περιφραστικό «την κοιτάζει με κακία και χαμογελάει».

¹¹⁸ Στο κείμενο – πηγή αναφέρεται το ρήμα “baronisieren” που αντίστοιχο δεν υπάρχει στα ελληνικά, οπότε χρησιμοποιούμε την περιφραστική του σημασία “untätig wie ein Baron leben“ = ζω σαν βαρόνη.

Χέρμαν. Πολύ σωστά. Κι επιπλέον η ζωή είναι πολύ ωραία.

Τζένη. Άλλοι ούτε που δουλεύουν . . .

Χέρμαν. Και δεν έχουν ούτε τη μισή από την ομορφιά σας! Αχ, Τζένη· ούτε που υποψιάζεστε, πόσο θελκτική είστε . . .

Τζένη. (παρορμητικά:) Και δεν πάω πια στη δουλειά! Βαρέθηκα. Να! (Σκίζει τα βιβλιάρια και τα πετάει στο έδαφος:) Να! Να τα καθαρίσει η διάδοχός μου. Για μένα τελείωσε πια το να υπηρετώ!

Χέρμαν. Μπράβο! Μπράβο! (Ερχεται μπροστά της από την αριστερή πλευρά.) «Εσύ μόνο για αφέντισσα αξίζεις!» Για αφέντισσα! Αλλά εμείς οι χαζοί οι Γερμανοί δεν το λέμε έτσι. (Πλησιάζοντάς την:) Εσείς είστε ένας άγγελος!

Τζένη. (Στέκεται όρθια.) Έτσι δεν είναι; Εγώ δηλαδή δεν τό ‘χω ανάγκη;

Χέρμαν. (την πιάνει κάτω απ’ το πηγούνι:) Όχι, όχι· μα εσείς είστε τόσο γλυκιά!

Τζένη. Αυτό δεν το ξέρετε ακόμα . . .

Χέρμαν. (σταματά ξαφνικά. Τού ‘ρχεται στον νου κάτι δυσάρεστο. Κάνει με το χέρι μια κίνηση πάνω απ’ το μέτωπο και γυρίζει.) Ε . . . Εγώ βασικά είμαι . . .

Τζένη. Μα τι πάθατε ξαφνικά;

Χέρμαν. Τίποτα, παιδί μου. Ανοησίες.

Τζένη. Δόκτωρ;

Χέρμαν. (κάνει δυο βήματα προς τα αριστερά.) Τι;

Τζένη. Τι γίνεται τώρα με την Μέτα;

Χέρμαν. (γυρίζει σφοδρά απ’ την άλλη, άγαρμπα:) Το, το

(Κοιτάζοντας την Τζένη να χαμογελάει ήσυχα σταματά.)

Τζένη. Τέλειωσαν όλα;

Χέρμαν. (σηκώνει τους ώμους:) Ναι.

Τζένη. Ε, Δόξα τω Θεώ. Ξέρετε· ήταν αυτή μία! Μόνο να την φυλάγεστε απ' αυτήν μπορούσατε!

Χέρμαν. Τι σημαίνει αυτό; Εσείς . . .

Τζένη. Αφήστε με μ' αυτήν! Αυτή σίγουρα νόμιζε, ότι με τον καιρό θα σας καταφέρει να την παντρευτείτε. Και, βλέπετε εγώ, αυτό το βρίσκω πολύ πανούργο!

Χέρμαν. (αφηρημένα:) Έτσι, ε; Λέτε; . . . (αναστενάζει:) Ναι, ναι . . . Περίεργο. Ξέρετε, Τζένη· έμαθα πολλά τις τελευταίες μέρες. Πραγματικά! Πολλά! Ούτε που θα το σκεφτόμουν ότι ακόμα βρίσκομαι στα σπάργανα. Ναι. Κοιτάζτε· μ' εσάς, εσείς, ένα τόσο συνετό κορίτσι. (Πηγαίνει προς τη δεξιά πλευρά, πίσω από το ανάκλιντρο βυθισμένος σε σκέψεις.¹¹⁹) Αυτό δεν σημαίνει τίποτα. Αυτό είναι κάτι τελείως διαφορετικό. . . Ασφαλώς . . .

Τζένη. Εγώ πάω τώρα . . . να ντυθώ.

Χέρμαν. Να ντυθείτε;

Τζένη. Ναι. Μ' έχετε ήδη δει να ντύνομαι;

Χέρμαν. Μέχρι τώρα ναι, πάντα!

Τζένη. Αχ εσείς!

Χέρμαν. (την πλησιάζει:) Λοιπόν Τζένη, πότε θα βρεθούμε; Γρήγορα! Ο θεός μου μπορεί να έρθει από στιγμή σε στιγμή.

Τζένη. Ναι . . . όπου θέλετε.

Χέρμαν. Πρώτα πες μου, πότε;

Τζένη. Εε . . . στις εφτάμιση.

Χέρμαν. Ωραία . . . και να πούμε λοιπόν στην Ποτσντάμερ Πλατς, έτσι;

Τζένη. Στο ρολόι;

¹¹⁹ Το κείμενο - πηγή λέει μόνο "in Gedanken". Στα ελληνικά χρησιμοποιούμε πολύ σαν έκφραση το «βυθισμένος στις σκέψεις του» και όχι σκέτο «σε σκέψεις».

Χέρμαν. Σωστά, κοριτσάκι μου· για να ξέρεις αμέσως τι ώρα χτύπησε.

Τζένη. Αχ· αυτό το ξέρω έτσι κι αλλιώς.

Χέρμαν. Τόσο το καλύτερο. *(Με σοβαρή πόζα:)* Το πράγμα έχει δηλαδή ως εξής. Από την σκληρότητα της υπερβολικά δυναμικής κυρίας μαμάς μου βρεθήκατε εσείς έτσι ξαφνικά στον δρόμο . . . Αυτό είναι πραγματικά λυπηρό! Επειδή εγώ τώρα νιώθω κατά κάποιον τρόπο συνυπεύθυνος για τις πράξεις της μαμάς μου, αισθάνομαι λοιπόν την ηθική υποχρέωση να επανορθώσω κατά κάποιον τρόπο την σκληρότητά της, με το να . . . τουλάχιστον για την αρχή, για το επόμενο διάστημα . . . να φροντίζω για τα προς το ζην σας. Καταλαβαίνετε;

Τζένη. Ω, καταλαβαίνω πολύ καλά.

Χέρμαν. Ε, τότε δώστε μου ένα φιλί. *(Την φιλάει και συγχρόνως της λύνει την ποδιά.)*

Τζένη. Η ποδιά μου!

Χέρμαν. *(κουνώντας την ποδιά, την αφήνει:)* Όχι! Αυτή τώρα μου ανήκει! *(Παθιασμένα:)* Ξέρεις, παιδί μου· αυτή μόλις ήταν μια ιερή πράξη, μια συμβολική πράξη. Το σύμβολο της δουλείας έφυγε από σένα βλέπεις· *απελευθερώθηκες!* Νά ‘σαι καλά, εσύ αγαπημένη μου! Στο εξής θα βαδίζεις πιο ελεύθερη και ανάλαφρη τους δρόμους της μοίρας! Μην ξανασφίξεις το ευτελές ζωνάρι της ποδιάς στο γλυκό σου σώμα. Σ’ εμένα, όμως, στον αγαπημένο της θεϊκής Αφροδίτης, ανήκει αυτό το στολίδι, αυτό το τρόπαιο! *Μέχρι πρόσφατα ζούσα ικανός για τις μάχες του έρωτα και δεν υπηρέτησα χωρίς φήμη*¹²⁰!

Τζένη. Κύριε! Κύριε!

¹²⁰ **Vixi duellis nuper idoneus et militavi non sine gloria:** Πρόκειται για μία ωδή που έγραψε ο Κουίντος Οράτιος Φλάκκος (Quintus Horatius Flaccus, 8 Δεκεμβρίου 65 π.Χ. - 27 Νοεμβρίου 8 π.Χ.), γνωστότερος απλώς ως Οράτιος. Ήταν ο κορυφαίος Ρωμαίος λυρικός ποιητής κατά την εποχή του Οκταβιανού Αύγουστου. Για πολλούς είναι ένας από τους δύο μεγαλύτερους Λατίνους ποιητές όλων των εποχών μαζί με τον Βιργίλιο. [ΠΗΓΗ: <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9F%CF%81%CE%AC%CF%84%CE%B9%CE%BF%CF%82>]

Το ποίημα στην ουσία αναφέρεται σε έναν άντρα που τον απέρριψε μία γυναίκα και ζητάει από τη Θεά Αφροδίτη να τιμωρήσει μια άπιστη ερωμένη. [ΠΗΓΗ: <https://www.quora.com/Latin-language-What-does-Vixi-duellis-nuper-idoneus-Et-militavi-non-sine-gloria-mean-in-Henry-Reeds-poem-Naming-of-Parts>]

Η μετάφραση από την παραπάνω αγγλική εκδοχή είναι δική μας.

Χέρμαν. Δεν το καταλαβαίνεις εσύ αυτό, κοριτσάκι μου. Τέτοιες εξυψώσεις της ψυχής αποτελούν καρπούς μιας κλασσικής – ανθρωπιστικής αγωγής, και τέτοιας αγωγής εσύ δεν έτυχες! *(Την φιλάει άλλη μια φορά.)* Λοιπόν. *(Την οδηγεί στην πόρτα δεξιά.)* Ανέβα τώρα, περιστεράκι μου, ντύσου όμορφα και στις εφτάμιση, στην Ποτσντάμερ Πλατς, στο ρολόι.

Τζένη. Μη μ' αφήσετε, όμως, να περιμένω!

Χέρμαν. Ποτέ. Εις το επανιδείν.

Τζένη. Εις το επανιδείν . . . *(Στην πόρτα:)* Μα την ποδιά!

Χέρμαν. *(Πηγαίνει πάλι στο κέντρο της σκηνής:)* Όχι, αυτή θα την κρατήσω εγώ!

Τζένη. *(γελάει.)* Πόσο τρελός!

(Φεύγει από την δεξιά μεριά.)

ΣΚΗΝΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

Χέρμαν. *(Μόνος του στην σκηνή, στολίζεται αυτάρεσκα με την ποδιά και πάει μπροστά στον καθρέφτη. Με πόζα:)*

«Γενναιότερο άραγε στο νου λογιέται

να υπομένεις τα βέλη και τις πετριές μιας ανελέητης μοίρας,

ή ν' αντιτάσσεις τα όπλα σ' ένα πέλαγο από βάσανα

και, μαχόμενος να τα τελειώνεις;¹²¹

Θείος Όττο. (ζαναμπαίνει από την πίσω πλευρά)

Χέρμαν. (χωρίς να τον έχει αντιληφθεί:)

Να πεθάνεις; Να κοιμάσαι;

Ή μήπως να ονειρεύεσαι;

Αχ, αυτό είναι το ζήτημα¹²² . . .»

Θείος Όττο. (στην πόρτα, κεφάτος:) Ποιο είναι το ζήτημα¹²³;

Χέρμαν. (τρομάζει και προσπαθεί να σκίσει γρήγορα την ποδιά. Δεν τα καταφέρνει, επειδή έχει δέσει την κορδέλα κάτω από το χέρι του κόμπο. Προσπαθεί να σκίσει την κορδέλα.) Καλημέρα, αγαπητέ θείε.

Θείος Όττο. (μ' ένα πλατύ χαμόγελο:) Λοιπόν! Εύρηκα¹²⁴! Αυτή δεν είναι ποδιά;

Χέρμαν. Δεν ξέρω . . . Ποδιά;

Θείος Όττο. Όχι, Θεός φυλάξοι! Και πού να ξέρεις εσύ τι είναι μια ποδιά! Περίμενε . . . Θα την σκίσεις. (Τον βοηθάει να την λύσει:) Λοιπόν. Ωραία. Λοιπόν. Κοίτα! Μια τέτοια ποδιά θέλει να της φέρονται πάντα απαλά και με το μαλακό. (Του την έβγαλε.) Θα ήταν κρίμα για τη χαριτωμένη την ποδίτσα!

Χέρμαν. (λιγόψυχος, καλόπιστος:) Αχ θείε, νά 'σαι καλά· δώσ' τη μου πίσω!

Θείος Όττο. Μα τι γύρευες μ' αυτήν;

Χέρμαν. Τίποτα, τίποτα, απλά είναι ενθύμιο.

¹²¹ Το απόσπασμα είναι από το έργο Άμλετ του William Shakespeare. Η μετάφραση που χρησιμοποιήθηκε είναι του Μιχάλη Κακογιάννη (1921 - 2011) από τις εκδόσεις Καστανιώτη το 1985. [ΠΗΓΗ: http://www.lifo.gr/articles/theater_articles/99509]

¹²² Βλ. αμέσως προηγούμενη υποσημείωση

¹²³ Ακούγοντας τον Χέρμαν ο θείος Όττο να απαγγέλει το ποίημα του Άμλετ, στην ουσία κάνει έναν σχολιασμό πάνω στον τελευταίο στίχο που απήγγειλε ο Χέρμαν “*Ja da liegt der Hund begraben*” επαναλαμβάνοντας μία λέξη από αυτόν τον στίχο και σχηματίζοντας μία ερώτηση προς τον Χέρμαν “*Was for ä Hund?*”. Ακολουθούμε κι εμείς την ίδια τακτική με το κείμενο – πηγή.

¹²⁴ *Herrcheses*: ίσως να προέρχεται από τη γαλλική λέξη *chercheur* = *ερευνητής / αναζητητής* [ΠΗΓΗ: <https://www.dict.com/%CE%93%CE%B1%CE%BB%CE%BB%CE%BF-%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%BF/chercheus?>]

Θεός Όττο. Α, ενθύμιο;! Μα βέβαια· πρέπει τότε να το φυλάς μετά τιμών. Ορίστε, καλέ μου. Πάρ' την πίσω. Μα αυτή είναι πραγματικά πολύ ωραία κίνηση από μέρους σου! Δε σε είχα καθόλου ικανό για τέτοια ευλάβεια!

Χέρμαν. *(Διπλώνει αμήχανα την ποδιά, μετά την τυλίγει και την βάζει στην τσέπη του παντελονιού του.)*

Θεός Όττο. *(τον παρατηρεί.)* Έτσι έτσι, ωραία. Στάσου· να. *(Του βάζει στην τσέπη άλλη μια κορδέλα που κρέμεται απ' έξω.)* Εκεί κρέμεται απ' έξω άλλη μια μικρή κορδέλα.

Χέρμαν. *(μπερδεμένος:)* Ευχαριστώ. Ευχαριστώ πολύ, αγαπητέ θείε . . .

ΣΚΗΝΗ ΠΕΜΠΤΗ

Κυρία Γκόντερ. *(Μπαίνει από την μέση της σκηνής. Πολύ σοβαρή και επίσημη.)* Ωστε εδώ είστε εσείς οι δυο. *(Ξεροβήχει λες και θα βγάλει κάποιο μακροσκελή λόγο και στο εξής στέκεται στη μέση, ανάμεσα στους δυο τους)* Αγαπητέ Χέρμαν! Όπως ήδη σου είπα, παρακάλεσα τον θείο σου τον Όττο να έρθει εδώ, για να με βοηθήσει, ως ο κοντινότερος άντρας συγγενής μας, στο κομμάτι της διαπαιδαγώγησής σου, το οποίο νιώθω ότι εγώ σαν χήρα γυναίκα μόνη δεν μπορώ να το αντιμετωπίσω. Μετά τον πρόωρο θάνατο του καημένου του πατέρα σου έχουν πέσει στους ώμους μου απροσδόκητα βάρη, τα οποία ναι μεν με προθυμία κουβαλώ, αλλά είναι τόσο βαριά, που ευελπιστώ να μην φανείς τόσο θρασύς και μου τα κάνεις ακόμα πιο βαριά. Τώρα πρόκειται για σένα, για αυτό που προηγουμένως πάρα πολύ σωστά είπε ο θεός σου διαπαιδαγώγηση για τον γάμο, και τώρα σε παρακαλώ· άκου τι θα σου πει! Εκείνος μπορεί να σου πει πολλά πράγματα, που εγώ σαν γυναίκα δεν τα καταλαβαίνω και σίγουρα έτσι κι εσύ δε θα αμφιβάλλεις ότι εκείνος, όπως κι εγώ, από καρδιάς θέλουμε το καλύτερο για σένα, ότι και οι δυο μας δεν έχουμε άλλη επιθυμία απ' το να σε κάνουμε έναν ευτυχισμένο και ευχαριστημένο άνθρωπο. Σας αφήνω μόνους τώρα.

*(Σφίγγει με το δεξί το χέρι του **θείου Όττο** και με το αριστερό το χέρι του **Χέρμαν**, κοιτάζει και τους δύο, τον έναν μετά τον άλλον και αποχωρεί από την*

δεξιά πλευρά. Στην πόρτα γυρίζει άλλη μια φορά και γνέφει όλο νόημα και στους δυο. Φεύγει.)

ΣΚΗΝΗ ΕΚΤΗ

Θείος Όττο. (Ξεροβήχει, έπειτα χαλαρά:) Λοιπόν. Ας καθίσουμε. (Παίρνει τον **Χέρμαν** από το μπράτσο και τον οδηγεί στο ανάκλιντρο μπροστά από το πιάνο, όπου κάθονται και οι δυο τους.) Τώρα ας μιλήσουμε για μια άλλη ποδιά. Έλα, κάθισε προς τα ‘δώ, κοντά μου! (Του χτυπάει άξεστα το γόνατο, τόσο που ο **Χέρμαν** τινάζεται.) Λοιπόν, αλήτη; Θά ‘κανες πάλι την βλακεία σου, ε;. Τόσο βλάκας! Μα πραγματικά τι σκεφτόσουν; Ε;

Χέρμαν. Τι σκεφτόμουν; Απολύτως τίποτα φυσικά.

Θείος Όττο. Φυσικά!

Χέρμαν. (αναιδώς:) Μα τι να σκέφτεται κανείς . . . Όταν αγαπάει . . .

Θείος Όττο. «Όταν αγαπάει . . . » Να· νά τη η βλακεία. Θεσ να είσαι ένας νεαρός Βερολινέζος; Νά ‘ξερες! Θαρρείς στην εποχή μου, δεν έτρεχε τίποτα στην ακαδημία της Χάλλε; Αλλά εμείς ήμασταν ξύπνιοι! Έτσι γυρνούσαμε τρεις, τέσσερις βδομάδες με την μία και μετά της κάναμε δώρο ένα φωτογραφικό άλμπουμ με μουσική. Θεός φυλάξοι, θα ήταν ωραία, Θεός φυλάξοι, δεν έπρεπε. «Όταν αγαπάς», τι βλακεία! (Επειδή πάει να πει κάτι ο **Χέρμαν**;) Σστ! Σιωπή! Λοιπόν, τώρα θέλω να σου πω κάτι. Ο άνθρωπος είτε είναι από καλή οικογένεια είτε δεν είναι! Εσύ προέρχεσαι από μια καλή οικογένεια, και ο καλός σου ο πατέρας ο μακαρίτης, στα χρόνια που έζησε εδώ στο Βερολίνο έβγαλε ένα σωρό χρήματα. Λοιπόν· αν δε θεs τώρα να ντροπιάσεις τον πατέρα σου και την μητέρα σου, τότε που να πάρει είναι δικό σου καθήκον και υποχρέωση να μαζευτείς και να ρυθμίσεις έτσι την ζωή σου όπως κάνουν οι ευπρεπείς άνθρωποι. Έχεις υποχρεώσεις, νεαρέ μου, υποχρεώσεις! Δεν σου αρμόζει να ζεις τόσο ελεύθερος σαν τον πρώτο τυχόντα χασομέρη, που όποια πέτρα κι αν σηκώσεις

θα τον βρεις¹²⁵, εσύ έχεις μια οικογένεια, καταλαβαίνεις, μια οικογένεια. Και αυτή η οικογένεια είναι πάλι ένα - μέρος¹²⁶ μιας μεγαλύτερης οικογένειας· της καλής κοινωνίας! Της καλής κοινωνίας! Βλέπεις, γιε μου· αυτό είναι! Αυτό είναι το ζήτημα, για το οποίο εσύ φλυαρούσες προηγουμένως!

(Γελάει δυνατά και τον χτυπάει στον ώμο.)

Χέρμαν. Ωχ!

Θεός Όττο. Ναι, λέγε «Ωχ» . Έτσι είναι! Μην γκρινιάζεις, ούτε κιχ.¹²⁷ Εσύ παλικάρι μου¹²⁸ ακόμα δεν βλέπεις καλά πόσο τυχερός είσαι¹²⁹. Όλα . . . μα όλα σ' αυτή τη ζωή είναι στη διάθεσή σου! Δε θα σου άξιζε το ξύλο, που θά 'πρεπε να δώσω, αν ήθελες να αφοσιωθείς σε ένα τέτοιο κορίτσι. Λες και δεν υπάρχουν κι άλλα! Μα αυτό είναι γελοίο!

Χέρμαν. (Τον κοιτάζει έκπληκτος.) Όντως δεν το είχα σκεφτεί έτσι μέχρι τώρα . . .

Θεός Όττο. Βλέπεις! Αχ, μήπως νόμιζες: ότι θα ερχόμουν εγώ εδώ για να σε νουθετήσω; Όχι, καλέ μου· με μένα νά 'σαι σίγουρος γι' αυτό. Εγώ σε όλη μου τη ζωή ποτέ δεν υποτάχθηκα. Κι ακόμα κάνω το κομμάτι μου, όταν μου δίνεται η ευκαιρία. Ακριβώς γι' αυτό, όμως, πρέπει να είσαι έξυπνος και να κρατάς ότι έχεις περισσότερο απ' τους άλλους. Αυτό είναι το σημαντικότερο! Και αν το κατανοήσεις αυτό για τα καλά, τότε μπορείς να κάνεις, ό, τι θέλεις· θα είσαι πάντα από πάνω. Πάντα από πάνω.

Χέρμαν. (συλλογισμένος:) Χμ . . . (Γνέφει με το κεφάλι του.) Χμ. Ναι, ναι. Αυτό καλό ακούγεται.

Θεός Όττο. Απ' ότι μου είπε η μητέρα σου, συναναστρεφόσουν με κάποιον μέχρι τώρα, πώς τον λένε;

Χέρμαν. Λάνγκε.

¹²⁵ *Περίφραση:* Πρόσθεση πληροφοριών στη μετάφραση, με σκοπό να καταστεί περισσότερο σαφής μια έννοια ή μια έκφραση και επειδή είναι αδύνατη η συνοπτική απόδοσή της.

¹²⁶ Το κείμενο λέει "Stickchen" αλλά υποθέτουμε ότι μάλλον εννοεί την λέξη "Stückchen".

¹²⁷ Gefiepe = Gewimmer = κλαψούρισμα

¹²⁸ Jingling = Jüngling = παλικάρι/λεβέντης

¹²⁹ Ίδια στρατηγική με την υποσημείωση 113.

Θείος Όττο. Μάλιστα. Αν και μένα μου φαίνεται ότι αυτός δεν ήταν παρέα για σένα. Αυτός πρέπει να ‘ταν εντελώς λοξός παραξενιάρης. Κοίτα όμως· ο άνθρωπος καταλήγει έτσι, όταν είναι φουκαράς. Εσύ αυτό πραγματικά δεν τό ‘χεις ανάγκη.

Χέρμαν. (Σιωπά.)

Θείος Όττο. Λοιπόν; Αυτό δε θέλει να μπει στην κούτρα ¹³⁰ σου;

Χέρμαν. Στην κούτρα μου;

Θείος Όττο. (Τον χτυπάει στο μέτωπο.) Ναι· εδώ! Αυτή είναι η κούτρα. Εσείς οι Βερολινέζοι δεν καταλαβαίνετε γερμανικά.

Χέρμαν. Α έτσι. Ε ναι· πιστεύω ότι μια χαρά καταλαβαίνω τι λες. Αλλά πάντα ακούς τόσες αερολογίες . . .

Θείος Όττο. Πολύ σωστά. Αυτές πρέπει να τις απομονώνεις, αγόρι μου, να τις απομονώνεις! Και . . . όλα θα πάνε καλά. (Σηκώνεται, μετά απ’ αυτόν και ο **Χέρμαν**.) Και τώρα πες μου την αλήθεια· πράγματι τέλειωσαν όλα . . . ανάμεσα σε εσένα και την . . . μα πως την είπαμε; Την Μέτα;

Χέρμαν. Όλα.

Θείος Όττο. Λόγω τιμής;

Χέρμαν. Λόγω τιμής. Με διευκόλυνε!

Θείος Όττο. Γιατί;

Χέρμαν. Αυτή . . . αυτή δεν άξιζε την αγάπη μου!

Θείος Όττο. (χαρούμενα έκπληκτος:) Σώπα!

Χέρμαν. Μάλιστα. Δεν την άξιζε.

Θείος Όττο. Ξαφνικά;

¹³⁰ Χρησιμοποιούμε και στο κείμενο – στόχο μια λαϊκή λέξη που να υποδηλώνει το «κεφάλι», όπως το κείμενο – πηγή.

Χέρμαν. Ναι. Ξαφνικά άνοιξαν τα μάτια μου και κατάλαβα. Ε . . . αυτό εξάλλου είναι ένα μάθημα ζωής!

Θείος Όττο. *(Περίεργο:)* Μα πώς έγινε; Πες μου!

Χέρμαν. Αδικία! Βλέπεις· είναι γελοίο, αλλά· πραγματικά για μέρες αισθανόμουν αρκετά άσχημα, ήμουν πολύ λυπημένος και ένιωθα φοβερά μόνος. Έτσι όπως ήμουν, πήγα και χτες το βράδυ ολομόναχος και κάθισα, έτσι υπερβολικά φορτισμένος συναισθηματικά, στο *Κλήμα*.

Θείος Όττο. Μμ;

Χέρμαν. Να, ένα ταβερνάκι που πηγαίναμε συχνά με την Μέτα. Έτσι όπως καθόμουν εκεί, βυθισμένος στις σκέψεις μου, ποιός λες να μπήκε;

Θείος Όττο. Η Μέτα. Γυναίκες!

Χέρμαν. Ναι. Και μάλιστα με κάποιον, έναν κύριο φον Μπόλινγκ, τόσο αηδιαστικό καυχησιάρη, για τον οποίο εγώ πάντα την υποπτευόμουν. Αυτός βλέπεις ήταν ξετρελαμένος μαζί της. Αυτή έπαιζε φυσικά πάντα την αθώα, και ‘γώ το τούβλο την πίστευα. Αλλά τώρα το είδα με τα μάτια μου! Και τώρα κατάλαβα! Τα κατάλαβα όλα· όλα! Ούτε μια στιγμή δεν μου ήταν πιστή· όλο τον καιρό. Ούτε μια στιγμή! Τώρα είναι φως φανάρι.. Και για ένα τέτοιο άτομο νά ‘χεις σπαταλήσει τώρα τα ιερότερα σου αισθήματα! Α πα πα!

Θείος Όττο. *(Τρίβει τα χέρια του:)* Μα αυτό είναι περίφημο! Αυτό είναι περίφημο! Τι κάθομαι και λέω τόση ώρα! Ήταν χάσιμο χρόνου! Αυτά που βιώνεις, σου μένουν καλύτερα κι από εκατό κηρύγματα. Ε, είδες λοιπόν τι σόι πλάσμα είναι, αλλά έτσι είναι όλες! Πίστεψέ με· έτσι είναι όλες. Μετά απ’ αυτό πρέπει λοιπόν να τις εκμεταλλεύεσαι. Να δεις τότε! Μετά συνεχίζεις την ζωή σου χαρούμενος και ανενόχλητος. Κι αυτό είναι τελικά το ζητούμενο. Τι; Τόση φιλοσοφία θα αποκτήσεις κι εσύ!

Χέρμαν. Βέβαια, βέβαια.

Θείος Όττο. Λοιπόν! Και έλα τώρα, διάδοχέ μου . . . (Πηγαίνει προς τη δεξιά πλευρά και κάθεται μπροστά από το τραπεζάκι του καφέ. Ο **Χέρμαν** τον ακολουθεί.) Τώρα ας βάλουμε μια τελεία σ' αυτό το κεφάλαιο και ας μιλήσουμε για κάτι άλλο.

Χέρμαν. (ανακουφισμένος;) Αχ ναι, σε παρακαλώ! Μου επιτρέπεις ν' ανάψω ένα τσιγαράκι;;

Θείος Όττο. Μα ευχαρίστως! Και να σου πω· δε δίνεις και σε μένα ένα!

(Ο **Χέρμαν** του δίνει ένα τσιγάρο και φωτιά, την οποία εκείνος σβήνει με ένα βήξιμο.)

Χέρμαν. Ναι, αγαπητέ θείε, άμα φυσάς . . .

(Του δίνει ένα δεύτερο σπύρτο.)

Θείος Όττο. Η πίπα της ειρήνης. Οι πίπες, όμως, δεν είναι πια της μόδας. (Μυρίζει.) Δεν μου λες, τι μάρκα είναι αυτά;

Χέρμαν. *Bostanjoglo*¹³¹, έξι πφενίκια¹³².

Θείος Όττο. Αξιόλογα! Είναι της μόδας τώρα; Αχ, ξέρεις, αγόρι μου, αυτές τις μέρες πρέπει λιγάκι να με βοηθήσεις. Τά 'χω ξεμάθει όλα. Πάνε τώρα τέσσερα χρόνια πού 'χω νά 'ρθω στο Βερολίνο¹³³, και τότε πάλι με τη θλιβερή αφορμή να θάψουμε τον μακαρίτη τον πατέρα σου. Εκτός αυτού τότε ήταν μαζί και η γριά μου . . . οπότε όπως μπορείς να φανταστείς δεν τό 'ζησα και πολύ το Βερολίνο. Αυτή τη φορά όμως! Χα! Σαν έφτασε το τηλεγράφημα από τη μητέρα σου· «αμέσως, σοβαρότατο οικογενειακό θέμα», δεν φαντάζεσαι πόσο χαρούμενος ήμουν! Η αγαπητή σου θεία ήταν πολύ άτυχη. Χε!

Χέρμαν. (Του δίνει το χέρι.)

Θείος Όττο. Μα τι θες;

Χέρμαν. Τότε, πρέπει να μου είσαι τρομερά ευγνώμων!

¹³¹ Bostanjoglo: Ρωσική μάρκα τσιγάρων ή καπνού. Το αποδίδουμε με αυτούσιο δάνειο.

¹³² Pfennig = πφένιχ = το λεπτό του μάρκου

¹³³ Το κείμενο - πηγή λέει "dass ich nicht nach Berlin gekommen bin." Στα Ελληνικά το εκφραστικό ισοδύναμο είναι με κατάφαση.

Θείος Όττο. (γελώντας:) Ανάθεμά σε, αλήτη! Δίκιο έχεις, όμως! Να! (Του το κολλάει.) Πρέπει να εκμεταλλευτούμε αυτές τις μέρες! Ε; Θα τηλεγραφήσω εγώ στην αγαπητή μου γυναίκα, ότι πρέπει να αφιερώσω ακόμα μερικές μέρες στην «διαπαιδαγώγησή» σου. Τι θα κάνει;

Χέρμαν. Αν χρειαστεί, αγαπητέ μου θείε, είμαι πρόθυμος να το επιβεβαιώσω και 'γώ για σένα αυτό στη θεία με ένα γράμμα . . . εννοώ, ότι θα σε χρειαστώ ακόμα . . .

Θείος Όττο. (Γελάει.) Πολύ ωραία!

Χέρμαν. Αλλά, θείε· η υπόθεση θα κοστίσει λεφτά!

Θείος Όττο. Δεν πειράζει! Δεν πειράζει! Εμείς οι Γκύντερ πάντα έχουμε λεφτά όταν πρόκειται για την διαπαιδαγώγηση των παιδιών μας! Παρεμπιπτόντως· λεφτά! Καλά, που μου τα θύμισες. Η καλή σου η μητέρα μ' έβαλε να σου πω ότι ως ανταμοιβή για την υπακοή σου θέλει από τώρα και στο εξής να σου δίνει άλλα πενήντα ευρώ τον μήνα. Λοιπόν, τι λες;

Χέρμαν. Αλήθεια;

Θείος Όττο. Ναι, ναι.

Χέρμαν. Αυτό είναι πολύ γενναιόδωρο!

Θείος Όττο. Εννοείται!

Χέρμαν. Και με βολεύει περίφημα!

Θείος Όττο. Γιατί;

Χέρμαν. Α, τίποτα . . . να λέω, γενικά . . .

Θείος Όττο. Ε, το τσιγάρο είναι πραγματικά . . . Τώρα πες τα μου όλα· πού θα πάμε απόψε το βράδυ; Πού τρέχει κάτι; Κάτι τρελό; (σηκώνει το πόδι σαν να χορεύει.) Ε;

Χέρμαν. Απόψε το βράδυ;

Θείος Όττο. Μα φυσικά. Πότε δηλαδή;

Χέρμαν. Ναι, αγαπητέ θείε, για απόψε το βράδυ . . . για απόψε το βράδυ έχω ήδη ένα ραντεβού.

Θείος Όττο. Δεν πειράζει. Εγώ προηγούμαι, το ακυρώνεις.

Χέρμαν. Όχι, αγαπητέ θείε αυτό δεν γίνεται.

Θείος Όττο. Δεν γίνεται; Δεν γίνεται; *(Παίρνει χαμπάρι.)* Αα! Κορίτσι; Καινούριο κορίτσι;

Χέρμαν. Μα θείε . . .

Θείος Όττο. Όχι, όχι, όχι . . . τώρα ξέρω, δεν χρειάζεται να σου πω τίποτα άλλο. Πες μου, όμως! Δε θα σε παρεξηγούσα για καμία κοπέλα.

Χέρμαν. *(σωπαίνει για λίγο)* Εντάξει, Θεέ μου· βασικά δεν μπορείς να πεις και τίποτα ενάντια σ' αυτό . . . αφού την έδωξε η μαμά.

Θείος Όττο. Ωωω! Η Τζένη! Τι διαβόλου κάλτσα που είσαι! Καταπληκτικά· είναι όντως πολύ νοστιμούλα! Δεν μπορώ να σε παρεξηγήσω. Είναι τελείως του γούστου μου!

Χέρμαν. *(Απερίσκεπτα:)* Ε, τότε έλα μαζί!

Θείος Όττο. *(Τρομαγμένος:)* Τι; Εγώ; Εγώ;

Χέρμαν. Ναι, γιατί όχι; Θα βρούμε και παρέα. Αυτές είναι λεπτομέρειες. Και η Τζένη πιστεύω με βεβαιότητα ότι θα χαρεί τρομερά!

Θείος Όττο. Είσαι εσύ ένα διαβολόπαιδο! Όντως, όμως, έχεις δίκιο· ωραία ιδέα θά 'ταν!

Χέρμαν. Θα δεις· θα διασκεδάσουμε καταπληκτικά!

Θείος Όττο. Πραγματικά το εννοείς; Μα . . .

Χέρμαν. Σου δίνω τον λόγο μου!

Θείος Όττο. Ναι άκου, θα ήταν όμως λίγο . . .

Χέρμαν. Μα θείε! Το σπίτι το κρατάμε καθαρό! Λοιπόν . . .

Θείος Όττο. (Γελάει.) Καλά. Αλλά, εγώ . . . να μην είμαι παράταιρος, το καταλαβαίνεις σ' ευχαριστώ.

Χέρμαν. Όχι, όχι, μείνε ήσυχος, αγαπητέ μου θείε . . .

(Ακούγονται φωνές απ' έξω και χτυπάει¹³⁴ το κουδούνι. Ο **Χέρμαν** τρέχει στην πόρτα του σαλονιού και κρυφακούει.)

Μπέλλα (Πίσω απ' την σκηνή:) Είναι η κυρία στο σπίτι;

Χέρμαν. Για όνομα του Θεού!

(Επιστρέφει γρήγορα πίσω.)

Θείος Όττο. Μα τι συμβαίνει;

Χέρμαν. (άναυδος:) Η Μπέλλα! Η δική μου Μπέλλα! (Ψιθυρίζοντας:) Θείε! Αγαπημένε μου θείε! Σε παρακαλώ, έλα να δραπετεύσουμε!

Θείος Όττο. Να δραπετεύσουμε; Μα γιατί; Δεν είναι δα και κανένα φάντασμα!

Χέρμαν. Είναι, είναι! Αχ, θείε μου, μόνο αυτή όχι! Αυτή είναι που αργότερα πρέπει να την παντρευτώ . . . Σστ! . . .

Μπέλλα. (μπαίνει στο πίσω δωμάτιο.)

Χέρμαν. (Σπρώχνει τον θείο προς τα έξω από την δεξιά πλευρά της σκηνής.) Εδώ! Εδώ έξω!

(Φεύγουν και οι δύο γρήγορα.)

Μπέλλα. (ακριβώς όπως και στην πρώτη σκηνή, με ένα πακετάκι στο χέρι, έρχεται προς το μπροστινό μέρος της σκηνής, κοιτάζει γύρω της, πηγαίνει στον καθρέφτη και κάθεται στο ανάκλιντρο μπροστά από το πιάνο. Ανοίγει το στοματάκι της.)

(Τέλος)

¹³⁴ Το ρήμα αποτελεί δική μας προσθήκη.

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ήδη από τον 18^ο αιώνα, στα χρόνια του Ελληνικού Διαφωτισμού (1770 - 1821), το μεταφραστικό ενδιαφέρον των λόγιων της εποχής στράφηκε σε έργα του δυτικού κόσμου, με σκοπό να μεταλαμπαδεύσουν στην Ελλάδα την ευρωπαϊκή παιδεία και σκέψη. Ανάμεσα στα έργα που μεταφράζονταν υπήρχαν και πολλά θεατρικά έργα. Ωστόσο η έρευνα των μεταφραστικών σπουδών γενικά άρχισε να στρέφεται προς το θεατρικό είδος μόλις στα μέσα του 20^{ου} αιώνα.

Αναμφισβήτητα, το αν ένα έργο πρόκειται να εκδοθεί απλά ή και να παρασταθεί παίζει σημαίνοντα ρόλο στον τρόπο, με τον οποίο μεταφράζεται ένα θεατρικό κείμενο. Αν πρόκειται για μετάφραση για τη σκηνή, τότε το πιθανότερο είναι ότι η μεταφραστική διαδικασία δεν σταματά όταν ολοκληρώσει ο μεταφραστής τη μετάφραση του έργου. Αντιθέτως, πρόκειται για διαδικασία, η οποία συνεχίζεται και εξαρτάται από τη σκηνοθεσία, τους ηθοποιούς, τη σκηνογραφία, τον φωτισμό, το κοινό. Συνεπώς, αλλαγές στο μεταφρασμένο κείμενο είναι αρκετά πιθανές, ώστε να προσαρμοστεί το κείμενο στις συνθήκες της εκάστοτε παράστασης.

Η παρούσα εργασία στόχευσε κυρίως στην παραγωγή ενός μεταφράσματος του έργου *Die Erziehung zur Ehe* του *Otto Erich Hartleben*, με σκοπό αρχικά να εκδοθεί μόνο, στα πλαίσια της μεταπτυχιακής φύσης της. Ασφαλώς, αν μελλοντικά τύχει παράστασης, το πιθανότερο είναι να χρήζει κάποιων αλλαγών, αναλόγως βέβαια, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, της εν δυνάμει σκηνοθεσίας και των προϋποθέσεων της εν λόγω παράστασης.

Πέρα από τη μετάφραση του παραπάνω θεατρικού έργου, η παρούσα εργασία παρουσίασε εν συντομία, λόγω των περιορισμένων πλαισίων της, τη λογοτεχνική μετάφραση προσεγγίζοντάς την με όρους πολιτισμικούς, πολιτικούς και ιδεολογικούς, ενώ επικεντρώθηκε στις βασικές στρατηγικές του *Venuti*, την *ξενοποιητική* και τη *οικειοποιητική*, στα είδη των λογοτεχνικών κειμένων και στις δυσκολίες με τις οποίες έρχεται αντιμέτωπος ο μεταφραστής των λογοτεχνικών κειμένων.

Επίσης, αναφερθήκαμε στο θεατρικό κείμενο και τη μετάφραση θεατρικών κειμένων, θίγοντας τις αυξημένες απαιτήσεις του είδους και τις δυσκολίες που παρουσιάζει, λόγω της αμεσότητας με τον θεατή και της ταχύτητας που χαρακτηρίζουν ένα προς παράσταση έργο. Επίσης, έγινε διαχωρισμός μεταξύ θεατρικής μετάφρασης και θεατρικής διασκευής.

Εν συνεχεία, θίξαμε την στρατηγική που ακολουθήσαμε για να μεταφράσουμε το έργο του *Hartleben*, καθώς επίσης και τις σημαντικότερες τεχνικές, στις οποίες βασιστήκαμε. Περιγράψαμε τη στρατηγική της «συνεπούς μετάφρασης» της Christiane Nord και το μοντέλο των μεταφραστικών τεχνικών του Peter Newmark.

Επίσης, παρουσιάσαμε τον συγγραφέα του έργου (*Otto Erich Hartleben*), κάνοντας αναφορά στη ζωή και το έργο του, και το ίδιο το έργο (*Die Erziehung zur Ehe*), το οποίο αποτελεί και το βασικό θέμα της παρούσας εργασίας. Στη συνέχεια, ακολουθεί το μετάφρασμά μας, συνοδευόμενο από σχόλια, που αφορούν τόσο στις μεταφραστικές στρατηγικές και τεχνικές που ακολουθήσαμε κατά τη μεταφραστική διαδικασία καθώς και σε πραγματολογικούς σκοπούς. Η μεταφραστική διαδικασία ανέδειξε τις πραγματικές δυσκολίες και ιδιαιτερότητες του θεατρικού κειμένου. Ιδιαίτερες δυσκολίες συναντήσαμε στην απόδοση των πολιτισμικών στοιχείων του κειμένου, και στην απόδοση γνωμικών και διαλέκτων, όπου καταφύγαμε στη στρατηγική είτε της ξενοποίησης είτε της οικειοποίησης, ανάλογα με την εκάστοτε περίπτωση.

Εν κατακλείδι, προκύπτει ότι η θεατρική μετάφραση αποτελεί ένα πεδίο των μεταφραστικών σπουδών, το οποίο θα χαρακτηρίζαμε κάπως παραμελημένο, αφού δεν έχει ερευνηθεί αρκετά, κυρίως λόγω της έλλειψης θεατρικών προς έκδοση μεταφράσεων και λόγω της ταύτισής του με το λογοτεχνικό είδος. Ωστόσο, αποτελεί έναν κλάδο με αναμφισβήτητα μεγάλο ενδιαφέρον που αξίζει να ερευνηθεί μεμονωμένα, ώστε να εμπλουτιστούν οι θεωρητικές προσεγγίσεις σχετικά με τη θεατρική μετάφραση.

7. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Έργα

Hartleben, Otto Erich (1911), *Die Erziehung zur Ehe*. Berlin: S. Fischer Verlag.

Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία / βιβλιογραφία μεταφρασμένη στα ελληνικά

Ammann, M. (2014), *Βασικές αρχές της Μεταφρασεολογίας: ένα εγχειρίδιο για επίδοξους μεταφραστές & διερμηνείς*. (Μετάφραση: Α. Βηδενμάιερ, Δέσποινα Δ. Λάμπρου). Αθήνα: Δίαυλος.

Γραμμενίδης, Σ. (2009), *Μεταφράζοντας τον κόσμο του άλλου. Θεωρητικοί προβληματισμοί. Λειτουργικές προοπτικές*. Αθήνα: Δίαυλος.

Γραμμενίδης, Σ. / Δημητρούλια, Ξ. / Κουρδής, Ε. / Λουπάκη, Ε. / Φλώρος, Γ. (2015), *Διεπιστημονικές προσεγγίσεις της μετάφρασης*. [ηλεκτρ. βιβλ.] Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Διαθέσιμο στο: <https://repository.kallipos.gr/handle/11419/3901>

Δημητρούλια, Ξ. / Κεντρωτής, Γ. (2015), *Λογοτεχνική μετάφραση - θεωρία και πράξη*. [ηλεκτρ. βιβλ.] Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Διαθέσιμο στο: <http://hdl.handle.net/11419/5252>

Καρακάση, Α. / Σπυριδοπούλου, Μ. / Κοτελίδης, Γ. (2015), *Ιστορία και θεωρία των λογοτεχνικών γενών και ειδών*. [ηλεκτρ. βιβλ.] Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Διαθέσιμο στο: <http://hdl.handle.net/11419/1989>

Κεντρωτής, Γ. (1996), *Θεωρία και Πράξη της μετάφρασης*. Αθήνα, Δίαυλος.

Κουτσιβίτης, Β. (1994), *Θεωρία της Μετάφρασης*. Αθήνα, Ελληνικές Πανεπιστημιακές Εκδόσεις.

Mounin, G. (2002), *Τα θεωρητικά προβλήματα της μετάφρασης*. (Μετάφραση: Ι. Παπασπυρίδου). Αθήνα: Τραυλός.

- Mounin, G. (2003), *Οι ωραίες άπιστες*. (Μετάφραση: Διαπανεπιστημιακό Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών Μετάφραση – Μεταφρασεολογία). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Munday, J. ([2001], 2002), *Μεταφραστικές σπουδές. Θεωρίες και εφαρμογές*. (Μετάφραση: Άγγελος Φιλιππάτος). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Nord, C. (2014), *Η μετάφραση ως στοχευμένη δραστηριότητα: Εισαγωγή στις λειτουργικές προσεγγίσεις*. (Μετάφραση: Σ. Γραμμενίδης / Δ. Λάμπρου). Αθήνα: Δίαυλος.
- Pavis, P. (2006), *Λεξικό του θεάτρου*. (Επιμέλεια: Κώστας Γεωργουσόπουλος. Μετάφραση: Αγνή Στρουμπούλη). Αθήνα: Gutenberg.
- Seel, O. (2015), *Εισαγωγή στη γενική μετάφραση*. [ηλεκτρ. βιβλ.] Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Διαθέσιμο στο: <http://hdl.handle.net/11419/2568>

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

- Ammann, M. (1995), *Kommunikation und Kultur: Dolmetschen und Übersetzen heute: Eine Einführung für Studierende*. Frankfurt am Main: IKO-Verlag für Interkulturelle Kommunikation.
- Große, E. U. (1976), *Text und Kommunikation. Eine linguistische Einführung in die Funktionen der Texte*. Stuttgart - Berlin - Köln - Mainz: Kohlhammer.
- Munday, J. (2001), *Introducing Translation Studies. Theories and Applications*. London - New York: Routledge.
- Reiß, K. ([1976], 1993), *Texttyp und Übersetzungsmethode: der operative Text*. Heidelberg: Groos (monographien Literatur & Sprache & Didaktik; 11).
- Sidiropoulou, M. (2002), *Contrastive Linguistic Issues in Theatre and Film Translation*. Athens: Typothito.
- Steiner, R. (2004), *Gesammelte Aufsätze zur Dramaturgie 1889 – 1900*, Band GA 29, Dornach: Rudolf Steiner Verlag.
- Venuti, L. (1995), *The Translator's Invisibility: A History of Translation*, London - New York: Routledge

Δικτυογραφία

Ανακτήθηκαν 2.9.2017

<http://anthroposophie.byu.edu/aufsaetze/d272.pdf>
<https://www.britannica.com/biography/Otto-Erich-Hartleben>
https://de.wikipedia.org/wiki/Otto_Erich_Hartleben
<https://www.deutsche-biographie.de/sfz70017.html#indexcontent>
https://en.wikipedia.org/wiki/Otto_Erich_Hartleben
<https://www.deutsche-biographie.de/sfz70017.html#ndbcontent>
http://www.europeana.eu/portal/de/record/9200231/BibliographicResource_3000060329340.html
<http://gutenberg.spiegel.de/autor/otto-erich-hartleben-829>
<https://portal.dnb.de/opac.htm?method=simpleSearch&cqlMode=true&query=idn%3D118546198>
<http://worterbuchdeutsch.com/de/philistros>
<https://www.quora.com/Latin-language-What-does-Vixi-duellis-nuper-idoneus-Et-militavi-non-sine-gloria-mean-in-Henry-Reeds-poem-Naming-of-Parts>
http://www.deutsche-liebeslyrik.de/muller_konigswinter.htm
https://en.wikipedia.org/wiki/Richard_Wagner#Operas
http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/search.html?lq=%CE%B4%CF%8C%CE%BA%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%B1%CF%82&dq
http://www.lifo.gr/articles/theater_articles/99509

Βασική εργογραφία του συγγραφέα *Otto Erich Hartleben*

Τα σημαντικότερα από τα έργα του *Otto Erich Hartleben* είναι:

- *Studenten-Tagebuch 1885–1886, Zürich 1886*
- *Zwei verschiedene Geschichten, Leipzig, Berlin, 1887*
- *Der Frosch. Familiendrama in einem Act nach Henrik Ipse (Παρωδία), 1889*
- *Angele (κωμωδία), 1891*
- *Die Serényi (Διηγήματα), 1891 (Neuaufgabe von Zwei verschiedene Geschichten)*
- *Die Erziehung zur Ehe (κωμωδία), 1893*
- *Hanna Jagert (κωμωδία), 1893*
- *Die Geschichte vom abgerissenen Knopfe (Διηγήματα), 1893; München 1969*
- *Ein Ehrenwort (θεατρικό έργο), 1894*
- *Meine Verse (ποιήματα), 1895*
- *Vom gastfreien Pastor (Διηγήματα), 1895*
- *Die sittliche Forderung. (κωμωδία σε μια πράξη), 1897*
- *Der römische Maler (νουβέλα), 1898*
- *Ein wahrhaft guter Mensch (κωμωδία), 1899*
- *Die Befreiten (μονόπρακτο), 1899*
- *Rosenmontag. Eine Offiziers. (τραγωδία σε πέντε πράξεις), 1900*
- *Von reifen Früchten. Meine Verse, zweiter Teil (ποιήματα), 1902*
- *Liebe kleine Mama (διηγήματα), 1904*
- *Das Ehefest (νουβέλα), Wien 1906*
- *Tagebuch. Fragment eines Lebens, München 1906*
- *Ausgewählte Werke, 3 Bände (Gedichte – Prosa – Dramen), Berlin 1909*
- *Aphorismen, Innsbruck 1920; Salò 1938¹³⁵*

¹³⁵ Οι πληροφορίες προέρχονται από: https://en.wikipedia.org/wiki/Otto_Erich_Hartleben#Death

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Πρωτότυπο κείμενο

OTTO ERICH HARTLEBEN
DIE ERZIEHUNG ZUR EHE

KOMÖDIE

In Philistros!

S. Fischer / Verlag / Berlin
1911

PERSONEN

Otto Günther, *Rittergutsbesitzer*

Frau Auguste Günther, *Witwe des Bankdirektors Emil Günther*

Ihre Kinder:

Hermann, *stud. iur.*

Suse

Bella König, *Tochter des Fabrikanten König*

Moritz Lange, *stud. phil.*

Frau Buschmann, *Zimmervermieterin*

Hugo Buschmann, *Kommis, ihr Sohn*

Meta Hübcke, *Buchhalterin*

Herr von Bohling

Jenny, *Stubenmädchen bei Günthers*

Ein Dienstmann

*Die Vorgänge spielen sich in Berlin, in der Gegenwart, an drei aufeinanderfolgenden
Tagen, am Sonnabend, Sonntag und Montag ab.*

ERSTER AKT

Das Musikzimmer bei Frau Günther. Ein länglicher, schmaler Raum, der durch eine offene breite Portierentür in der Mitte des Hintergrundes mit dem Salon in Verbindung steht. Links: ein großes Fenster; davor, freistehend, ein Flügel. Rechts: Tür zum Korridor, Sofa, Tisch und Sessel. Moderne Eleganz.

ERSTE SZENE

Hermann Günther (*sitzt am offenen Flügel, auf dem er hin und wieder einen Ton anschlägt.*)

Moritz Lange (*sieht zum Fenster hinaus. Er wendet sich plötzlich mit einem Seufzer um:*) Ja, ja, mein lieber Hermann! Nicht jeder hat's so leicht wie du. Nicht jeder hat dein glückliches Temperament. – Dem einen wächst das Haar in Locken und dem andern liegt es wie Balken auf dem Scheitel. – Na, aber was hilft das Jammern! »Der Mann muß hinaus.«

Hermann. Aber deshalb mußt du doch nicht gleich nach *Straßburg*.

Moritz (*steht auf.*) Allerdings muß ich deshalb nach *Straßburg*. Und wenn es eine deutsche Universität gäbe, die noch weiter von Berlin entfernt läge, würd ich eben dahin gehn.

Hermann. Ach, du nimmst dir das ja viel zu sehr zu Herzen. Mama *ist* nun mal so. Eine riesig verständige Frau. Die Verständigkeit selber. Weißt du: das ist ihr Stolz. Aber laß nur: wenn sie erst merkt, daß es dir und Suse *Ernst* ist, dann wird sie schon klein beugeben, verlaß dich drauf. *Eben: wieder* aus »Verständigkeit«. (*Moritz schüttelt den Kopf.*) Ich, an deiner Stelle, hätte überhaupt nicht mit ihr gesprochen. Was hast du nun davon! Wärest du fein still gewesen und einfach hübsch *hiergeblieben*, hättest du nach wie vor die Suse jeden Tag *sehn* und *sprechen* können . . . dafür hätt *ich* schon gesorgt.

Moritz (*etwas ungeduldig:*) Na ja, schon gut. Nun hör mal auf damit! Ich sagte dir schon: die Menschen sind eben leider –*verschieden*. Was dem einen natürlich ist, ist dem andern unmöglich. Ich für meine

Person *konnte* und *kann* nun mal nicht anders. Er ist auf und ab gegangen und setzt sich jetzt. Und übrigens hat deine Mutter ganz recht. *Das ist ja das Schlimme!* Sie hat mir vorgerechnet, an den Fingern vorgerechnet, daß ich *vor* zehn Jahren überhaupt nicht ans Heiraten denken kann und *nachher* – eigentlich auch nicht. Denn schließlich: was sind dreitausend Mark! Du brauchst ja schon als Student viel mehr.

Hermann. Hat sie das behauptet?

Moritz. Ja.

Hermann. Na, siehst du: sie übertreibt eben alles!

Moritz. Na, na!

Hermann. Was ich dir sage! Hundertfunzig Mark gibt sie mir. Monatlich! Keinen Pfennig mehr.

Moritz. Als Taschengeld. Jawohl.

Hermann. Bitte sehr! Davon muß ich mein Zimmer in der Chausseestraße bezahlen. Macht dreißig Mark.

Moritz. Nun ja, aber zum Essen gehst du nach Hause, hast überhaupt alles andere frei! – Na, aber das ist ja alles Nebensache. *Tatsache* bleibt doch, daß *ihr* eben an ganz andere Verhältnisse gewöhnt seid als *unsereins*; daß ich mir – also selbst, wenn wir noch zehn Jahre warteten – *unmöglich* einen Hausstand begründen kann, der auch nur einigermaßen *Suses* Bedürfnissen entspräche.

Hermann. Aber Mensch, das *brauchst* du ja auch gar nicht. – *Wir* haben ja so viel Draht! (*Er schlägt einen tiefen Baßton an.*)

Moritz. Hermann, du – kennst mich doch wohl zur Genüge, denk ich, um zu wissen, daß ich damit niemals rechnen würde. Ein Mann muß das Weib, das ihn liebt, selber ernähren können, sonst ist er in meinen Augen eben ein . . . ein . . .

Hermann. Oberlehrer.

Moritz. Ich wollte etwas anderes sagen.

Hermann. Ich *weiß* ja. Ich *kenne* ja deine erhabenen Grundsätze. Aber wohin führen sie denn? Zum Zölibat – bis ins Greisenalter. Da lob ich mir Meta!

Moritz. Ja – du!

Hermann. Na, erlaube mal! Das ist doch 'ne ideale Sache. Keiner fragt überhaupt nach den Moneten. Denn warum? Sie liebt mich. Na, du *weißt* es doch. So was könntest du *auch* haben. Du Esel.

Moritz. Ja, ja. Die Meta ist aber auch – eine Ausnahme. Ein gutes Mädchen; vielleicht – na!

Hermann. Was denn?

Moritz. Nichts. Ich bin nun mal – anders.

Hermann. Ach, ich *weiß ganz gut*, was du sagen wolltest.

Moritz. So?

Hermann. Jawohl. »Vielleicht – zu gut für mich«? Was? *Das* hast du *sagen* wollen!

Moritz. Allerdings. Der Gedanke scheint auch dir – ziemlich nahe zu liegen. Oder wie?

Hermann. Hm. (*Er klimpert.*)

Moritz (*steht auf.*) Ja – nun will ich aber *gehn*. Mein – Geschäft bei euch wäre ja nun erledigt . . .

Hermann. Moritz! Herrgott: das ist doch alles nur halb so schlimm! (*Er steht ebenfalls auf. Beide stehen in der Mitte.*) Laßt mich nur *machen*! Mit der Zeit! Mit der Zeit wird schon alles *werden*. Ich *garantier* es dir. Sieh mal: ihr seid doch beide noch so jung: ihr . . .

Moritz (*bitter:*) Ja. Das ist wahr. Aber – erstens ist das in meinen Augen kein Fehler, *überhaupt* kein Fehler. Und dann, was speziell das Heiraten betrifft – meine *Großeltern* haben zum Beispiel mit achtzehn und einundzwanzig Jahren geheiratet – *sie* war Dienstmädchen, *er* war Schlosser. Na: und wie glücklich *die heutigen Tages* noch leben, das ist bei uns zu Hause geradezu *sprichwörtlich*. Hättst mal bei der goldnen Hochzeit sein sollen. Aber freilich waren die nicht zehn *Jahre* – verlobt, sondern knapp zehn *Wochen*. Siehst du: *das* ist ja der Haken! Da sagen die weltklugen Moralisten: Ja, mit diesen Neigungsheiraten! Gewöhnlich – werden unglückliche Ehen daraus. – Ja, zum Kuckuck, *weshalb* denn? *Wann verliebt* man sich denn? Doch in einem Lebensalter, in dem man – *als gebildeter Mensch* – überhaupt nicht ans Heiraten denken kann. Na also! Da kommt dann – das Verlöbnis! – Das *Verlöbnis*! – Herr du meine Güte! – Man sagt, daß die *Ehe* vom lieben Gott stammt. Ich *weiß* nicht . . . ich kann das nicht kontrollieren. Aber *das* weiß ich bestimmt –: das *Verlöbnis* stammt sicher vom Teufel!

Hermann. Donnerwetter!

Moritz. Verlaß dich drauf! Ich geb's dir schriftlich. Bei fast allen meinen Geschwistern hab ich es *erlebt*. Und auch sonst.

Hermann. »Die holde Maienzeit der jungen Liebe.«

Moritz (*setzt sich.*) Jawohl! Eine höllische Institution. Als man die Tortur abschaffte, hat man sie blöderweise vergessen! – – Anfänglich schadet sie wohl bloß der Gesundheit . . . aber nach und nach, so ganz allmählich, stiehlt sie dem Menschen alles . . . alles, was er an Glücksmöglichkeiten in sich trägt – bis zur völligen Lähmung aller Gemütsfunktionen. Das geht so langsam und heimlich – er *spürt* es kaum. – Plötzlich aber, eines Tages, bemerkt er: es ist ganz leer und kalt und tot – hier – in der Brust. – – – (*Er springt wieder auf.*) Jetzt kann er heiraten!

Hermann. Hm. Dann meinst du also: wenn es ginge: und . . . ihr könntet euch jetzt heiraten . . . daß ihr dann glücklich werden würdet?

Moritz. Glücklich! Glücklich! . . . Das ist ja gar kein Wort dafür! Vollendet würden wir! Eins durchs andere vollendet! Gottgleich! – Überhaupt erst » *Mensch*«!

Hermann. Aber – nach zehn Jahren . . .

Moritz. »Nach zehn Jahren«! Herrgott: wieviel Jahrzehnte *lebt* denn der Mensch? – Wenn wir hören, daß ein armer Sünder zu zehn Jahren *Zuchthaus* verurteilt ist, so scheint uns der für dieses Leben – abgetan. Wir bedauern ihn *höchstens*, daß er nicht lieber geköpft wird. Da ist also unser Mitleid *gleich* rege. Aber wenn wir von einem guten Freunde hören, daß er – *verlobt* ist – da gehen wir in unserer

Gefühlsroheit hin und – *gratulieren* ihm! Es ist zum Sterben komisch! Und grad dies Jahrzehnt zwischen zwanzig und dreißig, grade das! – – (*Geht einmal im Zimmer auf und ab und setzt sich dann wieder zu Hermann.*) Siehst du! Und deshalb bin ich deiner Mutter sogar noch *dankbar*. Sie ist eine *sehr* kluge Frau und in sentimentaler Hinsicht – völlig *schwindelfrei*. Sie hat mir alles so recht *klar* vor die Augen geführt . . . so, wie es wirklich ist . . . gar nicht verschleiert, überhaupt nicht damenhaft – fast *brutal*. Wie sie zu Ende war, stand ich auf und sagte: »Gnädige Frau –: Sie haben recht. Ohne weiteres – recht. Ich war verrückt – bitte um Verzeihung.« – – Und so hab ich – verzichtet. *Suse* wird's nach einem halben Jahr verwunden haben – ich – vielleicht – nach einem ganzen. Dann sind wir aber doch wenigstens wieder *frei*, gehören wieder uns und dem Leben. Andernfalls hingegen – wenn wir uns – *verlobten* – nun ja: dann würden wir eben so lange im Sande nebeneinander herkriechen – bis wir uns glücklich *müde* gekrochen hätten – fürs ganze Leben. Und ob wir *dann* – *schon* heiraten könnten – wäre *immer* noch sehr die Frage. – Also: lieber ein Ende mit Schrecken – ab nach Straßburg, der wunderschönen Stadt! Ein wenig Herzweh – und recht viel Arbeit – recht viel Arbeit. –

Hermann (*ernst:*) Pfui Teufel! Es ist wirklich bedauerlich! Und wer hat nun eigentlich schuld, daß es so ist?

Moritz (*leidenschaftlich-bitter:*) Wer schuld hat? (*Er springt auf. Die Wut erstickt seine Stimme, er stößt einen heiseren Schrei aus, indem er die Fäuste schüttelt.*)

Hermann (*springt ebenfalls auf.*)

Moritz (*beherrscht sich.*) Adieu, Hermann. – Es ist gut, wenn ich gehe. – Nein, nein! Laß mich gehn! – Sag der Suse *nichts*. Ich werde ihr *schreiben*. Vielleicht – wenn sie mich hassen kann – wird's ihr leichter. Adieu. (*Sie gehen Hand in Hand zur Tür rechts.*) Und grüß auch die Meta noch von mir. Hörst du? Und wenn du *gescheit* bist – halte sie dir in Ehren. So ein freier Bund ist immer *das*, was *der Mann* daraus macht. Wenn er es versteht und das Zeug dazu hat – na: sei kein Lump! Das ist alles. Leb wohl!

Hermann (*geleitet ihn bis zur Tür. Dort drücken sie sich noch einmal stumm die Hand.*)

Moritz, (*da Hermann Miene macht, ihm zu folgen, in der Tür:*) Nein. Bleib hier! –

(*Er schließt die Tür.*)

Hermann (*geht langsam, indem er sich die Augen wischt, wieder nach links und setzt sich wieder ans Klavier:*) Gemeinheit, verfluchte! – – (*Klimpert und steckt sich dann eine Zigarette an:*) Sind ja alle nicht wert . . . (*Raucht und spielt das Vorspiel zum Tannhäuser. Summt dann zwischen den Zähnen die Melodie mit.*)

ZWEITE SZENE

Jenny, (*adrett-kokett gekleidet, einen Staubwedel in der Hand, tritt von rechts ein.*

Sie sieht zu Hermann hinüber, der sie nicht gleich bemerkt, und – lächelt. Dann beginnt sie um das Sofa herum die Möbel abzustäuben.)

Hermann (*bemerkt sie plötzlich und bricht ab.*) – Jenny!

Jenny (*korrekt:*) Herr Doktor?

Hermann. Hm. (*Erhebt sich langsam und affektiert ein Gähnen.*) Ja, ja . . . (*Sucht sich ihr zu nähern.*)

Jenny (*springt hinter das Sofa.*) Wie meinten Sie?

Hermann (*seufzend:*) Ach, Jenny!

Jenny (*deutet zur Portierentür:*) Sst! Herr Doktor!

Hermann (*leise:*) Ähä! (*Schleicht zur Portiere und sieht in das hintere Zimmer; dann, sich zurückwendend, laut:*) Ist ja niemand drin. Das *wußt* ich doch. Mama zieht sich an und Suse ist ausgegangen. (*Indem er sich ihr wieder zu nähern sucht:*) Also – was wollen Sie denn, Sie – süßes Laster?

Jenny (*ihm wie oben ausweichend:*) Nein, nein! Lassen Sie mich zufrieden . . . Ich *will* nicht. Gehen Sie wo anders hin, wenn Sie so – liebenswürdig sein müssen. Sie *wissen* schon.

Hermann. Aber Jenny! Ihre Grausamkeit ist wirklich – bedauerlich.

Jenny. Oh, ich bin gar nicht so grausam, aber . . . Jetzt spielen Sie *weiter*. (*Nach rechts rückwärts deutend.*) Die gnädige Frau kann das drüben in ihrem Schlafzimmer recht gut hören – wenn Sie *nicht* spielen. Und sie *weiß*, daß ich hier jetzt abwische. – Also: spielen Sie weiter, Herr Doktor.

Hermann. Na, ich bin doch nicht *verpflichtet*, zu spielen.

Jenny. Gleich wird die gnädige Frau klingeln. Sie sollen sehen. – Die paßt ja so auf. Spielen Sie doch!

Hermann (*geht langsam wieder zum Klavier:*) Ich weiß wirklich nicht, was Sie für 'ne dumme Angst vor mir haben. Es ist und bleibt bedauerlich. (*Setzt sich und spielt wieder den Pilgerchor.*)

Jenny (*kichert.*)

Hermann. Ach bitte, Jenny: dann *stören* Sie mich wenigstens nicht. Sie können recht gut abwischen, *ohne* dabei so – so – na: *lachen* ist überhaupt kein Ausdruck dafür.

Jenny (*kichert wieder, etwas leiser.*)

Hermann (*erregt:*) Jenny!! Mädels, Sie machen mich ja verrückt. Der Teufel halte das aus. Es ist eine Gemeinheit, so zu lachen, während ich hier sitzen muß und mit *beiden* Händen *spielen*. Nein! Das geht nicht. (*Er springt wieder auf.*)

Jenny (*entschieden:*) Ich verlasse sofort das Zimmer, wenn Sie nicht sitzen bleiben und weiterspielen.

Hermann (*stöhnend:*) Oa ... Das ist ja . . . (*Setzt sich wieder und spielt weiter. Grob:*) Übrigens . . . ich sehe absolut nicht ein, weshalb Sie hier gerade *immer dann* Staub wischen müssen, wenn ich *spiele*. Kann das nicht zu 'ner andern Zeit geschehn?

Jenny (*lustig:*) O ja, aber . . . Gott, Herr Doktor, ich höre so *gern* Musik . . .

Hermann. So, so. Was Sie, sagen. Ist ja sehr interessant.

Jenny. Ne wirklich, Herr Doktor . . . für mein Leben gern! (*Sie tritt ihm vorsichtig näher:*) Ist das nicht von Tannhäuser?

Hermann. Jawohl, mein Engel, die bekannte Holzauktion auf der Wartburg.

Aber bitte nicht so dichte *ran*. Bleiben Sie bei Ihrer *Arbeit* – wie ich bei der *meinigen*.

Jenny. Herrje! Auf einmal! Aber da sieht man's so recht! Wenn man nicht gleich – *pariert* – nicht wahr? Gott, nun *ja*, man is ja bloß en Stubenmädel.

Hermann. Unsinn, Jenny: Sie sind die Krone der Fraun. Müssen sich nur diese beklagenswerte Borstigkeit abgewöhnen. Das ist eine bedauerliche Verirrung Ihrer sonst so gesunden Natur. (*Singt und spielt:*) »Wer *dich* mit Glut in seine *Armé* geschlossen . . .« trala . . . la . . . la . . . la . . .

Jenny (*lebhaft:*) Ach ja! So geht es!

Hermann (*singt:*) »Der weiß, was Liaiebe *heißt* – der kann davon *erzählen!*« –
— —

Jenny. Na, na! Jetzt weiß ich, an wen Sie denken.

Hermann (*noch leise spielend:*) Was?

Jenny (*scharf:*) An Fräulein Meta Hübcke – was?

Hermann (*hält plötzlich bei dem Namen **Meta** lebhaft erschrocken inne.*) Donnerwetter! Wie kommen Sie *darauf*?

Jenny, (*wieder beim Abstäuben, tut ganz gleichgültig:*) Na – man erfährt ja, Gott sei Dank, so hin und wieder noch das ein oder andere. Und manchmal *grade*, wenn man's braucht. – Ja, ja, Herr Doktor. Das ist *ganz gut* so. Denn sonst! Na! Wenn man Sie so *hört*: »Jenny! Ach Jenny! Sie

sind die Krone der Fraun,« und solchen Stuß – da sollte man manchmal *wirklich* . . .

Hermann. Na?

Jenny. Na ja: ich *meine* nur: es ist eben ganz gut, wenn man bei Ihnen *weiß*, woran man *ist*. Ja, ja! Da brauchen Sie mich *gar* nicht so anzusehn.

Hermann (*brutal:*) Ach Gott: Sie bilden sich doch nicht etwa ein, daß ich mir ernstlich was aus Ihnen *make*?

Jenny. Nö, nö: ich weiß ja: (*Sie kommt zurück zu Hermann.*) Sie machen sich überhaupt aus *Garnichts* – ernstlich was. Aber – das hätte Ihnen nun grade *so passen* können –: eine da *draußen*, auf dem Wedding – und eine hier in Schöneberg, bei Muttern! So 'ne kleine Filiale . . . wie? Doppelt genäht – hält besser! – – – Ne! mein lieber Herr Doktor. So haben wir nicht gewettet! So *blau* is Jenny noch lange nich!

Hermann. Ach Sie (*Er klimpert verlegen weiter.*)

Jenny (*lachend:*) Ja, ja, Herr Doktor . . . »Bedauerlich«, wie?

Hermann. Ach, wissen Sie, das geht Sie ja überhaupt gar nichts an. Sie können das *doch* nicht begreifen. Die Sache liegt auf einem *ganz anderen Felde*.

Jenny (*setzt sich auf den Stuhl, höhnisch:*) So, so. »Auf einem ganz anderen Felde«. Gott, glauben Sie doch nicht, daß Sie *mich* dumm machen können. Wohl weil das Fräulein 'ne Konfektioneuse ist? Hö! – Deshalb trägt sie höchstens längere *Strümpfe* als ich.

Hermann (*ernstlich geärgert:*) Jenny, ich verbitte mir das. Ich sehe jetzt ein: es ist – bedauerlich, daß ich mich mit Ihnen überhaupt *beschäftigt* habe. Es war *unschön* von mir.

Jenny. Auf einmal!

Hermann. Bitte: Schluß! – Ich gebe Ihnen mein *Ehrenwort*: ich *bedauere*, mich mit Ihnen *eingelassen* zu haben.

Jenny. Na also: denn sind wir ja *einig*. (*Sie beschäftigt sich wieder in philosophischer Ruhe mit Abwischen:*) Übrigens: ich hab noch gar nicht mal *gemerkt*, daß Sie sich mit mir *eingelassen haben*. Dazu gehören doch immer zwei . . . Wie? . . .

(*Es klingelt draußen, Jenny geht nach rechts ab, indem sie sich zweimal mit spöttischem Lächeln nach Hermann umdreht.*)

Hermann (*hat wieder angefangen zu spielen. Als Jenny die Tür schließt, hält er inne, erhebt sich mißmutig und steckt seine Zigarette wieder an. Entrüstet, zwischen den Zähnen:*) Dummes Frauenzimmer! – – Hä! – – Was die sich einbildet . . .

DRITTE SZENE

Suse (*tritt schnell von rechts ein. Sie ist im Promenadenkostüm, trägt ein Portemonnaie und ein Paket am Faden in der Hand.*)

Hermann (*liebenswertig kordial:*) Guten Morgen, Suse . .

Suse (*sieht ihn, ohne daß er es bemerkt, wütend an und geht dann durch die Mitte in den Salon.*)

Hermann (*tritt, indem er die Portiere weghebt, in die Verbindungstür, lehnt sich an den Türpfosten und spricht das Folgende, indem er sich in den Hüften wiegt, in kordial gemütlichem Tone ins hintere Zimmer hinein.*) Na – wie geht's? Schlechter Laune? Nu! Was? – Schon ausgewesen? So früh am Tage? Ist erst elf Uhr. Großartig! Du bist wirklich ein Übernormalmensch, Suse. Wenn ich *dich* so beobachte, wird mir *manches klar*, was ich sonst gar nicht verstehe. Zum Beispiel die blödsinnige Tatsache, daß es Professoren gibt, die ihre Kollegien *mitten in der Nacht* lesen. Die Studenten, die da rein gehen, müssen solche Kerle sein wie du. Ich glaube, du stehst jeden Morgen um halb Acht auf – was? Du bist es imstande. – Überhaupt: ich finde, die Rollen sind zwischen uns ganz falsch verteilt – aus dir wäre ein patenter Streber geworden – so recht nach dem Herzen der Mama – und aus mir mit Leichtigkeit ein freundliches junges Mädchen« . . . Wie? Meinst nicht auch? Sieh mal, schon zum Beispiel mit dem Gelde . . . – Ach, hör mal Suschen . . . Du, du weißt doch noch: was du mir neulich in deiner himmlischen Güte in Aussicht gestellt hast? Siehst du: auch *indem* Punkt bist du mir *unendlich* überlegen – *du* hast *immer* Geld! Sieh mal: ich spare ja, wie ich kann – wirklich! Extravaganzen kenn ich gar nicht. Aber schließlich: was soll man zu einem Monate sagen, der 31 Tage hat! Da hört eben *alles* auf! Auch das Geld natürlich! – Aber trotzdem, wenn du mir bloß zwanzig Mark pumpst, so versprech ich dir . . .

Suse (*kommt plötzlich hastig und schnell ins Zimmer, so daß Hermann zurückfährt und die Portiere losläßt. Wutschnaubend platzt sie los:*) Zwanzig Mark!?

Braucht Fräulein Meta Hübcke vielleicht schon wieder *ein neues Jackett?* – Oh du . . . du schlechter Mensch . . .

(Sie eilt schluchzend rechts ab.)

VIERTE SZENE

Hermann *(bleibt stumm stehn und sieht ihr nach:)* Heiliger Strohsack!

Jenny *(tritt von rechts wieder ein.)*

Hermann *(auf sie los, grob:)* Sie! Haben Sie etwa geklatscht?

Jenny *(tritt zurück und mißt ihn von oben bis unten, vornehm:)* – Was wünschen Sie, mein Herr?

Hermann. Na, nu *tun* Sie man nich so! Sie haben meiner Schwester von meinem Verhältnis erzählt!

Jenny *(beleidigt, von oben herab:)* Herr Doktor! Ich verbitte mir einen derartigen Argwohn. Wenn Sie etwa glauben, daß Sie sich derartiges einem – Dienstmädchen gegenüber herausnehmen dürfen, so sieht Ihnen das zwar sehr ähnlich – läßt *mich* aber *ganz kalt!*

Hermann. Aber woher soll sie's denn sonst wissen?!

Jenny. Was man sich *selber einbrockt*, Herr Doktor, soll man nachher nicht andern Leuten *in die Schuhe schieben*. Woher weiß *ich's* denn? *(Zieht einen Brief aus der Bluse:)* Da – bitte zu lesen.

Hermann *(nimmt den Brief und liest.)*

Jenny. Elegante Handschrift, was? Wollte, ich könnte so schreiben . . . Und Fräulein hat *grad* so einen gekriegt . . . heute früh. Danach ist sie dann ausgegangen.

Hermann (*hat den Brief gelesen.*) Verdammt! Und natürlich anonym! Der Lump! Wirklich: heute scheint die ganze Hölle gegen mich losgelassen.

Jenny (*herumsuchend:*) Wo hab ich denn nur mein *Wischtuch* liegen gelassen?

Hermann. Ha! Stumpfsinn über Stumpfsinn! Ewig die alte Hühnerleiter . . . (*Er seufzt tief auf.*)

Jenny (*kommt beim Suchen ganz in seine Nähe.*)

Hermann. Hm? Wischtuch? – Was, Jenny? Ein Blödsinn – dieses Leben! *Einer* sucht's dem *andern* nach Kräften *schwerzu* machen – weiter wissen sie nichts – das ist alles. Und das ist doch so dumm, so *bodenlos* dumm! Wie? Jenny . . .

Jenny. Das ist doch 'ne alte Sache. – Wo ist denn nur das Wischtuch?

Hermann. Ach, Jenny . . .

Jenny (*weicht ihm aus.*) Hm?

Hermann (*elegisch:*) Ach, Sie sind *auch* so. Hartherzig und stolz – *ohne jedes Mitgefühl!*

Jenny. Haben Sie eine Ahnung! Ich –hartherzig? Na, wissen Sie: da sind Sie der Erste. – Aber: das ist es ja eben: – bei so 'ner *Konfektioneuse* natürlich – da geben Sie sich doch wenigstens noch *Mühe* – sind *hübsch artig* und galant und bezahlen ihr die Miete und

kaufen ihr das Eine oder das Andere – manchmal auch beides, und gehen mit ihr überallhin . . . Bei so 'n *Stubenmädels* aber haben Sie das ja alles nicht nötig – da muß es von allein kommen! *Die* braucht man bloß mal so um die Taille zu fassen: »süßer Käfer!« – fertig ist die Arbeit. Und wenn sie da nicht gleich stillhält und ja sagt, schwupp wird sie wieder *angeschnauzt* wie jeder andere – Dienstbote. (**Hermann** will erwidern.) »Dienstbote« – jawohl! – – *Aber ich sehe das gar nicht ein!* Absolut nicht! Oder meinen Sie vielleicht, daß die Ladenmädchen *besser* wären wie wir? Na, so blau! Im Gegenteil! Unsereins weiß doch wenigstens, wo es hingehört und wo es satt zu essen kriegt. Und hat man sich das etwa *nicht* redlich und sauer verdient? Aber *die* – ne! Nich in die Hand!

Hermann. Hm. Sehr richtig. Lichtvoll und klar! Übrigens, Jenny: mir brauchen Sie das eigentlich gar nicht zu sagen. Ich habe mich gerade mit diesen Fragen eingehend beschäftigt. Ich weiß sehr wohl, daß so ein Dienstmädchen . . . Ich meine: das kommt ja schon von der sozialen Stellung.

Jenny (*eifrig*.) Ja! Nicht wahr? Das *tut* es auch! Und deshalb ist es auch gar kein *Wunder*, daß es so viele Sozialdemokraten gibt. Herrgott! Wenn ich ein Mann wäre . . .

Hermann. Jenny! Das ist mir ein peinlicher Gedanke.

Jenny. Wie?

Hermann. Na, Sie werden mir doch im Ernste nicht zutrauen, daß *ich* so beschränkt bin und wirklich einen Unterschied mache zwischen einer

Konfektioneuse und einem Stubenmädchen. Für mich ist
das *Jacke* wie *Hose* –: ich gebe Ihnen mein Ehrenwort!

Jenny. Na also. Sehen Sie: und deshalb ist das auch – offen gesagt – gar
nicht mal *recht* von dem Mädchen.

Hermann (*erstaunt:*) Was denn?

Jenny. Gott, sie muß doch *wissen*, daß Sie sie nicht heiraten können.

Hermann (*unsicher:*) Ja . . . wie?

Jenny. Nu ja: wenn sie also ein verständiges Mädchen ist, das in die Welt
paßt . . . was soll denn das da heißen: »es liegt auf einem ganz anderen
Felde«? Wie?

Hermann (*noch immer verdutzt:*) Das versteh ich nicht.

Jenny. Eben! Ich *auch* nicht. (*Es klingelt:*) Sst! *Es hat geklingelt.*

(*Verschmitzt lächelnd rechts ab.*)

FÜNFTE SZENE

Hermann, (*allein, sieht ihr nach und schüttelt den Kopf. Wirft ihr eine Kußhand
nach:*) Feudal! Aber . . . Ä!

(*Man hört im hinteren Salon Stimmen.*)

Jenny, (*unsichtbar, ladet **Bella** König zum Eintreten in den Salon ein.*) Bitte,
gnädiges Fräulein . . . einen Augenblick. Ich werde Sie sogleich der
gnädigen Frau melden.

Bella, (*ebenfalls noch unsichtbar:*) Ist Fräulein Suse nicht zu Hause?

Hermann *(hat gestanden und gelauscht. Sobald er Bellas Stimme hört, entsetzt:)* Um Gottes willen! Die Bella . . . *(Eilt nach rechts ab.)*

Jenny. Auch, jawohl . . .

SECHSTE SZENE

Jenny *(hält die Portiere zurück und läßt **Bella** eintreten. Dann steckt sie die Portiere fest und geht ab. Die Portiere bleibt von nun an offen.)*

Bella König, *(eine blasse Modefigur, kommt langsam durch die Mitte und stellt sich vor den Spiegel.)*

Suse *(kommt ihr aus dem Salon nach. Sie hat verweinte Augen und trägt ein Taschentuch in der Hand. Lebhaft:)* Bella! Guten Morgen. *(Schüttelt ihr mit großer unmotivierter Herzlichkeit, wie kondolierend, die Hand.)*

Bella *(spricht stets sehr langsam und in zarten Tönen:)* Guten Morgen, liebe Suse. Wie geht es dir?

Suse *(führt **Bella** zum Sofa und setzt sich auf den Stuhl in der Mitte, den sie dem Diwan näher rückt.)* Ich danke dir, liebe Bella: mir . . . mir geht es ganz gut. Komm, bitte, nimm Platz! Willst du nicht ablegen?

Bella *(setzt sich:)* Ich danke, liebe Suse. Ich will gleich wieder weitergehn. Ich habe nämlich für Mama ein halbes Pfund Tee gekauft. *(Sie zeigt Susen das kleine Paket, das sie in der Hand trägt.)* Und wollte nur schnell mal sehn, wie es dir geht und deiner Mama.

Suse. So, das ist lieb von dir. Nun, und wie geht es dir und deiner lieben Mama? Wohl und munter?

Bella. Ja. Gottlob. Ich danke.

Suse. Du siehst ordentlich blühend aus!

Bella. Ja: das kommt von dem schönen Wetter und der frischen Luft. Es ist tüchtig windig.

Suse (*gedankenlos:*) Ja – das Wetter ist schön. Das läßt sich nicht leugnen.

Bella (*stumpfsinnig:*) Ja – und *windig* ist es!

Suse. Gewiß. Windig. Hm.

Bella. Ja . . .

Suse. Ja. Nun, und was gibt es sonst Neues?

Bella. Ja, denk mal, Suse: ich nehme jetzt auch Malstunden. Mit Elise Roscher zusammen.

Suse. So? Ach! – Übrigens: wie war es denn Freitagabend bei Roschers?

Bella. Sehr nett . . . nein, wirklich sehr nett. Ach ja!

Suse. So. Ja – ach ja: ich finde, bei Roschers ist es eigentlich immer sehr nett. Nicht wahr?

Bella. O ja. Das muß man wirklich sagen.

Suse. Ja. Mama und ich mußten diesmal leider absagen, weil Mama nicht recht wohl war. Aber Hermann hat sich sehr gut amüsiert.

Bella (*schüchtern:*) Hermann?

Suse. Ja. Er erzählte, wie viel er mit dir getanzt hätte . . .

Bella. Ja . . . Aber . . . entschuldige, Suse, aber ich glaube . . . (*Weinerlich:*) Hermann war gar nicht da.

Suse erschrocken: War nicht da?

Bella *(weinerlich:)* Sei mir nicht böse, Suse . . . aber *ganz gewiß*: er war nicht da.

Suse. Das ist ja . . . *(Fällt ihr stürmisch um den Hals, küßt sie.*

Schluchzend:) O Bella! Meine liebe, arme Bella! *(Beide ziehn die Taschentücher.)*

Bella *(ebenfalls weinend:)* Ach, ich bin ja so unglücklich . . .

SIEBENTE SZENE

Frau Günther *(kommt von rechts. Robuste Dame, Anfang der Vierziger, entschiedenes, selbstbewußtes Wesen. – Sie wird von den beiden nicht bemerkt und beobachtet sie einen Augenblick kopfschüttelnd. Dann ruhig:)* Guten Tag, meine liebe Bella.

(Die beiden fahren auseinander und stehen auf.)

Bella *(sucht sich zu fassen:)* Guten Tag!

Frau Günther, *(indem sie mit einer Handbewegung zum Sitzen einladet und sich selber setzt, gleichgültig freundlich:)* Nun, Wie geht es Ihnen?

(Alle Drei setzen sich.)

Bella. Ich danke, gnädige Frau: es geht mir recht gut.

Frau Günther. Aber wollen Sie nicht ablegen?

Bella. Nein. Ich danke sehr, gnädige Frau, aber ich will gleich wieder weitergehn. Ich mußte nämlich für meine Mama ein halbes Pfund Tee kaufen.

Frau Günther. Soso. Nun, wie befindet sich Ihre Frau Mama? Gut, ja?

Bella. Ja, Gottlob. Ich danke sehr. –

Frau Günther. Na, das ist ja schön. Bei Ihnen braucht man gar nicht zu fragen. Sie sehen ja so prächtig, wohl aus.

Bella. Ja, ich meine: das macht wohl das Wetter . . . Weil es so *windig* ist, mein ich.

Frau Günther. Ja, es ist heute *wirklich* sehr windig. – Nun, erzählen Sie mal: wie war es denn Freitagabend bei Roschers? Es hat mir so leid getan, daß ich nicht hingehn konnte . . . War's nett? Ist der Hermann hübsch galant gewesen?

Bella unruhig: Ach . . . Ja, gnädige Frau: hm . . .

Frau Günther. Wie? – –

Suse. Denk mal, Mama –: Bella hat jetzt auch Malstunden.

Bella. Ja!

Frau Günther. Ach was! In Öl?

Bella (*bescheiden:*) Nein, – nur in Wasser.

Frau Günther. So. – Sieht verwundert von einer zur andern.

Bella. Ja. (*Erhebt sich.*) Aber nun will ich doch lieber gehn, damit ich noch Zeit für meine Besorgungen behalte . . .

Suse (*steht auf.*) Aber Bella, es ist ja noch nicht Zwölf . . .

Bella. Ja, aber . . . ich will doch das schöne Wetter noch benutzen und noch ein wenig spazieren gehn. – Ja. Adieu, gnädige Frau.

Frau Günther (*steht auf.*) Adieu, meine liebe Bella. Und lassen Sie sich nicht wegblasen . . . vom Winde, mein ich.

Bella. Ja, es ist wirklich . . .

Frau Günther. Und grüßen Sie auch Ihre liebe Frau Mutter. Adieu.

Bella, (*von Suse begleitet, ab.*)

ACHTE SZENE

Frau Günther, (*nach links gehend:*) Bäh! –

Suse (*tritt zögernd wieder ein. Sie schlägt wie schuldbewußt die Augen nieder.*)

Frau Günther. Nun? Was war das? Was hatte das zu *bedeuten*?

Suse. Ach Mama!

Frau Günther. Na: was wird denn da nun wieder herauskommen?

Suse. Mama: du mußt einmal sehr ernstlich mit Hermann sprechen. Er . . . er hat zu schlecht an ihr gehandelt! Die arme Bella!

Frau Günther (*setzt sich. Gleichgültig:*) Aha. Na, denn komm mal her. Setz dich! So! Nun erzähle mal. Was ist denn Schreckliches passiert?

Suse (*ebenfalls sitzend:*) Denk mal, Mama: er ist vorigen Freitag gar nicht bei Roschers gewesen!

Frau Günther. Ah! das ist stark! Das ist allerdings stark!

Suse (*weinerlich:*) Ja. Nicht wahr? Oh, Mama: er ist ein ganz schlechter Charakter.

Frau Günther. Na, na!

Suse (*heftig:*) Ja, Mama! Es ist ja nicht bloß *das*! Es ist ja noch was Schlimmeres. Er . . .

Frau Günther. Nun? Heraus damit.

Suse (*mit dem Taschentuch vor dem Gesicht:*) Er . . . er hat . . . eine Geliebte.

Frau Günther, (*einen Augenblick sprachlos, dann kalt und streng:*) Ich begreife nicht, Suse, wie du ein solches *Wort* in den Mund nehmen magst. Wie kommst du nur auf so was? Es ist durchaus *unschicklich* – es ist *unerhört* für ein junges Mädchen, von solchen Dingen überhaupt zu *wissen* – geschweige denn, davon zu *sprechen*.

(*Sie erhebt sich indigniert und geht durchs Zimmer.*)

Suse (*weint leise.*)

Frau Günther (*bleibt vor ihr stehn:*) Nun? Woher *weißt* du denn das?

Suse. Ich . . . ich hab heut früh . . . einen anonymen Brief gekriegt.

Frau Günther. Zeig ihn mir!

Suse. Ich *hab* ihn nicht mehr.

Frau Günther (*erstaunt:*) Du *hast* ihn nicht mehr?!

Suse. Sie hat ihn mir weggenommen.

Frau Günther. »Sie?!« *Du kennst sie?!*

Suse. Vorhin hab ich sie . . . gesehen.

Frau Günther (*erregt:*) Na, das heißt . . . nun hört doch verschiedenes auf. (*Heftig:*) Bitte, möchtest du dich nun nicht endlich mal dazu

bequemen, mir das alles zu *erklären*? Mir scheint, du hast plötzlich die Sprache verloren. Wie?

Suse. Ja, Mama, das stand ja in dem Briefe . . . Also: wenn es mich interessiere, die Ge . . . meines Bruders kennen zu lernen, so möchte ich nur heute früh um Zehn in die Leihbibliothek zu Borstell kommen, die Dame, die ich da träfe, und die dasselbe Jackett an hätte wie ich – das wäre sie – das Jackett wäre . . . ein Geschenk von Hermann . . .

Frau Günther (*mit Aplomb:*) Das ist stark! Das ist wirklich stark! Das Seidenplüschjackett?

Suse. Ja. Das neue.

Frau Günther. Das ist stark. – Und sie war da?

Suse. Ja . . . Sie kam.

Frau Günther (*heftig:*) Ich wollte sagen: du bist *hingegangen*? Auf einen solchen, noch dazu anonymen Brief? Der edle Unbekannte hat *wohl* gewußt, was er tat, daß er an dich und nicht an mich geschrieben hat: bei mir wandert so was unbeachtet in den Ofen. Schämst du dich denn gar nicht?

Suse (*weint stärker:*) Aber Mama! Ich mußte doch . . . wegen Bella . . . Sie tat mir ja so leid . . .

Frau Günther (*energisch:*) Daß du Bella *kein Wort* sagst! Verstehst du mich? – Nun, und weiter! Du hast sogar mit ihr *gesprachen*?

Suse. Ich habe sie angefleht . . .

Frau Günther. Angefleht? Ausgezeichnet!

Suse. . . . von ihm zu lassen.

Frau Günther. Sehr gut! Und sie? Was sagte sie?

Suse. Sie sagte gar nichts. Sie sah mich nur ganz groß an . . .

Frau Günther. Ernst?

Suse. Wie?

Frau Günther. Hat sie dich ernst angesehen – oder hat sie gelacht?

Suse. Aber Mama! Furchtbar ernst.

Frau Günther. So. Und dann?

Suse. Nichts. Sie nahm mir den Brief aus der Hand und ging.

Frau Günther. Pöbelhaft! *(Geht an den Tisch und nimmt ein Notizbuch.)* Weißt du, wie sie heißt?

Suse. Meta Hübcke.

Frau Günther *(sich notierend:)* Und wo sie wohnt?

Suse *(schweigt.)*

Frau Günther. Nun: das weißt du wohl nicht?

Suse. O doch, Mama . . .

Frau Günther *(ungeduldig:)* Na, dann sag's mir doch!

Suse. Ach, Mama, das . . . das ist ja grade das Entsetzlichste!

Frau Günther. Hm? *(Sieht sie fragend an; Suse verbirgt das Gesicht im Taschentuch.)* Ah . . . verstehe! Also deshalb diese –

»Studentenwohnung« – Hm.

Suse. . . . und Bella liebt ihn doch so unendlich! Daß er gar nicht an sie gedacht hat!

Frau Günther (*sinnend und dann in einem ganz anderen, entschlossenen*

Ton:) Hm. – Weißt du, Suse: das wird mir doch zuviel. Die Sache ist doch viel ernsthafter, als ich glaubte. Ich fühle mich ihr als Frau nicht gewachsen. (*Setzt sich am Tisch nieder und schreibt in ihr Notizbuch. Dabei sprechend:*) Du bist wohl so freundlich . . . und besorgst nachher gleich . . . dies Telegramm . . . an Onkel Otto.

Suse (*erstaunt:*) An Onkel Otto?

Frau Günther. Ja. Er soll nach Berlin kommen. Er ist der Nächste dazu. Er – muß mir helfen. Hier! Also gleich!

Suse. Ja, Mama.

(*Sie steht auf, trocknet sich die Augen, schneuzt sich und tritt dann zu **Frau Günther.***)

Frau Günther (*gibt ihr das Telegramm.*) – War sie denn hübsch?

Suse. Ich weiß nicht, Mama. Jedenfalls, so schön wie Bella lange nicht.

Frau Günther. Also geh jetzt und schick mir Hermann her. Ich will mit ihm sprechen.

Suse. Ja. – Aber Mama . . .

Frau Günther. Nun?

Suse. Sei nicht gleich zu hart gegen ihn! Vielleicht bereut er seinen Fehltritt und du kannst ihn mit Güte auf den rechten Weg zurückbringen. Erwähne ihn nur an Bella!

Frau Günther. Ach bitte, überlaß mir nur diese Erziehungsfragen.

Suse *(geht gedrückt zur Tür.)*

Frau Günther. Übrigens, eh ich das vergesse. Der . . . Herr Lange war vorhin bei mir.

Suse *(zuckt zusammen und dreht sich schnell um. Beend:) So?*

Frau Günther *(in gleichgültigem Tone:) Ja. Er wollte sich verabschieden. Er geht nach Straßburg. – Er läßt sich dir empfehlen.*

Suse *(bleibt sprachlos stehn und starrt ihre Mutter angstvoll an.)*

Frau Günther. Nun: was ist dir?

Suse *(schüttelt den Kopf und geht langsam, gebrochen ab.)*

Frau Günther *(allein. Sie tritt vor den Spiegel und rückt an ihrem Haar.)* Hm. – – –
Ein heißer Tag!

NEUNTE SZENE

Hermann *(tritt ein. Burschikos:) Servus, Mama!*

Frau Günther *(eisig:) Bitte! Setz dich! Ich habe mit dir zu reden.*

Hermann *(setzt sich. Vergnügt:) Das dacht ich mir doch!*

Frau Günther. Ach bitte! – – – Ich habe dir zunächst meinen verbindlichsten Dank auszusprechen, daß du mir zu einer so, einer so . . .

außerordentlich erquicklichen Auseinandersetzung mit deinem Freunde
Lange verholten hast. Wirklich: sehr nett von dir!

Hermann. Aber Mama: *ich* hab doch nichts dazu getan.

Frau Günther. So. – Nun: Lange hat mir ja selber gestanden, daß er *dir* seine
– wie? *Liebe* zu Suse gebeichtet habe. *Deine Pflicht* wäre es gewesen,
mir direkt Mitteilung zu machen und ihn gleich energisch davon
abzubringen. Es durfte gar nicht so weit kommen. Ich werde von jetzt an
genötigt sein, immer erst Erkundigungen einzuziehn, eh ich dir gestatte,
einen deiner sogenannten Freunde hier ins Haus zu bringen. Ich habe
keine Lust, mich häufiger einer so dämlichen Situation auszusetzen – wie
mit diesem . . . diesem Studenten.

Hermann. Aber . . .

Frau Günther. Schweig! – – – *Ferner!* Du bist vielleicht so gütig, dich zu
erinnern, daß Roschers am letzten Freitag eine Gesellschaft gaben, zu
der sie uns alle Drei eingeladen hatten. Suse und ich waren verhindert.
Du bist allein gegangen.

Hermann. Jawohl, gewiß. Stimmt. Ich erinnere mich.

Frau Günther. Du warst also *da*?

Hermann. Ich – – – (*Schweigt.*)

Frau Günther. Nun? *Heraus* mit der Lüge! *Gewiß* warst du da! Hast uns
ja *ausführlich* geschildert, wie nett es gewesen wäre und wie oft du mit
Bella getanzt hättest . . .

Hermann. Nun ja. So – *würd* es doch auch gewesen sein. Ich kenne das eben schon auswendig.

Frau Günther. Es ist schlimm genug, wenn du bereits keine Freude mehr hast an – anständigen Vergnügungen. Aber ich sollte meinen, gerade in diesem Falle hättest du wirklich Ursache genug, *deine Pflichten* gegen die Gesellschaft zu erfüllen. Ich meine wegen Bella. Was soll denn das Mädchen denken?

Hermann *(mit einem Seufzer:)* Ach Mama –: *wozu* soll das Mädchen überhaupt was denken?

Frau Günther. Und die andern? Meinst du, daß es denen *nicht* auffällt? – Du sollst mal sehn: wenn du es so weiter treibst, wirst du dir eines schönen Tages die Partie *verscherzt* haben – du weißt gar nicht, wie!

Hermann. Oh! – Dann hätte sie mich nie geliebt! – Aber nein, Mama. Im Ernst! Ich bin ja doch kein Hornochse . . .

Frau Günther. Ach, du meinst: sie läuft dir nicht davon? Sie ist zu arglos.

Hermann. Ach ja, Mama, das ist sie wirklich . . . arglos.

Frau Günther. Und inzwischen kannst du dir andere Zerstreuungen gestatten – wie?

Hermann. Offen gesagt: ja. Solange wir nicht offiziell verlobt sind . . . Man will doch auch mal . . . jung *gewesen* sein. –

Frau Günther. Auch ein Grundsatz. – Aber schön. Zugegeben, du dürftest dir jetzt noch Freiheiten gestatten . . .

Hermann. Freiheit! Jawohl. Siehst du. Das ist es. Freiheit!

Frau Günther. Ah: großartig. Das hast du wohl von diesem Lange. Bist doch sonst nicht so pathetisch veranlagt. Na . . . Du lieber Gott, ich bin vernünftig genug, von einem jungen Mann in deinem Alter, in deiner Lage und mit deiner – unberufen – robusten Gesundheit nicht zu verlangen, daß er – wie 'n Duckmäuser leben soll. Im Gegenteil. Ich möchte das nicht mal. Es ist gar nicht gut . . . grade in bezug auf die Ehe später. Aber! So weit darf es *niemals* kommen, daß darüber *ernsthafte gesellschaftliche* Pflichten vernachlässigt werden! *Da ist die Grenze!*

Hermann. Die Grenze . . .

Frau Günther. Jawohl! Und bei der scheinst du mir jetzt gerade angelangt zu sein. Bei dem gefährlichen Wendepunkt, wo sich ein junger Mann zu entscheiden hat, ob er *mit* der Gesellschaft oder *abseits* von ihr seinen Weg gehen will. Ich will nicht hoffen, daß du schon gewählt hast. Du würdest es zu bereuen haben! (*Sie erhebt sich. Scharf:*) Wozu hast du dir deine Studentenwohnung gemietet?

Hermann (*sieht sie unsicher an:*) Aber Mama, ich dachte, das wäre doch längst zwischen uns erledigt . . .

Frau Günther. Es scheint nicht so. Also bitte! –: Was ist der Zweck dieses – Asyls?

Hermann. Nun, ich sagte dir ja –: allein zu sein.

Frau Günther. Allein zu sein. So. Und bist du auch sicher, daß du dort – wirklich allein bist?

Hermann (*schweigt bestürzt.*)

Frau Günther. Hm? –

Hermann, *(nach einem tiefen Seufzer, mit sanftem, klagendem Vorwurf:)* Ach, Mama, ihr wißt aber auch alles! Es ist bedauerlich. *(Er steht auf.)* Man ist einfach nicht mehr konkurrenzfähig. Wirklich! Man ist verraten und verkauft.

Frau Günther *(mit Abscheu:)* Ich weiß allerdings alles. Pfui! – *(Sie steht auf und geht auf ihn zu. Nahe bei ihm, mit gesenkter Stimme, aber sehr energisch:)* Pfui!! Du wirst dieses Verhältnis lösen und zwar binnen vierundzwanzig Stunden! Hier ist Geld!

Hermann *(tritt zurück:)* Nein! – – Mama!

Frau Günther *(heftig:)* Keine Widerworte! – Hast du mich verstanden?

Hermann. Aber Mama, das . . . das wäre . . .

Frau Günther *(laut:)* Ob du mich verstanden hast, frag ich!

Hermann *(begütigend:)* Ja, ja . . . aber . . .

Jenny *(wird rückwärts sichtbar; sie belauscht das Gespräch.)*

Frau Günther. Kein Aber! Es gibt kein Aber! – Hier! Nimm das Geld! *(Da er zögert, heftig:)* Nimm es! Was du nicht brauchst, verlang ich zurück. (**Hermann** steht mit dem Geld in der Hand niedergeschlagen da.) Ich will mit der ganzenschmutzigen Sache nichts zu tun haben. Ich habe an Onkel Otto telegraphiert. Er wird kommen und sich und mich überzeugen –: daß du meine Befehle – du verstehst: meine *Befehle* – ausgeführt hast. – Noch eins: was *ist* die Person?

Hermann. Buchhalterin. Ein ganz ordentliches und braves Mädchen . . .
Jawohl!

Frau Günther. So. Das ist gut –: dann brauchst du ihr kein Geld zu geben. *(Sie nimmt ihm das Geld in brüsker Weise wieder aus der Hand.)*

Hermann. Ja, aber –

Frau Günther *(schroff:)* Kein Wort! *(Sieht ihn an.)* Binnen vierundzwanzig Stunden! *(Wendet sich brüsk ab und geht schnell nach hinten. Sie bemerkt Jenny. Streng:)* Was suchen Sie hier?

Jenny *(schlagfertig:)* Ich suche mein Wischtuch, gnädige Frau!

Frau Günther. Weshalb entfernten Sie sich nicht, als Sie sprechen hörten?

Jenny. Ich trete eben ein, gnädige Frau!

Frau Günther. So? –

(Sie geht rückwärts links ab.)

ZEHNTE SZENE

Jenny *(kommt flink nach vorn. In der Tür flüsternd:)* Herr Doktor!

Hermann *(aus seinen Gedanken auffahrend:)* He?

(Er macht ein paar Schritte nach rückwärts.)

Jenny *(eifrig flüsternd:)* Tun Sie, was Ihnen Ihre Mutter sagt! Es ist das Beste für Sie! Das sage *ich* Ihnen!

(Flink ab, rechts.)

Hermann verdutzt: Jenny . . . ?

ZWEITER AKT

*Das Chambregarnie-Zimmer Hermanns in der
Chausseestraße, klein und wenig tief.*

Rechts: Sofa mit Stuhl und kleinem runden Tisch.

Links: Tür zum Korridor.

Mitte: Fenster und davor Schreibtisch.

*Im Zimmer herrscht große Unordnung, der Kleiderschrank und die
Schubladen stehen offen, es stehen ein geschlossener Koffer und
mehrere Stöße zusammengebundener Bücher zum Transport fertig
da.*

*Es ist Abend. Auf dem Schreibtisch brennt eine verhängte
Petroleumlampe. Dreiviertel der Bühne liegen im Halbdunkel.*

ERSTE SZENE

Meta *(liegt auf dem Sofa rechts und schläft.)*

Frau Buschmann *(sitzt bei Meta auf dem Stuhl.)*

Moritz Lange *(sitzt am Schreibtisch, den Kopf in die Hand gestützt, und starrt vor
sich hin.)*

Frau Buschmann *(geht auf den Zehen nach links und holt den Bettschirm, den sie
zwischen das Sofa und die Lampe stellt. Es wird auf der rechten Seite
dunkler.)* Gott sei Dank. Es hat geholfen. Jetzt schläft sie ganz fest. – Das
arme, arme Ding!

Moritz, *(ohne sich zu rühren:)* Hm.

Frau Buschmann *(seufzend:)* Ach ja! – – – *(Sie geht zum Stuhl links vom
Schreibtisch, – seufzt und nimmt das Strickzeug. Halblaut:)* Ein sauberer
Patron . . . Ihr Herr Freund!

Moritz. Hm.

Frau Buschmann. *Die* hat es nun wirklich nicht um ihn verdient.

Moritz. Hm.

Frau Buschmann. So lange hatte sie sich nun anständig *gehalten* – und ist so 'n hübsches Mädchen. Und schließlich muß sie auf *den* Jungen reinfallen. Na!

Moritz (*schweigt und nickt.*)

Frau Buschmann. Jetzt, *Weihnachten* hat sie noch ihre Sachen versetzt – *bloß* um *ihm* was schenken zu können. Was hat sie denn von ihm *gehabt*? Nichts! *Das eine Jackett.* Das hat er nämlich aus dem Geschäft, wo seine Mutter und seine Schwester alles kaufen. Da konnt er's – schuldig bleiben.

Moritz (*sieht auf:*) Ach so . . .

Frau Buschmann. Die kennt ja das Leben noch gar nicht. Was *die* sich um *den* alles verscherzt hat! Da ist zum Beispiel so 'n nobler, *wirklich* feiner Herr, en Adliger mit klotzig viel Geld, ein Freund von meinem Sohn . . .

Moritz. Na . . . ?

Frau Buschmann. Was ich Ihnen sage: er kommt alle Tage zu meinem Sohn ins Geschäft. Was hat *der* alles angestellt, und, wie gesagt: *der hat's* . . . aber *ich* hab's ihr ja gleich gesagt. Ein dummer Junge – Ihr Herr Freund. Weiter nichts. War aber nichts zu machen. Sie, sie – »*liebte*« ihn. – – – »*Runter* mit die Quetschkartoffeln!« – – – Na? Sie sagen ja gar nichts?

Sie fühlen sich wohl *beleidigt*, daß ich so losziehe . . . über Ihren Herrn

Freund: was?

Moritz. Nein. – *Nein* . . .

Frau Buschmann. Na, das wär ooch *noch* schöner! –

Moritz (*sehr ernst, mit etwas verschleierter Stimme:*) Sagen Sie mal, Frau . . .

Frau Buschmann . . . wissen Sie etwas davon, daß er ihr auch . . .

vom *Heiraten* gesprochen hat?

Frau Buschmann (*steht auf, rückt ihren Stuhl etwas vor und setzt sich näher.*) Na,

wissen Sie! Das ist mir erst das *Allergemeinste*! – – – Diesen Winter, wie's

so kalt war . . . hatten sie sich also 'n Grog hier gemacht und waren selig

– einfach selig. Ich war natürlich die Liebste, die Beste und mußte dabei

sein, mußte durchaus *mittrinken*! – – Na – *ich sage* Ihnen!

Moritz. Was denn, Frau Buschmann?

Frau Buschmann (*zitierend:*) . . . »und mir ist *alles* eins, *dich* hab ich

lieb, *du* bist mein Weib . . . Und niemand soll mich hindern,

niemand! *Sowie* ich nur mal erst selbständig bin, *heiraten* wir!« Hö!

»Selbst-ständig!« Wenn ich schon so was höre! So 'n Affe!

Moritz. Sehr richtig, Frau Buschmann.

Frau Buschmann. Hab ich nicht recht? Was en sogenannter gebildeter

Mensch ist, wo wird denn der jemals selbständig. Das *gibt's* ja gar nicht.

Moritz. Nein. Das *gibt's* nicht. Na, und was sagte *sie* dazu?

Frau Buschmann. *Sie*? Ach, sie ist ja nicht auf den Kopf gefallen. Ausgelacht

hat sie 'n. Aber . . .

Moritz. So.

Frau Buschmann. Ja, na aber wissen Sie: *etwas* bleibt von so 'ner Rederei doch immer kleben. »Hammelfett schmeckt süß.«

Moritz. Ja, ja . . .

Frau Buschmann. Ach is wahr! 's kann einen ärgern.

Moritz (*etwas lauter:*) Ja. Sie haben recht. Er ist ein *Lump*.

Meta, (*ohne sich zu regen, vom Sofa her:*) Nein. Er ist nur . . . wie die andern. Das ist schlimm genug.

(**Frau Buschmann** und **Moritz** erheben sich überrascht.)

Frau Buschmann (*gutmütig, indem sie sich dem Sofa nähert:*) Nanu! Aber Metachen! Kindchen! Ich denke nun, Sie sind endlich mal eingeschlafen, und nun ist es *wieder* nichts. Sollen wir lieber herausgehen?

Meta (*wie oben:*) Nein, Frau Buschmann, bitte, bleiben Sie nur! Ich kann *doch* nicht schlafen.

Frau Buschmann. Haben Sie noch Kopfschmerzen?

Meta. Nein. Ich glaube nicht. Aber ich möchte so ganz still liegen bleiben . . . mich gar nicht bewegen. – – Sind seine Sachen noch nicht geholt?

Frau Buschmann. Nein. Da stehn sie noch.

Meta. Herr Lange?

Moritz (*kommt etwas vor:*) Fräulein Hübcke?

Meta. *Sehen* Sie ihn noch?

Moritz. Nein. – Oder soll ich ihm . . . was bestellen?

Meta. Nein, nein! – – – Ach! Mich friert.

Frau Buschmann. Warten Sie, Kindchen, hier ist ja . . . (*Holt eine Decke, die auf einem Sessel liegt, und breitet sie über sie hin.*) So . . .

Meta. Ach, Frau Buschmann, vielleicht, wenn Sie mir eine Tasse Kaffee machten . . .

Frau Buschmann. Gewiß. Soll gleich geschehn. (*Ab.*)

ZWEITE SZENE

Meta. Sie ist gut gegen mich . . . die Frau. Nicht?

Moritz. Ja. Ist das so was Besonderes?

Meta. Ja. Kennen Sie ihren Sohn?

Moritz. Nein. Ich habe nur *gehört*. Er ist Kaufmann . . . nicht wahr?

Meta. Ja. Kommis. In einem sehr feinen Modegeschäft für Herren. – Ein gewandter Mensch.

Moritz. Wieso *kommen* Sie auf *den*?

Meta. Er – hat die anonymen Briefe geschrieben.

Moritz (*lebhaft:*) Ach! Was Sie sagen! Also *der*?! – Aber was kann denn *den* dazu bewogen haben?

Meta. Ja: wer weiß – er wird schon seine Gründe gehabt haben. Was man aus Liebe tut . . .

Moritz. So 'n Lump.

Meta. Schon *wieder*? Sagen Sie nur, Herr Lange – wie ist es möglich, daß Sie . . . noch so romantisch sind?

Moritz. Romantisch?

Meta (*hebt den Kopf.*) Ja. – Weshalb sind Sie überhaupt noch *hier*?

Moritz (*tritt nahe vor den Stuhl, der neben dem Sofa steht.*) Weil Sie mich dauern, Meta. Weil . . .

Meta (*nach kurzem, hartem Auflachen:*) Nun ja. Das ist ja, was ich sage. (*Sie reicht ihm die Hand.*) Aber sein Sie mir nicht böse, Herr Lange! Ich weiß ja: Sie sind einer von den paar Menschen, die nicht lügen, wenn sie so was sagen.

Moritz (*setzt sich.*) Ich hab immer viel von Ihnen *gehalten*, und . . . die Art und Weise, wie man jetzt an Ihnen gehandelt hat, ist so roh und . . . daß ich . . .

Meta. Nun?

Moritz. Nun ja. Man lernt eben täglich zu.

Meta. Jawohl. *Das* ist das Richtige. Sehn Sie, ich glaube: man beurteilt das Leben, die Menschen, alles . . . *ganz falsch*. Viel zu – moralisch.

Moritz. Moralisch?

Meta. Nu ja! – *Das* soll das *Richtige* sein, daß die allermeisten Lumpen sind? Und nur ein paar Ausnahmen, die eigentlich recht haben? Das ist ja Unsinn!

Moritz. Ich verstehe Sie nicht.

Meta. Unsinn! Unsinn! Gott hat die Welt gemacht. Nun? – Ja, wissen Sie, ich kann mich nicht so ausdrücken. Aber, also: Gott hat doch die Welt gemacht? Wenigstens glauben's doch sehr viele. Wie kommen die nun dazu, so *streng* zu sein. Als ob's wirklich bloß so 'n paar Ausnahmen gäbe und alle andern wären ganz gemeine, verächtliche Geschöpfe –: ist doch Gotteslästerung. Was?

Moritz. Ja, nun aber. – Gott . . .

Meta. Und wenn der liebe Gott die Welt nun *nicht* gemacht hat – wie kommen wir denn *dann* erst dazu: die Menschen anders zu verlangen, wie sie nun mal sind? Wie? Das ist doch einfach *dumm!*

Moritz. Aber Meta! Da hört ja überhaupt alle moralische Beurteilung auf!

Meta. Ja. – – – Das *soll* sie auch

Moritz (*steht auf und geht aufgeregt durchs Zimmer.*) Meta, Sie . . . Sie sind sich dessen . . . offenbar gar nicht bewußt . . . was Sie da sagen . . .

Meta. O doch. Ich glaube, doch. Ist ja so einfach. – Es ist dumm und dämlich, daß wir vom Leben partout was verlangen, was nicht drinsteckt und . . . uns *das*, was *wirklich* drinsteckt – verekeln. Sehn Sie –: *das* nenn ich eben romantisch!

Moritz (*stehenbleibend:*) Seit heute. Weil man Sie brutal mißhandelt hat.

Meta (*müde:*) Nun ja. Das tut wohl viel. Aber was *ist* es denn? Sie nennen es »brutal mißhandelt«. Und so hab ich's ja auch empfunden. Zuerst. In Wirklichkeit ist es aber doch nichts anderes, als das ganz Gewöhnliche. – Das Gegenteil wäre eine närrische Ausnahme. *Also!* Ist es da nun nicht *lächerlich*, zu sagen: das *Leben* hat unrecht? Wie? Ist es nicht das

einzig Verständige, zuzugeben –: *ich* bin bisher im Irrtum gewesen. *Meine Ansicht* vom Leben war falsch?! – – Wie gesagt: das ist schon schlimm genug. Schlimm genug!

Moritz (*fährt sich verwirrt über die Stirn:*) Was machen Sie? Was machen Sie?

Meta. Nichts. Habe bloß mal angefangen . . . bißchen nachzudenken.

Moritz. Nein, meine liebe Meta: das bedeutete ein Zurückgehn der ganzen Menschheit.

Meta. Was ist das –: »die Menschheit«? – Was geht mich die Menschheit an! (*Sie seufzt und versinkt in Gedanken. Tonlos:*) Wissen Sie, was ich für eine Kindheit gehabt habe?

Moritz (*erstaunt:*) Wie kommen Sie *darauf*?

Meta. Ich weiß nicht. Es fiel mir so ein. Ich wundere mich: es ist mir ein Rätsel, wie ich diese ersten fürchterlichen Eindrücke im Leben – jahrelang so ganz vergessen konnte. Jetzt stehen sie mir wieder vor Augen. (*Sie schauert zusammen.*) Furchtbar. Roh wie ein Tier war er . . . *mein Vater*. Und gemein. O so gemein – (*Legt die Hand vor die Augen und flüstert:*) Jetzt *seh* ich ihn!

Moritz (*erschüttert:*) Fräulein Meta! Reißen Sie sich doch von diesen Gedanken los! Das ist ja Selbstmord.

Meta (*herb:*) Nein . . . o nein. Das ist ganz gut. Man *besinnt* sich. So sah es aus in der Welt, so . . . und so sieht es auch *jetzt* noch aus! Man hat sich bloß eine Zeitlang blauen Dunst vorgemacht. Das muß jetzt *aufhören*! –

DRITTE SZENE

Frau Buschmann (*tritt mit einer Tasse Kaffee ein. Sie stellt die Tasse auf den runden Tisch. **Meta** trinkt.*) So! Hier, mein Kindchen, nu trinken Sie mal! 's wird Ihnen gut tun.

Meta. Danke schön, Frau Buschmann.

Frau Buschmann (*lebhaft, indem sie den Bettschirm zurückklappt:*) Wissen Sie denn das Neuste? Ahlwardt ist tot! Die Juden haben 'n vergiftet.

(Es wird auch rechts wieder halblight.)

Moritz. Ach was?!

Frau Buschmann (*geht in die Mitte der Bühne, sie hat immer **Meta** beobachtet.*) Na ich glaub's aber noch nicht. Wissen Sie, ich denke mir: er hat das bloß so aufgebracht, um wieder was gegen die Juden zu haben.

Moritz. Ach so!

Frau Buschmann. Passen Sie auf: er wird 'ne Broschüre drüber schreiben.

Moritz. Jedenfalls.

Frau Buschmann, (*da sie merkt, daß **Meta** auf ihre Scherze nicht reagiert, mit freundlichem Vorwurf:*) Na, Kindchen! Nu mal wieder frisch! Rietsch en ander Bild! So 'n junges Mädels wie Sie... für Sie is ja noch die ganze Welt wie 'ne offne Kommode. (*Klingeln links hinter der Szene.*) Nanu?

(Sie geht links ab.)

VIERTE SZENE

Moritz. Die brave Frau: sie macht sogar Witze für Sie. Das kann ich nicht. Mir ist es selber gar zu traurig zumut.

Meta. Weil Sie weg müssen?

Moritz *(mit einem Seufzer:)* Weil ich weg muß. Ja. Sagen Sie: Weiß die Frau Buschmann, daß ihr Sohn das gewesen ist?

Meta. Nein. Und von mir wird sie's auch nicht *erfahren*. Aber wer kommt denn da?

FÜNFTE SZENE

Frau Buschmann *(öffnet die Tür und läßt einen **Dienstmann** eintreten. Beide von links.)* Hier! Da stehn sie. Das sind sie. *(Zeigt auf den Koffer und die Bücher.)*

Dienstmann. 'n Abend.

Meta *(zu Moritz:)* Seine Sachen. *(Sie nimmt mit zitternden Händen die Decke, die ihr **Frau Buschmann** vorher übergedeckt hatte, vom Sofa, faltet sie zusammen und legt sie auf den Koffer. Hier... ist noch die Decke.*

Dienstmann, *(indem er die Sachen mit seinem Gurt zusammenbindet:)* Is det och allens? Die Frau hat mir jesagt, ick soll uffpassen, det nischt hierbleibt. He?

Moritz *(bitter:)* Eine gute Mutter!

Meta *(zittert vor innerer Erregung.)*

Frau Buschmann. Haben Sie keine Bange. Das ist alles. Mehr hatt der junge Herr hier nich ringesteckt... int Jeschäft.

Dienstmann (*bockt die Sachen auf, brummend:*) Is och jrade jenug. Wer ick denn hier bezahlt?

Moritz (*ärgerlich:*) Ach nein. Das ist wohl Sache der gnädigen Frau!

Dienstmann. Na, na, man nicht gleich so patzig! (*Ab.*)

Frau Buschmann (*folgt ihm.*)

SECHSTE SZENE

Meta (*bricht plötzlich in ein fassungsloses Schluchzen aus.*)

Moritz (*tritt hinter sie und streichelt sie übers Haar. Meta faßt unwillkürlich nach seinem Arm.*) Fräulein Meta! Weinen Sie nicht! Sie sind es ja nicht wert! Sie sind es ja nicht wert! Sie sind ja...

Frau Buschmann (*energisch, draußen:*) Nein, nein, nein. Auf keinen Fall! Ich erlaub es nicht. Es geht nicht.

Moritz. Was ist denn das?

Frau Buschmann. Sie ist angegriffen und elend. Du sollst dich was schämen, Hugo! Herr von Bohling, Sie müssen das doch einsehn... Rücksicht nehmen.

Meta (*setzt sich bei dem Lärm auf.*)

Hugo Buschmann (*zwischen durch, ebenfalls draußen, fast gleichzeitig mit Frau Buschmann.*) Aber Mama... Ach Unsinn... Du wirst uns doch keine

Taktlosigkeiten zutraun... Mußt doch Unterschied machen... Herr von Bohling meint es doch nur gut...

Bohling (*laut, ebenfalls draußen. Zuletzt:*) Wirklich, Frau Buschmann: ich mein es wirklich gut. Wirklich gut! Mein Wort!

Moritz (*zu Meta:*) Wer ist denn das?

Meta (*faßt sich, trocknet sich die Augen und horcht. Mit einem bösen Lächeln:*) Ah... der! . . . Schon!?

Moritz. Aber was denn? Wer kommt denn *da* schon wieder?

Meta. Hm. Nein: Herr Lange. Sie haben recht: sie verdienen es nicht. Sind es nicht wert. Man muß an sich denken.

(Alles dies gleichzeitig mit dem obigen.)

SIEBENTE SZENE

Hugo (*stößt die Tür auf, fröhlich, laut:*) Na also!

*(Er läßt Herrn **von Bohling** eintreten.*

*Beim Aufgehen der Tür geht **Moritz** gegen die Mitte.*

Die Tür bleibt offen.)

Bohling (*bleibt an der Tür stehn. Er ist ein frischer, hübscher Dreißiger von stattlicher Figur mit einem elegant geschnittenen Spitzbart und gutmütigen blauen Augen. Er begleitet seine Worte meist mit einem etwas törichtem Lächeln. Wie er **Moritz** sieht:*) Ach Pardon.

Hugo, (*brünetter, hagerer Kommis. Schlaffe Züge, saloppes, frech geschmeidiges Benehmen. Zynisch:*) Ach so! Hm...?

Bohling (*mit kurzer Verbeugung vor Lange:*) von Bohling.

Moritz (*nachlässig:*) Lange.

Hugo (*lacht.*)

Bohling (*vornehm verweisend:*) Ach bitte!

Hugo (*schweigt gehorsam.*)

Moritz (*sieht **Meta** durchdringend an.*) Ich... ich... Also, da will ich Sie nicht länger aufhalten. Adieu. Leben Sie wohl!

Meta (*verlegen:*) Seh ich Sie noch mal wieder?

Moritz (*schroff:*) Nein.

(*Er verbeugt sich und geht ab.*)

(***Meta** zuckt zusammen und wendet sich ab.*)

ACHTE SZENE

Bohling, (*nachdem er sich geräuspert hat, mit einer etwas schnarrenden, aber nicht unangenehmen Stimme, sehr artig:*) Ich... ich... ich muß sehr um Verzeihung bitten, Fräulein Meta, daß ich es wage... trotz Ihrer neulichen... wie soll ich sagen... unverhohlenen ä... Absage... oder wie? Nun ja. Es war ja deutlich genug, aber jetzt... ich erfahre hier von... von Buschmann, wie empörend man Ihnen mitgespielt hat... wirklich empörend!

Meta. Wenn Sie mit mir sprechen wollen, bitten Sie Herrn Buschmann, uns allein zu lassen.

Hugo. O bitte sehr: es bedarf dessen durchaus nicht. Geh schon. Fräulein Metas Wunsch wird mir stets Befehl sein. Empfehle mich.

(**Hugo** durch die offene Tür, die er hinter sich schließt, links ab.)

NEUNTE SZENE

Bohling. Ist Ihnen der so unangenehm?

Meta. Ja.

Bohling (*naiv:*) Ach . . . Merkwürdig. Und *er schwärmt* immer so von Ihnen. Ganz entrüstet war er heute... wegen dieser Sache. Ganz wütend!

Meta (*lacht.*)

Bohling. Sie lachen?

Meta. Sagen Sie mir, Herr von Bohling: ich verstehe gar nicht wie ist das zugegangen, daß Sie, ein Herr von Adel darauf legen Sie doch Wert? (*Verlegene Gebärde Bohlings.*) Also! daß Sie mit einem so faden und *mehr* als faden Gesellen so... so gut bekannt geworden sind?

Bohling. Ich ja, ich kaufe meine Schlipse bei ihm.

Meta. Ach so. Und Sie kaufen wohl sehr viele Schlipse?

Bohling (*lachend:*) Allerdings: die letzte Zeit... Aber ich will Ihnen das erzählen. Gestatten Sie, daß ich mich setze?

Meta. Bitte sehr

Bohling (*rückt sich den Stuhl zurecht und setzt sich.*) Also... Es war in diesem Sommer... frühmorgens... da sah ich Sie das erstemal. Sie waren in Gesellschaft des... eben des Buschmann.

Meta. Ja: wir haben beinah denselben Weg ins Geschäft. Es ist ein weiter Weg, und deshalb ging ich früher gern mit ihm zusammen.

Bohling. Ach ja. Ich weiß. Ich ging Ihnen damals nach. Sie gingen viel schneller, als ich gewohnt bin.

Meta. Nun ja: zur *Arbeit* früh . . . Sie kamen da wohl aus einem Nachtcafé?

Bohling (*lächelnd:*) Sündhaft, ja. Ach, ich fand Sie ja gleich so...

Meta (*sieht ihn unangenehm berührt an.*)

Bohling (*sich unterbrechend, höflich:*) Aber nein: das ist ja selbstverständlich. Ich erinnere mich dieser ersten Begegnung noch, als ob sie heute früh gewesen wäre. Der Buschmann verabschiedete sich von Ihnen, ging in sein Geschäft. Das *kannt* ich schon sehr lange. Das heißt ich hatte bisher noch nichts da *gekauft*. An eben diesem Tage kaufte ich dort meinen ersten Schlips! Ja. Und nun ging das so weiter. Fräulein Meta! Sie haben ja keine Ahnung, wie verliebt ich in Sie war... und noch bin...

Meta (*verletzt, leise:*) Oh, sind Sie ungeschickt... Bitte, sprechen Sie nicht *davon!* Von allem nur nicht *davon!* Nur nicht so was!

Bohling. Ja wieso?

Meta. *Erzählen* Sie mir . . . erzählen Sie mir ruhig weiter. Ich höre gern zu. Ja. Ich habe sogar eine Art Freude, eine Genugtuung an dem, was

geschehen *ist*, was geschehen *kann*... was *wirklich* ist... Tatsachen...

bloß *Tatsachen*!

Bohling (*verdutzt*:) Ich . . . versteh Sie, weiß Gott, nicht.

Meta (*seufzt*.)

Bohling (*liebenswert*:) Na, aber einerlei: ich freue mich, daß Sie mich überhaupt anhören. Denn *das* war ja nun von dem Augenblick an mein Ziel! Ihnen sagen zu dürfen, wie sehr... (*Bewegung Metas*) ...und so weiter. Wie? Übrigens gestatten Sie mir die Frage: wer... wer war eigentlich der Herr, der da vorhin so... unhöflich fortging?

Meta. Ach, ein Freund meines . . . (*Bitter*:) Ein dummer, verdrehter Mensch, der mit dem Kopf durch die Wand will. Fort mit Schaden!

Bohling. Hm. Nun ja. Buschmann, der Sie übrigens wirklich riesig verehrt... (*Meta lacht auf*.) Nein, nein: wirklich! Was ich Ihnen sage! Ich war schon manchmal ganz eifersüchtig. (*Lacht*.) Buschmann mußte mir nun immer erzählen... von Ihnen. So erfuhr ich denn *alles*. Ich erfuhr, wie Sie sich quälen müßten für lumpige funfzig Mark im Monat, und wie sich dieser... (*Meta blickt ihn an*) ...dieser Student zwar alle Liebe von Ihnen gern gefallen ließ...

Meta. Herr von Bohling . . .

Bohling. Ne . . . wissen Sie! Auf allen, aber auf allen Gebieten: die *widerwärtigsten* Menschen sind mir immer die Nassauer, die Schnorrer gewesen. Darüber konnt ich mich nun wütend ärgern! Dadurch ist es auch gekommen, daß ich Ihnen neulich jenen wie ich jetzt, wo ich Sie kenne, zugeben muß recht plumpen und geschmacklosen... Antrag

machen ließ. Aber ich begreife da auch Buschmann nicht. Der mußte doch wissen, daß... daß das so nicht ging... daß Geld für Sie keine Rolle spielt.

Meta. Oho! *(Sie steht auf. Mit einem spöttischen Lächeln:)* Wer sagt Ihnen das? Es kommt drauf an! Und man lernt auch zu. *(Sie geht an ihm vorbei in die Mitte der Bühne.)* Man entwickelt sich. *(Sie sieht ihn an und lacht.)*

Bohling *(eifrig:)* Eben! Nicht wahr? Sehen Sie's nun ein? Sehen Sie nun, an wen Sie sich wegge... *(Bewegung Metas. **Bohling** steht auch auf.)* Pardon! Aber! Ein Mann, der überhaupt imstande ist, in solcher Weise alles zu nehmen und gar nichts zu geben wie der der ist in meinen Augen einfach ein...

Meta. Nun? Ein Lump nicht wahr? Das Wort muß ich heute schon mal gehört haben.

Bohling. Ja. So was Ähnliches wenigstens.

Meta. Und, nicht wahr, Herr von Bohling, diese Ansicht von Ihnen das ist doch *Moral* wie?

Bohling. Wie? *Moral*?!

Meta. Ja, wissen Sie: ich habe mir nämlich vorgenommen, jetzt immer erst danach zu fragen... vorsichtshalber...

Bohling *(lacht.)* Sie sind köstlich! Köstlich!

Meta *(sieht ihn, während er lacht, durchdringend an, so daß er verlegen aufhört. Pause.)*

Bohling. Sie . . . Sie sehen mich so an.

Meta. Waren Sie eigentlich Offizier?

Bohling (*erstaunt:*) Nein. Wie kommen Sie darauf? Ich bin überhaupt nicht Soldat. Dauernd untauglich, wegen... (*Mit verlegenem Lachen:*) wegen allgemeiner Körperschwäche... Ha!

Meta (*setzt sich auf den Stuhl links am Schreibtisch:*) Nein, im Ernst, Herr von Bohling: *weshalb* sind Sie nicht zum Militär genommen worden?

Bohling (*vor ihr stehend:*) Aber, Fräulein Meta, das... geniert mich... wirklich...

Meta. »Geniert« Sie?

Bohling. Na 's is ja auch schließlich nichts dabei... wegen Krampfadern.

Meta (*belustigt:*) Wegen Krampfadern!

Bohling. Ja. Aber Fräulein Meta, ich bin wirklich nicht zu Ihnen gekommen, um gerade *davon* zu sprechen.

Meta (*lächelnd:*) Ist es nicht ganz einerlei, wovon wir sprechen? Sogar... man lernt sich vielleicht noch besser kennen aus dem, was man eigentlich nicht sagen wollte. Und darauf... auf das *Kennenlernen*... muß es uns doch jetzt ankommen. Wie? Nicht wahr: Sie wollen mich doch auch erst kennen lernen?

Bohling (*warm:*) Ja! Und sehen Sie: so schrecklich viel für mich davon abhängt, daß ich Ihnen ein bißchen... ich meine... eben daß Sie mich kennen lernen so ist es mir doch ganz unmöglich, mich vor Ihnen zu verstellen zu meinem Vorteil, mein ich. Sie haben so was Klares, was man nicht trüben kann. Es ist ganz merkwürdig. Ich habe einen Vetter...

der macht Gedichte... Er stockt und nimmt einen Stuhl: Ich kann keine machen...

Meta (*nach einer Pause:*) Hm. Aber was waren Sie denn nun eigentlich? Von Beruf... oder so?

Bohling. Ach ich . . . ich sollte Jurist werden. Ich war auch in Bonn... drei Semester... aktiv... bei den Borussen. Aber wissen Sie: es hat mir nie so recht gepaßt. Diese wahnsinnige Einrichtung, daß man da so Examen machen soll und so... Na und dann starb eben mein guter Vater. Mein älterer Bruder setzte sich mit mir auseinander... Er die Güter, ich das Geld. Na und hier bin ich. (*Lacht.*)

Meta. Und nun haben Sie nichts? Niemanden, für den Sie zu sorgen hätten... wie?

Bohling (*munter:*) Ne! Das heißt, ja: zwei Korpsbrüder von mir, zwei *Brüder*... riesig liebe Kerle... hatten ein scheußliches Pech. Verloren *auch* den Vater, grad als sie den Referendar hinter sich hatten... Aber *der* hinterließ nicht nur kein Geld, sondern beinah nicht mal einen ehrlichen Namen: Sie verstehen: er hatte sich totgeschossen, der... Die beiden Jungen mit einer kranken Mutter saßen nun da... Hm. Na also, da hab ich denn ein bißchen *einspringen* müssen. Hm. Der eine ist jetzt schon glücklich Assessor. Ja. Na, bei denen bin ich nun wie 'n Kind im Hause. Reizend! Die alte Dame hat sich wieder erholt... Es sind wirklich rührend liebe Menschen...

Aber, Fräulein Meta: Sie . . . Sie . . . was *weinen* Sie denn?

Meta (*hat still angefangen zu weinen und sammelt sich jetzt.*) Ach, entschuldigen Sie... Ich... bin noch so überreizt... (*Sie sieht ihn voll an.*) Ist es nicht komisch... daß man sich *freut*... wenn Menschen... gütig zueinander sind?

Bohling (*ganz verblüfft:*) Komisch? Komisch ist gut!

Meta, (*ohne auf ihn zu hören, tieferntst:*) Auch ich habe *einmal* so was erlebt. Das war die... (*Sieht ihn an.*) Eine arme alte Frau, die froh sein mußte, wenn sie selber nicht hungerte aber trotzdem sie nahm mich da heraus... aus all dem Schmutz, all der Verkommenheit, Verworfenheit...

Bohling. Wovon reden Sie?

Meta. Von meinem » *Elternhause*«. So sagt man ja wohl in Ihren Kreisen. Es ist merkwürdig. Seit gestern muß ich immer wieder daran zurückdenken... Ich fühle mich so zurückversetzt...

Bohling (*warm, mit aufrichtigem Gefühl:*) Onein! Nein! Das sollen Sie nicht! Das sollen Sie nie, nie wieder! Fräulein Meta! Was an mir liegt... Haben Sie Vertrauen zu mir!... Sie sollen von nun an nur noch Gutes und Liebes und Schönes vom Leben haben und... und wenn dazu auch ein Herz gehört, das Ihnen ganz ergeben ist: das sollen Sie auch haben, Fräulein Meta... Das sollen Sie auch haben! (*Er hat ihre beiden Hände gefaßt. Pause.*)

Meta (*langsam und leise:*) Ich habe Sie mir doch ganz anders gedacht.

Bohling (*fröhlich, aber mit Tränen im Auge:*) Ach, Fräulein Meta: Sie müssen mich auch nicht für gar zu plump halten. Ich bin ja ein bißchen zudringlich, weil ich das Leben so lieb habe und gern recht vergnügt sein möchte auf dieser Welt... Aber glauben Sie mir: grade Ihnen gegenüber

bin ich wie 'n *Bindfaden!* (*Er lacht.*) Entschuldigen Sie den Vergleich. Ist nicht grade poetisch, wie? (*Pause.*)

Meta (*ganz mit sich beschäftigt:*) Schwere, einförmige Arbeit... Schwerere, noch einförmigere *Not*. Und nichts weiter? Nichts weiter? (*Sie springt auf.*) *Nein!* Ich *will* nicht mehr! Wozu? Wozu denn? Nun ist ja doch alles eins... Alles eins. Nun wollen wir mal versuchen... (*Sie dreht sich um und sieht Bohling prüfend an.*) Nun wollen wir mal versuchen...

Bohling (*steht langsam auf:*) Nun?

Meta (*aufgeregt, sieht ihn groß an.*) Was meinen Sie, Herr von Bohling, wenn *ich* es auch einmal versuchte »vergnügt zu sein auf dieser Welt«? (*Tritt vor ihn hin, in nervöser Erregung, indem sie die Arme dehnt und die Hände einen Augenblick auf dem Hinterkopf zusammenlegt:*) Was meinen Sie! Ginge das? Ginge das?!

Bohling (*ganz begeistert:*) Oh . . . oh! Wie schön Sie sind! Wie wunderschön!

Meta, (*nach einigem Schweigen, während sie ihn fortwährend voll ansieht.*) Und... Ihre Mutter? Lebt die noch?

Bohling (*befremdet:*) O nein . . . Die hab ich nie gekannt... Ich war drei Jahre alt. Weshalb fragen Sie?

Meta, . . . wenn man sich kennen lernen will...

Bohling (*schnell auf sie zutretend.*) Also Sie *wollen* doch... Meta!... Sie wollen? (*Er reicht ihr die Hand, ernst:*) Fräulein Meta! Ich *verspreche* Ihnen: ich werde nie mehr zudringlich sein, ich werde nie etwas tun, nie etwas versuchen, was ich nicht vorher als Ihren Wunsch Ihnen von den Augen gelesen habe!

Meta. Herr von Bohling! Jetzt sagen Sie mir das eine. Das eine! Wie war es Ihnen möglich sich dieses Menschen zu bedienen?

Bohling. *Welches Menschen?*

Meta. Sie wissen, wen ich meine.

Bohling. Buschmann?

Meta. Jawohl.

Bohling. Ja du lieber Gott: ich sagte Ihnen ja schon. Er war der einzige, mit dem ich über Sie *sprechen* konnte. Er teilte mir alles mit... Ich erfuhr von allem... von Ihrer ganzen Existenz... Und so auch von diesem Letzten... Wenn Sie das »sich bedienen« nennen...

Meta. Und das Mittel, das er anwandte?

Bohling. Welches Mittel?

Meta. Das wissen Sie nicht?

Bohling. Keine Ahnung!

Meta (*tritt auf **Bohling** zu, der in der Mitte der Bühne steht.*) Herr von Bohling! Sie sollten nichts davon wissen, daß... daß diese Trennung zwischen mir und Hermann *Buschmanns Werk* ist?!

Bohling. Aber nein! *Wie* denn? Das weiß ich wirklich nicht.

Meta. Geben Sie mir darauf Ihr Wort?

Bohling. Darauf gebe ich Ihnen mein Wort.

Meta. Ah! Also er . . . er allein. Warten Sie mal! *(Sie geht schnell zur Tür, öffnet sie, ruft hinaus und läßt die Tür offen:)* Herr Buschmann! *(Lauter:)* Herr Buschmann!

Hugo *(von draußen:)* Ja?

Meta. Ach bitte, kommen Sie doch mal herein!

Hugo *(von draußen:)* Sofort!

ZEHNTE SZENE

Hugo *(fröhlich, verbindlich lächelnd, tritt ein.)* Hier bin ich! Sie wünschen? Womit kann ich dienen?

Meta *(zieht zwei Briefe aus der Tasche.)* Ich habe hier zwei Briefe. Der eine ist schon ziemlich alt, fast zwei Jahre alt. Er ist an mich, ins Geschäft adressiert und enthält eine... eine Liebeserklärung... *(Auf die Überraschung beider:)* Ja, ja! *(Sieht in den Brief.)* Sehr schön. Sogar ein Heiratsantrag. Der ist von Ihnen. Herr Buschmann. Ihr Name steht darunter. Sie erinnern sich doch?

Hugo *(sehr verlegen:)* Ja, ich... Das war damals...

Meta. Das war damals. Sehr richtig. Hier hab ich aber einen zweiten Brief, der ist erst wenige Tage alt. Er ist an Fräulein Susanne Günther, Hochwohlgeboren, gerichtet das ist nämlich Hermanns Schwester und er enthält die Mitteilung, daß Hermann und ich ein Verhältnis miteinander hätten, schon lange, daß wir zusammen wohnten und so weiter...

Hugo *(hat seine Fassung verloren.)*

Meta (*ihn fortwährend scharf fixierend:*) Dieser Brief ist *nicht* unterzeichnet, er ist anonym aber ich frage Sie, Herr Buschmann, *warum* wenn Sie einmal zu solchen sauberen Mitteln greifen warum verstellen Sie da nicht wenigstens Ihre Schrift?

Hugo. Erlauben Sie mal, wie kommen Sie zu...

Meta. Wie ich zu dem Briefe komme? Ich hab ihn gestern morgen dem Fräulein Günther aus der Hand gerissen. Ich wußte zwar ohnehin, daß er von Ihnen war, daß er nur von Ihnen sein konnte, aber ich wollte den Beweis. Hier hab ich ihn.

Hugo. Ich weiß gar nicht, was Sie wollen? Ich habe keinen solchen Brief geschrieben. Niemals!

Meta (*reicht Herrn von **Bohling** die Briefe.*) Bitte, Herr von Bohling, überzeugen Sie sich, falls Sie nicht (*Mit einer Gebärde auf **Hugo**:*) durch den Augenschein schon hinreichend überzeugt sind.

Bohling (*nimmt die Briefe und sieht hinein, dann sieht er auf **Hugo**, der ein freches Lächeln erzwingt, seine Unruhe aber nicht verbergen kann.*)

Meta. Nun?

Bohling. Ja. Die sind beide . . . von ihm.

Hugo. Ich prot . . .

Meta. Schweigen Sie jetzt! (*Zornbebend, ihm nahetretend:*) Wenn ich bedenke, daß ich ohne diesen Schurkenstreich... vielleicht noch Jahre... vielleicht noch Jahre! hätte glücklich sein können... (*Sie faßt sich gewaltsam.*) Herr von Bohling: jetzt tun Sie Ihre Schuldigkeit! Ich habe Sie im Verdacht

gehabt, daß Sie um diese Gemeinheit gewußt, sie gebilligt hätten (*Da **Bohling** unterbrechen will:*) Ich weiß, ich weiß! Sie haben nichts gewußt. Aber er hat sie doch getan: er hat sie *für Sie* getan, in Ihrem Interesse, zu Ihren Gunsten... (*Wild:*) Er verlangt doch etwas dafür, er *kann* auch etwas verlangen, Sie müssen ihn bezahlen. (*Leidenschaftlich:*) So bezahlen Sie ihn doch!

Bohling (*tritt auf **Hugo** zu, erregt:*) Ja... Ja. Sie da! (*Schlägt ihn ins Gesicht.*)

Hugo (*fährt zurück:*) Au! Erlauben Sie mal...

Bohling (*stehenbleibend:*) So. Nun sind Sie bezahlt. He?

Meta. Kommen Sie . . . Hier bleib ich nun nicht länger... Jetzt soll schon *alles* anders werden! Sie gehen hinunter und warten auf mich. Ich zieh mich an... Kommen Sie...

(*Links ab.*)

Bohling. Und meine Schlipse werd ich mir jetzt wo anders kaufen, Sie verdammter Ladenschwengel! (*Er folgt Meta.*)

DRITTER AKT

Die Szene ist wieder das Musikzimmer bei Frau Günther.

ERSTE SZENE

Frau Günther und Onkel Otto am Kaffeetisch, rechts.

Frau Günther (*seufzt:*) Ja, ja! Man hat seine liebe Not! Um Suse bin ich jetzt eigentlich viel besorgter als um Hermann. Ich hab es ihr so en passant beigebracht... daß es nicht ginge... daß er das auch einsähe und deshalb

nach Straßburg ginge. Habe die Sache so als Bagatelle behandelt... Was glaubst du wohl! Kein Wort hat sie gesagt. Aber leichenblaß ist sie geworden, ich habe sie noch nie so gesehn. Und nun liegt sie schon den dritten Tag und ißt nicht und spricht nicht. Das ist ja das Traurige: wenn sie wenigstens jammerte! Sie hat früher so leicht geweint. Na inzwischen ist ein Brief gekommen von ihm... Ich sage dir! Ich habe ihn, Gott sei Dank, abgefangen, gelesen und dann gleich weg damit... ins Feuer. Du machst dir keinen Begriff! Der Mensch muß rein toll geworden sein. Vorgestern machte er noch einen ganz verständigen Eindruck, eigentlich. Aber in dem Briefe! Ansichten, sag ich dir...von einer Taktlosigkeit!...Unerhört... Kannst du dir vorstellen, daß er unter anderm ganz offen von jener Person spricht, ja sogar ihre Partei nimmt?... Die hätte ich durch meine Härte sittlich heruntergedrückt! Ebenso den Hermann. Und so würd es mit ihm auch gehn... mit ihnen allen... Na, was sagst du?!

Onkel Otto, *(kräftiger Fünziger, hochrotes Gesicht, spricht sächsischen Dialekt.)* Der is wohl 'n bißchen he?

Frau Günther *(klagend:)* Ach nein, das nicht, aber... Diese Jugend, siehst du, *das* ist es ja: man kennt sich gar nicht mehr aus, man kommt gar nicht mehr zurecht. Sieh mal, zum Beispiel... Man sagt etwas... man spricht von etwas ganz Selbstverständlichem, von dem man erst ausgehen will, um etwas zu behaupten... und auf einmal, auf einmal merkt man: für den jungen Herrn *ist* das gar nicht selbstverständlich: er fragt einen frech ins Gesicht: glaubst *du* daran, Mama?

Onkel Otto. Na höre: das muß aber nur in Berlin so sein, bei uns in Sachsen kenn mer das noch nicht! Und auf dem Lande nu erst gar nicht. Na, überhaupt! Berlin! *Meine* Kinder möcht ich hier nich wissen!

Frau Günther. Und wenn ich nun denke, der Brief wäre der Suse in die Hände gefallen! (*Sie seufzt.*) Bei Gott! Man hat seine Not. Aber siehst du: *das ist ja auch jetzt die schlimmste Zeit!* Die Erziehung ist zwar so weit... was das Gröbste betrifft... fertig. Es sind gebildete Menschen und... haben gute Manieren. Aber, aber! Nun kommt es eigentlich erst... Wie soll ich das nennen?... Die Erziehung zum *Leben*...

Onkel Otto (*würdevoll:*) *Die Erziehung zur Ehe!*

(*Er spricht »Ehe«, als ob es zwei einsilbige Worte wären.*)

Frau Günther. Jawohl! Und siehst du: die wäre eigentlich Aufgabe deines Bruders gewesen. Das muß der Vater machen. Und Emil hätte das in seiner Weise vortrefflich verstanden, ihnen solche Jugendeseleien auszutreiben. Ich als Mutter kann mit Hermann über diese Dinge unmöglich so deutsch reden, wie ich möchte, wie es nötig wäre. *Deshalb* hab ich mich an *dich* gewandt... an seinen nächsten männlichen Verwandten. Du mußt mit ihm fertig werden... ihn ein für allemal auf den richtigen Weg bringen. Verstehst du?

Onkel Otto. Ei ja! Verlaß dich nur auf mich. Aber nu sag mal: was *war* denn das nu eigentlich für 'ne Pflanze, diese wie hieß sie? Meta? Oder weißt du das nicht?

Frau Günther (*lächelnd:*) O doch. Ich habe genaue Erkundigungen eingezogen. Was soll ich dir sagen? Wie mir das Bureau mitteilt, scheint

sie ja allerdings so in ihrer Art ganz solid und wie? achtbar wenn man davon reden kann gewesen zu sein. Über ihre Vergangenheit hab ich weiter nichts Nachteiliges auftreiben können. Sie ist aus einer Arbeiterfamilie, von der man nichts weiß. Als kleines Kind ist sie von einer Freundin der Mutter zu sich genommen, die hat sie dann 'n bißchen was lernen lassen. Sie ist Buchhalterin in einem Posamentengeschäft und verdient jetzt so fünfzig Mark im Monat.

Onkel Otto. Aha! Das war ihr aber natürlich nicht genug... Da kam denn nur der Hermann und...

Frau Günther. Nun ja: das warme Abendessen. Sonst, direkt, hat er nichts gegeben. Nicht mal, wie ich annahm, die Miete.

Onkel Otto (*schmunzelnd*:) Der Schlaukopp!

Frau Günther. So daß es wirklich den Anschein hat, als ob sie wenigstens anfänglich nicht bloß aus Berechnung mit ihm angebandelt hat, sondern wie soll ich sagen: aus Liebe?

Onkel Otto (*Kuchen kauend*:) Das sind die schlimmsten!

Frau Günther. Du meinst, sie wollen ernst genommen werden?

Onkel Otto. Nu freilich. Das kenn mer doch. »Denn mein Stamm sind jene Asra, die da heiraten, wenn sie lieben.« Das kenn mer doch! Vor denen muß man sich in acht nehmen! Euer Kuchen ist übrigens famos, Auguste.

Frau Günther. Ja, ja. Sehr possierlich ist ihre Empfindsamkeit. Hör mal! Das hab ich dir aufgehoben. (*Sie liest aus einem Briefe vor*:) »Ich habe vielleicht zu dem Glück, das ich mit Dir genossen, kein Recht gehabt, doch das

eine wünschte ich: Du hättest den Mut besessen, noch einmal selber zu mir zu kommen.« *(Sie zerknittert den Brief. Lächelnd:)* Wie findest du das?

Onkel Otto. Erhaben! Wie kommst du denn zu dem Brief?

Frau Günther *(lächelnd:)* Man steht ja doch immer noch früher auf als die Kinder. Hast du nun schon mit Hermann gesprochen?

Onkel Otto. Nu nee: eigentlich noch nicht. Aber ich wollt's gleich nachher machen. Er ist doch zu Hause?

Frau Günther. Ja, drüben in seinem Zimmer. *(Sie rückt ihm auf dem Diwan näher.)* Sieh mal, lieber Otto: es liegt gar nicht in meiner Absicht, ihm die Hölle gar zu heiß zu machen. Er soll nur *folgen*. Im Übrigen... er ist jung, kräftig und lustig... mag er die Zeit wahrnehmen und austoben, soviel er Lust hat. Komm ihm nicht mit Moral...

Onkel Otto. Moral? Nu erlaube mal: wofür hältst du mich?

Frau Günther *(lächelnd:)* Ja, ja . . . Ich weiß ja. Ich meine nur: *spiele* auch nicht den Strengen, hörst du? Das wäre ganz falsch, würde dir auch gar nicht stehn. Je leichter du ihm die Sache machst, desto schneller wird er die ganze dumme Geschichte vergessen.

Onkel Otto. Ei nu freilich. Man ist doch auch nicht auf den Kopf gefallen. Als Onkel muß mer sich *anbiedern* sonst is nischt.

Frau Günther *(lächelnd:)* Ganz richtig. Was ich, als Mutter, ihm nicht sagen kann, kannst du ihm sehr gut sagen. Du kannst dir denken, daß ich immer den Anschein bewahren muß, als ob ich solche Sachen überhaupt... furchtbar unsittlich und unmoralisch fände. Verstehst du: ich

halte es eben für meine Pflicht als Mutter, ihm seine *moralischen Ideale* zu erhalten.

Onkel Otto (*lacht auf:*) Gott verdimme mich!

Frau Günther (*ebenfalls lachend:*) Nun ja... Du schlechter Mensch.

Onkel Otto (*spottend:*) Nu ich bin ganz deiner Meinung: dem Volke muß die Religion erhalten werden und der Jugend die Tugend! (*Lacht laut.*)

Frau Günther. Ach, du bist ein gottloser Spötter... Grade wie dein Bruder war. Ihr Günthers taugt alle nichts! Wie bin ich armes Weib nur in solche Gesellschaft geraten...

Onkel Otto (*lustig:*) »Weeß mer'sch denn?!«

Frau Günther. Und da *wundre* ich mich nun, daß der *Hermann* so 'n Strick ist.

Onkel Otto. Das ist freilich verkehrt, daß du dich darüber wunderst. Weshalb sollte *dein* Sohn nu grade aus der Art schlagen?

Frau Günther (*mit gedämpfter Stimme:*) Weißt du: was ich die letzte Zeit außerdem noch bei ihm bemerkt habe?

Onkel Otto. Nu?

Frau Günther. Hast du die Jenny gesehn, mein Stubenmädchen?

Onkel Otto (*lebhaft:*) Nu: *sofort!* . . . Ein allerliebstes Maischen.

Also? (*Wechselt einen Blick mit Frau Günther.*) I, der Schlingel!

Frau Günther. Ich schicke sie heute noch fort. (*Ernst:*) *Draußen* kann er meinetwegen machen, was er will nur daß es nicht länger als ein halbes

Jahr dauert *das Haus* muß aber unter allen Umständen rein gehalten werden! Unter allen Umständen.

Onkel Otto (*ebenfalls ernst:*) Da hast du ganz recht, das ist auch *mein Hauptgrundsatz* und darin liegt alles. Alles!

Frau Günther. Und nun noch eins : wenn du nachher mit ihm sprichst.

Nämlich: er liegt mir schon seit zwei Jahren, wollte sagen: zwei Semestern damit in den Ohren: er will gern funfzig Mark monatlich mehr haben. Bisher hab ich mich immer geweigert, ich habe gedacht: hundertfunfzig Mark Taschengeld im Monat wäre genug. Aber ich glaube jetzt: das war nicht richtig. Denn sieh mal: *gerade weil* er für dieses Mädchen nichts direkt gezahlt hat, ist er mit ihr in so 'ne... ich weiß nicht... *so 'ne Art Kameradschaftlichkeit* gekommen... hat sie jedenfalls von vornherein mit viel zu viel wie soll ich sagen? Achtung behandelt. Hätte er mehr Geld gehabt, so würde sie unzweifelhaft bald von ihm *abhängig* geworden sein. Das wäre *besser* gewesen! Er hätte sie dann sicher mit ganz anderen Augen angesehen, und die Situation hätte sich *auf dem richtigen Niveau* gehalten. Es scheint ja, daß wir diesmal noch mit einem blauen Auge davongekommen sind, aber jedenfalls: in Zukunft wollen wir doch auch dieser Gefahr möglichst vorbeugen. Einstweilen will ich ihm also erst mal die funfzig Mark monatlich mehr geben, und du kannst ihm das sagen, ja?...

Onkel Otto. Mit Vergnügen! Ach Gott, Auguste wenn ich doch auch so 'ne verständige Mama gehabt hätte wie der Hermann. Wie hätt ich meine Zeit auf der Akademie in Halle ausnützen können! Also zweihundert Mark

pro Monat alles, was recht ist: du bist 'ne noble Mama. Der Junge müßte ja ein Untier an Undankbarkeit sein, wenn er das nicht anerkennt!

Frau Günther (*lächelnd:*) Na, na! Die funfzig Mark gehören auch zur Erziehung. Da rechnet man nicht auf Dankbarkeit. (*Sie sieht nach der Uhr.*) Nun entschuldige mich mal ein paar Augenblicke... Ich will jetzt die Jenny verabschieden... Je eher, desto besser: wie sagtest du doch? Das allerliebste Maischen...

Onkel Otto. Das allerliebste Maischen. (*Er steht auf:*) Nee, die ist aber auch wirklich... Ja. Na, da wär ich so lange auf mein Zimmer gehn und meinen Koffer auspacken. Ich hab euch nämlich auch was mitgebracht.

(Er geht nach der Mitte.)

Frau Günther. Ach?

Onkel Otto. Ja, ja: *Käsekailechen!*

Frau Günther. Was!?

Onkel Otto. Na, du wirst ja sehn. Adje so lange.

(Er geht durch die Mitte ab.)

ZWEITE SZENE

Frau Günther (*allein, klingelt.*) Noch ganz der Alte...

Jenny, (*in blaßrotem, knappenliegendem Kleide, mit einer zierlichen weißen Schürze, tritt durch die Mitte ein.*) Gnädige Frau?

Frau Günther (*steht rechts:*) Haben Sie Ihre Sachen gepackt?

Jenny. Jawohl.

Frau Günther. Wenn Sie wollen, können Sie ja die Nacht noch hier schlafen...

Jenny (*kommt in der Mitte langsam nach vorn.*) O, ich danke, gnädige Frau: ich werde wohl noch wo anders unterkommen.

Frau Günther. So. Na, wie Sie wollen. Hier ist Ihr Dienstbuch. Hier die Kleberei... Und hier das Geld für den laufenden Monat. (*Sie hat die Sachen auf den Tisch gelegt und tritt nun der in der Mitte stehenden Jenny näher.*) Das wäre ja wohl alles. (*Eindringlich, mit gesenkter Stimme und sehr vornehm:*) Zum Schluß kann ich Ihnen nur noch den guten Rat geben: nehmen Sie sich zusammen und bleiben Sie ordentlich. Ich habe Ihnen trotz allem, was vorgefallen ist, ein gutes Zeugnis geschrieben: *ich* will es Ihnen nicht noch erschweren, sich zu halten: das tut Ihre Natur schon zur Genüge. Adieu.

(*Nickt ihr zu und geht nach hinten ab.*)

DRITTE SZENE

Jenny (*bleibt stehen und sieht ihr mit bösem Lächeln nach. Sie geht nach rechts und nimmt die Bücher und das Geld vom Tisch.*) Ach, du mein Liebling!

Hermann (*tritt von rechts ein.*) Nun?

Jenny (*dreht sich um:*) Nun? Gnädige Frau hat sich soeben von mir verabschiedet.

Hermann. Also doch! Ach . . .

Jenny (*nach links herübergehend:*) Und eine sehr schöne Rede hat mir die gnädige Frau noch gehalten. Gratis. Ich sollte nur immer hübsch brav bleiben und ein *sittsames* Mädchen... (*Kokett:*) Ja, ja! Herr Doktor.

Hermann (*sieht sie an:*) Ach, das versteht Mama nicht. Brav... Sittsam... das ist ja ganz schön für 'n Dienstmädchen. Sie sind zu etwas Besserem geboren.

Jenny. Ein bißchen baronisieren möchte ich schon...

Hermann. Baronisieren. Sehr gut!

Jenny. Nun ja, es ist doch wahr! Was hat man denn vom Leben? Alle vierzehn Tage einen halben Tag. Das ist zu wenig.

Hermann. Sehr richtig. Dazu ist das Leben zu gut.

Jenny. Andre arbeiten doch auch nicht...

Hermann. Und sind nicht halb so hübsch wie Sie! Ach Jenny: Sie ahnen ja gar nicht, wie reizend Sie sind...

Jenny (*impulsiv:*) Und ich geh auch nicht mehr in Stellung! Ich hab's satt. Da! (*Sie zerreißt die Bücher und wirft sie auf die Erde:*) Da! Meine Nachfolgerin soll das wegfegen. Ich passe nicht mehr zum Dienen!

Hermann. Bravo! Bravo! (*Er kommt zu ihr vor, auf die linke Seite.*) »Zur Herrin taugst du allein!« Zur Herrin! Wir dummen Deutschen *nennen* das bloß nicht so. (*Sich ihr nähernd:*) Sie Engel!

Jenny (*bleibt stehen.*) Nicht wahr: ich hab's nicht nötig?

Hermann (*faßt sie unters Kinn:*) Nein, nein: Sie sind ja so süß!

Jenny. Das wissen Sie ja noch gar nicht...

Hermann (*plötzlich innehaltend. Es fällt ihm etwas Unangenehmes ein. Er fährt sich mit der Hand über die Stirn und wendet sich ab.*) Äh... Ich bin doch eigentlich...

Jenny. Was haben Sie denn auf einmal?

Hermann. Nichts, mein Kind. Unsinn.

Jenny. Herr Doktor?

Hermann (*macht zwei Schritte nach links.*) Was?

Jenny. Wie ist es denn nun mit der *Meta*?

Hermann (*dreht sich heftig um, grob:*) Das, das

(*Er hält beim Anblick der ruhig lächelnden Jenny inne.*)

Jenny. Alles aus?

Hermann (*zuckt die Achseln:*) Ja.

Jenny. Na, Gott sei Dank. Wissen Sie: das *war* so eine! Vor der konnten Sie sich man bloß in acht nehmen!

Hermann. Was soll das heißen? Sie . . .

Jenny. Na gehn Sie mir weg mit der! Die hat sicher gedacht, sie kriegt Ihnen mit der Zeit so weit rum, daß Sie sie heiraten. Und sehn Sie *das find ich raffiniert!*

Hermann (*zerstreut:*) So?... Finden Sie?... (*Er seufzt:*) Ja, ja... Es ist merkwürdig. Wissen Sie, Jenny: ich habe die letzten Tage viel gelernt. Wirklich! Viel! Hätte nicht gedacht, daß ich noch so in den Kinderschuhen

steckte. Ja. Sehen Sie: mit *Ihnen*, Sie sind so 'n verständiges Mädel. (*Er geht in Gedanken nach rechts hinter den Diwan.*) Da hat das gar nichts zu sagen. Da ist das eine ganz andere Sache... Selbstverständlich...

Jenny. Na nu will ich gehn... mich anzieh'n.

Hermann. Anzieh'n?

Jenny. Nun ja. Haben Sie mich schon mal angezogen gesehn?

Hermann. Bis jetzt ja, immer!

Jenny. Ach Sie!

Hermann (*tritt ihr näher:*) Also Jenny, wann treffen wir uns? Schnell! Mein Onkel kann jeden Augenblick kommen.

Jenny. Ja . . . wo Sie wollen.

Hermann. Zunächst: wann?

Jenny. Na . . . um halb Acht.

Hermann. Schön . . . und sagen wir also: Potsdamer Platz, wie?

Jenny. An der Normaluhr?

Hermann. Richtig, mein Töchterchen: damit du gleich weißt, was es geschlagen hat.

Jenny. Ach : *das* weiß ich nun so wie so.

Hermann. Um so besser. (*In ernster Pose:*) Die Sache ist nämlich *die*. Durch die Härte meiner allzu energischen Frau Mama sind Sie so plötzlich auf die Straße gesetzt... Das ist wirklich bedauerlich! Da ich mich nun *quasimitverantwortlich* fühle für die Handlungen meiner Mama, so

empfind ich die *moralische Verpflichtung*, ihre Härte einigermaßen wieder gutzumachen, indem ich nun... wenigstens für den Anfang, für die nächste Zeit... für Ihre materielle Existenz Sorge. Verstehn Sie?

Jenny. Oh, ich versteh schon.

Hermann. Na, denn geben Sie mir 'n Kuß. *(Er küßt sie und macht ihr dabei die Schürze los.)*

Jenny. Meine Schürze!

Hermann *(die Schürze schwenkend, ausgelassen:)* Nein! Die gehört jetzt mir! *(Pathetisch:)* Weißt du, mein Kind: das war eben ein heiliger Akt, eine symbolische Handlung. Das Zeichen der Knechtschaft ist von dir genommen siehe: du bist *entschürzt!* Sei mir gesegnet, du meine Geliebte! Schreite hinfüro die Wege des Schicksals freier und leichter! Nie wieder umspanne der Schürze schnöder Bund deinen süßen Leib! Mir aber, dem Liebling der göttlichen Aphrodite, gebührt dieser Schmuck, diese Trophäe! *Vixi puellis nuper idoneus et militavi non sine gloria!*

Jenny. Herr Doktor! Herr Doktor!

Hermann. Das verstehst du nicht, mein Töchterchen. Solche Erhebungen der Seele sind eben die Früchte einer klassisch-humanistischen Erziehung, und eine solche ist dir nicht zuteil geworden! *(Er küßt sie noch einmal.)* So. *(Er führt sie zur Tür rechts.)* Geh nun hinauf, mein Täubchen, zieh dich hübsch an und halb Acht, Potsdamer Platz, Normaluhr.

Jenny. Aber nicht warten lassen!

Hermann. Niemals. Auf Wiedersehn.

Jenny. Auf Wiedersehn . . . *(An der Tür:)* Aber die Schürze!

Hermann *(geht wieder in die Mitte:)* Nein, *die* behalt ich!

Jenny *(lacht.)* So verdreht!

(Rechts ab.)

VIERTE SZENE

Hermann *(allein, drapiert sich selbstgefällig mit der Schürze und tritt vor den Spiegel. In Pose:)*

»Ob's edler im Gemüt, die Pfeil und Schleudern
des wütenden Geschicks erdulden oder,
sich wappnend gegen eine Welt der Plagen,
durch Widerstand sie enden?

Onkel Otto *(tritt hinten wieder ein.)*

Hermann, *(ohne ihn zu bemerken:)*

Sterben? Schlafen?
Vielleicht auch träumen?
Ja da liegt der Hund begraben . . .«

Onkel Otto *(in der Tür, jovial:)* Was for ä Hund?

Hermann *(erschrickt und versucht, sich schnell die Schürze abzureißen. Es gelingt ihm nicht, weil er das Band unter dem Arm verknotet hat. Er versucht, das Band zu zerreißen.)* Guten Tag, lieber Onkel.

Onkel Otto *(mit breitem Lachen:)* Na da! Herrcheses! Das ist ja woll enne Scherze?

Hermann. Ich weiß nicht . . . Eine Schürze?

Onkel Otto. Ne, i Gott bewahre! Wo wirst denn du auch wissen, was 'ne Scherze is! Na warte... so bringst es nich. Du wirst se noch zerreißen. *(Er hilft ihm aufknoten:)* So. Nu wird's schon. So. Siehste! Immer sanft und mit Geduld will so ä Scherzchen behandelt werden. *(Er hat sie ihm abgenommen.)* 's wär doch schade um das niedliche Scherzchen!

Hermann *(kleinlaut, treuherzig:)* Ach Onkel, sei gut: gib sie mir wieder!

Onkel Otto. Was willstste denn dermit?

Hermann. Nichts, nichts, aber es ist ein Andenken.

Onkel Otto. A Andenken?! Nu freilich: das muß mer in Ehren halten. Hier, mein Guter. Nimm sie wieder hin aber das ist werklich 'n hübscher Zug von dir! So viel Pietät hätt ich dir gar nich zugetraut!

Hermann *(faltet die Schürze verlegen zusammen, rollt sie dann und steckt sie in die Hosentasche.)*

Onkel Otto *(sieht ihm zu.)* So so is scheen. Warte: hier. *(Er steckt ihm ein noch heraushängendes Band ein.)* Da hängt noch so e kleenes Bändchen raus.

Hermann *(verwirrt:)* Danke. Danke sehr, lieber Onkel...

FÜNFTE SZENE

Frau Günther *(tritt durch die Mitte ein. Sehr ernst und feierlich.)* Ah da seid ihr ja. Sie räuspert sich wie zu längerer Rede und steht im Folgenden in der

Mitte zwischen den Beiden. Lieber Hermann! Wie ich dir schon sagte, habe ich Onkel Otto gebeten, herzukommen, um mir als dein nächster männlicher Verwandter bei dem Teile deiner Erziehung behilflich zu sein, dem ich mich als alleinstehende Frau nicht gewachsen fühle. Durch den frühzeitigen Tod deines armen Vaters sind mir ganz unerwartet Lasten und Pflichten auf die Schultern gelegt worden, die ich zwar willig trage, die aber so schwer sind, daß ich wohl hoffen darf, du wirst sie mir nicht mutwilligerweise noch schwerer machen. Es handelt sich jetzt für dich um das, was dein Onkel vorhin höchst zutreffend die Erziehung zur Ehe genannt hat, und ich bitte dich nun: höre auf das, was er dir sagt! Er kann dir manches, vieles sagen, was ich als Frau nicht so verstehe, und du wirst wohl nicht daran zweifeln, daß er, ebenso wie ich, von Herzen dein Bestes will, daß wir beide keinen anderen Wunsch haben als den, dich zu einem glücklichen und zufriedenen Menschen zu machen. Ich lasse euch jetzt allein.

*(Sie drückt mit der Rechten **Onkel Otto**, mit der Linken **Hermann** die Hand, sieht beide nacheinander an und geht rechts ah. In der Tür dreht sie sich noch einmal um und nickt den beiden bedeutungsvoll zu. Ab.)*

SECHSTE SZENE

Onkel Otto *(räuspert sich, dann gemütlich:)* So. Nu setzen mer uns mal. *(Er nimmt **Hermann** unter dem Arm und führt ihn zum Diwan vor dem Klavier, wo sich beide setzen.)* Nu woll mer mal von 'ner andern Scherze sprechen. Na

so komm, setz dich mal hierher zu mir! (*Schlägt ihm derb aufs Knie, sodaß **Hermann** zusammenfährt.*) Na, du Lump? Da hättest bald 'ne scheene Dummheit gemacht. So 'n Kerl! Was hattest dir denn eigentlich derbei gedacht? He?

Hermann. Gedacht? Gar nichts natürlich.

Onkel Otto. Natürlich!

Hermann (*patzig:*) Was soll man sich denn dabei denken... Wenn man sich lieb hat...

Onkel Otto. »Wenn man sich lieb hat . . .« Nu ja: da haben wir ja den *Blödsinn*. Du willst 'n Berliner Junge sein? *Naweeßte!* Zu meiner Zeit, in Halle auf der Akademie du meinst wohl, da wär nicht auch was gefällig gewesen? Aber wir waren helle! So drei, vier Wochen zog mer mit eener rum und denn schenkt' mer ihr en Photographiealbum mit Musik. Behüt dich Gott, es wär so schön gewesen, behüt dich Gott, es hat nicht sollen sein. »Wenn man sich lieb hat« so 'n Blödsinn. (*Da **Hermann** etwas sagen will:*) Pst! Ruhig! Also nu will ich dir mal was sagen. Entweder der Mensch *ist* aus enner guten Familie oder er ist es *nicht!* Du du *bist* nu mal aus enner solchen, und dein guter, seliger Vater hat in den Jahren hier in Berlin noch 'n schönen Haufen *dazuverdient*. Nu also! Wenn du nu deinem Vater und deiner Mutter keine Schande machen willst, so ist es deine verdammte Pflicht und Schuldigkeit, dich zusammenzunehmen und dein Leben so einzurichten, wie es *unter anständigen Menschen* Sitte ist. Du hast Verpflichtungen, mein Junge, Verpflichtungen! Es schickt sich nicht für dich, so drauf los leben, wie der erste beste Tagedieb, der

hinterm Zaun gefunden ist du hast enne Familie, verstehste, enne Familie. Und diese Familie is wieder e Stickchen von enner größeren Familie: von der *guten Gesellschaft!* Von der guten Gesellschaft! Siehste, mein guter Sohn: *das* is es! Da liegt der Hund begraben, von dem du vorhin gequasselt hast!

Er lacht laut und schlägt ihm auf die Schulter.

Hermann. Au!

Onkel Otto. Ja, sag du nur »Au«. So is es! Da gibt's gar kee Gefiepe. Du Jingling weeßt ja noch gar nicht: wie gut du's hast. Dir steht ja in diesem Leben *alles . . . egal alles* zur Verfügung! Du wärst ja die Prügel nich wert, die mer dir geben müßte, wenn du dich an *ein* so 'n Mädal hängen wolltest. Als ob's nich mehr gäbe! Is ja lächerlich!

Hermann (*sieht ihn erstaunt an.*) So hab ich es allerdings bisher noch nicht angesehen...

Onkel Otto. Na siehste! Ach, du hast wohl geglaubt: ich würde dir hier Moral predigen? Ne, mei Guter: da bist du bei mir sicher. Ich bin mei Lebtag keen Tuckmäuser gewesen. Ich mache ja selber noch gern mei Stickchen, wenn sich die Gelegenheit bietet: Aber *grade drum* muß mer klug sein und festhalten, was mer eben *mehr* hat als die andern. Das ist die Hauptsache! Und wenn du das erst mal so richtig begriffen hast, denn kannst du machen, was du willst: du wirst immer obenauf sein. Immer obenauf.

Hermann (*nachdenklich:*) Hm... (*Er nickt mit dem Kopfe.*) Hm. Ja, ja. Läßt sich hören.

Onkel Otto. Wie mer deine Mutter erzählt, haste da bislang mit einem Menschen verkehrt, wie heißt er gleich?

Hermann. Lange.

Onkel Otto. Jawoll. Das scheint mir nu allerdings *gar* kee Umgang für dich gewesen zu sein. Das muß ja en *ganz* verdrehter Zwickel gewesen sin. Aber siehste: auf so was kommt der Mensch bloß, wenn er e Hungerleider is. Du hast das doch wirklich nicht nötig.

Hermann (*schweigt.*)

Onkel Otto. Na? Das will woll gar nich rin in deinen Nischel?

Hermann. Nischel?

Onkel Otto (*klopft ihm an die Stirn.*) Nu ja: hier! Das is der Nischel. Ihr Berliner versteht ja kein Deutsch.

Hermann. Ach so. O doch: ich glaube, ich verstehe wohl, was du sagst. Aber man hat immer so viel Phrasen gehört...

Onkel Otto. Sehr richtig. Die mußt du ausschwitzen, mein Junge, ausschwitzen! Na... wird schon werden. (*Er erhebt sich, nach ihm auch Hermann.*) Und nu sag mir mal aber die Wahrheit: is nun auch wirklich alles aus... zwischen dir und der... wie hieß sie denn? Meta.

Hermann. Alles.

Onkel Otto. Ehrenwort?

Hermann. Ehrenwort. Sie hat's mir leicht gemacht!

Onkel Otto. Wieso?

Hermann. Sie . . . sie hat meine Liebe nie verdient!

Onkel Otto (*freudig erstaunt:*) Na da!

Hermann. Jawohl. Sie war es nicht wert.

Onkel Otto. Auf einmal?

Hermann. Ja. Auf einmal ist es mir wie Schuppen von den Augen gefallen.

Oh... das soll mir allerdings eine Lehre fürs Leben sein!

Onkel Otto (*neugierig:*) Aber wie denn? Erzähl doch mal!

Hermann. Eine Gemeinheit! Sieh mal: es ist ja lächerlich, aber: mir ist wirklich die Tage über recht schlecht zumute gewesen, ich war sehr traurig und kam mir schrecklich vereinsamt vor. In der Stimmung ging ich denn auch gestern Abend ganz allein aus und setzte mich, so recht sentimental, in den Rebstock.

Onkel Otto. Hm?

Hermann. Na 'ne Weinstube, in der ich öfter mal mit Meta gewesen bin. Wie ich so versunken dasitze wer glaubst du kommt rein?

Onkel Otto. Nu: die Meta. Die Weiber!

Hermann. Ja. Und zwar mit einem Menschen, einem Herrn von Bohling, so 'nem protzigen Patentekel, mit dem ich sie immer schon im Verdacht gehabt hatte. Er war nämlich ganz verrückt nach ihr. Sie hat natürlich *immer* die Unschuldige gespielt, und ich Esel hatt es mir denn auch richtig ausreden lassen. Aber nun *sah* ich's ja! Und nun war mir sofort alles klar: alles! Nicht einen Moment ist sie mir treu gewesen: die

ganze Zeit her. *Nicht einen Moment!* Das steht nun bombenfest. Und an so 'ne Person hat man nun seine heiligsten Gefühle verschwendet! Ä!

Onkel Otto (*reibt sich die Hände:*) Aber das is ja famos!! Das is ja famos! Was red ich denn da noch Langes und Breites! Das kann ich mir ja alles sparen! Was man einmal erlebt hat, behält man besser als hundert Predigten. Na, da hast es ja also gesehn, was an so 'nem Geschöpf dran ist aber so sind sie alle! Glaub es mir: so sind sie alle. Danach muß man sie eben behandeln. Dann sollst du mal sehen! Dann lebt man vergnügt und unbehelligt seinen Stiebel runter. Und darauf kommt's doch schließlich an. Wie? So viel Philosophie wirst du doch auch schon im Leibe haben!

Hermann. Gewiß, gewiß.

Onkel Otto. Na also! Und nu komm, mein Kronensohn... (*Er geht nach rechts und setzt sich vor den Kaffeetisch. Hermann folgt.*) Nu wollen wir mal 'n Strich unter dies Kapitel machen und von was anderm reden.

Hermann (*aufatmend:*) Ach ja, bitte! Darf ich mir 'ne Zigarette anstecken?

Onkel Otto. Aber gern! Und höre: mir kannst du auch eine geben!

(*Hermann gibt ihm eine Zigarette und Feuer, das dieser aushustet.*)

Hermann. Ja, lieber Onkel, wenn du pustest...

(*Er reicht ihm ein zweites Streichholz.*)

Onkel Otto. Die Friedenspfeife. Aber Pfeifen sind nich mehr modern. (*Er riecht.*) Ei, du: was ist denn das für 'ne Nummer?

Hermann. Bostanjoglo, sechs Pfennig.

Onkel Otto. Alle Achtung! Sind die jetzt Mode? Ach weißte, mei Junge, du mußt mer diese Tage so e bißchen zur Hand gehen. Ich bin so aus allem herausgekommen. 's sind nu vier Jahre, daß ich nich nach Berlin gekommen bin, und damals auch bloß bei der traurigen Veranlassung, wo wir deinen seligen Vater begruben. *Außerdem* war da auch meine Alte mit... no: da kannst dir ja denken, daß man von *Berlin* nich viel hatte. Aber diesmal! Ha! Wie das Telegramm kam, von deiner *Mutter*: »umgehend, in ernster Familienangelegenheit« was glaubst du woll, wie *vergnügt* ich war! Deine liebe Tante war ganz unglücklich. Höh!

Hermann (*reicht ihm die Hand.*)

Onkel Otto. Was willst du denn?

Hermann. Na, du mußt mir doch riesig dankbar sein!

Onkel Otto (*lachend:*) I, du Lump, verfluchter! Aber recht hast du! Da! (*Er schlägt ein.*) Wir wollen die Tage benutzen! He? Meiner lieben Frau telegraphier ich, daß ich deiner »Erziehung« doch noch einige Tage widmen müßte. Was will sie da machen?

Hermann. Im Notfall, lieber Onkel, bin ich gern bereit, es dir in einem Briefe an die Tante zu bestätigen... ich meine, daß ich dich noch brauche...

Onkel Otto (*lacht.*) Sehr gut!

Hermann. Aber, Onkel: Geld wird die Sache kosten!

Onkel Otto. Macht nichts! Macht nichts! Wir Günthers haben immer Geld, wenn sich's um die Erziehung unserer Kinder handelt! Übrigens: Geld! Gut, daß du mich dran erinnerst. Deine gute Mutter läßt dir sagen, daß

sie dir zur *Belohnung* für deine Folgsamkeit von nun an funfzig Mark monatlich mehr geben will. Na, was sagst du?

Hermann. Wirklich?

Onkel Otto. Ja, ja.

Hermann. Das is nobel!

Onkel Otto. Das kannst du merken!

Hermann. Und paßt mir famos!

Onkel Otto. Wieso?

Hermann. Ach, nichts . . . ich meine nur, überhaupt...

Onkel Otto. Du, die Zigarette ist wirklich . . . Nu sag mir vor allen Dingen: wo gehen wir heute Abend hin? Wo is was los? Was Fesches? Er bebt das Tanzbein. He?

Hermann. *Heute* Abend?

Onkel Otto. Nu natürlich. Wann *denn*?

Hermann. Ja, lieber Onkel, heute Abend... heute Abend hab ich mich schon verabredet.

Onkel Otto. Das macht nichts. Ich gehe vor. Da schreibst du eben ab.

Hermann. Nein, lieber Onkel das geht nicht.

Onkel Otto. Geht nicht? *Geht nicht?* (Er versteht.) Ah! 'n Maischen! A neies Maischen?

Hermann. Aber Onkel . . .

Onkel Otto. Ne, ne, ne . . . da weeß ich jetzt schon Bescheid, da brauchst du mir schon gar nichts weiter zu sagen. Aber erzähl mir doch! Ich wär dir doch keen Maischen verliebeln.

Hermann *(nach einigem Schweigen.)* Nu ja, *Gott:* im Grunde kannst du ja gar nichts dagegen haben... Wo Mama sie weggeschickt hat...

Onkel Otto. Oho! : die Jenny! Ei du Tausendsassa! Aber du: *à la bonheur:* die is wirklich sehr lecker! Das kann mer dir nich verdenken. Ganz mein Geschmack!

Hermann *(übermütig:)* Na, denn komm doch mit!

Onkel Otto *(erschrocken:)* Wa? Ich? *Ich?*

Hermann. Nu ja, weshalb nicht? Wir werden schon Gesellschaft finden. Das is 'ne Kleinigkeit. Und Jenny glaube versichern zu dürfen: wird sich riesig freun!

Onkel Otto. Du bist ein Teufelskerl! Aber hm eigentlich recht hast du: 's wär 'ne Idee!

Hermann. Sollst mal sehn: wir amüsieren uns großartig!

Onkel Otto. Meinst du wirklich? Aber . . .

Hermann. Ich gebe dir mein Wort!

Onkel Otto. Na höre, es wäre aber doch en bißchen...

Hermann. Aber Onkel! Wir halten doch das Haus rein! Also...

Onkel Otto *(lacht.)* Na gut. Aber du, ich... Nich bloß Elefant, verstehste dafür dank ich.

Hermann. Ne, ne, unbesorgt, lieber Onkel...

*(Man hört draußen Stimmen und die Hausglocke. **Hermann** eilt zur Salonportiere und horcht.)*

Bella *(hinter der Szene:)* Ist die gnädige Frau zu Hause?

Hermann. Um Gottes willen!

(Er kommt schnell zurück.)

Onkel Otto. Was denn?

Hermann *(entsetzt:)* Die Bella! *Meine Bella!* *(Flüsternd:)* Onkel! Lieber Onkel!

Ich bitte dich, laß uns *fliehn!*

Onkel Otto. Fliehn? Warum denn? 's ist doch kee Gespenst!

Hermann. Doch, doch! Ach, Onkel, nur die nicht! Die muß ich später ja doch noch mal heiraten... Pst!...

Bella *(tritt in das hintere Zimmer.)*

Hermann *(schiebt den Onkel rechts hinaus.)* Hier! Hier hinaus!

(Beide schnell ab.)

Bella, *(ganz wie im ersten Akt, mit einem Päckchen in der Hand, kommt nach vorn, sieht sich um, geht zum Spiegel und setzt sich auf den Diwan vor dem Klavier. Sie öffnet das Mündchen.)*

(Ende)

Δηλώνω υπεύθυνα ότι η διπλωματική εργασία είναι εξ ολοκλήρου δικό μου έργο και κανένα μέρος της δεν είναι αντιγραμμένο από έντυπες ή ηλεκτρονικές πηγές, μετάφραση από ξενόγλωσσες πηγές και αναπαραγωγή από εργασίες άλλων ερευνητών ή φοιτητών. Όπου έχω βασιστεί σε ιδέες ή κείμενα άλλων, έχω προσπαθήσει με όλες μου τις δυνάμεις να το προσδιορίσω σαφώς μέσα από την καλή χρήση αναφορών ακολουθώντας την ακαδημαϊκή δεοντολογία.

Υπογραφή